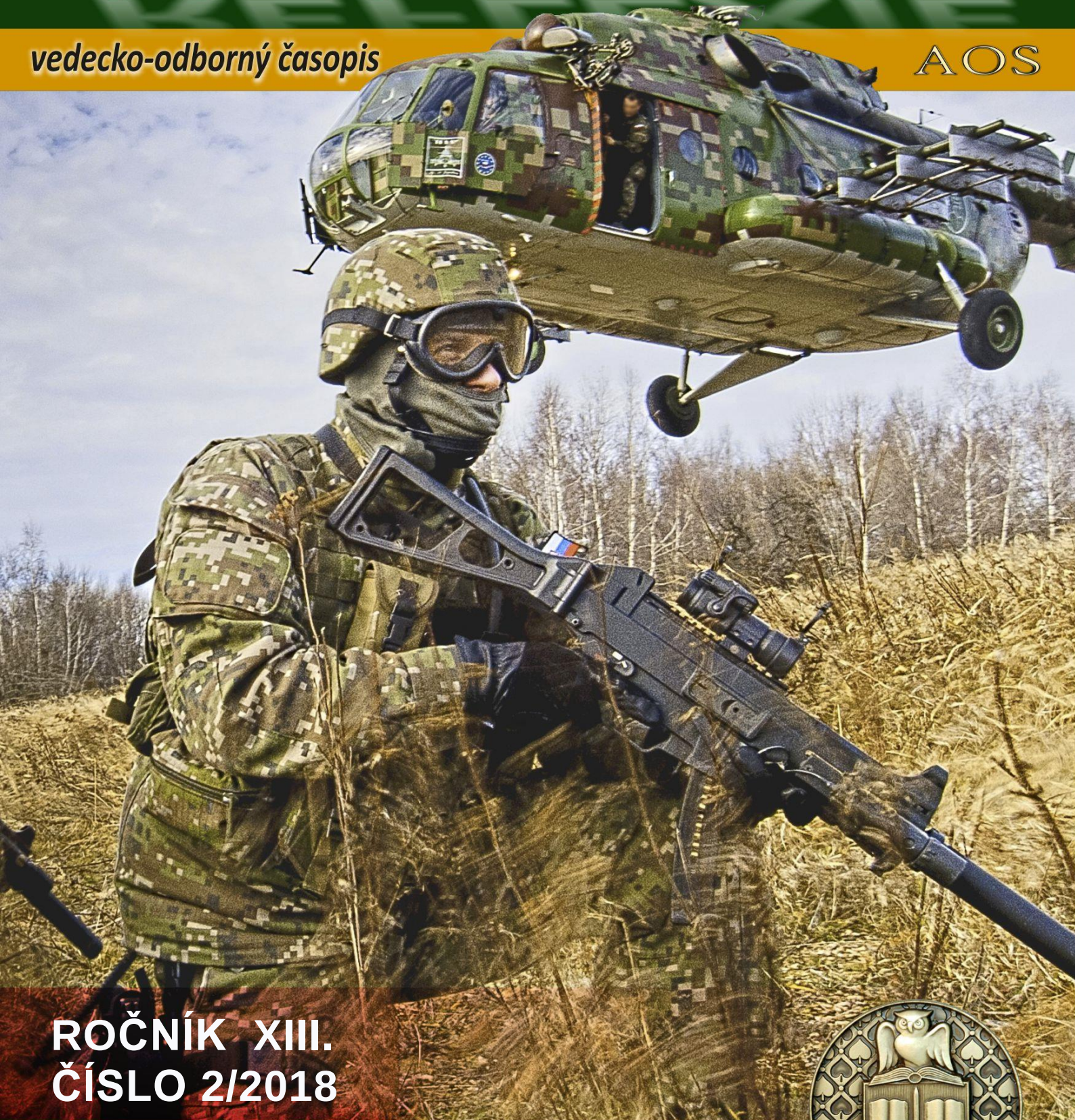

VOJENSKÉ REFLEXIE

vedecko-odborný časopis

AOS

ROČNÍK XIII.
ČÍSLO 2/2018

AKADÉMIA OZBROJENÝCH SÍL
GENERÁLA MILANA RASTISLAVA ŠTEFÁNICA

VOJENSKÉ REFLEXIE

**Akadémia ozbrojených síl
generála Milana Rastislava Štefánika**

The background of the cover features a large, circular, embossed seal of the Academy of Armed Forces of General Milan Rastislav Štefánik. The seal is made of a light-colored metal and contains a central shield with a book and a sword. Above the shield is an owl. The text 'AKADÉMIA OZBROJENÝCH SÍL' is inscribed around the bottom edge, and 'GENERÁLA MILANA RASTISLAVA ŠTEFÁNIKA' is inscribed around the top edge. The title 'VOJENSKÉ REFLEXIE' is superimposed over the seal.

VOJENSKÉ REFLEXIE

VOJENSKÝ VEDECKO-ODBORNÝ ČASOPIS

**ROČNÍK XIII.
ČÍSLO 2/2018**

AKADÉMIA OZBROJENÝCH SÍL GENERÁLA MILANA RASTISLAVA ŠTEFÁNICA
LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ, 2018

Redakčná rada / Editorial board

Predseda:

doc. Ing. Lubomír **BELAN**, PhD.

AOS GMRŠ

Členovia:

doc. Ing. Jozef **PUTTERA**, CSc.

genpor. Ing. Daniel **ZMEKO**

genpor. v.v. Ing. Peter **VOJTEK**

genmjr. Ing. Jindřich **JOCH**

brig. gen. Ing. Ľubomír **ŠVOBODA**

brig. gen. prof. Ing. Bohuslav **PŘIKRYL**, Ph.D.

brig. gen. Ing. Ryszard **PARAFIANOWICZ**, PhD.

brig. gen. v. v. prof. Ing. Miroslav **KELEMEN**, DrSc.

plk. gšt. Ing. Radoslav **IVANČÍK**, PhD.

col. prof. Klára S. **KECSKEMÉTHY**, PhD.

Dr. h. c. prof. Ing. Miroslav **LÍŠKA**, CSc.

Dr. h. c. prof. Ing. Pavel **NEČAS**, PhD., MBA

prof. Ing. Vojtech **JURČÁK**, CSc.

doc. Ing. Peter **SPILÝ**, PhD.

doc. Ing. Pavel **BUČKA**, CSc.

doc. PhDr. Mária **PETRUFOVÁ**, PhD.

doc. Ing. Jaroslav **VARECHA**, PhD.

MG (ret.) prof. Janos **ISASZEGI**, PhD.

plk. gšt. doc. Ing. Ivo **PIKNER**, Ph.D.

doc. PhDr. Rastislav **KAZANSKÝ**, PhD.

plk. doc. Ing. Ľubica **BARIČIČOVÁ**, PhD.

prof. nadzw. dr hab. Antoni **OLAK**

Rektor AOS GMRŠ

Náčelník Generálneho štábu OS SR

Bývalý Náčelník Generálneho štábu OS SR

Veliteľ PS OS SR

Veliteľ VzS OS SR

Rektor Univerzity obrany, Brno, ČR

Rektor Akademii Sztuki Wojennej, Warszawa, PL

Bývalý rektor AOSGMRŠ

Generálny riaditeľ SELUZ, MO SR, Bratislava

University of Public Service, Budapest, MR

AOS GMRŠ

Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica

AOS GMRŠ

AOS GMRŠ

AOS GMRŠ

AOS GMRŠ

AOS GMRŠ

University of Public Service, Budapest, MR

Univerzita obrany, Brno, ČR

Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica

Akadémia policajného zboru, Bratislava

WSBiP w Ostrowcu Swietokrzyskim, PL

Šéfredaktor:

Ing. Dušan **SALAK**

AOS GMRŠ

Adresa redakcie/editorial board:

Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika

Demänová 393

031 06 Liptovský Mikuláš 6

tel. +421 960 423875, +421 960 423388, fax. +421 960 423036

e-mail redakcie/editorial board: lubomir.belan@aos.sk, dusan.salak@aos.sk

Časopis dostupný na internete: http://www.aos.sk/?page=cas_reflexie

Poslaním vojenského vedecko - odborného elektronického časopisu „**VOJENSKÉ REFLEXIE**“ je publikovanie teoretických prác príslušníkov a absolventov kariérnych kurzov AOS, ako aj spolupracovníkov a partnerov AOS doma aj v zahraničí, bezpečnostnej komunity Slovenskej republiky, v širokej škále problematiky bezpečnosti, obrany, ochrany, vzdelávania, výcviku, vojenskej a policajnej teórie a praxe. Príspevky sú publikované v slovenskom jazyku, českom jazyku, poľskom jazyku, anglickom jazyku a sú recenzované. Názory a postoje prezentované v publikovaných príspevkoch nemusia byť v zhode so stanoviskom vydavateľa a redakčnej rady časopisu, ale za ne zodpovedajú autori.

Recenzenti/ Reviewers

Dr. h. c. prof. Ing. Miroslav LÍŠKA, CSc.

*Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika,
Liptovský Mikuláš*

Dr. h. c. prof. Ing. Pavel NEČAS, PhD., MBA

*Univerzita Mateja Bela
Banská Bystrica*

prof. Ing. Vojtech JURČÁK, CSc.

*Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika,
Liptovský Mikuláš*

doc. Ing. Peter SPILÝ, PhD.

*Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika,
Liptovský Mikuláš*

doc. Ing. Pavel BUČKA, CSc.

*Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika,
Liptovský Mikuláš*

plk. doc. Ing. Ľubica BARIČIČOVÁ, PhD.

*Akadémia policajného zboru
Bratislava*

doc. Ing. Jaroslav VARECHA, PhD.

*Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika,
Liptovský Mikuláš*

doc. Ing. Lubomír BELAN, PhD.

*Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika,
Liptovský Mikuláš*

doc. PhDr. Mária PETRUFOVÁ, PhD.

*Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika,
Liptovský Mikuláš*

Ing. Vladimír ANDRASSY, PhD.

*Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika,
Liptovský Mikuláš*

kpt. Ing. Michal HRNČIAR, PhD.

*Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika,
Liptovský Mikuláš*

Ing. Viera FRIANOVÁ, PhD.

*Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika,
Liptovský Mikuláš*

Ing. Ján MAREK

*Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika,
Liptovský Mikuláš*

OBSAH

CONTENTS

<i>doc. Ing. Lubomír BELAN, PhD.,</i> SLOVO NA ÚVOD	6
--	---

VEDECKÉ ČLÁNKY:

<i>kpt. Ing. Jaroslav KOMPAN,</i> VYUŽITIE DISTRIBUČNÝCH ÚLOH PRI PLÁNOVANÍ ŽENIJNEJ PODPORY MOBILITY V STABILIZAČNÝCH AKTIVITÁCH	7
<i>Ing. Peter TVARUŠKA,</i> MOŽNOSTI VYUŽITIA SCENÁROV V TEÓRIÍ BEZPEČNOSTNÝCH ŠTÚDIÍ	21

ODBORNÉ ČLÁNKY:

<i>mjr. Ing. Ján BREZULA,</i> <i>doc. Ing. Pavel BUČKA, CSc.,</i> ROLE AND TASKS OF JVB IN EUFOR ALTHEA MISSION	34
<i>doc. Ing. Zbyšek KORECKI, Ph.D.,</i> <i>mjr. Ing. Blanka ADÁMKOVÁ, Ph.D.,</i> POST KONFLIKTNÍ VÝVOJ V LIBANONU DO ROKU 2012 A VLIV SOUČASNÉ SITUACE NA SUVERENITU STÁTU	46
<i>JUDr. Michal VARGA,</i> VYŠETROVANIE VÝBUCHOV NASTRAŽNÝCH VÝBUŠNÝCH SYSTÉMOV V PODMIENKACH OPERÁCIÍ MEDZINÁRODNÉHO KRÍZOVÉHO MANAŽMENTU	74
<i>Ing. Ján MAREK</i> PLÁNOVANIE ĽUDSKÉHO POTENCIONÁLU	91
<i>Ing. Mária MACHYNOVÁ</i> VYUŽITIE PROCESU REAKCIE NATO NA KRÍZOVÉ SITUÁCIE V PODMIENKACH SLOVENSKEJ REPUBLIKY	98
<i>Mgr. Miriam DROPPOVÁ</i> MIGRAČNÁ KRÍZA V PONÍMANÍ TZV. MARAKÉŠSKEJ DEKLARÁCIE	111

<i>PhDr. Petr JEDINÁK, Ph.D., MBA,</i> POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY – ZDROJE A FAKTORY URČUJÍCÍ JEJÍ VÝKONNOST	124
<i>Ing. Soňa JIRÁSKOVÁ, PhD.,</i> OSOBITOSTI FINANČNÉHO MANAŽMENTU UPLATŇOVANÉHO V REZORTE OBRANY SLOVENSKEJ REPUBLIKY	131
<i>doc. JUDr. PhDr. Ivo SVOBODA, Ph.D.,</i> EFEKTIVITA VZDĚLÁVÁNÍ BEZPEČNOSTNÍHO MANAGEMENTU VE STÁTNÍ SPRÁVĚ	142
<i>RNDr. Eva BAJČIOVÁ - JUREČKOVÁ, PhD.,</i> SÚ ŠTUDENTI PRIJATÍ V AKADEMICKOM ROKU 2018/2019 NA AOS GMRŠ DOBRE PRIPRAVENÍ Z FYZIKY?	150
<i>Mgr. Eva RÉVAYOVÁ,</i> VIACJAZYČNOSŤ AKO POLITICKÝ CIEĽ EURÓPSKEJ ÚNIE	157
<i>kpt. Ing. Milan TURAJ,</i> ZHODNOTENIE AKTUÁLNEHO STAVU BOJOVÉHO POUŽITIA PREDSUNUTÝCH LETECKÝCH NAVÁDZAČOV V PODMIENKACH OZBROJENÝCH SÍL SLOVENSKEJ REPUBLIKY	164

SLOVO NA ÚVOD

Vážení čitatelia časopisu Vojenské reflexie

dovoľte mi, aby som Vám v tomto druhom tohtoročnom čísle, ktoré je súčasne 13. ročníkom časopisu „Vojenské reflexie“, poprial všetko najlepšie do nového roku, hlavne veľa zdravia, šťastia a pohody strávenej doma a aj v práci pri čítaní nášho vojenského vedecko-odborného časopisu.

Dovoľte mi, aby som obzvlášť poďakoval za dlhoročnú prácu v pozícii predsedu redakčnej rady časopisu „Vojenské reflexie“ kolegovi doc. Ing. Pavlovi BUČKOVI, CSc., ktorý výrazne prispel erudovaným spôsobom k zvýšeniu kvality časopisu a jeho rozširovaniu na národnej a medzinárodnej úrovni. Čitatelia, ktorí sa venujú problematike bezpečnosti a obrany, sú hlavným činiteľom kladného hodnotenia kvality časopisu v priebehu 13 rokov jeho existencie. Rád by som sa poďakoval aj za dlhoročnú prácu šéfredaktorovi časopisu Ing. Dušanovi SALÁKOVI, ktorý od roku 2011 finalizuje podobu nášho časopisu.

Je mi cťou, že som sa stal novým predsedom redakčnej rady časopisu „Vojenské reflexie“. Ďakujem za dôveru, ktorá mi bola zverená a chcem Vás čitateľov ubezpečiť, že v nastúpenom trende chceme pokračovať aj naďalej, a to nielen zvyšovaním kvality samotných článkov ale aj v snahe redakčnej rady zaradiť časopis do niektorých zo svetových databáz.

Aj naďalej sa v časopise budeme venovať aktuálnym problémom v oblasti bezpečnosti a obrany a zároveň aj aktuálnym problémom vo vzdelávaní.

Bezpečnosť a obrana, v dnešnom dynamicky rozvíjajúcom sa svete, je neustále aktuálnou témou. Dnes sme svedkami rôznych názorov na bezpečnostnú a obrannú problematiku, a preto sa snažíme do povedomia našich čitateľov prinášať návrhy možného riešenia aktuálnych problémov. Práve zverejnené články v predloženom čísle časopisu pochádzajú z pracovísk, ktoré sa venujú špecifickej a výrazne špecializovanej činnosti v našom odbore. Zverejnené články v časopise nám dávajú aktuálne pohľady, názory, odpovede, postupy a odporúčania na rôzne problémy z oblasti bezpečnosti a obrany ale aj vzdelávania.

V neposlednom rade, si prajeme, aby čítanie nášho časopisu vo Vás zanechávalo dobré pocity – je to našim hlavným cieľom. V mene členov redakčnej rady Vám prajeme príjemné prežitie Vianočných a Silvestrovských sviatkov.

doc. Ing. Lubomír BELAN, PhD.

VYUŽITIE DISTRIBUČNÝCH ÚLOH PRI PLÁNOVANÍ ŽENIJNEJ PODPORY MOBILITY V STABILIZAČNÝCH AKTIVITÁCH

kpt. Ing. Jaroslav KOMPAN

Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika,
doktorand externého štúdia Katedry bezpečnosti a obrany,
Demänová 393, 031 06 Liptovský Mikuláš 6,
e-mail: jaroslav.kompan@aos.sk

UTILIZATION OF DISTRIBUTION TASKS IN THE PLANNING OF ENGINEER MOBILITY SUPPORT FOR STABILITY ACTIVITIES

ABSTRAKT

Článok pojednáva o zásadnom význame použitia lineárneho programovania, reprezentovaného metódou distribučných úloh, pri plánovaní ženijnej podpory mobility v rámci vykonávania stabilizačných aktivít v súčasnom operačnom prostredí. Článok opisuje význam distribučných úloh, definuje determinanty podpory mobility a uvádza praktický príklad využitia distribučnej úlohy pri plánovaní nasadenia ženijných síl a prostriedkov v stabilizačných aktivitách.

Kľúčové slová: lineárne programovanie, distribučná úloha, mobilita, ženijná podpora.

ABSTRACT

The article deals with the essential importance of the use of linear programming represented by the method of distribution tasks in the planning of engineer mobility support for the stability activities in the current operating environment. The article describes the importance of distribution tasks, defines the determinants of military mobility support and gives a practical example of the use of the distributional tasks in the planning of the deployment of engineers' resources within the framework of stability activities.

Keywords: linear programming, distribution task, military mobility, engineer support.

ÚVOD

V rámci velenia a riadenia vojenských aktivít musí veliteľ dokázať využiť každú príležitosť na útok (smrťiaci aj nesmrťiaci) voči nepriateľovi. Rozhodnosť a aktivita predpokladajú nepretržité úsilie smerujúce na dosiahnutie a udržanie iniciatívy ako aj vnútenie vlastnej vôle nepriateľovi. Ofenzívna iniciatíva je teda základným determinantom vojenskej aktivity.

Úspešné plnenie tejto požiadavky vyžaduje dokonalé riadenie, organizovanie, synchronizovanie a plnenie úloh ženijnej bojovej podpory. Táto dokonalosť sa musí odzrkadliť hlavne v otázkach podpory mobility vlastných jednotiek. Splnením úloh ženijnej bojovej podpory, zameraných na podporu mobility taktických a operačných skupín a zoskupení, bude dosahované vysoké tempo postupu, ale aj rozhodovania a splnenie pridelených bojových úloh.¹

Vysoká úroveň mobility bojových síl umožňuje využiť medzery v zostave nepriateľa a tým zabezpečiť rýchly postup a podľa konkrétnej situácie flexibilne preniesť činnosť na iný smer. V súčasnom operačnom prostredí sa už v podstate stratila lineárnosť v geografickom ponímaní, čo je očividné hlavne pri sledovaní priebehu najnovších vojenských konfliktov a operácií (Ukrajina, Sýria, Irak, Afganistan).² Bojová činnosť čoraz viac nadobúda na dynamike, je vykonávaná vo vysokom tempe a vojenské jednotky musia byť pripravené aktívnejšie reagovať na zmeny v jej priebehu. Keď vychádzame z tohto predpokladu, je potrebné, aby bola aj ženijná podpora mobility akejkolvek pozemnej aktivity flexibilne naplánovaná a schopná aktívne a dynamicky reagovať na hrozby.

Ženijná podpora mobility pozemných vojenských aktivít bude mať v každej konkrétnej situácii iný obsah a rozsah. Na plnení týchto úloh sa budú podieľať všetky organické aj pridelené jednotky. Ženijné jednotky budú plniť najčastejšie len najdôležitejšie, najzložitejšie a najnáročnejšie úlohy. Preto je nutné do plánovania tejto podpory implementovať okrem využitia adoptovaných skúseností z predchádzajúcich nasadení aj matematické modely, ktoré zoptimalizujú nasadenie ženijných síl a prostriedkov.³ To nám poskytne zásadnú konkurenčnú výhodu pred nepriateľom. Samozrejme je tiež potrebné sledovať a vyhodnocovať taktické situácie, v ktorých sily a prostriedky neboli optimálne využívané. Ako najvýhodnejšia metóda na podporu efektívneho plánovania ženijnej podpory

¹Information exchange seminar, 2016.

²Russian new generation warfare handbook, 2017.

³Information exchange seminar, 2016.

mobility v stabilizačných aktivitách sa javí využitie distribučných úloh lineárneho programovania.

PLÁNOVANIE ŽENIJNEJ PODPORY MOBILITY V STABILIZAČNÝCH AKTIVITÁCH

Udržanie dosiahnutého stupňa operačnej mobility v stabilizačných aktivitách je jednou zo základných požiadaviek na pozemné jednotky. Táto požiadavka je orientovaná najmä na udržanie prejazdnosti hlavných komunikačných trás, čo neznamená len ich klasickú údržbu, ale hlavne prekonávanie zátarás a odstraňovanie výbušných hrozieb, ktorými sa opozičné sily snažia obmedziť mobilitu koalíčných jednotiek.⁴ Na základe poznatkov získaných z novodobých konfliktov – koalíčných operácií (Iracká sloboda, ISAF Afganistan, Operácia Serval Mali) spadajúcich do operačného námetu Bezpečnosť (Security), je na plnenie taktických úloh stabilizačných aktivít uvažované nasadenie expedičných síl, ktorých bojový potenciál nevyžaduje dosiahnuť úspech voči konvenčnému nepriateľovi, ale sú schopné a zároveň ich cieľom je v spolupráci s domácimi ozbrojenými silami udržať bezpečnosť v priestore operácie.⁵

Priestor operácie je v tomto prípade rozsiahly (10 až 100-násobne väčší ako pri konflikte vysokej intenzity), a preto je vyžadované rýchle a flexibilné nasadenie koalíčných jednotiek.⁶ To ale nemôže byť dosiahnuté bez toho, aby tieto manévrové elementy nemali zabezpečenú vysokú mieru voľnosti manévru a pohybu v priestore operácie.⁷ Táto voľnosť sa primárne dosahuje využitím špecializovaných síl a prostriedkov - kombinovaných účelových prielomových skupín (Combined Arms Breaching Team - CABT), ktorých úlohou je zriaďovanie prielomov v nepriateľských zátarasách a odstraňovanie výbušných hrozieb.⁸

Nasadenie CABT sa riadi špecifickými pravidlami a jedným z týchto pravidiel je aj dosiahnutie synchronizácie nasadených skupín a optimalizácie využitia vybavenia týchto skupín. Táto optimalizácia sa dosahuje využitím princípov konvenčného cyklu pôsobenia na ciele (Targeting). Celý cyklus „Targetingu“ sa skladá zo 4 elementov: rozhodnutie (Decide), zisťovanie (Detect), pôsobenie (Deliver) a vyhodnotenie (Assess). Samozrejme pri optimalizácii nasadenia CABT je najdôležitejšie samotné rozhodnutie, ktoré musí brať do úvahy geografické rozmiestnenie jednotlivých CABT na predsunutých operačných

⁴Information exchange seminar, 2016.

⁵HRNČIAR, M. Hlavné úsilie vojenských síl v operáciách proti povstaniu, 2018.

⁶Russian new generation warfare handbook, 2017.

⁷Information exchange seminar, 2016.

⁸Afghanistan Route Clearance Handbook, 09/2010.

základniach (Forward Operating Base - FOB), ale aj priestory, v ktorých bude CABT vykonávať svoju činnosť.

Podľa získaných skúseností je zjavné, že opozičné jednotky budú svoje zátaras budovať a výbušné prostriedky používať v priestoroch, ktoré prirodzene obmedzujú pohyb koalíčných síl v tzv. zúžených priestoroch (choke points), teda budú svoju činnosť orientovať na terén. Tieto terénne body sú už dopredu identifikovateľné z mapy, a preto je možné činnosť CABT zamerať práve na takéto špecifické priestory, ktoré sa v rámci spravodajskej prípravy priestoru operácie transformujú na cieľové záujmové priestory (Target Area of Interest - TAI). TAI sú charakterizované vysokou mierou výskytu prekážok a výbušných hrozieb (3 a viac incidentov s výbušným prostriedkom na úseku cesty o dĺžke 8 – 10 km za posledných 30 dní).⁹ Ďalšou charakteristikou TAI je aj čas potrebný na vykonanie čistiacej alebo prielomovej operácie CABT (Time for target - TtT), ktorý variuje s ohľadom na rozmery TAI a predpokladané nasýtenie priestoru výbušnými prostriedkami.

Okrem uvedených špecifik sa musí pri plánovaní nasadenia CABT brať do úvahy aj vybavenie a vycvičenosť CABT, ktoré čas pôsobenia na jednotlivé TAI predlžujú alebo skracujú.¹⁰ Samozrejme obmedzujúcim faktorom je efektivita použitia sofistikovaného vybavenia CABT na samotnú čistiacu operáciu, namiesto vykonávania zdĺhavých konvojových operácií do vzdialených TAI. Samotné dlhé presuny znižujú životnosť vybavenia, zvyšujú riziko ohrozenia života príslušníkov CABT, a tým skracujú čas pôsobenia na jednotlivé ciele. To znamená, že optimálne nasadenie CABT v stabilizačnej aktivite bude také, kde vzdialenosť medzi FOB a TAI bude čo najmenšia a zároveň spôsobilosť CABT dosiahne požiadavky TAI na čas pôsobenia.¹¹ Uvedená požiadavka teda priamo nabáda, okrem využitia „ad-hoc“ plánovania, aj na aplikáciu vedeckých metód, ktoré pomôžu nájsť optimálne riešenie uvedeného problému. Vzhľadom na uvedenú charakteristiku problému sa ako najvhodnejšie na riešenie javia distribučné úlohy lineárneho programovania.

VOJENSKÉ VYUŽITIE DISTRIBUČNÝCH ÚLOH

Na základe skúseností a vychádzajúc s všeobecných princípov je zjavné, že činnosť jednotlivcov, skupín, spoločností, či špecializovaných systémov sa bude vedome aj nevedome riadiť rôznymi princípmi. Jedným s týchto princípov je aj dosiahnutie optimálnosti. Snahou je maximalizovanie účinnosti pôsobenie systému na presne definované prostredie s ohľadom na

⁹Afghanistan Route Clearance Handbook, 09/2010.

¹⁰Bi-SC Capability codes and capability statements, 2016.

¹¹LAWRENCE, Ch. A.: War by numbers – understanding modern warfare, 2017.

limitované zdroje. V štandardných nevojenských procesoch hovoríme o maximálnom zisku pri obmedzenom množstve zdrojov, minimálnych výrobných nákladoch, skrátení doby výroby pri zachovaní štandardov kvality, ale aj zlepšení ochrany životného prostredia alebo bezpečnosti a ochrany zdravia na pracovisku.

To znamená, matematicky chápané, že sa každá spoločnosť (systém) bude snažiť určiť extrém (minimum alebo maximum) funkcie, ktorá sa v optimalizačných úlohách nazýva kritériálna, objektívna alebo účelová funkcia. Táto funkcia vyjadruje cieľ, ktorý sa sleduje pri výbere niektorého z možných variantov riešení a zvyčajne prezentuje niektorý významný ukazovateľ (zisk, náklady, hodnoty produkcie, spotrebu a pod.).¹² Často je potrebné vykonať optimálne rozhodnutie vzhľadom na viaceré účelové funkcie s často až diametrálne protichodnými požiadavkami. No aj v takýchto zložitých prípadoch možno hovoriť o istom optimálnom riešení v zmysle vhodne zvoleného kompromisného princípu.¹³

Práve lineárne programovanie je jednou z častí optimalizačných úloh, ktoré umožňuje nájsť toto optimálne riešenie. Lineárne programovanie nie je nový prvok, ale má dlhú históriu. Jeho význam sa neustále zvyšuje a preniklo snáď do všetkých oblastí ľudskej činnosti, ale najmä do vedy, rozvoja technológií, či výrobnej činnosti. Lineárne programovanie je vhodným nástrojom zvyšovanie efektivity, a to pre svoju relatívnu jednoduchosť zostavenia matematického modelu, ale aj riešenia tohto modelu.¹⁴ Lineárne programovanie patrí do disciplín matematického programovania. Pomerne jednoduchý matematický aparát spolu s rozvojom počítačov umožnili, vzhľadom na ostatné disciplíny operačného výskumu, jeho široké uplatnenie v praxi.¹⁵ Preto je možné lineárne programovanie využiť aj na riešenie optimalizačných úloh v rámci plánovania a riadenia vojenských aktivít.

Súčasťou lineárneho programovania je aj riešenie distribučných problémov. Distribučné problémy tvoria špeciálnu kategóriu problémov lineárneho programovania. Patria sem úlohy ako dopravný problém so všetkými jeho modifikáciami, ktorý rieši optimálny plán rozvozu tovaru (materiálu), priradovací problém zaoberajúci sa optimálnym priradením objektov na miesta určenia, úlohy optimálneho rozmiestnenia zdrojov a niektoré ďalšie, prípadne ich kombinácie, ktoré radíme pod súhrnný názov distribučné problémy.¹⁶

¹²PLESNÍK, J., DUPAČOVÁ, J., VLACH, M.: Lineárne programovanie, 1990.

¹³SAKÁL, P., JERZ, V.: Operačná analýza v praxi manažéra, 2003.

¹⁴PLESNÍK, J., DUPAČOVÁ, J., VLACH, M.: Lineárne programovanie, 1990.

¹⁵SAKÁL, P., CHOVANOVÁ, H.: Operačná analýza časť I., 2011.

¹⁶SLAMKOVÁ, E., CAJCHANOVÁ, O., CHROMJAKOVÁ, F.: Operačná a systémová analýza, 1997.

Matematický model distribučných problémov je možné riešiť pomocou simplexového algoritmu, ale tento prístup smeruje väčšinou na úlohy veľkého rozsahu, ktorých riešenie je týmto postupom neefektívne (vyžaduje veľký počet iterácií). Preto boli vyvinuté špeciálne efektívne algoritmy prihliadajúce ku špecifikám matematických modelov jednotlivých typov distribučných problémov.¹⁷

Cieľom dopravných úloh je minimalizácia nákladov na prepravu materiálov medzi výrobcami, resp. medzi výrobcami a miestom odbytu. Dopravné úlohy je možné riešiť pomocou jednotlivých metód, a to:

- Metóda severozápadného rohu,
- Indexová metóda,
- Vogelova aproximačná metóda,
- Modifikovaná metóda,
- Habrova metóda úzkych profilov.

Prirad'ovacia úloha je ďalšou špecifickou formou úloh lineárneho programovania. Cieľom jej riešenia je priradenie (rozmiestnenie) určeného počtu objektov priradenia na rovnaký počet miest určenia tak, aby priradenie bolo optimálne, tzn. aby účelová funkcia nadobudla minimálnu alebo maximálnu hodnotu. Ohodnotením všetkých možných priradení je, tak ako aj v prípade dopravných úloh, matica sadzieb.

Distribučné problémy a metódy ich riešenia sú veľmi výhodne aplikovateľné aj na riešenie problémových oblastí v rámci vojenského plánovania a riadenia. Jednou z takýchto aplikačných oblastí môže byť práve optimalizácia nasadenia síl a prostriedkov, teda CABT, pri plánovaní opatrení na podporu mobility v stabilizačných aktivitách.

PRAKTICKÝ PRÍKLAD RIEŠENIA DISTRIBUČNÉHO PROBLÉMU POMOCOU PRIRAĐOVACEJ ÚLOHY PRI PLÁNOVANÍ NASADENIA CABT

Typickým prirad'ovacím problémom je napríklad úloha priradenia prác strojom, úloha výberu kádrov (maximalizačná úloha) alebo denné priradenie dopravného prostriedku z centrálnej garáže na určité stanovisko (minimalizačná úloha) a podobne.¹⁸ Znáznornená prirad'ovacia úloha (Tabuľka 1) formálne vyzerá ako dopravná úloha, ale jej matematický model má niekoľko špecifik. Predovšetkým, z podstaty úlohy vyplýva, že premenná x_{ij} je bivalentná tzn. môže nadobúdať iba hodnoty 0 a 1. Teda sa priradenie i -teho objektu na j -te

¹⁷SLAMKOVÁ, E., CAJCHANOVÁ, O., CHROMJAKOVÁ, F.: Operačná a systémová analýza, 1997.

¹⁸SAKÁL, P., CHOVANOVÁ, H.: Operačná analýza časť I., 2011.

miesto určenia realizuje ($x_{ij} = 1$) alebo nerealizuje ($x_{ij} = 0$). Navyše každý objekt je možné priradiť iba na jedno miesto určenia, takisto na jedno miesto určenia je možné priradiť iba jediný objekt. Prakticky to znamená, že v každom riadku a stĺpci môže byť iba jedna nenulová premenná. Takisto z podstaty úlohy vyplýva, že matica sadzieb je štvorcová (rovnaký počet objektov ako miest určenia). Z uvedených dôvodov boli vyvinuté špeciálne efektívne algoritmy riešenia priradovacej úlohy. Najrozšírenejším z nich je tzv. Maďarská metóda.¹⁹

Tabuľka 1 Matica sadzieb priradovacej úlohy

M						
O	M_1	M_2	M_3	...	M_n	a
O_1	c_{11} x_{11}	c_{12} x_{12}	c_{13} x_{13}		c_{1n} x_{1n}	1
O_2	c_{21} x_{21}	c_{22} x_{22}	c_{23} x_{23}		c_{2n} x_{2n}	1
O_3	c_{31} x_{31}	c_{32} x_{32}	c_{33} x_{33}		c_{3n} x_{3n}	1
$\vdots$						$\vdots$
O_n	c_{n1} x_{n1}	c_{n2} x_{n2}	c_{n3} x_{n3}		c_{nn} x_{nn}	1
b	1	1	1	...	1	$\Sigma = n$

Zdroj: Vlastné spracovanie

Praktický príklad:

Je potrebné spracovať synchronizačnú maticu vykonávania vyhľadávacích operácií v priestore operácie manévrovej jednotky. Po vykonanej spravodajskej príprave priestoru bojovej činnosti a spracovaní konceptu operácie bolo v priestore operácie identifikovaných 5 TAI. Z dôvodu zabezpečenia vysokého stupňa mobility, bolo veliteľovi manévrovej jednotky pridelených 5 CABT na plnenie úloh. Úlohou štábu je, vzhľadom na maximalizáciu času v TAI a minimalizáciu času v konvojoch, synchronizovať nasadenie jednotlivých CABT do TAI tak, aby najazdili minimálny počet kilometrov. V nasledovnej matici (Tabuľka 2) sú uvedené vzdialenosti jednotlivých CABT (pozície predsunutých základní) k jednotlivým TAI.

¹⁹IVANIČOVÁ, Z., BREZINA, I., PEKÁR, J.:Prípadové štúdie z operačného výskumu, 1999.

Tabuľka 2 Matica vzdialeností CABT k TAI

	TAI 1	TAI 2	TAI 3	TAI 4	TAI 5	a_i
CABT1	20	40	70	60	25	1
CABT2	30	45	35	20	20	1
CABT3	40	35	80	40	45	1
CABT4	60	20	40	35	70	1
CABT5	35	30	65	50	60	1
b_j	1	1	1	1	1	5

Zdroj: Vlastné spracovanie

Riešenie:

Východiskové bazické riešenie v priradovacej úlohe získame metódou redukcie sadziieb, ktorej základný princíp je založený na základnej vlastnosti riešenia lineárnych úloh a síce, že ich riešenie sa nezmení, ak od niektorých rovníc (riadku alebo stĺpca matice sadziieb) odpočítame rovnaké číslo (zmení sa iba hodnota účelovej funkcie). Ďalším krokom riešenia je, že sa pokúsime priradiť maximálne možné množstvo nenulových hodnôt premenným s nulovými redukovanými sadzbami, pričom sa prednostne priradujú nenulové hodnoty premenným, v ktorých riadkoch alebo stĺpcoch je minimálne množstvo nulových sadziieb (najlepšie iba jedna).

Ak sa takto podarí priradiť všetky CABT do TAI, to znamená, ak počet všetkých nenulových hodnôt premenných x_{ij} je rovný rozmeru úlohy n (v našom prípade 5), bolo dosiahnuté optimálne riešenie. Hodnotu jeho účelovej funkcie je potrebné určiť z pôvodnej matice sadziieb. Ak sa pri základnom priradení nepodarí priradiť všetky CABT do TAI, riešenie optimálne nie je, to znamená, že je potrebné vykonať jeho úpravy. Týmto postupom sa vytvorí nová matica redukovaných sadziieb, v ktorej sa znova snažíme realizovať priradenie, pričom sa celý postup opakuje až do dosiahnutia optima, tzn. priradenia všetkých CABT do TAI, ktoré sú charakterizované nulovými redukovanými sadzbami.

Pri nasledujúcom priradovaní v poradí $x_{11} = 1$ (jediná v riadku aj stĺpci), $x_{52} = 1$ (jediná využiteľná v 5.riadku), $x_{25} = 1$ (jediná využiteľná v 5. stĺpci) a $x_{34} = 1$, $x_{43} = 1$, vidíme, že sa podarilo priradiť nenulové hodnoty práve piatim premenným a že získané riešenie je preto optimálne. Jemu zodpovedajúca hodnota účelovej funkcie je (s využitím pôvodnej

matice sadzieb) $Z(1) = 20 + 20 + 40 + 40 + 30 = 150$ (optimum). V našom konkrétnom prípade je optimálne riešenie také, že prvý CABT priradíme k prvému TAI druhý CABT k piatemu TAI, tretí CABT k štvrtému TAI, štvrtý CABT k tretiemu TAI a piaty CABT k druhému TAI. V takomto prípade účelová funkcia nadobúda hodnotu 150 km, čiže pri vyhľadávacích operáciách sa najazdí minimálny počet kilometrov.

Vo všeobecnosti, teda nasadenie CABT pri podpore mobility v stabilizačnej aktivite môžeme plánovať podľa priradovacej úlohy. Na druhej strane hovoríme len o ideálnom prípade, keď máme práve toľko skupín, koľko je v priestore operácie určených TAI, ktoré je nutné prehľadávať. Vždy sa budeme snažiť nájsť minimum funkcie tak, aby sme minimalizovali opotrebenie špeciálneho vybavenia CABT zdĺhavými presunmi a znížili riziko ohrozenia života príslušníkov CABT minimalizáciou času v konvoji. Pri splnení všetkých vymenovaných podmienok je Maďarská metóda výhodnou metódou na plánovanie nasadenia jednotlivých CABT v jednotlivých TAI.

PRAKTICKÝ PRÍKLAD RIEŠENIA DISTRIBUČNÉHO PROBLÉMU POMOCOU DOPRAVNEJ ÚLOHY PRI PLÁNOVANÍ NASADENIA CABT

V dopravných úlohách ide o zostavenie rozvrhu rozvozu určitého množstva surovín, kvapalín, súčiastok, polotovarov, hotových výrobkov, obalov, zásielok a pod. z dodávateľských miest (zdrojov, od výrobcov, ...) k odberateľom, resp. spotrebiteľom. Cieľom je pritom nájsť taký rozvrh (spôsob, dopravný plán), ktorý je spojený s minimálnymi nákladmi na zabezpečenie tohto rozvozu.²⁰ Pri aplikácii dopravných úloh na riešenie vojenských plánovacích problémov ihneď nájdeme ich uplatnenie pri riešení logistických tokov, ale môžeme ich využiť aj pri synchronizácii nasadenia CABT.

Základným cieľom riešenia dopravnej úlohy je zostrojenie optimálneho plánu rozvozu tovaru (materiálu) od dodávateľov (zdrojov, výrobcov) definovaných svojimi kapacitami k odberateľom, ktorí sú charakterizovaní svojimi požiadavkami.²¹ Pritom proces rozvozu je popísaný nákladmi na prepravu jednotkového množstva tovaru od daného dodávateľa k príslušnému odberateľovi tzv. sadzbou – c_{ij} . Za vstupný predpoklad pre základný matematický model úlohy je navyše zavedená požiadavka, aby sa súčet kapacít výrobcov rovnal súčtu požiadaviek odberateľov, aby sme hovorili o vyrovnanej úlohe. Pre názornosť je výhodné celé zadanie úlohy zapísať do typizovanej tabuľky dopravnej úlohy (Tabuľka3).

²⁰SAKÁL, P., CHOVANOVÁ, H.: Operačná analýza časť I., 2011.

²¹SLAMKOVÁ, E., CAJCHANOVÁ, O., CHROMJAKOVÁ, F.: Operačná a systémová analýza, 1997.

Tabuľka 3 Matica dopravnej úlohy

D \ O	O ₁	O ₂	O ₃	...	O _n	a
D ₁	$\begin{matrix} c_{11} \\ x_{11} \end{matrix}$	$\begin{matrix} c_{12} \\ x_{12} \end{matrix}$	$\begin{matrix} c_{13} \\ x_{13} \end{matrix}$		$\begin{matrix} c_{1n} \\ x_{1n} \end{matrix}$	a ₁
D ₂	$\begin{matrix} c_{21} \\ x_{21} \end{matrix}$	$\begin{matrix} c_{22} \\ x_{22} \end{matrix}$	$\begin{matrix} c_{23} \\ x_{23} \end{matrix}$		$\begin{matrix} c_{2n} \\ x_{2n} \end{matrix}$	a ₂
D ₃	$\begin{matrix} c_{31} \\ x_{31} \end{matrix}$	$\begin{matrix} c_{32} \\ x_{32} \end{matrix}$	$\begin{matrix} c_{33} \\ x_{33} \end{matrix}$		$\begin{matrix} c_{3n} \\ x_{3n} \end{matrix}$	a ₃
:						:
D _m	$\begin{matrix} c_{m1} \\ x_{m1} \end{matrix}$	$\begin{matrix} c_{m2} \\ x_{m2} \end{matrix}$	$\begin{matrix} c_{m3} \\ x_{m3} \end{matrix}$		$\begin{matrix} c_{mn} \\ x_{mn} \end{matrix}$	a _m
b	b ₁	b ₂	b ₃	...	b _n	$\sum a_i = \sum b_j$

Zdroj: Vlastné spracovanie

Ako z uvedeného vyplýva, cieľom riešenia úlohy je určiť prepravované množstvá x_{ij} od všetkých výrobcov ku všetkým dodávateľom, ktoré budú spĺňať nasledujúce požiadavky:²²

- vyhovujú požiadavkám všetkých výrobcov,
- naplnia kapacity všetkých dodávateľov,
- náklady na celý rozvoz tovaru budú minimálne, resp. maximálne.

Z uvedeného matematického modelu je viditeľné, že k dispozícii máme všeobecne $(m+n)$ rovníc pre $(m \cdot n)$ neznámých. Z toho vyplýva, že prípustných riešení je nekonečne veľa a cieľom riešenia je vybrať z množiny prípustných riešení také, pri ktorom nadobudne účelová funkcia minimálne možné hodnoty.

Dopravná úloha má vždy optimálne riešenie. V niektorých praktických prípadoch je však hľadanie tohto riešenia natoľko prácne, že riešiteľ sa uspokojí s rýchlejšie nájdeným riešením, ktoré je podľa neho „dobré“, aj keď nemusí byť optimálne. Metódy, ktoré toto umožňujú, budú popísané ako približné (aproximatívne) metódy v riešení. Približné metódy umožňujú nájsť prípustné riešenie, ktoré môže byť v určitých prípadoch aj optimálnym riešením alebo aspoň riešením „blízkym“ optimálnemu riešeniu. Či je optimálne, treba overiť inými metódami. Ak optimálne nie je, možno v riešení pokračovať presnou metódou s tým, že na dosiahnutie optimálneho riešenia stačí urobiť menej krokov (iterácií). V tom prípade plní riešenie, získané približnou metódou, funkciu východiskového riešenia. Medzi približné metódy patrí napr. indexová metóda, alebo Vogelova aproximačná metóda.

²²SAKÁL, P., CHOVANOVÁ, H.: Operačná analýza časť I., 2011.

Niektoré presné metódy nevyhnutne potrebujú, aby bolo v prvom kroku nájdené ľubovoľné východiskové riešenie, ktoré je jedným z prípustných riešení úlohy. Toto môže byť získané aj bez toho, aby pri jeho hľadaní boli zohľadňované sadzby od dodávateľov k spotrebiteľom. Jednou z rýchlych a jednoduchých metód, ktoré toto umožňujú, je metóda severozápadného rohu.²³

Praktický príklad:

Je potrebné spracovať synchronizačnú maticu vykonávania vyhľadávacích operácií v priestore operácie manévrovej jednotky. Po vykonanej spravodajskej príprave priestoru bojovej činnosti a spracovaní konceptu operácie boli v priestore operácie identifikované 4 TAI (pričom každý z nich vyžaduje špecifický čas na vykonanie vyhľadávacej operácie). Z dôvodu obmedzených zdrojov boli veliteľovi manévrovej jednotky na plnenie úloh pridelené 3 CABT (každý s obmedzeným časom vykonávania vyhľadávacích operácií). Úlohou štábu je minimalizovať náklady na nasadenie CABT, ktoré sú stanovené na časovú jednotku vykonávania vyhľadávania. V nasledovnej matici (Tabuľka č. 1) sú uvedené všetky uvedené fakty.

Tabuľka 4 Matica dopravnej úlohy nasadenia CABT

	TAI 1	TAI 2	TAI 3	TAI 4	Kapacita Tft ²⁴
CABT 1	4	9	2	6	90
CABT 2	1	5	3	2	50
CABT 3	3	7	4	5	70
Požiadavka Tft	100	40	30	40	Celkom 210

Zdroj: Vlastné spracovanie

Riešenie:

Princíp **metódy severozápadného rohu (SZ rohu)** spočíva v tom, že pri priradovaní hodnôt bazických premenných ako prvú nenulovú premennú určíme premennú x_{11} (v „severozápadnom rohu“ tabuľky). Pritom jej priradíme maximálnu možnú hodnotu tak, aby sa alebo vyčerpali kapacity prvého dodávateľa alebo naplnili požiadavky prvého odberateľa. Znamená to, že premenná x_{11} bude rovná menšej z hodnôt a_1 a b_1 ($x_{11} = \min(a_1, b_1)$). Tým z bazického riešenia vyradíme ostatné premenné v prvom riadku alebo premenné v prvom

²³IVANIČOVÁ, Z., BREZINA, I., PEKÁR, J.: Prípadové štúdie z operačného výskumu, 1999.

²⁴Tft – Time for Target - Potreba/schopnosť vykonania vyhľadávacej operácie v časovej jednotke. Náklady sú priamo úmerné vzdialenosti na presun (sádzbám matice cij).

stĺpci (budú rovné nule). V riešení pokračujeme v riadku alebo stĺpci s nevyčerpanými kapacitami resp. požiadavkami všeobecne smerom „juhovýchodným“ tak, že najbližšej premennej (x_{12} resp. x_{21}) priradíme maximálne možné množstvo, ktoré opäť naplní kapacity jedného dodávateľa alebo požiadavky jedného odberateľa. Tak postupujeme dovtedy, pokiaľ nie sú splnené všetky obmedzujúce podmienky úlohy, tzn. nie sú naplnené kapacity všetkých dodávateľov a požiadavky všetkých odberateľov (Tabuľka č.2). Dostali sme teda úplné východiskové bázičné riešenie, o kvalite ktorého však nie sme schopní v tomto momente povedať nič, pretože jednotlivé hodnoty premenných sme určovali bez ohľadu na náklady určené maticou sadzieb. Hodnota východiskového bázičného riešenia určeného podľa metódy SZ rohu je $z_0(sZ) = 90.4 + 10.1 + 30.5 + 10.3 + 10.7 + 20.4 + 40.5 = 900$

Indexová metóda, sa tiež nazýva metódou minimálneho prvku matice sadzieb. Uvedená metóda hľadá východiskové bázičné riešenie. Indexová metóda sa snaží odstrániť nevýhodu metódy SZ rohu tak, že priraduje maximálne možné hodnoty premenným v poradí ich sadzieb. V princípe to znamená, že sadzby sa zoradia od minimálnej sadzby, ktorej sa priradí index „1“ ($i = 1$) neklesajúco tak, že nasledujúcim sadzbám sa priradia indexy s postupne vzrastajúcimi poradovými číslami. Pri indexovej metóde postupujeme tak, že polia tabuľky zoradíme vzostupne podľa sadzieb a postupne ich obsadzujeme maximálne možným množstvom x_{ij} pri rešpektovaní riadkových a stĺpcových čísiel. Pri rovnakých cenách dopravy vo viacerých poliach uprednostňujeme polia, ktoré je možné obsadiť väčším množstvom. Priradovanie potom prebieha podľa rovnakých zásad ako v metóde SZ rohu, tzn. že premennej s najnižšou sadzbou sa priradí maximálne možné množstvo tak, aby vyhovovalo obmedzujúcim podmienkam a v priradovaní sa pokračuje v poradí sadzieb, pokiaľ nie sú naplnené kapacity všetkých dodávateľov a požiadavky všetkých odberateľov. Hodnota východiskového bázičného riešenia určeného podľa indexovej metódy je $z_0(i) = 40.9 + 30.2 + 20.6 + 50.1 + 50.3 + 20.5 = 840$

Vogelova aproximačná metóda (VAM) vychádza z myšlienky, že k najviac nežiaducej zmene hodnoty účelovej funkcie dochádza vtedy, keď sa nám nepodari v riadku alebo stĺpci priradiť hodnotu premennej s minimálnou sadzbou a sme tak nútení vykonať priradenie aj tam, kde je rozdiel medzi minimálnou a najbližšou vyššou sadzbou veľký. Pri tvorbe východiskového riešenia indexovou metódou môžu nastať prípady, že sa najskôr na začiatku postupu obsadia polia s najnižšími sadzbami malými dodávkami a ku koncu postupu je potom nutné obsadzovať polia s vysokými sadzbami. Uvedený nedostatok odstraňuje práve Vogelova metóda. Pri tejto metóde pri výbere poľa, ktoré sa obsadí dodávkou, neprihliadame iba na veľkosť sadzby, ale berieme do úvahy aj rozdiely medzi najmenšími sadzbami

v riadkoch a stĺpcoch tabuľky. Prax ukázala, že takýto postup poskytuje východiskové riešenie pomerne blízke k optimálnemu riešeniu. Hodnota východiskového základného riešenia určeného podľa VAM je $z_0(\text{VAM}) = 60.4 + 30.2 + 10.1 + 40.2 + 30.3 + 40.7 = 760$

ZÁVER

Z porovnania hodnôt účelových funkcií zodpovedajúcich východiskovým riešeniam získaných metódou severozápadného rohu, indexovou metódou a Vogelovou metódou vidíme, že Vogelovou metódou sme dosiahli riešenie s nižšou hodnotou účelovej funkcie o 80 jednotiek ako indexovou metódou a 140 jednotiek ako metódou severozápadného rohu. Čiže z hľadiska hodnoty účelovej funkcie je riešenie získané Vogelovou metódou optimálnejšie. Teda základná hodnota nákladov nasadenia jednotlivých CABT v jednotlivých TAI v priestore operácie je 760 jednotiek.

Na riešenie uvedeného príkladu sme používali len aproximačné metódy, čo nám nezaručuje optimálne riešenie. Optimálne riešenie je možné nájsť použitím presných metód, ktoré umožňujú nájsť optimálne riešenie a overiť riešenie, či je riešením optimálnym, prípadne či je jediným optimálnym riešením.

Uvedené dve základné úlohy distribučných problémov - priradovacia úloha a dopravná úloha so svojimi rôznymi modifikáciami, sú vhodnými úlohami aj na riešenie optimalizačných zadání v rámci zvyšovania efektivity nasadenia vojenských zdrojov, nevynímajúc sily a prostriedky ženijnej podpory. Pri riešení podobných úloh je vždy predovšetkým potrebné starostlivo sa venovať zostaveniu matematických modelov a v závislosti na nich potom voliť metódu riešenia.

LITERATÚRA

- [1] HRNČIAR, M. Hlavné úsilie vojenských síl v operáciách proti povstaniu. 2018. In: *Národná a medzinárodná bezpečnosť 2018* [elektronický zdroj] : zborník vedeckých a odborných prác. - Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, 2018. ISBN 978-80-8040-568-7. CD-ROM, s. 154 - 162.
- [2] IVANIČOVÁ, Z., BREZINA, I., PEKÁR, J.: Prípadové štúdie z operačného výskumu. Bratislava: Ekonóm, 1999. ISBN 80-225-1180-3.
- [3] LAWRENCE, Ch. A.: War by numbers – understanding modern warfare. Wahington: Potomac books, 2017. ISBN 978-1612348865.
- [4] PLESNÍK, J., DUPAČOVÁ, J., VLACH, M.: Lineárne programovanie. Bratislava: Alfa, 1990. ISBN 80-05-00679-9.

- [5] SAKÁL, P., CHOVANOVÁ, H.: Operačná analýza časť I. Trnava: AlumniPress, 2011. ISBN 978-80-8096-151-0.
- [6] SAKÁL, P., JERZ, V.: Operačná analýza v praxi manažéra. Trnava: TRIPSOFT-SP-SYNERGIA, 2003. ISBN 80-968734-3-1.
- [7] SLAMKOVÁ, E., CAJCHANOVÁ, O., CHROMJAKOVÁ, F.: Operačná a systémová analýza. Žilina: Strojnícka fakulta, 1997. ISBN 80-7100-467-7.
- [8] Asymetric warfare group. Russian new generation warfare handbook. Dostupné na internete: <https://info.publicintelligence.net/AWG-RussianNewWarfareHandbook.pdf>
- [9] Afghanistan Route Clearance Handbook 09-10. Fort Leavenworth: Center for Army Lesson Learned, 2008.
- [10] Bi-SC Capability codes and capability statements. NATO SHAPE. 2016
- [11] Information exchange seminar 2016 MILENG COE. URL: <http://milengcoe.org/news/archiv/Pages/IES-2015.aspx>

Recenzenti:

doc. Ing. Peter SPILÝ, PhD.,
kpt. Ing. Michal HRNČIAR, PhD.,

MOŽNOSTI VYUŽITIA SCENÁROV V TEÓRIÍ BEZPEČNOSTNÝCH ŠTÚDIÍ

Ing. Peter TVARUŠKA

Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika,
doktorand externého štúdia Katedry bezpečnosti a obrany,
Demänová 393, 031 06 Liptovský Mikuláš 6,
email: petertvaruska@hotmail.com

THE POSSIBILITIES OF USING SCENARIOS IN SECURITOLOGY

Abstract

The aim of this article is to describe possibilities of using scenarios in the theory of security studies. The article focuses on the importance of scenarios for the needs of security as such and the keeping the required state of the security environment, perform scenario-building phase and shows the benefits of forward-looking prognosis for the theory of security studies. The article shows and describe how creating pf scenarios support the understanding of the possible development of the security environment over time, thereby indicating in time the possible threats and risks.

Key words: Scenario, Security, Forecasting, Threat, Hazard.

Abstrakt

Cieľom príspevku je popísať možnosti využitie scenárov v teórii bezpečnostných štúdií. Článok sa venuje významu scenárov pre potreby bezpečnosti ako takej, predstavuje fázy tvorby scenárov a ukazuje akým prínosom je prognózovanie s využitím scenáristiky smerom do budúcnosti pre teóriu bezpečnostných štúdií. Článok ukazuje ako metóda scenárov podporuje pochopenie možného vývoja bezpečnostného prostredia v čase a tým včas indikuje možné hrozby a riziko ich prepuknutia.

Kľúčové slová: Scenár, Bezpečnosť, Prognózovanie, Hrozba, Riziko.

ÚVOD

Vývoj bezpečnostného prostredia, bez ohľadu na to, či hovoríme o štáte alebo menšej organizačnej jednotke, je zákonite dynamický a neustále sa vyvíjajúci pretože žiadny systém nefunguje oddelene, ale pôsobia na neho vonkajšie aj vnútorné vplyvy. Jedna kategória týchto vplyvov má negatívny charakter a svojím pôsobením môže vážne narušiť vývoj alebo dokonca spôsobiť zánik systému. Ako sa uvádza v Hofreiterovi (2006) zmeny v charaktere globálneho bezpečnostného prostredia, v obsahu a samotných príčinách bezpečnostných rizík a ohrození si vyžadujú systémové a komplexné riešenie otázok bezpečnosti. Bezpečnosť je výsledkom činností subjektov, ktoré sú zamerané na včasnú identifikáciu hrozieb. Identifikácia týchto hrozieb pre bezpečnostné prostredie a z nich vyplývajúcich rizík, na ktorých sú založené stratégie a politiky veľkých celkov ako sú štáty sa nezaobíde bez ich predikcie. Predikovať neznamená predpovedať, ale odhadnúť s maximálnou možnou pravdepodobnosťou výskyt očakávaného javu, v našom prípade hrozby. Výška tejto pravdepodobnosti sa bude zakladať na známych informáciách, na efektívite zberu ďalších informácií a na správnom vyhodnotení správania sa a vzorcach vývoja bezpečnostného prostredia a hrozieb v minulosti. Metóda, ktorá je vhodná na vedecké predpovedanie budúcnosti je scenáristika. Predpovedanie budúcnosti bolo v celej histórii veľmi žiadaná schopnosť, no v tomto znení sa skôr viaže na niečo intuitívne, symbolické a duchovné. Moderná scenáristika využívajúca vedecký prístup vzniká v 50. rokoch v USA ako potreba realizácie medzinárodných vzťahov (Ditrych, 2012). Na to aby scenáre splnili svoju úlohu, musia byť vhodne smerované, musia sledovať líniu k potencionálnemu cieľu, ktorý nastane ak sa istá skutočnosť alebo jav udeje. Naším zámerom je určenie prínosu scenárov v teórii bezpečnosti a taktiež čiastočne naznačiť postup, ako sa takýto scenár vytvára.

1. ZÁKLADNÉ POJMY V OBLASTI BEZPEČNOSTI A BEZPEČNOSTNÉ PROSTREDIE

Vývoj geopolitickej situácie v 21.storočí sa dynamicky mení. Na začiatku nového tisícročia sa situácia vyznačovala stabilným charakterom s trendom ďalšej stabilizácie na globálnej úrovni. No už prvé desaťročie dramaticky zmenilo bezpečnostnú situáciu a najbližších desať rokov sa nieslo v znamení terorizmu a boja proti terorizmu na viacerých miestach sveta súčasne. V nasledujúcom období, keď sa situácia javila byť ako stabilizujúca, prišla nová hrozba spojená so situáciou vo východnej Ukrajine. Bezpečnosť, ako stav je veľmi nestabilná a naozaj dynamicky sa vyvíjajúca veličina charakteristická striedaním sa období relatívneho pokoja s obdobiami bezpečnostnej nestability.

1.1. BEZPEČNOSŤ A BEZPEČNOSTNÉ PROSTREDIE

Hovoriť o využití scenárov bezpečnosti nie je možné bez definovania, čo pod pojmom bezpečnosť rozumieme a definovaní ďalších kľúčových pojmov. Pojem bezpečnosť je často používaný, taktiež aj definícií je viacero, pre naše potreby vyberáme definovanie bezpečnosti podľa Žideka a Cibákovvej (2009), kde pojem bezpečnosť chápeme v dvoch významoch a to vo význame byť zabezpečený alebo chránený. Podľa týchto autorov bezpečnosť predstavuje dynamický jav pozostávajúci z cieľavedomých ochranných aktivít a vo význame spoľahlivý alebo slúžiaci na ochranu, kedy vyjadruje jav v stave bezproblémovosti. Z definície bezpečnosti môžeme konštatovať, že bezpečnosť neznamena len absenciu bezpečnostných rizík a hrozieb, ale predovšetkým znamená mať schopnosti ako sa chrániť pred nimi a v prípade ich existencie aj čeliť im a pri tom si zachovať funkčnú spôsobilosť objektu.

Na bezpečnosť sa môžeme konceptuálne pozerat' z dvoch prístupov, a to ako na pozitívny prístup a negatívny prístup. Pod pozitívnym prístupom rozumieme stav alebo situáciu, kedy hovoríme o bezpečnosti v kontexte možnosti vyrovnat' sa s hrozbami a schopnosťou udržať želaný stav. Pri negatívnom prístupe hovoríme o rozsahu existujúcich alebo potencionálnych hrozieb voči bezpečnostnému prostrediu. (Korzeniowski, 2016).

Na záver tejto časti sa ešte pokúsime vysvetliť bezpečnosť pomocou slova opačného významu a to nebezpečenstvo. Nebezpečenstvo chápe Zaplatynskyi (2012) ako latentnú, možnú alebo zrejmú charakteristiku (jav, proces, udalosť) každého uceleného systému alebo časti systému. Tieto javy, procesy alebo udalosti majú možnosť spôsobiť za istých okolností neočakávané negatívny vplyvy, ktoré ohrozujú bezpečnosť, stabilitu a funkčnosť systému a prostredia alebo môže zničiť materiálne, duchovné alebo prírodné hodnoty. Definovať nebezpečenstvo je dôležité aj z toho dôvodu, že existencia nebezpečenstva je zároveň hranica existencie bezpečnosti. Táto hranica zriedkavo môže mať fyzickú podobu a je spravidla hranica štátu alebo iná geopolitická hranica. Spravidla je to pomyslená hranica viažuca sa na dosiahnutie istej úrovne v oblasti napríklad ekonomiky, vojenského vývoja, alebo hranica náboženská či hranica životných záujmov.

Bezpečnostné prostredie je definované ako prostredie, v ktorom objekt presadzuje svoje bezpečnostné záujmy v interakcií s nositeľmi bezpečnostných hrozieb. Úlohou analytikov je definovať hranice bezpečnostného prostredia a to tak geografické ako aj virtuálne alebo záujmové. Po určení bezpečnostného prostredia analytici v ňom identifikujú hrozby voči bezpečnostným záujmom subjektu a zdrojom hrozieb do takej miery, ktorá umožní prijať reálne a vykonateľné opatrenia na dosiahnutie alebo udržanie bezpečnostnej situácie. (Židek, Cibáková 2009).

Vymedziť hranice bezpečnostného prostredia znamená vytvoriť istý model, ktorý obsahuje tie zložky a súčasti reálneho sveta, ktoré v negatívnom alebo pozitívnom význame vplyvajú na bezpečnostné záujmy subjektu. (Židek, Cibáková 2009).

Bezpečnostné prostredie je zložitý a dynamický systém, ktorý sa priebežne vyvíja a stáva sa zložitejším, tak ako vstupujú nové faktory a vznikajú nové interakcie medzi subjektami v rámci bezpečnostného prostredia. Zložitosť systému špirálovito narastá a je charakteristické nestálosťou, neurčitosťou a komplexnosťou. Uvedené je aj dokumentované momentálnym vývojom krízových situácií, ktoré vznikajú aj bez varovania a reakcia medzinárodného spoločenstva nemusí byť okamžitá alebo adekvátne. (Kompan, 2018).

Bezpečnostné prostredie si vyžaduje neustálu a systematickú analýzu s cieľom vytvoriť si čo najrealistickejší obraz, snažiť sa detailne identifikovať a popísať jeho štrukturálne prvky, pohyby a tendencie pozitívnym a negatívnym smerom vo vzťahu k bezpečnostným záujmom objektu. Jedným z jeho cieľov analýzy musí byť aj určenie miery nestability, to znamená určovať a aktualizovať pravdepodobnosť zmeny bezpečnostného prostredia vplyvom hrozby a tým včas určiť možnosť náhle zmeny bezpečnostnej situácie. Čiže hlavná úloha analýzy je odhaľovať vývojové tendencie v bezpečnostnom prostredí a ku každej z nich projektovať scenáre možných reakcií. (Židek, Cibáková, 2009). Analýza pozostáva z dvoch základných krokov. Prvým je analýza bezpečnostného prostredia s cieľom odhaliť bezpečnostné hrozby voči bezpečnostným záujmom štátu, ich riziko negatívneho vývoja a tiež identifikovať opatrenia na elimináciu týchto hrozieb. Druhým krokom je tvorba prognóz vývojových tendencií a variant hrozieb voči bezpečnosti prostredia. Tento krok je rozhodujúci pre tvorbu stratégií ako eliminovať riziká bezpečnostného prostredia. Z tohto dôvodu sa vykonáva variantná prognóza vývoja bezpečnostného prostredia vo forme scenárov. Ivanička (In Židek, Cibáková, 2009) charakterizuje scenár ako sled udalostí alebo následných krokov, ktoré vytvárajú smerovanie celku.

1.2. RIZIKO, HROZBA, OHROZENIE A INDIKÁTORY

Existencia potreby bezpečnosti je bytostne spojená s existenciou hrozieb a ich rizík. Pre definovanie bezpečnosti, prognózovanie jej stavu a tvorbu modelov vývoja bezpečnostného prostredia je preto dôležité terminologicky si vymedziť tieto pojmy riziko, hrozba, ohrozenie.

Podľa Volnera (2005) pod pojmom hrozba sa budú rozumieť javy a procesy ekonomického, sociálneho, geopolitického, vojenského, sociálneho, technického, informačného, morálneho a duchovného charakteru na všetkých úrovniach od jednotlivca, cez

skupinu a štát až po globálnu úroveň, ktoré priamo negatívne pôsobia na existenciu, fungovanie a rozvoj prostredia a spoločnosti.

Ohrozenie predstavuje naplnenie charakteristík hrozby do krízového stavu, kedy objekt bezpečnostného prostredia musí prijať ochranné opatrenia proti uskutočneniu alebo na zmiernenie hrozby. (Janošec, 2006).

Treba si uvedomiť, že pojem hrozba a pojem „ohrozenie“, nie sú synonymá. Ohrozenie je priamejšie bezprostrednejšie deštruktívne pôsobenie na celistvosť a funkčnosť systému. Pod pojmom riziko sa chápu javy a procesy, ktoré za istého správania sa, špecifickej situácie alebo za istých podmienok môžu vyvolať javy alebo procesy vedúce k transformácii sa na hrozbu. Riziko v podmienkach teórie bezpečnosti sa chápe predovšetkým vo svojom negatívnom význame a to je možná hrozba alebo strata. Existencia rizika ešte nepôsobí priamo na systém, ale malo by mať funkciu varovného signálu. Riziko predstavuje istú mieru pravdepodobnosti výskytu hrozby, no ešte nie jej priamu a aktuálnu existenciu. Riziko má vo svojej charakteristike odkaz na potencionálnu udalosť a z nej vyplývajúci následok v kombinácii s informáciou o miere pravdepodobnosti výskytu tejto udalosti. Miera pravdepodobnosti rizika je vyjadrená kvalitatívne alebo kvantitatívne. (Belan, Mišík, 2016).

Keď sa pozrieme na predchádzajúce definície, vidíme, že najprv sa hľadajú možné hrozby voči bezpečnostnému prostrediu a k nim sa priradujú pravdepodobnostné vyjadrenia ich transformácie na ohrozenie a to s využitím úrovne rizika. Tento prístup je napríklad spomenutý napr. v návrhu Vojenskej stratégie Slovenskej republiky (2017), kde v definovaní bezpečnostného prostredia je zoznam hrozieb a priamo s nimi sa viaže pravdepodobnostné vyjadrenie kvalitatívneho charakteru. Riziká sú spomínané vo význame neistoty, kedy riziko vzniká tým, že objekt bezpečnostného prostredia bude mať problém naplňať svoje zábery a ciele s ohľadom na vonkajšie či vnútorné faktory, s ktorými sa musí vypradávať.

Existencia hrozby a rizík je chápaná v súvislosti s existenciou indikátorov vývoja situácie a procesu k vzniku hrozby voči bezpečnosti. Proces transformácie rizika k ohrozeniu cez fázu vzniku hrozby je vymedzený výskytom týchto indikátorov. Indikátor ako taký znamená všeobecne ukazovateľ a v oblasti bezpečnosti to bude reálny dôkaz alebo informácia charakteru varovného signálu. Prítomnosť alebo neprítomnosť týchto indikátorov vedie k možnosti potvrdiť prítomnosť nejakého javu, ktorý má negatívny vplyv na stav bezpečnosti a bezpečnostného prostredia. Indikátor je kľúčový dôkaz, ktorý je relevantný k určeniu pravdepodobnosti vývoja a smerovania bezpečnostnej situácie. Napomáha zásadným spôsobom určiť, ktorá z variant budúceho vývoja sa stáva viac pravdepodobnejšou ako iné.

V spravodajskom význame je indikátor každá informácia, ktorá reflektuje zámer alebo spôsobilosť hrozby vyvíjať alebo nevyvíjať sa určitým smerom. (Huckle, 2012).

Indikátory sú indicie a tvoria základ situačného vývoja bezpečnostného prostredia. Za účelom potvrdenia jednotlivých aktivít alebo udalostí spojených s vývojom hrozby sa integrujú a dávajú do súvislosti indikátory zo všetkých dostupných zdrojov. Jednotlivé indikátory nikdy nemôžu byť použité samostatne. Naopak, dôležitá je integrácia viacerých indikátorov a ďalších faktorov skôr, ako analytik môže pozorovať určité vzorce alebo modely správania nepriateľa a v neposlednom rade aj jeho zámery. Ich ďalší význam je, že poukazujú na nastávajúcu činnosť hrozby, jej spôsobilosti, zraniteľnosť a zámery. Indikátory ako také nie sú vždy vecné a môžu analytika viesť k vytvoreniu nesprávneho odhadu. (Botka a kol., 2014).

2. SCENÁRE V TEÓRIÍ BEZPEČNOSTI

Samotný pojem scenár sa používa vo viacerých sférach. Keď chceme scenár vysvetliť všeobecne, potom ide o pojem, spravidla v textovej a grafickej forme, ktorý popisuje príbeh od jeho začiatku, cez nejaký vývoj až po jeho určité vyvrcholenie. V teórii bezpečnosti budú scenáre tvorené a zamerané na alternatívne možnosti vývoja, kedy do bezpečnostného prostredia zasiahne určitý faktor. Spravidla hovoríme o čase prítomnom až budúcnom. Scenáre sa predovšetkým týkajú budúceho vývoja, čiže môžeme ich spojiť s vytváraním prognóz. Ako už bolo uvedené, scenáre popisujú možné budúcnosti, ich cieľom je popísať možný vývoj na základe súvislostí medzi jednotlivými systémami vzorcami správania prostredia sa v minulosti.

2.1 PROGNOZOVANIE

Podľa Janošeca (2006) bezpečnosť môžeme z pohľadu budúcnosti hodnotiť ako dostatočnú alebo udržanú, ak v konkrétnom časovom horizonte známe a nové hrozby a ich riziká nepresiahnu únosnú mieru. Pod únosnou mierou rozumieme udržanie chránených hodnôt, ktorých strata alebo zásadné narušenie je neprípustné pre existenciu daného bezpečnostného prostredia. Táto miera nie je nemenná dogma, ale premenlivá veličina, ktorá sa s vývojom okolností môže meniť. Každá hrozba má neustály potenciál možnosti vzniku vyjadrenú istou pravdepodobnosťou. Tu vidíme priame prepojenie medzi bezpečnosťou, budúcnosťou a odhadom vývoja hrozby. Na to aby si objekt bezpečnosti dokázal zachovať a chrániť svoje kľúčové hodnoty a priority musí vystupovať proaktívne. To znamená, neustále analyzovať súčasný stav a vyhodnocovať budúci vývoj. Úlohou analytikov je, aby pripravili vstupný súbor obsahujúci zoznam aktuálnych alebo potencionálnych hrozieb. Ich správne

identifikovanie bude mať kľúčový význam, ktorý určuje užitočnosť scenára, alebo len vedie do slepej uličky.

Predpovedať, respektíve odhadnúť budúci vývoj s istou mierou pravdepodobnosti je účinné vytvorením scenárov viažucim sa k možným hrozbám. Scenár bude pozostávať z postupných krokov vývoja a vetviť sa smerom k rôznym alternatívam. Pre presné identifikovanie toho, kde sa vo vývoji situácie hrozby nachádzame budú slúžiť indikátory, taktiež indikátory budú ukazovať, ktorá alternatíva je pri vývoji najpravdepodobnejšia. Šimák a Mika (2015) používajú vo svojej práci termín krízový scenár, my tento pojem zovšeobecníme a budeme pracovať s termínom scenár. Podľa týchto autorov je teda scenár logicky usporiadaný popis zmien v systémoch, stavoch a procesoch, ktoré narušujú úroveň bezpečnosti a aktivujú vznik ohrozujúcich javov spôsobujúcich škody a straty. Vytvorenie scenárov vzniku a priebehu narušenia bezpečnosti je dôležité pre vytvorenie si predstavy o tom, ako môže ohrozenie alebo hrozby ovplyvňovať podmienky fungovania systémov v rámci konkrétného bezpečnostného prostredia v závislosti od času. Tvorba scenárov si teda vyžaduje identifikovanie zoznamu hrozieb, odhadu možného vývoja v čase, určení indikátorov, ktoré popisujú kľúčové momenty smerovania vývoja hrozby a súčasne s tým aj nastavenie zberu informácií, ktorých indikátor je jadrom tejto informácie. Výsledkom bude vytvorenie ucelenej prognózy vo forme scenára, čiže popisu možného vývoja bezpečnostného prostredia. Potůček (2011) rozlišuje dva základné typy prognózovania:

- a) normatívne prognózovanie, ktoré sa zameriava na konkrétny cieľ. Krokmi robenými smerom späť sa snaží nájsť riešenia a spôsoby ako dosiahnuť žiaduci stav. Normatívne prognózovanie odpovedá na otázku: “ Ako niečo urobiť, aby.. . ”
- b) Nenormatívne (deskriptívne) prognózovanie, ktoré je zamerané na analýzu dostupných dát a tvorbu prognóz možných budúcností bez predošlých preferencií. Deskriptívne scenáre popisujú možné budúce udalosti a trendy na základe alternatívnych predpokladov. V jednoduchosti povedané, hľadá odpoveď na otázku: “Čo sa stane, keď...”

Na určenie úlohy scenára v teórii bezpečnosti sa budeme bližšie zaoberať nenormatívneho formou prognózovania. Pri nenormatívnom prognózovaní sú dôležité vstupné dáta a ohodnotenie ich výpovede. Podľa Potůčka rozdeľujeme tri základné typy prognózy. (Potůček a kol. 2011).

- a) Projekcia: je prognóza, ktoré je založená na extrapolácii minulých a súčasných trendov s pokračovaním do budúcnosti na základe dát.

- b) Predikcia: je typ prognózy, ktorá je založená na teoretickom práve a teoretických predpokladoch, napr. pri zavedení určitých opatrení.
- c) Odhad: je založený na expertnom názore. Je do veľkej miery intuitívny, ale na základe dlhodobého pozorovania, veľkej miery informácií a vzdelania v danej téme a nadobudnutých skúseností.

Scenár bude nástrojom projekcie a jeho úlohou scenára je systematicky skúmať, vytvárať a preverovať možné aj žiaduce budúce podmienky. Nekolová (In Potůček, 2011) popisuje scenár ako veľmi užitočný nástroj, keď:

- a) analyzovaný problém je komplexnej povahy,
- b) existuje vysoká pravdepodobnosť významnej zmeny v spoločnosti,
- c) aktuálne prebiehajúce trendy nie sú priaznivé,
- d) skúmaný časový horizont je relatívne dlhý.

Za predpokladu, že objektom štúdie bezpečnosti je štát, scenár vývoja bezpečnosti je popis ako môže stav bezpečnosti vyzeráť vo výhľade rokov a identifikuje potencionálne vnútorné aj vonkajšie činitele ohrozenia.

2.2 TVORBA SCENÁROV

Veľmi zjednodušene boli proces tvorby scenára už načrtnuté. Samotná podstata scenára je vytvoriť model alebo algoritmus toho ako sa bude bezpečnostné prostredie vyvíjať, keď nastane nejaký stav, situácia alebo aktivita. Schopnosť vytvoriť kvalitný scenár si vyžaduje rozsiahle znalosti a informácie o tom ako odhadované hrozby reagovali a vyvíjali sa v minulosti. Jeden z dôležitých predpokladov, o ktoré sa bude opierať scenár, je predpoklad, že keď nastanú podobné podmienky, tie povedú k podobným reakciám alebo výsledkom. Odhaľovanie vzorcov chovania sa hrozieb by nám malo napomáhať ku kvalitnejšej predikcií vývoja hrozby. Prepojenosť minulosti a budúcnosti má svoje úskalia. Čím ďalej do budúcnosti sa snažíme predpovedať vývoj prostredia alebo hrozby, tým menej sa môžeme opierať o vzorce správania sa z minulosti. Systém ako taký má svoju zotrvačnosť a tá smerom do budúcnosti klesá, stúpa neistota a vplyv iných faktorov vyplývajúcich z dynamickosti systému.

Scenáre v teórii bezpečnosti sú prirodzeným nástrojom, ktorý dokáže pracovať s touto dynamikou. Ich použitie nám pomáha vytvárať predstavu o možných budúcnostiach. Celý scenár budeme chápať ako systém s udalosťami, hybnými silami, aktérmi a časovými intervalmi. Tieto intervaly nebudú pravidelné, ale budú ohrozené výskytom kľúčových

udalostí. V rámci scenára je vývoj situácie v čase a kontexte jednej významnej udalosti samostatným modelom toho ako sa vývoj bezpečnosti bude uberať. (Janušek, 2006).

Pri charakterizovaní procesu tvorby scenárov sme vychádzali z Potúčka (2011), Bernsteina a jeho kolegov (In Ditrich, 2012) a Scenáru svetovej politiky 2012 -2013. Na základe kvalitatívnej analýzy viacerých prístupov k tvorbe scenárov sme pre predpovedanie vývoja bezpečnostného prostredia v kontexte možných existencií hrozieb definovali túto možnú postupnosť tvorby scenára.

1. fáza: **Príprava.**

Cieľom tejto fázy je definovanie a ohraničenie skúmanej oblasti. V našom prípade budeme hovoriť o bezpečnostnom prostredí, a stanovujeme úroveň prostredia v zmysle veľkosť a komplexnosť. Určenie oblasti je dôležité pre stanovenie hybných síl, majúcich potenciál ovplyvňovať bezpečnostné prostredie.

2. fáza: **Stanovenie hybných síl.**

Každý scenár musí pracovať s istými kritickými hýbateľmi, ktoré sú v scenári presne popísané. Hybná sila bude kauzálny činiteľ, ktorý sa viaže k určitému problému. (Ditrich, 2012) Ich počet môže byť rôzny, v prípade identifikovania dvoch hovoríme o dvojdimenzionálnom scenári a podobne. Podľa Nekolovej (In Potúček, 2011) je ideálny počet týchto hybných síl podľa štyri až päť, my sa s týmto názorom stotožňujeme. Väčší počet hybných síl by vytváral veľký počet scenárov a kombinácií alternatívnych vývojev.

Dôležité je ujasniť si, čo je to hýbateľ v kontexte tvorby scenárov v teórii bezpečnosti. Pre teóriu bezpečnosti budeme pod hybnými silami rozumieť napríklad ekonomický vývoj, technologický pokrok, politický vývoj, zavádzanie nových technológií, geopolitické zmeny, environmentálne a prírodné zmeny, nové silové zoskupenia, migrácia, či vznik radikálnych skupín.

3. fáza: **Určenie sad scenárov.**

Vypracovanie sady scenárov v hrubej forme na základe interakcie hybných síl a následne ich zaradenie do skupín podľa miery pravdepodobnosti alebo relevancie.

4. fáza: **Identifikovanie kľúčových neznámych.**

Kľúčové neznáme sú dôležité činitele udalostí, ktorých podoba nie je dopredu presne určená a môžu vzniknúť ako následok pôsobenia dopredu daných skutočností.

5. fáza: **Indikátory.**

Vytvorenie zoznamu potencionálnych takzvaných dôkazov – indikátorov, ktoré majú pozorovateľné a merateľné charakteristiky a pomáhajú určiť, či sa budúcnosť sprítomňuje podľa predpokladov v rámci stanovenej línie.

6. fáza: **Definovanie udalostí.**

Každý scenár musí obsahovať zoznam kľúčových očakávaných udalostí, ktoré rozvíjajú v čase daný scenár a môžu spôsobovať jeho vetvenie. Tieto udalosti udávajú podobu scenára a sú dôležité pre určenie hybných síl a príčinných reťazcov vedúcich zo súčasnosti smerom do budúcnosti. Každá takáto udalosť môže ale nemusí nastať, Jej výskyt je odhadovaný ako vysoko pravdepodobný no nie istý, preto existujú pri každej takejto udalosti alternatívy vývoja minimálne charakteru v tvare áno/nie. Grafické spracovanie udalostí, hybných síl a príčinných reťazcov vytvorí strom vývoja scenára.

Na vizualizáciu scenára je ideálny nástroj tzv. strom udalostí. Pod týmto pojmom rozumieme grafické zobrazenie možných časových sekvencií udalostí, vetvenia vývoja vrátane potencionálnych prepojení v rámci konkrétnej udalosti. Ako bolo spomenuté pri štruktúre scenára, jedna časť scenára v konkrétnom čase je v rámci daného scenára modelom udalosti. Strom udalostí znázorňuje potencionálne prepojenia v rámci konkrétneho modelu. Strom udalostí reprezentuje logický model identifikovaných a možných udalostí nasledujúcich vývojov z iniciačnej udalosti alebo úvodného stavu bezpečnostného prostredia. Použitie tohto nástroja je vhodné tam, kde je väčšie množstvo alternatív. V kontexte bezpečnosti, kde je vždy viacero vplyvov, je tento nástroj vhodný vždy, keď hovoríme o viacnásobných a vzájomne ovplyvňujúcich sa možnostiach, ktoré pokrývajú spektrum primeraných dostupných alternatív. Pridanou hodnotou tohto nástroja v kontexte kreovania scenárov, je že zobrazujú a vizualizujú alternatívy hrozby, ukazuje na body rozhodnutia a ponúka pohľad na možné slabé miesta hrozby. Vývojom situácie si prostredníctvom vývojového stromu potvrdzujeme odhad smerovania hrozby a zároveň veľmi efektívne ukazuje požiadavky na zber informácií pre potvrdenie alebo vyvrátenie očakávaného smeru vývoja alebo udalosti. Slabinou tohto nástroja je, že analytika vedie nastoleným smerom, čo znižuje schopnosť zareagovať na neočakávané udalosti nezapadajúce do očakávaného scenára.

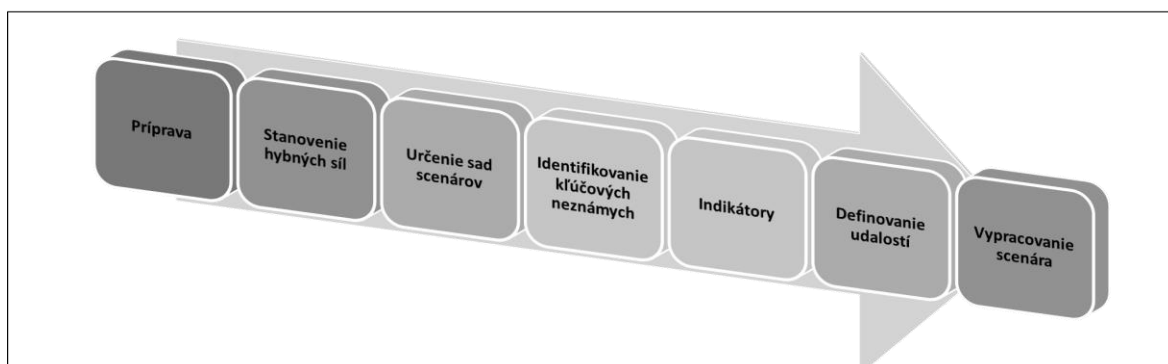
7. fáza: **Vypracovanie scenára.**

V tejto fáze sú identifikované udalosti, hybné sily, príčinné reťazce a je možné vypracovať kompletne znenie scenára podľa vývojového stromu.

Podľa Nekolovej (In Potúček, 2011) je dôležité mať scenáre tematicky ohraničené s identifikovanými kritickými udalosťami, bez tohto sa môžeme dostať do situácie, kedy počet vzniknutých alternatív bude teoreticky nekonečný. Scenár pre bezpečnostné prostredie nebude jeden, bude ich niekoľko v závislosti od identifikovaných hrozieb alebo chránených hodnôt. Scenáre v oblasti bezpečnosti musia reflektovať množstvo premenných a zmien vývoja udalostí, čo je nevyhnutné, keďže bezpečnosť a bezpečnostné prostredie je dynamicky vyvíjajúci sa systém, stav alebo proces.

Samotný scenár je možné doplniť o niektoré ďalšie fázy alebo podfázy. Scenáre sa ďalej rozpracujú. Zo sady scenárov sa vyberú 2 – 3 najviac pravdepodobné a môže sa rozpracovať ešte scenár, ktorý má síce veľmi nízku pravdepodobnosť, no jeho realizácia by mala zásadný dopad to tak v pozitívnom ako aj negatívnom význame. Tento druh scenára sa nazýva v „Čierna labuť“, a predstavuje zásadne nepravdepodobnú variant vývoja budúcnosti.

Obrázok 1 Proces tvorby scenára

Zdroj: Vlastné

ZÁVER

Cieľom článku bolo priblížiť použitie scenáristiky ako teoretického nástroja pre predikciu a vývoj bezpečnostného prostredia. Zosumarizovaním teoretických informácií sme sa snažili ukázať prínos scenárov v teórii bezpečnosti a taktiež čiastočne naznačiť postup, ako sa takýto scenár vytvára. Na to, aby scenáre boli užitočným nástrojom na odhadovanie vývoja budúcnosti v kontexte bezpečnosti, musia sa vzťahovať k relevantným poznatkom o vonkajšom svete v zmysle, čo sa môže v budúcnosti skutočne stať. Scenáre môžu slúžiť ako reťazec referenčných udalostí v budúcnosti tvoriace súhrnnú informáciu pre voľbu rozhodnutí, ktoré musia byť urobené dnes. Vhodne nadefinovaný scenár zároveň ukáže informačné medzery, ktoré je nutné naplniť ich zberom, čo nám môže ukázať nové pohľady na hrozbu bezpečnosti a výšku rizika jej prepuknutia. Kvalita scenáru bude vždy závisieť od

analýzy existencie možných súčasných a perspektívnych faktorov negatívne ovplyvňujúcich bezpečnostné prostredie. Taktiež formovanie scenára si bude vyžadovať aplikovať kritické myslenie na určenie alternatívnych vývojových smerov no zároveň určenie hraníc, kedy sa možné alternatívy stávajú natoľko hypotetické, že ich vývoj nie je nutné brať do úvahy. Aplikovanie princípov kritického myslenia nám zabráni stratit' sa v nekonečných alternatívach. Zásadnou výhodou použitia scenárov je, že ukazujú bezpečnosť resp. bezpečnostné prostredie ako vzájomne prepojené, spolupôsobiacie predmetov, procesov, hybné sily a vzťahy a to aj názornou grafickou formou pre lepšiu vizualizáciu.

Bezpečnosť je zložitý, viacfaktorový, vnútorne štruktúrovaný a dynamický stav, ktorý si, ako spomínajú všetci odborníci, vyžaduje systémový prístup. Scenár je len jedným z nástrojov, ktoré umožňujú hlbšie a dôslednejšie predvídať vývoj bezpečnosti v čase.

LITERATÚRA

- [1] BELAN, Ľ. – MIŠÍK, J. 2016. *Manažérstvo bezpečnostného rizika*. 1.vyd. vydal: Žilinská univerzita v Žiline, 2016. 134 s. ISBN 978-80-554-1280-1.
- [2] BOTKA a kol. 2014. *Spravodajské analýzy*. Vydal: odbor vydavateľských činností HSa MO SR, 2014. 162s.
- [3] DYTRICH, O. 2012. Scenáristika jako metoda v mezinárodních vztazích. In *MEZINÁRODNÍ VZTAHY*. [online]. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, Vol 47/No 4/ 2012 Str. 93-107. ISSN 2570-9429. [citované 2018-03-22]. Dostupné na internete: <https://mv.iir.cz/article/view/714>
- [4] HOFREITER, L. 2006. *Securitológia*. 1. vyd. AOS Liptovský Mikuláš, 2006. 138 s. ISBN 80-8040-310-4.
- [5] HOFREITER, L. 2008. Apológia bezpečnostnej vedy. In *Obrana a stratégia..* [online]. Brno: Univerzita obrany, 1/2008. ISSN 1802-7199.[citované 2017-12-21]. Dostupné na internete:<http://www.obranaastrategie.cz/cs/aktualni-cislo-1-2008/volna-tribuna/apologia-bezpecnostnej-vedy.html#.Wh267bpFz4g>
- [6] HREBÍČEK, M. 2006. Strategická štúdia v oblasti obrany a bezpečnosti . In *Obrana a stratégia..* [online]. Brno: Univerzita obrany, 2/2006. ISSN 1802-7199.[citované 2017-12-21]. Dostupné na internete: <http://www.obranaastrategie.cz/cs/archiv/rocnik-2006/2-2006/strategicka-studia-v-oblasti-obrany-a-bezpecnosti.html#.Wkt1U0xFzug>
- [7] HUCKLE, D. 2012. *An introduction to intelligence analysis*. Výučbový material. 251s.
- [8] JANOŠEC, J.2004. Strategicky významné změny pro přípravu variant budoucí bezpečnosti. . In *Obrana a stratégia..* [online]. Brno: Univerzita obrany, 1/2004. ISSN 1802-7199.[citované 2017-12-21]. Dostupné na internete: www.obranaastrategie.cz/cs/archiv/rocnik-2004/1-2004/strategicky-vyznamne-zmeny-pro-pripravu-variant-budouci-bezpecnosti.html#.Wkt1dExFzug

- [9] JOHANSEN, I. 2017. Scenario modelling with morphological analysis. In *Technological Forecasting & Social Change*, s 116-125, [online]. Kjeller: [citované 2017-12-21]. Dostupné na internete: www.elsevier.com/locate/techfore.
- [10] KORBA, M. – KMEC, V. 2000. *Civilno vojenské vzťahy a scenáre ich vývoja v SR*. vydal: Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku Fridrich elbert Stiflung, 2000. 75 s. ISBN 80-968372-2-2.
- [11] KORZENIOWSKI, L. 2006. Securitology – security of a subject. In *Securitologia*. 1/2006. ISSN: 2449-7436. Dostupné na internete: http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-03ec47cc-a7b9-4e84-88f8-d0dd0ae9b5b7/c/Korzeniowski_OK.pdf
- [12] POTŮČEK, M. (ED.). 2006. *Manuál prognostických metod*. 37. svazek. Praha: SLON, 2006. 193 s. ISBN 80-86429-55-5.
- [13] POTŮČEK, M. et al. 2011. *Poznávaní budoucnosti jako výzva*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2011, 153 s. ISBN 978-80-246-1897-5.
- [14] ŠIMÁK, L. – MÍKA, V.T. 2016. Možnosti a úskalia využívania projektov a scenárov v príprave krízových manažérov. In Zborník z konferencie z medzinárodnou účasťou „Crisis Scenarios in the System of Crisis Managers Training at Universities of Security Field“. [online]. APZ Bratislava, 2-3.12.2015. Zostavil: SUJA Marián. Bratislava : APZ, 2016. s. 341 – 349. ISBN 978-80-8054-662-5. [citované 2017-12-21]. Dostupné Online: <http://www.akademiapz.sk/sites/default/files/KONFERENCIE/KVSKM/2015/Pozv%C3%A1nka%20na%20konferenciu%20AJ%202015.pdf>
- [15] VOLNER, Š. 2005. *Nová teória bezpečnosti*. 1. Vyd. Vydal: Bratia Sabovci s.r.o, Zvolen 2005 340 s. ISBN 80-89029-99-X.
- [16] ZAPLATYNSKYI, V., 2012. The new concept of the most general term "danger" In Zborník z konferencie z medzinárodnou účasťou *SECURITY, EXTREMISM, TERORISM 2012*, Vydal: Eastern European Development Agency n.o., Podhájska, s. 267-277, ISBN: 978 - 80 - 89608 - 08 – 9.
- [17] ŽIDEK, R. – CIBÁKOVÁ S. 2009. *Bezpečnosť štátu*. 1. vyd. AOS Liptovský Mikuláš, 109 s. ISBN 978-80-8040-375-1
- [18] KOMPAN, J. 2018. Vonkajšia bezpečnosť Slovenskej republiky v kontexte novej bezpečnostnej stratégie. In: *New Approaches to the National Security: 13th PhD Conference proceedings*. Brno: University of Defence in Brno, Czech Republic pp. 86-91, ISBN 978-80-7582-037-2

Recenzenti:

Dr. h. c. prof. Ing. Pavel NEČAS, PhD., MBA
doc. Ing. Lubomír BELAN, PhD.

ROLE AND TASKS OF JVB IN EUFOR ALTHEA MISSION

mjr. Ing. Ján BREZULA

Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika,
doktorand externého štúdia Katedry bezpečnosti a obrany,
Demänová 393, 031 06 Liptovský Mikuláš 6,
jan.brezula@aos.sk

doc. Ing. Pavel BUČKA CSc.

Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika,
Demänová 393, 031 06 Liptovský Mikuláš 6,
pavel.bucka@aos.sk

ABSTRACT

One of the principal sections of HQ EUFOR ALTHEA represents Joint Visitors Bureau (JVB). This section plays the crucial role in HQ EUFOR. It deals with planning, coordinating and executing of tasks regarding international and national visits to Commander EUFOR or Chief of Staff EUFOR. In 2012, the Slovak Republic took over the leading position of this section after the Portuguese Republic had decided to withdraw its units from Bosnia and Herzegovina. In that year, manpower of Joint Visitors Bureau was reduced to 3 members, including JVB Chief. When realizing that they are nowadays overall 16 countries, which participate in European Union mission EUFOR ALTHEA, the position of JVB Chief is one of the most important positions, that the Slovak Republic currently occupies in Bosnia and Herzegovina. The aim of this article is to provide its readers with information about the role and tasks of Joint Visitors Bureau in EUFOR ALTHEA mission.

Keywords: Joint Visitors Bureau, European Forces, Director of Staff Operations, international visit, Commander EUFOR, Chief of Staff EUFOR

INTRODUCTION

Joint Visitors Bureau continues to play an important role in HQ European Forces (HQ EUFOR). The main task of JVB is to plan, coordinate and execute all international and national visits of distinguished visitors (DV) and very important persons (VIP) on behalf of Commander EUFOR (COM EUFOR) or Chief of Staff EUFOR (COS EUFOR). JVB plans,

coordinates and supports COM EUFOR / COS EUFOR ceremonies and functions. This includes security related matters, close personal protection, accommodation, catering and transportation as well as liaison with other internal and external agencies as appropriate. It is very important that all JVB members are entirely aware about JVB tasks and responsibilities so that JVB can give contribution for the EUFOR prestige, at all times. JVB represents one of the main sections of the Director of Staff Operations Office (DIRSO Office).

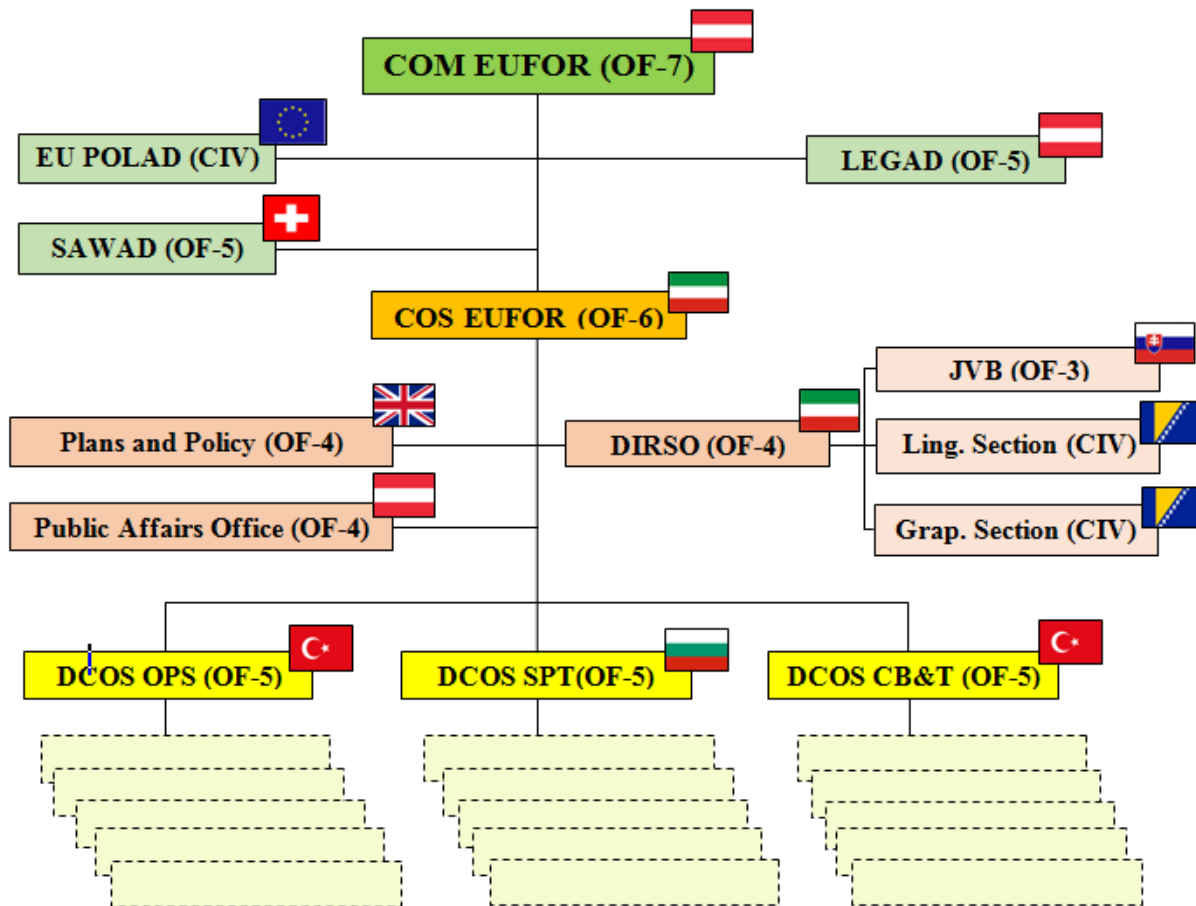
1. MISSION AND ORGANIZATION OF DIRSO OFFICE

In accordance with the HQ EUFOR organization, JVB is under DIRSO responsibility. DIRSO is the executive for COS EUFOR and serves as focal point for all HQ staff work and interfaces between Command Group and Division / Individual Branch level. DIRSO ensures initiation, dissemination and follow-up of Command Group directed policies, directives and guidance. The main tasks and responsibilities of DIRSO Office are as follows:

- (1) To prepare regular meetings and briefings, check the formats of HQ EUFOR documents, and cover the normal daily routine.
- (2) To run the Document Control System and the COS Tasker Tracking System.
- (3) Responsible for standards of Buildings 200 and parking policy for EUFOR cars around the Building 200 as well as co-ordinates routine issues. Building 200 is the building where HQ EUFOR is situated, including COM EUFOR and COS EUFOR Office.
- (4) Responsible for the administration of all Standing Operational Procedures (SOPs) / Standing Operational Instructions (SOIs).
- (5) To provide record events of historical significance, preserve and store a comprehensive archive of information of EUFOR material and organize historical tours in Area of Operation (AOO).

DIRSO as individual branch chief is under the command of COS EUFOR. The Picture 1 shows the HQ EUFOR organization. On this picture we can see that COS EUFOR is directly subordinated to COM EUFOR, who's main advisory team consists of European Political Advisor (EU POLAD), Legal Advisor (LEGAD) and Special Ammunition and Weapon Advisor (SAWAD). COS EUFOR has overall three deputies: Deputy COS Operations (DCOS OPS), Deputy COS Support (DCOS SPT) and finally Deputy COS Capability Building and Training (DCOS CB&T). There are other departments and sections,

which are directly subordinated to each individual DCOS. Other inferiors of COS EUFOR are Plans and Policy Chief and Public Affairs Office Chief.

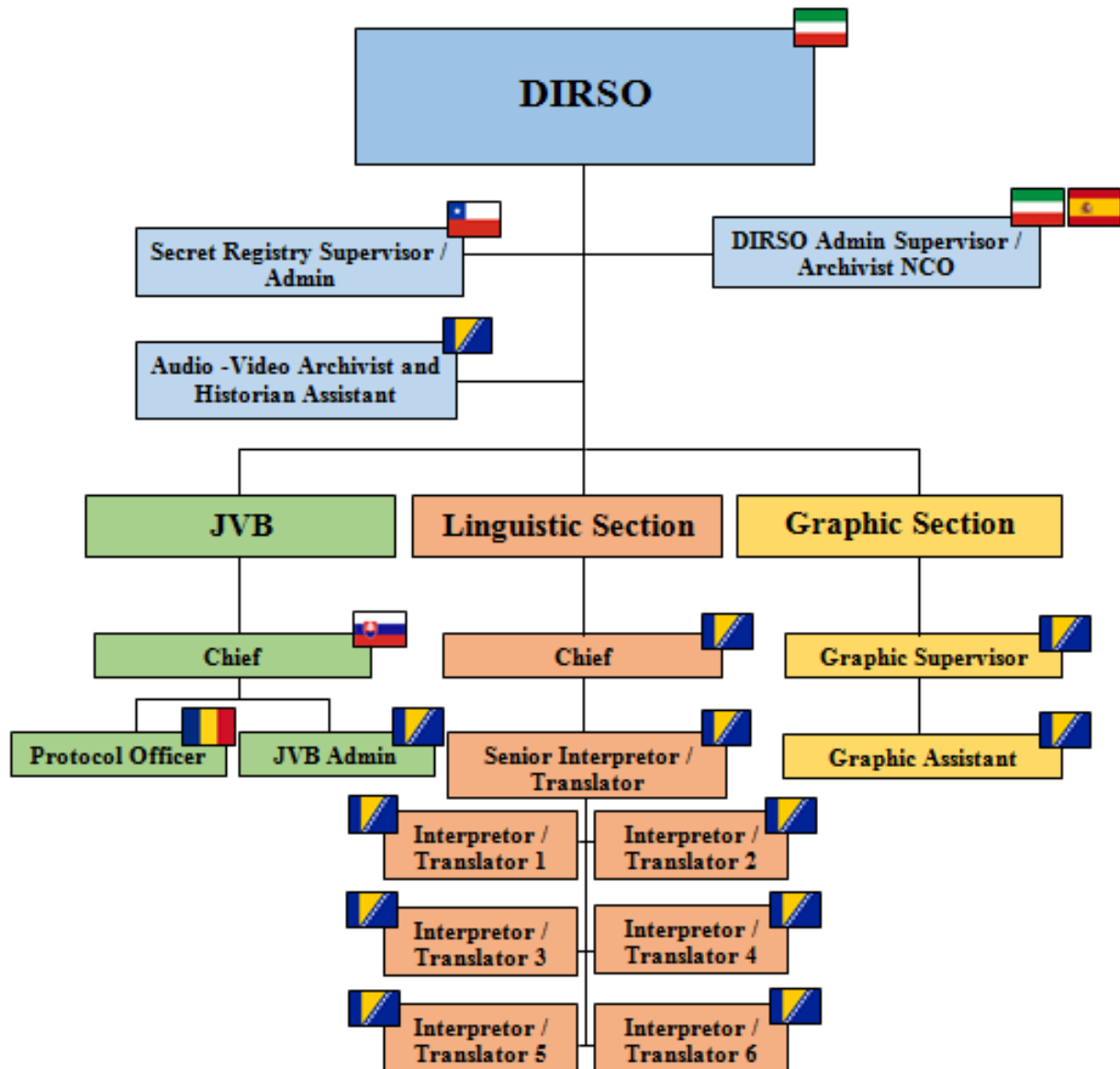

Picture 1 HQ EUFOR organization

Source: authors

There are three individual sections, that are directly subordinated to DIRSO: JVB, the Linguistic Section and the Graphic Section, as shown in the picture 2.

VJENSKÉ REFLEXIE

Picture 2 DIRSO Office organization

Source: authors

One of the DIRSO sections is the Linguistic Section. The sections are responsible for:

1. Enable HQ EUFOR to communicate with the authorities and populations in its area of responsibility.
2. Guarantee to the COM EUFOR / COS EUFOR and his staff that this communication is effective, reliable and comprehensible to all sides.
3. To be able to do this HQ EUFOR employs linguists to translate and interpret from English to the local languages and vice versa.

4. The requisite quality is achieved through the competence of the linguists and the existence of a suitable organisation to control their activities.

Linguistic Section is responsible for ensuring the types of services as follows:

A Interpretation - oral transfer of the meaning of speech from one language to another, specially from English to Bosnian, Croatian or Serbian language and vice versa. Linguistic Section ensures these types of interpretation:

- Liaison interpretation - the type of interpretation requiring no equipment in which short segments of speech (usually a sentence at a time) are translated orally following the utterance. This type of interpretation may be performed by any qualified linguist.
- Consecutive interpretation - the type of interpretation requiring no equipment in which speech of any length is translated orally following the utterance. This type of interpretation requires among other things familiarity with special note-taking techniques and may only be performed by Senior Interpreter.
- Simultaneous interpretation - the type of interpretation in which speech is translated orally as it is being uttered. This requires properly equipped conference rooms with interpretation booths. It may only be performed by Senior Interpreter.

B Translation - written transfer of the meaning of a document from English language to Bosnian, Croatian or Serbian language and vice versa.

Linguist's work either at the Linguistic Central Office in Building 200 or in Camp BUTMIR (location of all EUFOR elements) are assigned temporarily or permanently to other elements of HQ EUFOR. In the latter case, while they remain under the functional supervision of Linguistic Section Chief, day-to-day administrative supervision will be performed by the receiving element. In practice, this means that the military supervisors of the linguists in the receiving elements are responsible for, among other things, giving the linguists their daily tasks, organising their schedules and verifying and signing their Daily Attendance Record at the end of each month. Linguists assigned to other elements may be asked by the Linguistic Section Chief or DIRSO to carry out translation and interpretation tasks that have

been submitted directly to the Central Office, although the operational needs of the host element will normally take precedence.

The head of this section is the Linguistic Section Chief who is responsible for monitoring the quality of the linguists' output, ensuring that the linguists have appropriate language tools and providing opportunities for them to improve their linguistic skills. Linguistic Section Chief will also write the Performance Evaluation Reports of the staff after consultation with the military supervisors. On behalf of COS EUFOR, it is the sole responsibility of the Linguistic Section Chief, based on the approval by DIRSO, to decide on the temporary assignment of any member of the Linguistic Section to another element. Linguistic personnel may only be called on to perform the tasks listed in the job descriptions corresponding to their grades. Exceptions to this rule require the express authorisation of the Linguistic Section Chief. Linguistic Section provide support to all HQ EUFOR elements including, if necessary, additional support to elements whom linguists have already been assigned. For example, the Central Office can be requested to provide cover in the case of periods of medical absence. Interpretation / translation requests will normally be dealt with on a first come, first served basis, except for HQ EUFOR Command Group, which will take precedence. Interpreters assigned to an interpretation task are to be given as much information as possible on the task in hand and if necessary provided with any relevant background documentation. The interpreters' travel to the location of the interpretation task and their accommodation at the location (if necessary) are the responsibility of the requester.

Other of the DIRSO sections is the Graphic Section. One of its principal duties is to supports HQ EUFOR with graphic, reprographic, duplication and special printing capabilities, accomplishes courier service for HQ and serves as an interface between the military correspondence and external mailing. The Courier's primary task is to get an item from the originator to the addressees by the safest and quickest available means.

2. ROLE OF JVB WHILE ORGANIZING VISITS TO EUFOR ALTHEA

JVB, as one of the DIRSO sections, plays the principal role at HQ EUFOR in Bosnia and Herzegovina. JVB is responsible for all visits, according to their level and the guidance received from the superior echelon and will act as EUFOR point of contact (POC) for these visits.

All visits to HQ EUFOR can be divided into two major categories - International visits and National visits

VJENSKÉ REFLEXIE

International visit is defined as a single or multinational visit which enters HQ EUFOR, or other EUFOR establishment, conducted by members of international organizations and hosted by a member of the Command Group for Office Calls (O/C), or meetings with Staff Officers acting on behalf of COM EUFOR / COS EUFOR. The aim of the visit will be predominantly or totally EUFOR business. Representatives from the upper echelons above OF-5 or non-national visits to contingents of EUFOR above OF-5 level, whenever dictated by COM EUFOR or COS EUFOR will fall also into this category.

The JVB Chief or his nominated deputy, will decide the status of a visit that contains Senior National Representative (SNR) elements. An International Visit is the responsibility of EUFOR structure to coordinate and conduct. International visits may be subdivided into four echelons:

1. Head of State / Head of Government. These visits will have a special handle when they visit EUFOR. To start with, these visits usually assume the status of visits to the Host Nation before they come and visit EUFOR. The political and protocol program with the Host Nation institution will generally be intense before the VIP reaches EUFOR. Nevertheless, these visits will normally have the following characteristics within EUFOR environment:
 - a) Special military honours will be paid upon their arrival to EUFOR facilities.
 - b) It will include an O/C with COM EUFOR.
 - c) It will include a meeting between the VIP and his national contingent representatives (and eventually the media).
2. Very Important Persons / Distinguished Visitors, e.g. OF-6 and above (include but are not limited to Operational Commander EUFOR, EU Officials, Heads of International Organizations).
3. Educational Visits, e.g. media and students (include but are not limited to EUFOR initiatives which originates invitation to schools / universities; in case that the aim of the school / university visit to BiH is predominantly or totally related with EUFOR matters, Press Interviews organized by EUFOR).
4. Operational Visits, e.g. Staff Officers attending meetings and exercises (include but are not limited to Staff meetings / conferences or exercises with participation of representatives from other countries or international organizations).

VOJENSKÉ REFLEXIE

Courtesy Office Calls to the Command Group Officers or courtesy lunch / dinner, by itself, do not define a visit as International. For co-ordination purposes, any international visit to COM EUFOR / COS EUFOR or his Command Group / COS Office, by any organization, will be coordinated through JVB. The sponsor for International visits coordinating support requirements (such as transportation, accommodation and security) will be determined by COM EUFOR / COS EUFOR.

International visits are those by civilian or military personnel, typically OF-6 and above, to EUFOR mission. All international visits, whether political or military, must be coordinated first through the European Union Command Element (EUCE) at Allied Joint Force Command (JFC) in Naples. Either JFC or the Operational Commander may refuse international visit on political or operational grounds. If the EUCE approves the visit, EUCE will liaise with COM EUFOR Office. COM EUFOR may modify the itinerary of international visits as appropriate, or depending upon operational tempo or security consideration, may suspend or cancel them altogether. If COM EUFOR approves the visit, COM EUFOR Office will direct the Visit Sponsor to coordinate support requirements, such as transportation, accommodation and security and in turn order JVB to coordinate the visit.

National visit is classified as a single or multinational visit which may enter HQ EUFOR, or other EUFOR establishment, predominantly or totally of national interest and hosted by the SNR, not on behalf of EUFOR. National visits are also those conducted by national authorities visiting national assets in the AOO. The JVB Chief, or his nominated deputy, will decide the status of a visit that contains EUFOR elements.

A national visit is the responsibility of the local sponsor, with the POC assigned by the SNR. This responsibility covers all aspects of the visit including, but not limited to: budgeting, transportation to, from, and within the AOO, accommodation, subsistence, coordination with the other units involved, security and briefings. Visits to national military contingents will be the responsibility of the SNR sponsoring in the AOO concerned. Nations wishing to send visitors are therefore requested to ensure that representatives are grouped as much as possible, in order to avoid unnecessary burdens on their contingents. In case of O/C with COM EUFOR or COS EUFOR, the POC will prepare the necessary O/C request and submit it to the Command Group / COS EUFOR Office. In addition, the POC will provide information for the Read Ahead package to JVB in order to be submitted, by JVB, to the COM EUFOR or COS EUFOR's Offices. The POC is also responsible for keeping JVB informed of the programmes of all DV or VIP visits. This way, JVB will provide professional

Vojenské REFLEXIE

reviewing and advisory, and will also send it to the DIRSO Office, for EUFOR historical archives.

National visits may be subdivided into four echelons:

1. Very Important Persons / Distinguished Visitors (include but are not limited to Ministers, Ambassadors, Chief of Defences and other OF-6 Generals and above or CIV equivalent).
2. Educational Visits, e.g. Media and students (include but are not limited to Schools / Universities or Media interested to visit EUFOR for its own interest).
3. Operational Visits, e.g. Staff Officers attending meetings and exercises (include but are not limited to OF-5 or lower ranks).
4. Bosnia And Herzegovina (BiH). Visits by BiH national personnel are to be coordinated in the first instance by COM EUFOR Office which will in turn order JVB to manage the visit and inform EUCE.

JVB will be available to assist, support and advice the POC on the visit planning. The Operational EUFOR Mission is paramount. As such, COM EUFOR has the authority to implement restrictions to visits, based on his assessment of the operational tempo and security status. Visits are to be minimised during critical periods, such as force rotations or during political elections. At all times, the size of the party should not exceed ten persons, and the size and duration of visit must be limited to the minimum necessary to achieve the aim. If necessary, the EUCE, in close coordination with JVB, will suggest alterations to planned visits to minimise disruption to the mission and risks to the safety of the visitors.

For national and international visits, the sponsoring unit or organization is normally responsible for visitor protection. For international visitors without a sponsor in the AOO, security will be coordinated through the Force Headquarter (FHQ). Based on the operational security situation, COM EUFOR has the authority to determine whether visitors requiring Close Protection are required to bring their own Close Protection Team(s) or whether EUFOR personnel will provide it.

It is a national responsibility to obtain diplomatic transit and over-flight clearance and to obtain landing clearances directly from the required airports in the AOO. Particular procedures apply to visiting aircraft planning to disembark distinguished visitor(s) at multiple airfields.

3. HONOUR GUARD CEREMONIES IN EUFOR ALTHEA

Each visit to EUFOR ALTHEA is classified by JVB. JVB Chief has the authority to decide whether an Honour Guard Ceremony will be organized for VIPs coming to COM EUFOR / COS EUFOR. An Honour Guard Ceremony will be paid to the following VIPs:

- a. Heads of State and Prime Ministers - in this case a military parade assembling an armed Company with 2 Platoons will be provided by multinational battalion (MNBC).
- b. Defence Ministers, Chiefs of Defence or Chiefs of Staff (Army/Navy/Air/Joint Force) - a military parade with 1 armed Platoon will be provided by MNBN.
- c. Other Generals or Commanders of JF or different services (Army/Navy/Air/Joint Force) - military parade with 1 armed Squad provided by MNBN.

Other Honour Guard Ceremonies not included on the previous paragraph will be dictated by COM EUFOR or COS EUFOR. At the Honour Guard ceremony COS EUFOR, Command Sergeant Major (CSM) and SNR of the Visitor Nation will attend. The Layout of the Reception Party and Honour Guard has to be created by JVB as an individual Annex of the particular Tasker.

4. SEQUENCE OF EVENTS OF VISIT ORGANIZATION

Based upon the reception of information on a visit, the following timeline is to be observed:

1. As soon as possible after notification and followed by the necessary approval, visit details (regardless its category or level) are to be entered in the JVB Visitor Database. JVB starts the coordination / staffing process and informs all parties involved of the visit.
2. COS EUFOR tasks the Divisions, Branches and JVB to prepare International visits in time. If EUFOR's involvement only concerns the Command Group, JVB is not required to draft a TASKER (e.g. Office Calls or 'one to one' meetings with no need for HQ briefings or similar events that may involve other Branches).
3. Not later than (NLT) 4 days prior to the visit, the Head of Division / Branch involved submits to the COS EUFOR Office the required information for their contribution to the visit.
4. NLT 4 days prior to the visit, JVB Chief is to prepare the Tasker, in case of organizing an Honour Guard Ceremony. The Tasker will be submitted to COS EUFOR for approving. The Tasker orders the individual Branch Chiefs the tasks and duties regarding the organization of the visit as well as the layout of the ceremony and the timeline of the visit.

VJENSKÉ REFLEXIE

5. NLT 3 days prior to the visit, JVB compiles / reviews the “Read Ahead” information package and submits it to COS EUFOR / COM EUFOR for approval. Read Ahead is the summary of information for COM EUFOR, provided by JVB Chief. It contains information as follows:
6. NLT 2 days prior to the visit the “Read Ahead” is issued to the host of any Office Call.

Table 1 Content of Read Ahead

Flag	Content	Responsible
Front Page	Rank, surname, name, appointment and date of Office Call of the VIP / DV.	JVB/SNR/POC
A	Topics for discussion; questions as presented by VIP / DV and gift exchange information.	JVB/SNR/POC
B	Composition of VIP / DV’s party. Information about the need of a translator.	JVB/SNR/POC
C	Visitor’s programme.	JVB/SNR/POC
D	Biography with picture of the Head of Delegation in the O/C or meetings with COM EUFOR / COS EUFOR.	JVB/SNR/POC
E	National contribution to EUFOR (only manpower).	JVB/SNR/POC
F	Other relevant information on visiting nation and military structure	JVB/SNR/POC

Source: authors

JVB is fully responsible for the visitors party all the time of its staying in Camp Butmir, including the escort of VIPs from / to Sarajevo international airport. JVB Protocol Officer is the manager of the special fund called Hospitality Fund for all approved expenditures with International visits regardless of their level. He allocates financial resources from this fund to sponsor international visits, as confirmed and approved by COM EUFOR.

CONCLUSION

All visits to EUFOR AOO must be announced through HQ EUFOR JVB. JVB plans, coordinates and executes all international and national visits on behalf of COM EUFOR or COS EUFOR. JVB also plans, coordinates and supports COM EUFOR (COS EUFOR) ceremonies and protocol functions and it is responsible for coordination of visitors programme as well as arranging all aspects of security, accommodation, catering and

transportation. Due to the organizational changes in 2012, JVB has got nowadays only 3 members, what is poorly thin. For instance, there are 11 members, not counting JVB Chief, who serve in KFOR mission in Kosovo. Despite all this fact, the members of the Joint Visitors Bureau in Bosnia and Herzegovina fulfill their duties and tasks on high level not only to bring a great credit to mission EUFOR ALTHEA, but also for representing their own countries and nations. The article is based on practical experience of the mjr. Ing. Ján BREZULA, who served as JVB Chief in mission EUFOR ALTHEA in two periods (2013-2014, 2015-2016).

LITERATURE

- [1] EUFOR ALTHEA. *About EUFOR*. Dostupné na internete: <<http://www.euforbih.org/eufor/index.php/about-eufor/background>>.
- [2] Operation ALTHEA, Bosnia and Herzegovina. Dostupné na internete: <<http://www.mosr.sk/operation-althea-bosnia-and-herzegovina/>>.

Recenzent:

doc. Ing. Jaroslav VARECHA, PhD.

POST KONFLIKTNÍ VÝVOJ V LIBANONU DO ROKU 2012 A VLIV SOUČASNÉ SITUACE NA SUVERENITU STÁTU

doc. Ing. Zbyšek KORECKI, Ph.D.; plk. gšt. v.z.

Univerzita obrany v Brně, Česká republika

e-mail: zbysek.korecki@unob.cz

mjr. Ing. Blanka ADÁMKOVÁ, Ph.D.

Univerzita obrany v Brně, Česká republika

e-mail: blanka.adamkova@unob.cz

POST-CONFLICT DEVELOPMENTS IN LEBANON TILL THE YEAR 2012 AND THE IMPACT OF CURRENT SITUATION ON THE SOVEREIGNTY OF THE STATE

ABSTRACT

The article analyzes post-conflict developments in Lebanon after the Summer War of 2006, examines the country development from 1978 to 2012. The paper focuses on post-conflict peacekeeping activities of the United Nations Interim Unit of Lebanon (UNIFIL) and the concept of statehood in Concept of Responsibility for Protection. In order to do a deeper clarification of the complex political-security situation, the authors made an analysis of the change in the structure of religious groups in Lebanon. The attitudes assessment of the entities analyzed based on an analysis of military activities, combat capabilities and the level of implementation of United Nations resolutions in the area concerned. The design part reflects the changes in the behavior of the European Union Member States and the authors' attitudes to the sovereignty notion that it received after the World Summit Final Statement adoption in 2005, a new dimension for the population protection, as well as the world community obligation to respect approved international borders the sovereignty of aggression that is not approved by universal suffrage, or the own people protection against foreign power.

Keywords: Lebanon 2006 War, the July War, Hezbollah-Israeli War, the Second Lebanon War, Israel, UNIFIL, religious groups, political system, security, post-conflict reconstruction.

ABSTRAKT

Článek analyzuje post konfliktní vývoj v Libanonu po Letní válce v roce 2006, zkoumá vývoj země v období 1978 až 2012. Práce se zaměřuje na post-konfliktní aktivity mírové jednotky Prozatímní jednotky Organizace spojených národů v Libanonu (dále jen UNIFIL) a obsah pojmu státnosti v kontextu koncepce Odpovědnosti za ochranu. K dosažení hlubšího objasnění složité politicko-bezpečnostní situace provedli autoři analýzu změny struktury náboženských skupin Libanonu. Hodnocení postojů analyzovaných subjektů je založeno na analýze vojenských aktivit, bojových kapacit a úrovně implementace rezolucí Organizace spojených národů v dotčené oblasti. Návrhová část reflektuje změny chování členských států Evropské unie a postoje autorů k pojmu suverenity, která dostala po přijetí Závěrečného dokumentu Světového summitu v roce 2005, nový rozměr ve prospěch ochrany obyvatelstva a současně v povinnosti světového společenství dodržovat schválené mezinárodní hranice, pokud dojde k narušení státní suverenity agresí, která není schválena všeobecným hlasováním, nebo ochranou vlastních obyvatel proti cizí síle.

Klíčová slova: Letní válka 2006 v Libanonu, červnová válka, Arabsko-izraelský konflikt, Druhá libanonská válka, Izrael, Prozatímní jednotky Organizace spojených národů v Libanonu, náboženské skupiny, politický systém, bezpečnost, post-konfliktní rekonstrukce.

ÚVOD

Libanon je země zmítající se v ozbrojených konfliktech od 70. let 20. století, kdy začala občanská válka trvající do roku 1990. Ukončení občanské války neznamenal dosažení stability v zemi a realizace kroků k normalizaci situaci. Na území stále operují libanonské i jiné militantní skupiny a politická moc je značně nestabilní. Celá situace eskalovala v létě 2006, kdy došlo k únosu izraelských vojáků Hizballáhem, a v reakci na nepřátelskou akci zahájil Izrael útok na Libanon trvající 34 dnů. Letní válka byla zahájena 12. července 2006 a ukončena 14. srpna 2006.

Článek se zabývá postkonfliktní situací v zemi mezi lety 2006 a 2012. Autoři analyzovali roli mírových jednotek United Nations Interim Force in Lebanon (dále jen UNIFIL), na kterou Rada bezpečnosti Organizace spojených národů (dále jen RB OSN) delegovala zodpovědnost za postkonfliktní rekonstrukci Libanonu.

Cílem článku je analyzovat postkonfliktní situaci v zemi a změny úrovně bezpečnosti v kontextu implementace odpovědnosti za ochranu (Responsibility to Protect, dále jen R2P).

Postkonfliktní rekonstrukci země lze rozdělit do čtyř pilířů následovně: (1) bezpečnost, (2) spravedlnost a usmíření, (3) politická participace a vládnutí, (4) sociální a ekonomický blahobyt. Implementace principů postkonfliktní rekonstrukce má tři fáze – fáze počátečního vstupu, fáze transformace a fáze podpory.

Zajištění stability a kontinuity širšího regionálního mírového procesu jsou realizovány třemi misemi OSN - Dozorčí organizace OSN pro dodržování příměří (the UN Truce Supervision Organization - UNTSO), Pozorovatelská mise OSN pro uvolňování napětí (United Nations Disengagement Observer Force - UNDOF) a Prozatímní jednotky Organizace spojených národů v Libanonu.

TEORETICKO-METODOLOGICKÉ POJETÍ PRÁCE

Článek je případovou studií, jejímž cílem bylo zhodnocení úrovně implementace R2P, nového přístupu OSN, v procesu působení příslušníků mírové mise a výsledků, v oblasti státní suverenity Libanonu.

Suverenita státu je definována jako nezávislost působení státu na vymezeném území, kdy stát uplatňuje pozici správce státu a je odpovědný za spravování vnitřních záležitostí. Současný posun definice je charakterizován odpovědností státu za blahobyt svých obyvatel a poskytnutí ochrany. Koncepce R2P předpokládá skutečnost, kdy lze akceptovat z mezinárodního pohledu zájem jiných států o vnitřní záležitosti druhého státu. Přijetím koncepce R2P byla rovněž akceptována změna postoje od nevměšování k nelhostejnosti. Je zřejmé, že změna postoje z non-interference to non-indifference může být vnímána jako prostředek směřující k porušení suverenity a proto je velmi složité vhodně využít nový koncept, který byl apriory definován k potlačení čtyř závažných zločinů, kterými jsou genocida, válečné zločiny, etnické čistky a zločiny proti lidskosti.

Libanon je zemí, na jejímž teritoriu působí Hizballáh využívající území pro ostřelování Izraele a narušování vytýčené „Blue line“ (dále jen BL). Je zřejmé, že okupace jižní části Libanonu byla reakcí Izraele na nestabilitu jižního regionu Libanonu a nízké úrovni výkonu státní správy v regionu. Hizballáh představuje nestátního aktéra v konfliktu na jihu Libanonu, který nepodléhá vládě Libanonu a je kapacitně a zdrojově slabší než Stát Izrael.

Článek analyzuje teritoriální spory v jižní části Libanonu v kontextu suverenity a rozvoje vojenské síly a kapacit Hizballáhu vzhledem k ohrožení teritoria Izraele. Následná diskuze byla vedena s cílem objasnit praktickou implementaci Odpovědnosti za ochranu (Responsibility to Protect, dále jen R2P) působením jednotek UNIFIL. Sběr dat má

kvalitativní i kvantitativní charakter a byl realizován z relevantní sekundární odborné literatury, stejně tak jako z primárních zdrojů.

1. POSTKONFLIKTNÍ REKONSTRUKCE A ODPOVĚDNOST ZA OCHRANU

Teoretický základ postkonfliktní rekonstrukce je popsán v článku č. VI. Agendy pro mír, OSN. Úspěšná „Peacemakingové a peacekeepingové operace“ musí zahrnovat komplexní úsilí o identifikaci a pomoc při budování struktur, které budou směřovat k upevnění míru, rozvoji pocitu důvěry a rozvoji blahobytu populace.¹

Cílem postkonfliktní rekonstrukce státu je obnovit socioekonomické struktury společnosti a vytvořit podmínky pro rozvoj společnosti při funkčním systému vládnutí a právního státu.² Proces postkonfliktní rekonstrukce začíná ve chvíli, kdy je ukončen ozbrojený konflikt a není potřeba externího subjektu pro zajištění dalšího rozvoje. Jsou již zřízeny vládní struktury, ekonomické systémy státu a je obnovena suverenity státu. Proces ukončení postkonfliktní rekonstrukce je založen na podmínce souhlasu všech participujících stran s přijatými normami jednání a chování a schopnosti státu prosadit přijaté normy rovněž vůči nestátním subjektům. Postkonfliktní rekonstrukce má 4 pilíře: bezpečí, spravedlnost a usmíření, sociální a ekonomický blahobyt, vláda a občanská participace a praktická implementace je závislá na úrovni koordinace činností participujících externích a interních subjektů.

Oblast suverenity, se v rámci realizace odpovědnosti za ochranu, rozumí skutečnost, kdy stát po přechodném období nestability převeze odpovědnost za státní integritu a prokáže schopnost převzít kontrolu nad nestátními prvky působícími na teritoriu státu.

1.1. Odpovědnost za ochranu

Cílem pojmu obsahu odpovědnost za ochranu je zajištění ochrany jednotlivce před zásahem do lidských práv a porušování mezinárodního humanitárního práva. Římský statut Mezinárodního trestního soudu v roce 1998 identifikoval čtyři typy zločinů - genocida, válečné zločiny, etnické čistky a zločiny proti lidskosti.

¹SHIELDS, E. Vanessa. Political Reform in Lebanon: Has the Cedar Revolution Failed?. In: *The Journal of Legislative Studies*, Vol. 14, Iss. 4, s. 474-487, 8. 11. 2008 [online]. [cit. 2018-05-24]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/13572330802442881>.

²ČEJKA, Marek. Izrael a Palestina - Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu. 2. vyd. Praha: Barrister & Principal, 2007. ISBN 978-80-87029-16-9. S. 142-143.

Genocida je definována jako úmyslná a cílená snaha zničit příslušníky národnostní, etnické, rasové nebo náboženské skupiny násilnými činy.

Válečné zločiny vznikají za ozbrojených konfliktů mezi státy, nebo občanských válek na území jednoho státu. Dochází zde k podstatnému porušení pravidel mezinárodního humanitárního práva při ochraně civilního obyvatelstva, válečných zajatců a raněných.

Cílem etnických čistek je dosáhnout odchodu národnostní, etnické, rasové, nebo náboženské skupiny z určitého území s cílem nárokovat si nová území jinou skupinou.

Zločiny proti lidskosti představují porušení lidské důstojnosti a základní zásady lidskosti.

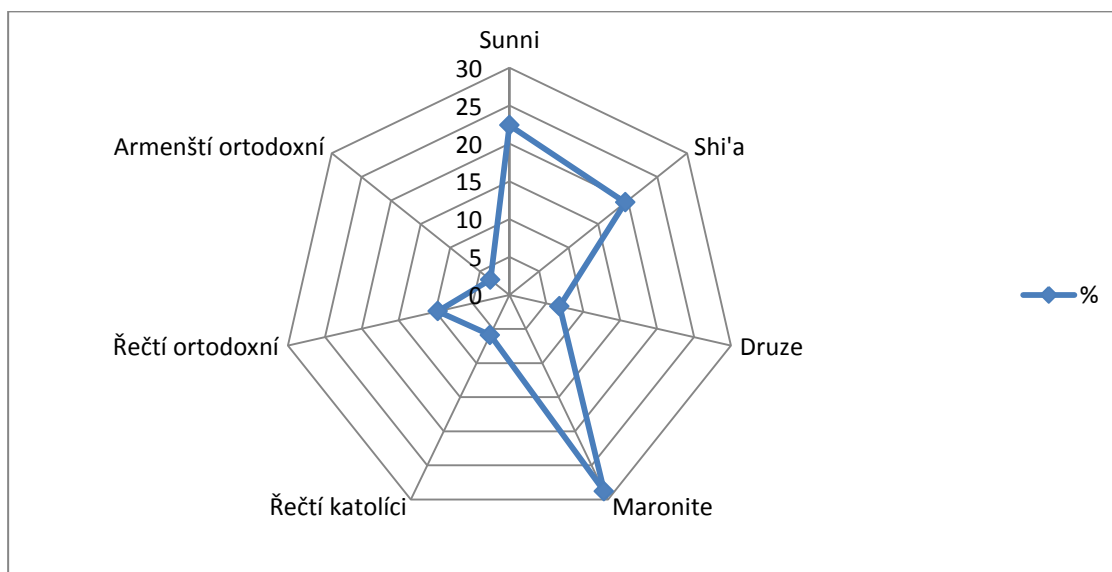
Teoretický základ R2P byl založen na snaze zajištění účinné ochrany obyvatel před závažnými zločiny a současně definoval státům a aktérům povinnosti při naplňování R2P. Odpovědnost za ochranu obyvatelstva před závažnými zločiny byla přenesena na stát, spoluodpovědnost ostatních států a mezinárodního společenství. Nutnou podmínkou pro naplňování závazků mezinárodního společenství je zřejmé selhání státu³.

1.2. Náboženské struktury Libanonu

Pochopení složitosti budování stability musí být založeno na znalosti složení obyvatelstva země a náboženské příslušnosti, které jsou základním stabilizačním prvkem společnosti. Zkušenosti ukazují na nesprávné využití demografických informací, které mohou být klíčem k úspěchu při navrhování plánu pro daný stát, či region.

Významnými daty změn demografické struktury Libanonu byl rok 1932, kdy bylo uskutečněno první sčítání obyvatelstva a rok 2006, kdy se udála Letní válka (dále jen LV), označovaná rovněž jako druhá libanonská válka. Struktura obyvatelstva Libanonu v roce 1932, kdy vzniknul Národní pakt, byla složena z nadpoloviční většiny křesťanů, maronitů s 28 %, sunnitů s 22 % a řeckými pravoslavnými s 9 % (viz obr. 1).

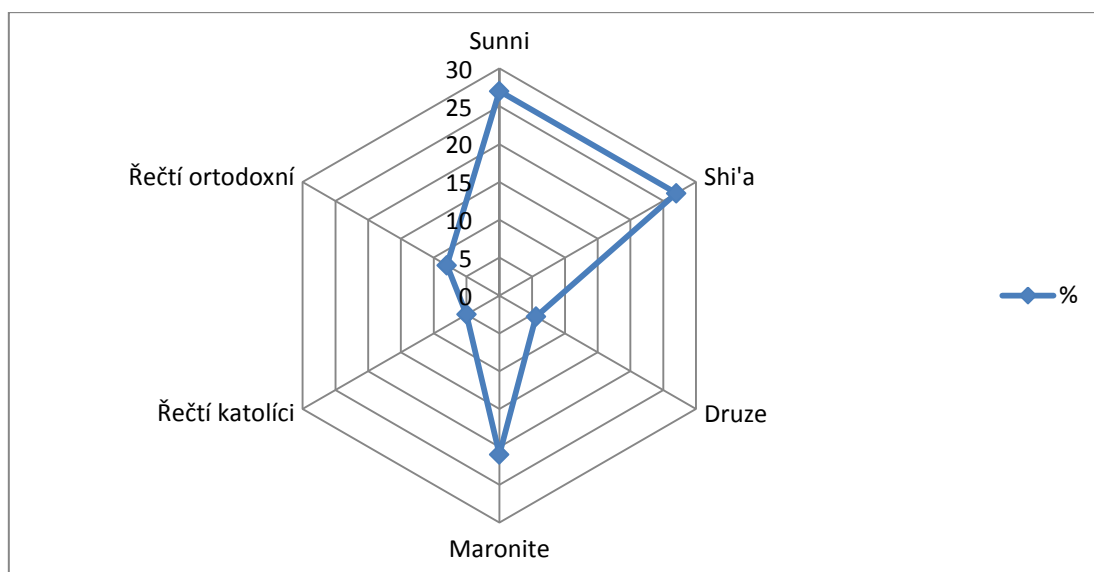
³ Závěrečný dokument Světového summitu, 2005.

Obrázek 1 Paprskový graf náboženské struktury Libanonu v roce 1932

Zdroj: vlastní

Následný vývoj populace postupně měnil proporcionality jednotlivých náboženství a v roce letní války již vykazoval značné 25% rozdíly oproti situaci v roce 1932.⁴

Obrázek 2 Paprskový graf náboženské struktury Libanonu v roce 2006

Zdroj: vlastní

Komparace výchozího počtu sčítání obyvatel v roce 1932 a stav v roce 2006 byl charakteristický snížením počtů Manoritů a zvýšením počtů šiitů.

⁴ COOK, Michael. The myth of disappearing Lebanese Christians. In: MercatorNet [online]. 20. 2. 2013 [cit. 2014-03-14]. Dostupné z: http://www.mercatornet.com/articles/view/the_myth_of_disappearing_lebanese_christians.

Počet Manoritů se snížil o 15 %, zastoupení Sunnitů v obyvatelstvu se zvýšilo o 5 %, z původních 22 % na 27 % a šíité dosáhli úrovně 27 %, kdy došlo k nárůstu o 8 %, z původních 19 % na 27 %. Lze konstatovat, že došlo ke změně rozložení příslušnosti náboženských struktur o téměř 25 %.

2. MILNÍKY VÝVOJE A ZMĚNY STABILITY LIBANONU

V roce 1970, se výrazně zvýšilo napětí podél izraelsko-libanonské hranice, zejména po přemístění palestinských ozbrojených složek z Jordánska do Libanonu. Teroristický útok Organizace pro osvobození Palestiny (dále jen OOP) na Izrael (3/11/78) měl za následek vpád izraelských jednotek na teritorium Libanonu (3/15/78).

Občanská válka v Libanonu se odehrávala v letech 1975 až 1990 mezi křesťanským a muslimským obyvatelstvem Libanonu. Válku dalo do pohybu několik incidentů. Politická situace v Libanonu byla velice složitým vyvážením sil mezi muslimy a maronitskými křesťany. V důsledku vzniku Izraele (1948), Šestidenní války (5. - 10. 6. 1967) a Jomkipurské války (6. - 26. 10. 1973) byl Libanon nucen přijmout palestinské Araby, což způsobilo značné demografické změny. Důsledkem demografických změn se původně dominantní maronitští křesťané stali menšinou. Koncem 60. let dvacátého století došlo ke ztrátě kontroly nad jižním Libanonem, kam se po „Černém září“ (1970) v Jordánsku přesunula Organizace pro osvobození Palestiny (dále jen OOP), odkud útočila na Izrael. Otázka palestinských uprchlíků se stala hlavním svárem mezi maronitskými křesťany a muslimy. V roce 1975 vláda ztratila kontrolu nad státem a záminkou k vypuknutí občanské války se stal útok na příslušníky křesťanské Falangy. Sýrie se zapojila do války v 1976, kdy vyslala několik desítek tisíc vojáků s cílem podporovat maronitské křesťany. Maronitští křesťané odhalili postranní úmysli příslušníků syrských ozbrojených sil a nakonec se obrátili proti nim. Libanon byl nadále rozdělen, přičemž jih země byl ovládán teroristickými skupinami (Libanonské pluky odporu – Amal, OOP aj.) a hlavní město Bejrút bylo rozděleno na muslimskou a křesťanskou část.

V reakci na teroristické útoky palestinských Arabů v Izraeli byly podniknuty vojenské odvety a roku 1978 byla v reakci na teroristický útok Fatahu v Tel Avivu zahájena operace „Lítání“. Během ní izraelské vojenské jednotky pronikly do Libanonu a obsadily území až po řeku Lítání. Při operaci se Izraelským obranným silám (dále jen IDF) podařilo úspěšně zatlačit vojenské síly OOP severně za řeku Lítání. Libanonské protesty u OSN vedly k vytvoření mírových sil UNIFIL a izraelskému stažení z obsazených území.

Hlavními cíli mise, vytvořené na základě rezoluce Rady bezpečnosti OSN 425 (1978) a 426 (1978) byl požadavek na okamžité ukončení vojenských akcí Izraele a zahájení stahování izraelských jednotek z libanonského území.

Iniciační struktura jednotek UNIFIL byla tvořena 1 990 vojáky a 50 neozbrojenými vojenskými pozorovateli. Rezoluce OSN ukládala jednotkám UNIFIL následující úkoly:

- a. Kontrolu procesu stahování izraelských sil.
- b. Obnovu míru a bezpečnosti.
- c. Pomoc vládě Libanonu při zajišťování podpory dobrého vládnutí a obnovení autority na celém území.

V červnu 1982 Izrael podniknul rozsáhlou invazi do Libanonu s cílem vytlačit palestinské bojovníky ze země. Během několika dní kontroloval celý jih země až po Bejrút. Vojáci UNIFIL ani Sýrie do bojů výrazně nezasáhli. V září 1982 byl spáchán atentát na nově zvoleného libanonského prezidenta Bašíra Džemajjila a v reakci na atentát izraelští vojáci společně s pravicovými křesťanskými milicemi vedli útoky na palestinské uprchlické tábory a západní muslimskou část Bejrútu. Mezinárodní tlak dosáhnul výsledku až v září 1983, kdy OOP souhlasí se stažením palestinských ozbrojených sil z Bejrútu. Po odchodu izraelských a mezinárodních jednotek probíhaly po několik let boje o kontrolu nad palestinskými uprchlickými tábory. V květnu 1991 byl oficiálně vyhlášen konec občanské války, která si vyžádala 150 000 obětí a přes půl milionu emigrantů z Libanonu.

Působení jednotek UNIFIL nevedlo k naplnění rezoluce 425, kdy příslušníci mírové mise OSN nebyli schopni zabránit přeshraničním bojům a přinutit Izrael stáhnout jednotky z okupovaného území. Vláda Libanonu nebyla schopna obnovit autoritu na jihu vlastního území. Jednotky UNIFIL měly za úkol udržovat příměří podél 121 km dlouhé BL vytýčené OSN, která oddělovala Izrael (včetně Golanských výšin) a jižní Libanon.

Po částečném stažení Izraele z Libanonu (6/85) se aktivity UNIFIL soustředily na monitorování vojenských aktivit mezi Hizballáhem a IDF. Hlavním úsilím bylo snížit napětí mezi stranami a udržet trvalý ozbrojený konflikt na úrovni konfliktu nízké úrovně. Jednotky UNIFIL kontinuálně sehrávaly významnou roli v procesu distribuce a poskytování humanitární pomoci.

Historie UNIFIL lze zhruba rozdělit do čtyř období následovně: 1978-1982, 1982-2000, 2000-2006 a 2006-2017. Článek analyzuje situaci do roku 2011, zahájení Arabského jara a války v Sýrii.

Obrázek 3 Modrá linie tvoří libanonsko-izraelskou hranici;
rozšířenou o Golanské výšiny⁵

Zdroj: [https://en.wikipedia.org/wiki/Blue_Line_\(Lebanon\)#/media/File:BlueLine.jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Blue_Line_(Lebanon)#/media/File:BlueLine.jpg)

2.1. UNIFIL v období 1978 – 1982

Izraelské obranné síly (dále jen IOS) začaly dnem 16. května 1978 stahování z pozic, v souladu s rezolucí Rady bezpečnosti OSN 425 (1978) a 426 (1978)⁶. IOS ukončily stahování jednotek 25. května, respektive 16. červnu 1978, čímž byly vytvořeny předpoklady pro akceptaci demarkační linie kopírující mezinárodně uznávané hranice Libanonu.

Nově vytvořená demarkační linie, nutná podmínka pro stažení izraelských sil a byla všemi subjekty formálně akceptována.

Rezoluce 425 vyzvala k přísnému respektování územní celistvosti, svrchovanosti a politické nezávislosti Libanonu, v rámci mezinárodně uznaných hranic a okamžitému ukončení vojenských akcí a stažení IOS z libanonského území.

V červnu 1982, po intenzivních dělostřeleckých přestřelkách v jižním Libanonu a na hranici mezi Izraelem a Libanonem, Izrael opětovně zaútočil na Libanon s cílem dosáhnout kontroly v okolí Bejrútu.

Druhá izraelská invaze v roce 1982 byla podnětem k odchodu palestinských bojovníků a posílení izraelské kontroly nad jihem Libanonu. UNIFIL se tak ocitl z části za izraelskými liniemi a z části na území, kde začaly od poloviny osmdesátých let probíhat boje mezi jednotkami izraelské armády, Jiholibanonská armáda a šíitskými milicemi Amal a Hizballáhem. UNIFIL nebyl v tomto období schopen naplňovat usnesení RB OSN 425 a 426 a realizoval především humanitární pomoc místnímu obyvatelstvu.

⁵ Blue Line Lebanon. In: Wikipedia [online]. 2018 [cit. 2018-05-24]. Dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/Blue_Line_\(Lebanon\)#/media/File:BlueLine.jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Blue_Line_(Lebanon)#/media/File:BlueLine.jpg).

⁶ Rezoluce Rady bezpečnosti č. 425 a 426 ze dne 19. března 1978.

2.2. UNIFIL v období 1982 – 2000

Izrael oznámil 17. dubna 2000, že je připraven implementovat požadavky rezoluce RB OSN 425 a 426 na stažení IDF z Libanonu, při současně deklarované ochotě spolupracovat s Organizací spojených národů.

Tým odborníků OSN měl za úkol ve spolupráci s velitelem UNIFIL, vládami Izraele, Libanonu a dotčenými státy regionu (Egypt, Jordánsko, Syrská arabská republika) a dalšími participujícími subjektů (OOP, Liga arabských států) navrhnout proces urovnání konfliktu. Cílem týmu odborníků OSN bylo zkoumání technických problémů v oblastech kartografie, práva a vojenských faktorů při implementaci závěrů rezoluce 425.

RB OSN předpokládala, že obnovením funkcionalit libanonských ozbrojených sil dojde k převzetí odpovědnosti za kontrolu svrchovanosti libanonského území a návratu efektivního vládnutí v regionu.

Libanonská vláda podmínila plnou akceptaci rozmístění UNIFIL v uvolněných prostorech až po úplné implementaci požadavků rezoluce izraelskou stranou.

Příslušníci UNIFIL mimo naplňování vojenských úkolů, byli rovněž nápomocni bývalým členům libanonských ozbrojených sil a jejich rodinným příslušníkům při návratu z Izraele. Významným omezením při plnění mise bylo minové nebezpečí a nevybuchlá munice na libanonské straně, proto byla kontrola prováděna pouze z izraelské strany BL. Významným prostředkem komunikace bylo permanentní spojení s náčelníkem operací izraelské armády a ředitelem libanonské bezpečnosti.

Teritorium jižního Libanonu prošlo dramatickou změnou, poté když IOS opustily okupované teritorium a došlo k rozpuštění para militantních jednotek.

Další působení vojsk OSN v regionu bylo podmíněno dobrým vládnutím libanonských úřadů, kdy stabilita a rozvoj státních institucí byla předpokladem implementace dalších funkcionalit UNIFIL. Proces byl založen na koordinaci činností libanonských jednotek, vnitřních bezpečnostních sil Libanonu a příslušníků UNIFIL. Vývoj situace dával předpoklad, že lze dosáhnout naplnění cílů rezoluce 425, které by znamenaly ukončení mise jednotek UNIFIL.

Rozvoj regionu byl založen na nutnosti zvýšené zahraniční pomoci Libanonu. Zahraniční pomoc byla prioritně směřována k znovuzачlenění jižní oblasti Libanonu pod plnohodnotnou správu libanonské vlády.

VOJENSKÉ REFLEXIE

Intenzivní rozhovory s libanonskými představiteli (prezident Emile Lahoud, premiér Selim el-Hoss) vedly k získání souhlasu o možnosti plného nasazení jednotek UNIFIL, které by umožnily postupné zasazení kompozitních libanonských jednotek, složených z příslušníků armády a vnitřního bezpečnostního personálu.

Dosažení cílů definovaných v rezolucích 425 a 426 předpokládalo zvýšení kapacit a doplnění struktur UNIFIL o dodatečné prostředky. Vzhledem k předpokládanému uvolňování napětí a stahování vojsk z dalších okupovaných území bylo predikováno, že UNIFIL bude muset projít procesem „force generation“, aby mohl postupně zvyšovat portfolio služeb a odpovědnosti s ohledem na bezpečnostní situace jižního Libanonu. Významným stabilizačním faktorem byl vývoj bezpečnostní situace okolních států.

Celkový početní stav jednotek OSN pro plnění úkolů souvisejících s implementací rezolucí OSN měl být navýšen z předchozí úrovně 4 513 osob na přibližně 5 600 osob. Následně po stažení izraelských vojsk byl vznesen požadavek na navýšení počtů jednotek UNIFIL na úroveň osmi praporů a odpovídajících podpůrných jednotek, nebo na úroveň 7 935 příslušníků mírové mise.

Vzhledem k absenci kapacit dvou praporů byla zvolena taktika kombinace mobilních hlídek, hlídkových základen a dočasných pozorovacích míst, k monitorování prostoru odpovědnosti.

Vážný incident nastal 7. října 2000, kdy pět set Palestinců demonstrovalo proti přítomnosti Izraele a téměř se přiblížili k hranici jižně od Marwahin. Důsledkem demonstrace bylo zvýšení kontroly pohybu v monitorovaném teritoriu a přijetím opatření libanonských úřadů k zabránění dalších demonstrací v regionu. Následně, téhož dne, zahájil Hizballáh útok přes BL přibližně 3 km jižně od Farmy Šibáa. Byli zajmuti tři příslušníci IOS.

Další bezpečnostní incident byl datován na 20. října, kdy byl zaznamenán pokus o překročení BL východně od Kafr Shuba.

Libanonská vláda v úsilí zajistit stabilitu regionu vyslala 1 000 příslušníků společných bezpečnostních sil s úkolem zintenzivnit střežení a vybudovat na vybraných trasách zátarasy. Ředitelství sil bylo dislokováno v Marjayoun a Bint Jbeil. Posílením přítomnosti libanonských bezpečnostních sborů v oblasti Naqoura byly vytvořeny podmínky pro pokračování operací v klíčových vesnicích.

Stabilizace regionu, přítomnost libanonských správců oblasti, policie a bezpečnostních sborů umožnily zahájit revitalizaci vládních struktur ve válkou postižených oblastech a zahájit

proces reintegrace dopravní infrastruktury, systémů komunikace a ostatních oblastí do celostátního systému Libanonu.

Neochota libanonské vlády převzít odpovědnost za střežení hranice vytvářely zvýšený tlak na jednotky UNIFIL. Nízká úroveň spolupráce ze strany libanonské vlády byly předpokladem pro převzetí iniciativy ze strany Hizballáhu, jejíž příslušníci se v civilním oděvu snadno infiltrovali do oblasti.

Libanonská vláda blokovala použití armády k ochraně státních hranic, pokud nebude dosažen úplný mír s Izraelem.

Koordinace činnosti jednotek UNIFIL byla směřována mimo již zmíněné vojenské aktivity do oblasti podpory libanonských orgánů v oblasti pozemkového uspořádání a zneškodnění nevybuchlé munice a min. Proces odmininování vyžadoval spolupráci mezi jednotkami UNIFIL, nově zřízeným regionálním orgánem pro boj s minami v Týrosu zřízením systému pro správu informací pro boj proti minám. Mine Action Service, řízená OSN a dislokována v Týrosu, zahájila spolupráci s libanonským Národním úřadem pro odminování.

Radě bezpečnosti OSN byla doručena dne 22. ledna 2001 zpráva o situaci v oblasti mise s doporučením provést rekonfiguraci sil, včetně dalšího rozšíření mandátu. Restrukturalizace přítomnosti jednotek OSN v jižním Libanonu byla vyvolána nově vzniklou potřebou a změnou charakteru úkolů, kdy dvě oblasti mandátu jednotek UNIFIL byly již naplněny a bylo nutné se soustředit na zbývající oblast - obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti. Přes skutečnost, že došlo ke stažení IOS a účinné pomoci Izraele při stabilizaci situace, libanonská vláda nadále odmítala zasadit vojenské síly až po úroveň BL.

Vzhledem k bezpečnostní situaci v regionu byl nadále validní předpoklad, že bude ve střednědobém horizontu nutná přítomnost jednotek OSN. Bylo predikováno, že pro zabezpečení monitoringu budou postačovat pozorovatelské mise. RB OSN se vzhledem ke stabilitě v regionu obávala pověřit tímto úkolem neozbrojené pozorovatele a doporučila kombinaci ozbrojených jednotek a neozbrojených pozorovatelů. Byla navržena varianta dvou praporů pěchoty, skupiny pozorovatelů UNTSO a nezbytné logistické podpory. Vzhledem k napjaté situaci v regionu byl požadován obezřetný přístup, kdy RB OSN doporučila implementovat navrženou konfiguraci po etapách. První etapa by vedla k návratu UNIFIL na počty přibližně 4 500 osob všech odborností.

2.3. UNIFIL v období 2001 – 2006

RB OSN prodloužila mandát UNIFIL na následujících šest měsíců až do 31. července 2001 usnesením 1337 (2001). Dosažení nové struktury UNIFIL, která předpokládala 4 500 příslušníků ozbrojených sil všech hodností, bylo naplánováno k termínu do 31. července 2001.

Nová struktura jednotek UNIFIL byla založena na schopnosti libanonské vlády zajistit návrat efektivního vládnutí orgány státní správy v regionu a rychlejšímu rozmisťování příslušníků libanonských ozbrojených sil v jižním Libanonu.

Nutnou podmínku realizaci rekonfigurace UNIFIL bylo dosažení a udržení vytýčené úrovně stability, kdy se příslušníci jednotek UNIFIL budou soustředit na udržení příměří podél BL.

Ke dni 31. března 2001 dosáhnul početní stav jednotek UNIFIL úrovně 5 700 vojáků při zachování působnosti odminovací jednotky. Byl předpoklad, že proces postupného snižování přítomnosti by měl být ukončen dosažením stavu 2000 osob, přičemž rekonfigurace bude dosaženo v průběhu rotací národních kontingentů.

RB OSN předpokládala udržovat počty jednotek na úrovni 3 600 osob do ledna 2002, kdy za předpokladu, že nenastane dramatická změna úrovně bezpečnosti v regionu, bude rekonfigurace struktury ukončena do konce července 2002.

Prostřednictvím jednomyslného přijetí rezoluce 1391 (2002), vyzvala RB OSN strany k ukončení porušování příměří a respektování bezpečnosti personálu UNIFIL s cílem předejít eskalaci napětí.

Početní stav jednotek UNIFIL dosáhnul k 1. srpnu 2001 úrovně 4 500 příslušníků. Následně bylo předpokládáno stažení irského a finského kontingentu na podzim 2001, kdy by se početní stav snížil na úroveň 3 600 příslušníků.

Příslušníci jednotky UNIFIL byli nápomocni při plnění úkolů 51 vojenských pozorovatelů OSN pro Dohled nad příměřím (UNTSO).

V průběhu období 17. ledna až 12. července 2002 došlo k nárůstu napětí a počtu bezpečnostních incidentů přes BL, přičemž úroveň nestability byla nejvyšší od období stažení izraelských sil v květnu 2000. Změna bezpečnostní stability se shodovala s obdobím eskalace napětí v Izraeli a na okupovaném palestinském území. Militantní aktivity realizované příslušníky Hizballáhu, palestinskými a neidentifikovanými militantními prvky uvnitř i vně

oblastí farem Šibá'a znamenaly eskalaci napětí, které bylo dále ovlivněno porušováním libanonského vzdušného prostoru izraelskými vzdušnými silami.

Rekonfigurace UNIFIL byla dokončena ke konci roku 2002, když dosáhla úrovně 2 000 osob a v této fázi nebylo plánováno další snížení početního stavu.

Napětí mezi Izraelem a Libanem zůstávalo na vysoké úrovni a situace kolem BL byla trvale nestabilní.

Odstraňování nášlapných min a nevybuchlé munice zůstávalo předmětem zájmu participujících stran a vedlo ke znepokojení. Spolupráce mezi Organizací spojených národů a různými partnery přinášela hodnověrné výsledky. Téměř půl milionu metrů čtverečních dříve kontaminované půdy bylo navraceno do aktivního využití, přičemž současně bylo deaktivováno 20 000 nášlapných min.

Období roku 2004 bylo charakteristické rozpory v prohlášeních vládních představitelů a realitou. Izrael a Libanon prohlašovaly, že cílem je dosažení stability regionu, ale napříč deklaracím docházelo ke konfrontaci obou stran a destabilizaci regionu jižního Libanonu. Rada bezpečnosti rezolucí 1553 (2004) ze dne 29. července 2004 prodloužila mandát UNIFILu do 31. ledna 2005.

Situace na BL se stabilizovala a nastalo období relativního klidu. Rok 2005 byl charakterizován různou úrovní násilí mezi Hizballáhem a IOS. Situace se výrazně zhoršila 29. června, kdy se Hizballáh a IDF zapojily do palby v oblasti farem Šibá'a.

V regionu se v měsících květen a červen konaly parlamentní volby v průběhu čtyř týdnů, kdy Libanonské ozbrojené síly prokázaly schopnost udržení bezpečnosti na celém teritoriu země. RB OSN rozšířila mandát UNIFIL do 31. ledna 2006 bez změn složení bezpečnostních sil a následně do 31. července 2006 (rezoluce 1655. Akt RB OSN měl povzdubit libanonskou vládu, aby se ujala úlohy velitele ozbrojených sil a současně zřídila strukturu pro společné plánování složenou z členů libanonských ozbrojených sil a UNIFIL. Všechny aktivity realizované OSN předpokládaly, že činnosti a přítomnost společných bezpečnostních sil by se mohly projevit v oblasti BL ve stanovených počtech do síly 1 000 vojáků. Dále by mohla zvýšená koordinace činnosti mezi hlídkami UNIFIL a společnými bezpečnostními silami přispět k posílení úlohy a odpovědnosti libanonských ozbrojených sil v oblasti.

Založení libanonského ozbrojeného sboru v sídle UNIFIL vedlo k omezení útoků z Libanonu přes BL formou nasazení společných hlídek libanonských ozbrojených sil a sil

vnitřní bezpečnosti. Byl předpoklad, že úzká spolupráce přispěje k vyšší koordinaci úsilí prostřednictvím Společného plánovacího centra.

Nové nepřátelské akce na izraelsko-libanonské hranici začaly 12. července 2006, kdy Hizballáh vystřelil několik raket z libanonského území přes BL k pozicím IDF poblíž pobřeží a do oblasti izraelského města Zarit. Současně s tím bojovníci Hizballáhu překročili BL, napadli izraelskou hlídku a zajali dva izraelské vojáky. Nová vlna nepřátelství ze dne 12. července radikálně změnila kontext, v němž mise UNIFIL pracovala.

Tabulka 1 Počty raket Hizballáhu schopných zasáhnout území Izraele do zahájení a po ukončení „letní války“ v roce 2006⁷

Typ	Dolet (km)	Ráže (mm)	Předpokádaný počet raket před válkou	Předpokádaný počet raket po válce
Grad/Kaťuša	30	122	13 000	7 000
Fajr-3	45	240	336 - 420	Nebylo známo
Fajr-5	75	302	Nebylo známo	Nebylo známo
Zelzal-2	150–200		Nebylo známo	Nebylo známo
Nazeat 6	100		Nebylo známo	Nebylo známo
Nazeat 10	140		Nebylo známo	Nebylo známo

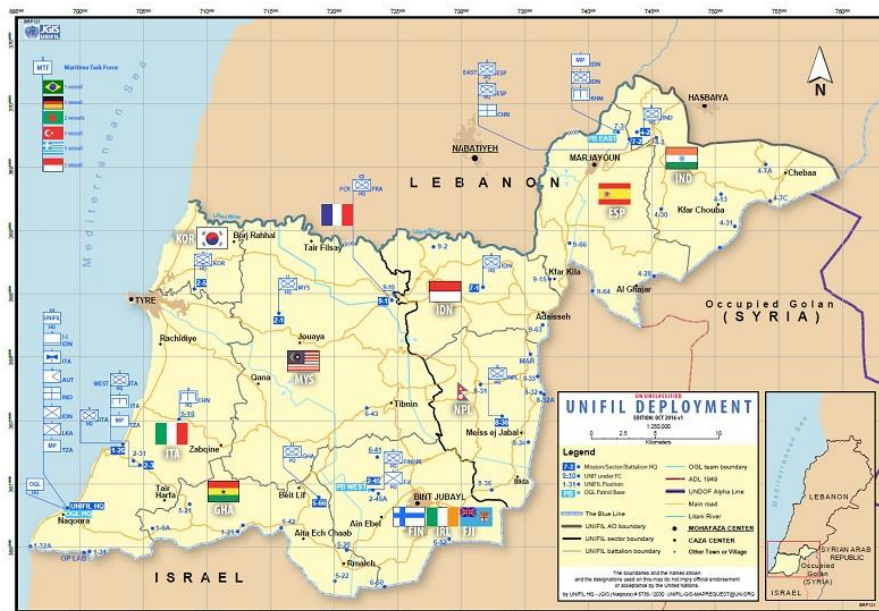
*Zdroj: Estimates for Hezbollah's Arsenal,
<https://www.criticalthreats.org/analysis/estimates-for-hezbollahs-arsenal>*

Změna úrovně bezpečnosti výrazně snížila schopnosti jednotek UNIFIL při provádění základních činností. Generální tajemník OSN požádal opětovně o prodloužení mandátu UNIFILu, který by končil 31. července. Předpokládané prodloužení se týkalo pouze jednoho měsíce, dokud nebude zaujmut zásadní postoj k další možnosti budoucí dohody o jižním Libanonu.

Rezoluce 1697 (2006) prodloužila mandát UNIFIL do 31. srpna 2006. Rada bezpečnosti po intenzivních jednáních přijala dne 11. srpna 2006 rezoluci 1701, která vyzvala k úplnému zastavení nepřátelských akcí v LV a předpokládal okamžité zastavení útoků Hizballáhu a útočných vojenských operací Izraele v Libanonu.

⁷Estimates for Hezbollah's Arsenal, [online]. 2018 [cit. 2018-05-24]. Dostupné z: <https://www.criticalthreats.org/analysis/estimates-for-hezbollahs-arsenal>.

Rada bezpečnosti OSN navrhla vytvořit ochrannou zónu bez ozbrojeného personálu a zbraní vyjma jednotek pověřených vládou Libanonu a UNIFIL. Ochranná zóna by byla vytýčena mezi BL střeženou Organizací spojených národů v jižním Libanonu a řekou Lítání.

Obrázek 4 Zasazení jednotek OSN od BL po řeku Lítání⁸

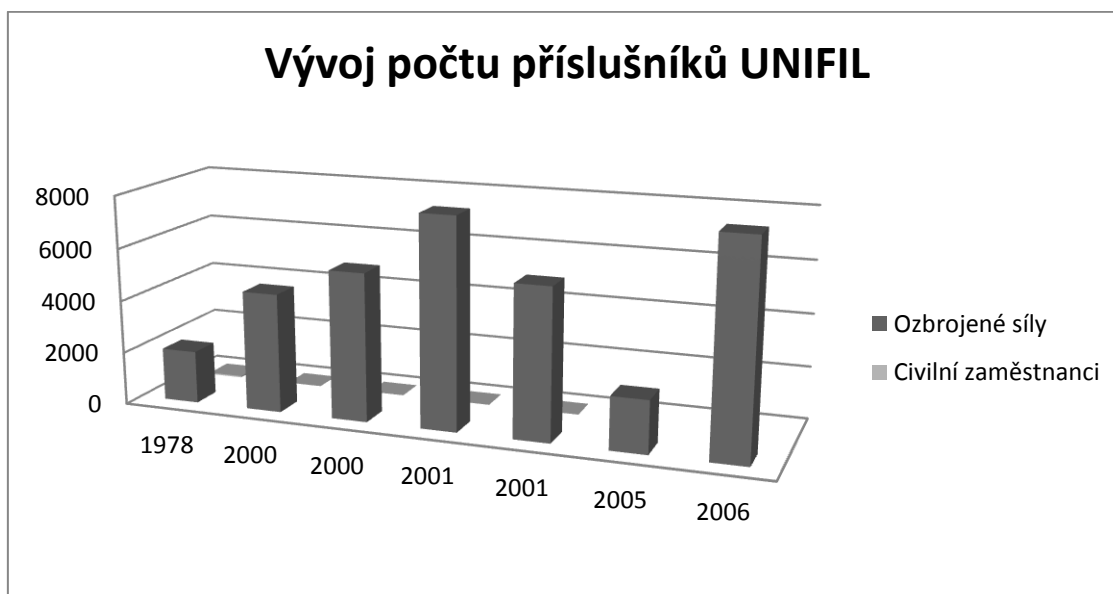
Zdroj: Mapa s prostory rozmístění jednotek UNIFIL, <https://unifil.unmissions.org/unifil-maps>

Přijetí usnesení bylo výsledkem týdenních intenzivních debat a následně podpisem francouzskou- amerického textu 5. srpna 2005. Dokument se setkal s výrazně nesouhlasným stanoviskem arabských vůdců, kteří označili text dokumentu za proizraelský se zřetelnou ignorací klíčových libanonských zájmů ve prospěch Izraele. Výsledkem nesouhlasu bylo jednání nejvyšších představitelů Ligy arabských států s generálním tajemníkem OSN k vyřešení situace. Byla předložena dohoda podporovaná arabskými zeměmi.

7. srpna 2006 bylo přijato rozhodnutí libanonské vlády nasadit 15 000 ozbrojených příslušníků v jižním Libanonu a současně RB OSN rozšířila mandát UNIFILu do konce srpna 2007 a zvýšila počet příslušníků UNIFIL o 2 000 vojáků. Omezení příslušníků UNIFIL bylo limitováno úrovní 15 000 osob všech kategorií. Kromě plnění původního mandátu podle rezolucí 425 a 426 (1978) byl předpoklad, že by příslušníci UNIFIL monitorovali ukončení nepřátelských akcí, doprovázeli a podporovali libanonské ozbrojené síly rozmístěné v jižním

⁸ Mapa s prostory rozmístění jednotek UNIFIL [online]. 2014 [cit. 2014-02-24]. Dostupné z: <https://unifil.unmissions.org/unifil-maps>.

Libanonu; rozšířili schopnosti a kapacity v oblasti distribuce humanitární pomoci civilnímu obyvatelstvu a zabezpečili dobrovolný a bezpečný návrat vysídlených osob.

Obrázek 5 Počty příslušníků jednotek UNIFIL⁹

Zdroj: OSN UNIFIL, <https://unifil.unmissions.org/>

Tragická Letní válka, 34-denní konflikt, přivedl region zpět do nestability. Významným pokrokem bylo postupné stažení IOS a rozmístění libanonských jednotek v jižním Libanonu za koordinace UNIFIL.

Oficiální libanonské údaje oznámily, že v důsledku konfliktu zemřelo 1 867 lidí a podle Úřadu Spojených národů pro koordinaci humanitárních záležitostí (dále jen OCHA) bylo odhadnuto, v průběhu LV bylo přesídleno 955 tisíc obyvatel, z toho počtu 735 000 lidí hledalo útočiště v Libanonu a 230 000 v okolních zemích. Zastavení nepřátelství dne 14. srpna 2006 vyvolalo masivní a rychlý návrat vnitřně vysídlených osob a uprchlíků. Podle UNHCR během prvních dnů průměrně se téměř 90 procent vysídlených osob vrátilo do domovů nebo blízkého okolí. Na konci srpna bylo odhadováno, že počet vnitřně přemístěných osob dosahoval úrovně mezi 100 000 a 150 000 osobami.

OCHA odhaduje, že Letní válka způsobila fyzickou škodu ve výši 3,6 miliardy dolarů, včetně zničení 80 mostů, 600 km silnic, 900 továren, 31 letišť, přístavů, vodních a čistíren odpadních vod, přehrad a elektráren; a 25 čerpacích stanic. Nezaměstnanost byla v některých částech země až 75 procent. Bylo zničeno na 15 000 obytných domů.

⁹OSN UNIFIL, [online]. 2018 [cit. 2018-05-25]. Dostupné z: <https://unifil.unmissions.org/>.

Na izraelské straně bylo od 12. července do 14. srpna zabito 43 civilistů a 117 příslušníků IDF. Kromě velkého počtu lidí léčených pro šok a úzkost bylo vážně zraněno 33 Izraelců a 68 osob lehce. Během LV zasáhlo území Izraele 3 970 raket, z toho 901 v městských oblastech. Celkem bylo vysídleno 300 000 obyvatel Izraele a více než milion lidí bylo nuceno žít po nějakou dobu v útulcích.

Změna úrovně bezpečnosti znamenaly rapidní rozšíření působnosti UNIFIL, které byly podpořeny rozmístěním dalších kontingentů.

2.4. Vývoj situace po „letní válce“

Rada bezpečnosti OSN dne 11. 8. přijala rezoluci 1701¹⁰, kterou vyzvala k okamžitému zastavení nepřátelství a další aktivity směřující k snížení napětí:

- rozšíření kontingentu UNIFIL do celkového počtu 15 000 příslušníků,
- úplné rozmístění libanonských vojsk v jižním Libanonu,
- stažení izraelských ozbrojených sil z oblasti,
- propuštění zajatých izraelských vojáků,
- vytvoření zóny beze zbraní,
- zákaz prodeje nebo dodávek zbraní Libanonu s výjimkou smluv schválených vládou.

Usnesení předpokládalo plnou implementaci ustanovení dohod z Taifu a rezolucí 1559 (2004) a 1680 (2006).

Před vypuknutím konfliktu měla UNIFIL v jižním Libanonu rozdílné počty příslušníků a vojenských pozorovatelů z Observerské skupiny Libanon (OGL), která je součástí Organizace OSN pro dohled nad příměří (UNTSO) a budováním míru.

Předpokládané posílení jednotek UNIFIL vedlo k zintenzivnění diskuzí v oblastech změn pravidel působení UNIFIL. Byl prezentován předpoklad, že nová pravidla musí umožnit ozbrojeným silám OSN reagovat podle potřeby k zabránění obnovy eskalace, kdy mimo uplatnění práva na sebeobranu, mohou všichni příslušníci UNIFIL použít sílu při plnění úkolů v souladu s rezolucí RB OSN pro zabezpečení ochrany pracovníků, zařízení a vybavení OSN, při zajišťování bezpečnosti a volného pohybu pracovníků OSN a humanitárních pracovníků a při ochraně civilního obyvatelstva před bezprostředním fyzickým ohrožením v oblastech odpovědnosti.

¹⁰United Nations Security Council Resolution 1701 ze dne 11. 8. 2006, [cit. 2018-05-24]. Dostupné z: <http://www.mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/peace/mfadocuments/pages/united%20nations%20security%20council%20resolution%201701%2011-aug-2006.aspx>

Námořní pracovní skupina The UNIFIL Maritime Task Force (MTF) převzala zodpovědnost za podporu libanonského námořnictva při sledování libanonských teritoriálních vod, zajištění libanonského pobřeží a zabránění pašování zbraní. Námořní jednotky představovaly téměř 1 600 námořníků z Dánska, Německa, Řecka, Nizozemska, Norska, Švédska a Turecka. Bezprecedentní rychlost rozmístění mírových jednotek OSN, a zvýšení počtu příslušníků z dvou na osm tisíc za necelé dva měsíce, změna pravidel s možností přímé angažovanosti, umožnila poprvé za desetiletí, stažení izraelských vojsk a rozmístění libanonských ozbrojených sil až po BL.

UNIFIL uspořádala poprvé po mnoho letech tripartitní schůzky mezi stranami, s cílem zajistit, že současný proces bude realizován bez významnějších zásahů participujících stran. Aktivita na odstranění min a nevybuchlé munice byly realizovány podle plánu s cílem umožnit stovkám tisíců libanonců návrat do vlasti.

3. Mise OSN, nebo Severoatlantické aliance

Rada bezpečnosti OSN přenechávala odpovědnost za realizaci významných mezinárodních vojenských mírových misí Severoatlantické alianci, nebo "koalici ochotných" (Kosovo, Afghanistan, Irák, Východní Timor¹¹). Válka v jižním Libanonu však představovala milník v dějinách jednotek OSN, kdy bylo konstatováno, že mírová operace OSN jsou jedinou životaschopnou alternativou. Jednotky OSN zůstávají pro mezinárodní společenství neocenitelným nástrojem k řešení krizí, které ohrožují mezinárodní mír a bezpečnost.

Rozhodnutí států Evropské unie poskytnout vojska k posílení jednotek UNIFIL ukázalo nejen podporu evropského kontinentu obyvatelům Libanonu a Izraele, ale také znamenalo, že EU si uvědomuje významnou pozici při udržování míru prostřednictvím jednotek OSN.

Státy Evropské unie před rozsáhlým navýšením počtů jednotek OSN v Libanonu poskytovaly pouze necelých 6 % všech příslušníků mírových jednotek OSN s celosvětovou působností.

Posílení účasti znamenalo vyslání 7 000 vojáků do jednotek UNIFIL, což představovalo zdvojnásobení celkového počtu vojenských jednotek pocházejících z evropských zemí NATO ve všech ostatních mírových misích OSN.

¹¹The United Nations Integrated Mission in East Timor (UNMIT).

Významně byla rovněž posílena účast v sídle OSN ve prospěch UNIFIL, kdy bylo poskytnuto 33 důstojníků a pracovníků do strategické vojenské skupiny, která poskytuje jednotkám UNIFIL vojenské vedení na strategické úrovni.

Obnovení stability jižního Libanonu bylo dosaženo působením mise OSN a Libanonské ozbrojené síly (dále jen LAF), která nepůsobila ve vymezeném prosotru mezi BL a řekou Lítání (Rezoluce 1701, 2006). Článek 12 obsahoval posílení mandátu UNIFIL ohledně kompetencí jednotek mise, které mohly „chránit civilní obyvatelstvo od bezprostředně hrozícího fyzického násilí“ (Rezoluce 1701, 2006). V dalších bodech požadovala rezoluce OSN stažení IDF, respektování BL, posílení humanitární pomoci a vyzývalo libanonskou vládu k přijetí opatření pro udržení suverenity. Rezoluce předpokládala v článku 11 posílení mise UNIFIL až na úroveň 15 000 příslušníků.

Izrael stáhnul po ukončení konfliktu své jednotky z Libanonu. Jednotky UNIFIL kontinuálně podporovaly libanonské ozbrojené síly nasazené v jižním Libanonu. LAF byly odpovědné za udržování stabilního a bezpečného prostředí v Libanonu. Od roku 2011 UNIFIL a LAF zvýšily počet společných hlídek a školení. Cílem UNIFIL bylo předat veškeré bezpečnostní odpovědnosti LAF a silám vnitřní bezpečnosti.

Jedním z klíčových aspektů rezoluce 1701, který tvoří jádro mandátu UNIFIL, je budování kapacit a rozšíření státní moci na oblast působnosti UNIFIL.

UNIFIL paradoxně neměl plnou důvěru ani jedné z klíčových stran konfliktu na jihu Libanonu. Pro Izraelce mise v podstatě kolaborovala s Hizballáhem tím, že nejedná aktivně při potírání aktivit Hizballáhu a pro Hizballáh představovala UNIFIL okupanta, nebo potenciálního izraelského špiona. Relativní klid, který na BL vládnul od ukončení války v roce 2006, byl více důsledkem vzájemného odstrašení Izraele a Hizballáhu, než činnosti UNIFIL. Přes výše zmíněné výhrady obě strany roli mírové mise do jisté míry uznávají – pro Izraelce znamená, že Hizballáhe nemůže operovat s takovou otevřeností jako dříve a rovněž mnoha členům šíitskému hnutí vyhovuje určitá míra stability, kterou UNIFIL pomohl na jihu země vybudovat a která se odrazila i v místním ekonomickém rozvoji. Pomoc při rekonstrukci regionu zničeného LV i předchozími konflikty je jednou z aktivit, která je místními obyvatelstvem na UNIFIL nejvíce oceňována. Rekonstrukční, rozvojové a komunitní projekty pomáhají UNIFIL získávat místní podporu.

Hlavními aktivitami UNIFIL pro udržování míru bylo hlídkování v jižním Libanonu a zabránění ostřelování území Izraele. Mise rovněž organizuje pravidelná setkání mezi zástupci izraelské a libanonské armády, která byla jediným komunikačním kanálem mezi

oběma aktéry a v případě menších incidentů pomáhají deeskalovat situaci. UNIFIL rovněž koordinuje vyměřování a vytyčování BL a dohlíží na stabilitu kolem linie.

UNIFIL je po svém rozšíření podobně jako na konci 70. let zatažen do konfliktu, na jehož řešení nemá dostatek prostředků, schopností ani mandátu.

Zároveň představuje zajímavý příklad politického a sociálního udržování míru, kdy v každodenní praxi spoléhá více na „měkké“ prostředky a rozvoj vztahů s místními obyvateli než na sílu zbraní. Zásadní nezodpovězenou otázkou je, zda aktivity mírové mise s ročním rozpočtem dosahujícím 509 554 400 amerických dolarů a více než 11 000 příslušníky, byly dostatečné při zajišťování bezpečné prostředí v jižním Libanonu a vytvořením prostoru bez ozbrojeného personálu mezi BL a řekou Lítaní.

Bezprostředně po nasazení jednotek LAF na jihu, které se uskutečnilo souběžně se stažením IOS a rozšířením UNIFIL, vytvořily LAF a UNIFIL mechanismy pro úzkou koordinaci operačních činností. RB OSN vzala na vědomí dosažené výsledky přijetím rezoluce 1773 (2007), ve kterém bylo konstatováno, že nasazení UNIFIL a LAF v oblasti mezi řekou Lítaní a BL pomohlo vytvořit nové strategické prostředí v jižním Libanonu pro užší spolupráci UNIFIL a LAF.

Při plnění mandátu pomáhá UNIFIL 50 vojenských pozorovatelů z 20 zemí, kteří tvoří součást Observer Group Libanon (OGL).

3.1. Problémy k řešení – miny a nevybuchlé munice

Kazetová munice a další nevybuchlé munice zabily v regionu jižního Libanonu 27 a zranily 234 civilistů. Úrazy během odminování způsobily dalších 14 úmrtí a 41 zranění osobám provádějící odminování. V důsledku výcviku a činností zaměřených na vzdělávání v této oblasti počet civilních obětí od konfliktu prudce klesl a od jara 2008 se pohyboval v rozmezí 0 až 2 osoby měsíčně.

Od války v roce 2006 bylo odminovací týmy UNIFIL deaktivováno 34 000 kusů nevybuchlé munice. Odhaduje se však, že je stále 425 000 pozemních min, které ohrožují libanonské komunity, přičemž rovněž část území je kontaminována kazetovými bombami.

4. INOVATIVNÍ PŘÍSTUP PŘÍSLUŠNÍK Ů UNIFIL PO LETNÍ VÁLCE

Prozatímní síly Organizace spojených národů v Libanonu vybudovali nové místo v dosahu komunity pro využití inovativní kombinace standardních nástrojů pro veřejnou informovanost a techniky přizpůsobené specifickým požadavkům prostředí mise. V srpnu

2006 byla obnovena rezoluce 1701, kterou byla posílena nejen struktura, ale současně došlo k posílení mandátu tak, aby mohly jednotky OSN sehrávat důležitou roli při podpoře nezávislosti, svrchovanosti, územní celistvosti a bezpečnosti Libanonu a současně posilovat stabilitu širšího regionu.

Mise s civilními a vojenskými složkami používala některé standardní vojenské nástroje a techniky přizpůsobené požadavkům OSN k vývoji inovativního mechanismu pro koordinaci obsahu aktivit v civilní a vojenské činnosti. Mezi ně patří veřejná informační kancelář, občanské záležitosti, civilní vojenská spolupráce (CIMIC) a Observers Group Libanon (dále jen OGL). OGL představuje součást mise, jejíž aktivity zahrnují veřejné a vojenské rozhraní.

Významným krokem se rovněž ukázalo zřízení Zvláštního koordinátora OSN pro mírový proces na Blízkém východě (UNSCO), který se stal ústředním bodem regionu pro podporu OSN v mírových iniciativách, včetně koordinace aktivit Spojených států amerických, Ruské federace, Evropské unie a Organizace spojených národů.

UNSCO je rovněž zodpovědná za koordinaci aktivit více než 20 agentur OSN a programů humanitární a rozvojové pomoci pro Palestince žijící v regionu.

Zvláštní koordinátor v politické oblasti pokračoval v aktivním sledování diplomatických kontaktů na podporu procesu Annapolis¹² a na podporu realizace „cestovní mapy“, která podpořila bilaterální jednání mezi Izraelci a Palestinci.

Významný posun úrovně politických jednání mezi Izraelem a palestinskou samosprávou se ovšem nepřenesl na teritorium jižního Libanonu, kde se situace významně nezlepšila.

OSN se v průběhu roku 2008 nadále snažila odstraňovat napětí a rozvíjet politická jednání v regionu. Koordinace působení „Kvarteta“ na Blízkém východě přineslo výsledky v monitorování příměří a poskytování potřebné humanitární a rozvojové pomoci.

Ke konci roku 2008 došlo k rozpadu příměří mezi Gazou a Izraelem a zahájení vojenského operace Izraele v pásmu Gazy, která představovala vážnou výzvu pro politickou a humanitární práci v regionu.

¹²Konference Annapolis byla mírová konference o Blízkém východě konaná dne 27. listopadu 2007 na námořní akademii Spojených států v Annapolis v Marylandu ve Spojených státech. Cílem konference bylo oživení izraelsko-palestinského mírového procesu a realizace "Plánu pro mír". Konference skončila vydáním společného prohlášení všech stran.

V pásmu Gazy se humanitární situace zhoršila, a to i přesto, že došlo k aktivnímu přístupu egyptského zprostředkování příměří, kdy byla požadována angažovanost OSN pro eliminaci dopadů krize a vzrostla naléhavost řešení, která by usnadnila poskytování humanitární pomoci civilnímu obyvatelstvu. Dočasné příměří, které vstoupilo v platnost v červnu, bylo narušeno útoky palestinských bojovníků proti izraelským civilním cílům. Následně byly zintenzivněny aktivity Izraele, který zahájil 27. prosince vojenskou operaci. Zahájení operace vedlo k výraznému zhoršení humanitární situace.

Stabilita regionu byla významně ovlivněna raketovou výzbrojí Hizballáhu. Odhady raketové výzbroje Hizballáhu se pohybují v rozmezí 40 000 až 50 000 kusů velkých kalibrů všeho druhu. Izrael odhaduje, že Hizballáh má asi 40 000, většinou z nich rakety s kratším rozsahem a rakety.

Odhadované počty raketové výzbroje Hizballáh z roku 2010 dokazují skutečnost, že ohrožení sousedních států, zejména Izraele, je vysoké. Tabulka 2 uvádí přehled předpokládaných počtů vybrané raketové techniky.

Tabulka 2 Vybraná předpokládaná raketová technika Hizballáhu v roce 2010¹³

Typ	Dolet (km)	Ráže (mm)	Předpokádaný počet raket
Grad/Kaťuša	40	122	7 000
Fajr-3/Fajr-5	45/70		120
220 mm Rocket	70	220	není známo
302 mm Rocket	100	302	není známo
C-802 Anti-Shipping Cruise Missile	120		není známo
Shahin I	13		není známo
Fateh 110/M600	200		několik set
Zelzal-2	200 - 400		není známo
Scud C/D	550 - 700		není známo
AT-4 Fagot	do 2,5		není známo
AT-5 Spandrel	do 5 km		

Zdroj: Schapiro, David; Zimmerman, Catherine. Estimates for Hezbollah's Arsenal,

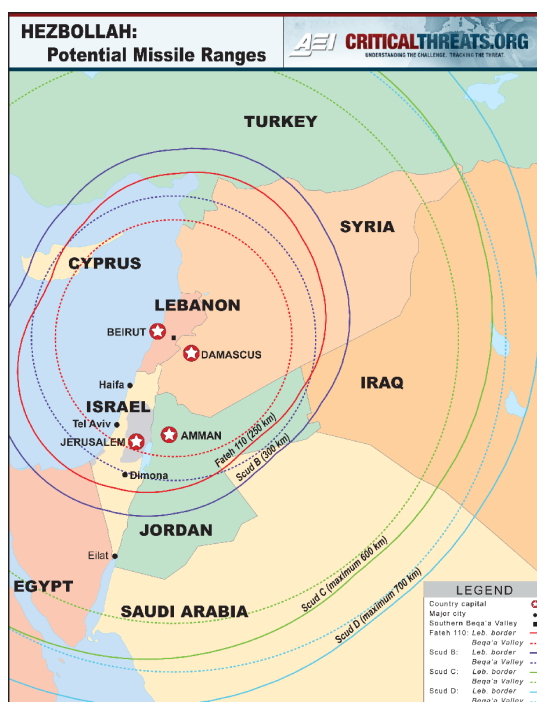
<https://www.criticalthreats.org/analysis/estimates-for-hezbollahs-arsenal>

¹³ Schapiro, David; Zimmerman, Catherine. *Estimates for Hezbollah's Arsenal*, ze dne 29. 6. 2010. [cit. 2018-05-25]. Dostupné z: <https://www.criticalthreats.org/analysis/estimates-for-hezbollahs-arsenal>

Grafické znázornění předpokládaného doletu raket Hizballáhu v regionu dává představu o úrovni rizika púro státy reionu, včetně nutných protiopatření k ochraně vlastního obyvatelstva a teritorií.

Rok 2012 byl jedním z nejvíce násilných období v nedávné historii Středního východu, které byly umocněny občanskou válkou v Sýrii, kdy tisíce uprchlíků vstoupilo ze Sýrie do Libanonu. Během roku 2012 se vláda Libanonu rozhodla přesunout některé z jednotek z oblasti odpovědnosti UNIFIL, k potenciálním bodům napětí v jiných částech země.

Jednotky UNIFIL sehrávaly významnou úlohu při implementaci rezolucí OSN k zabezpečení stability na Blízkém východě. Konflikt v Sýrii, který začal demonstracemi 15. března 2011, vytvořil novou kritickou situaci pro následnou destabilizaci regionu.

Obrázek 6 Předpokládaný dolet raketového arzenálu Hizballáhu¹⁴

Zdroj: <https://www.criticalthreats.org/>

5. NÁVRHOVÁ ČÁST

Návrh řešení postkonfliktní situace v Libanonu je rozdělen do tří pilířů. Tři pilíře odrážejí nejpálčivější problémy po válce v roce 2006. Jsou jimi nestabilní politický systém,

¹⁴Hezbollah: Potential Missile Ranges. In. Criticalthreats. 2010. [cit. 2018-05-24]. Dostupné z: <https://www.criticalthreats.org/>.

slabá národní identita, malé pravomoce UNIFIL, neochota politické garnitury odzbrojit militantní skupiny v zemi a slabá libanonská armáda.

Z teorie postkonfliktní rekonstrukce vyplývá, že by se v první etapě měla v rámci postkonfliktního vývoje řešit otázka bezpečnosti. Zřejmá neochota Libanonu převzít plnou odpovědnost za kontrolu vymezeného území od řeky Lítané až po Modrou linii, nevytvářel vhodné podmínky pro příslušníky UNIFIL a na druhou stranu umožňoval hnutí Hisballáh doplňovat raketovou výzbroj, která přímo ohrožuje národní zájmy a bezpečnost Izraele. Předpokládáme-li, že každý stát je zodpovědný za aktivity realizované na jeho území, lze konstatovat, že v retrospektivní analýze při využití principu R2P vývoje situace na jihu Libanonu je použití síly ze strany Izraele a mírová mise OSN legitimní prostředkem ke stabilitě regionu. UNIFIL je nápomocen restrukturalizaci a posílení obranných sil v zemi, které budou přispívat ke stabilitě a regionální bezpečnosti, včetně převzetí kontroly nad územím Libanonu v hranicích určenými mezinárodními dohodami.

Vzhledem k tomu, že časová rozmezí jednotlivých pilířů i kroků je velmi obtížné definovat, je velmi složité predikovat situace, které mohou ovlivnit vývoj bezpečnostní situace v regionu.

Významnou skutečností a situací k zamyšlení pro malé státy Evropské unie je otázka, zda je na místě přehodnotit participaci v misích Severoatlantické aliance a reflektovat požadavky OSN k účasti na mírových misích v závislosti na národní zahraniční politice a zahraniční politice Evropské unie tak, aby pomoc směřovala do oblastí s potencionálním výskytem nestability, které se může odrazit v migrační krizi.

Znalosti procesů transformace politických systémů potencionálních zemí působení jsou základem implementace správných procesů vedoucích ke stabilitě.

Libanon je spravován konfesním zastupitelským systémem, kdy místa v parlamentu jsou rozdělena dle procentuálního zastoupení náboženských skupin. Situace, která vznikla po roce 1932, již dnes zcela neodráží posun náboženských struktur a je tedy zřejmé, že došlo k nárůstu obyvatelstva šiitů a sunnitů, oproti poklesu počtů manoritů. Změna struktury obyvatelstva Libanonu a neochota reflexe ve složení parlamentu je překážkou v dosažení stability a urovnání bezpečnostní otázky.

Pokud předpokládáme, že militantní skupiny reprezentují ozbrojenou složku politických stran, nelze předpokládat zahájení reálného procesu demilitarizace. Složitost

národnostního složení států vytváří nové postoje k řešení bezpečnostní otázky a pojmu suverenity v rámci R2P.

Je zřejmé, že působení nevládních subjektů na teritoriu Libanonu, nestabilní region jižního Libanonu a nedosažení plné státní integrity je překážkou k dosažení politické a bezpečnostní stability země.

ZÁVĚR

Článek analyzoval působení mise OSN UNIFIL v teritoriu jižního Libanonu do roku 2012 a ve spojitosti s politickou roztříštěností a konfesním systémem poukazuje na dopady omezených schopností a kapacit libanonské armády převzít plnou odpovědnost za stabilitu regionu jižního Libanonu na hranici s Izraelem.

Nový systém by měl vést ke stabilitě, politické akce schopnosti, k efektivnější veřejné správě a především k prohloubení národní identity, která může významně ovlivnit bezpečnostní situaci země, zejména v jižních regionech.

LITERATURA

- [1] BRINKEL, Theo. *Cedar revolution, Summer War and state building*. NL - ARMS, s. 25 - 50. Breda, 2009.
- [2] BUČKA, Pavel, NEČAS, Pavel, ŽECHOVSKA, Sylwia W. *The new geopolitics of energy security: scientific monograph*, 1. vyd. Kiev: The Center of Educational Literature, 2012. 196 s. ISBN 978-611-01-0372-5.
- [3] BUČKA, Pavel, ŽÁK, Miroslav. *Knowledge database of asymmetric threats*. In: Trilobit [elektronický zdroj]: odborný vědecký časopis. ISSN 1804-1795. Roč. 5, č. 3 (2013), online, s. 1-7. Tiež: Bezpečnostní technologie, systémy a management 2013 [elektronický zdroj]: 4. mezinárodní bezpečnostní konference, Zlín 11. - 12. září 2013. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2013. ISBN 978-80-7454-289-3. CD-ROM, s. 1-7.
- [4] COOK, Michael. *The myth of disappearing Lebanese Christians*. In: MercatorNet[online]. 20. 2. 2013 [cit. 2014-03-14]. Dostupné z: http://www.mercatornet.com/articles/view/the_myth_of_disappearing_lebanese_christians
- [5] ČEJKA, Marek. *Izrael a Palestina: Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. 2. vyd. Praha: Barrister & Principal, 2007, s. 142-143. ISBN 978-80-87029-16-9.

- [6] ČIČMANEC, Luděk; NEVRLÝ, Jiří. Capabilities and Applications of Fuzzy Logic in Airport Operations. In: *ICMT'12 - International Conference on Military Technologies 2012*. Bratislava: Alexander Dubček University of Trenčín, 2012, p. 382-386. ISBN 978-80-8075-525-6.
- [7] CHAMIE, Joseph. Religious Groups in Lebanon: A Descriptive Investigation. In: *International Journal of Middle East Studies*. 1980, roč. 11, č. 2, s. 175-187. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/162283>.
- [8] IVANČÍK, Radoslav, NEČAS, Pavel, JURČÁK, Vojtech. Theoretical view of some current global security challenges. In: *Incas Bulletin*. ISSN 2066-8201. Vol. 6, Iss. 1, 2014, s. 99-107.
- [9] IVANČÍK, Radoslav, JURČÁK, Vojtech. *Peace operations of international crisis management*: monograph, 1. vyd. Ostrowiec Świętokrzyski: Wyższa Szkoła Biznesu i Przedsiębiorczości w Ostrowcu Św., 2013. 181 s. ISBN 978-83-936652-6-6.
- [10] KAHOUNOVÁ, Jana. *Měření podobnosti struktur*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1993, s. 19. ISBN 80-707-9256-6.
- [11] KRAYEM, Hassan. *The Lebanese Civil War and the Taif Agreement*. In: American University of Beirut [online]. 1997 [cit. 2014-02-26]. Dostupné z: <http://ddc.aub.edu.lb/projects/pspa/conflict-resolution.html>.
- [12] Lebanon: Seize Opportunity to End Discrimination Against Palestinians. In: *Human Rights Watch* [online]. 18. 6. 2010 [cit. 2014-03-02]. Dostupné z: <http://www.hrw.org/news/2010/06/17/lebanon-seize-opportunity-end-discrimination-against-palestinians>.
- [13] MORRIS, Benny. *1948: a history of the first Arab-Israeli war*. New Haven, Conn: Yale University Press, 2009. ISBN 978-030-0151-121.
- [14] PONÍŽILOVÁ, Martina. Libanon. In: *Současný Blízký východ: politický, ekonomický a společenský vývoj od druhé světové války do současnosti*. 1. vyd. Editor Michaela Ježová, Helena Burgrová. Brno: Barrister, 2011, s. 94. ISBN 978-808-7474-457.
- [15] SALIBI, Kemal. *Druze History and Culture*. In: Druze History [online]. [cit. 2014-01-21]. Dostupné z: http://www.druzehistoryandculture.com/historical_outline.htm.
- [16] SALIBI, Kemal. *A House of Many Mansions: The History of Lebanon Reconsidered*. Berkeley: University of California Press, 1990. ISBN 9780520071964.
- [17] SHIELDS, E. Vanessa. Political Reform in Lebanon: Has the Cedar Revolution Failed?. In: *The Journal of Legislative Studies*, Vol. 14, Iss. 4, s. 474-487, 8. 11. 2008 [online]. [cit. 2018-05-24]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/13572330802442881>.
- [18] SCHWERNA, Tobias. *Lebanon: A model of consociational conflict*. New York: Peter Lang, 2010, 168 p. Europäische Hochschulschriften, Bd. 593. ISBN 978-3-653-00747-3.
- [19] ŠABACKÁ, Yvona. *Konflikt a politika velmocí na Blízkém východě: Libanon – bitevní pole velmocí*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 275-277. ISBN 9788073802981.

- [20] TABAR. *Lebanon: A Country of Emigration and Immigration* [online]. Cairo, 2011 [cit. 2014-03-02]. Dostupné z: <http://www.aucegypt.edu/GAPP/cmrs/reports/Documents/Tabar080711.pdf>.
The American University in Cairo.
- [21] UN. *An Agenda for Peace: Preventive diplomacy, peacemaking and peace-keeping* [online]. 17 June 1992. [cit. 2014-02-25]. Dostupné z: http://www.unrol.org/files/A_47_277.pdf.

Recenzent:

prof. Ing. Vojtech JURČÁK, CSc.

VYŠETROVANIE VÝBUCHOV NASTRAŽNÝCH VÝBUŠNÝCH SYSTÉMOV V PODMIENKACH OPERÁCIÍ MEDZINÁRODNÉHO KRÍZOVÉHO MANAŽMENTU

JUDr. Michal VARGA

Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika,
doktorand externého štúdia Katedry bezpečnosti a obrany,
Demänová 393, 031 06 Liptovský Mikuláš 6,
michal.varga@mil.sk

INVESTIGATION OF IMPROVISED EXPLOSIVE DEVICES EXPLOSIONS IN CONDITIONS OF THE INTERNATIONAL CRISIS MANAGEMENT OPERATIONS

ABSTRACT

The paper deals with investigation of the improvised explosive devices in conditions of armed forces during operations of the International Crisis Management. In the first part of the paper author clarify the terms explosive device and improvised explosive device. It also focuses on criminal characteristic of offenders and criminal groups who violate attacks with use of the explosive devices. The second part of the paper deals with analysis of the investigation actions that are realising by specialized staff in conditions of military investigation procedures after improvised explosive devices explosion. Author also compares some investigation actions of Police Forces with military investigation procedures.

Keywords: Improvised explosive device. Investigation. Criminalistics characteristics. Reconnaissance. Trace. Interrogation. Intelligence.

ÚVOD

Vyšetrovanie trestných činov je náročná a zložitá činnosť, cieľom je zamerať sa na praktické vykonávanie vyšetrovacích úkonov a opatrení za účelom objektívneho zistenia všetkých okolností, ktoré sú predmetom dokazovania a vyšetrovania.

V reálnom procese vyšetrovania je potrebné okrem aplikácie univerzálnych kriminalistických teórií, metód a postupov skúmať aj zvláštnosti vzniku, vyhľadávania a využívania stôp a kriminalisticky významných informácií s ohľadom na určité typy

kriminalisticky relevantných udalostí s predpokladanými alebo reálnymi vyšetrovacími situáciami. Touto úlohou sa zaoberá osobitná časť kriminalistickej vedy - metodika vyšetrovania.

Jednou z najdôležitejších zásad každej z vyšetrovacích metodík je zásada, že každý trestný čin má individuálne, len jemu vlastné črty.

V rámci „vojenského vyšetrovania“ použitia výbušných systémov v prostredí medzinárodného krízového manažmentu sa na rozdiel od policajného postupu využívajú niektoré rozdielne resp. modifikované inštitúty objasňovania trestnej činnosti spáchanej s použitím výbušných systémov. S prihliadnutím na bezpečnostné prostredie a plnenie operačných úloh je primárnou úlohou zisťovanie informácií pre činnosť vojenských jednotiek; zadovážovanie dôkazov o trestnej činnosti pre účely trestného stíhania páchatel'ov je v týchto prípadoch sekundárnou činnosťou.

1. NÁSTRAŽNÝ VÝBUŠNÝ SYSTÉM

Vynález dynamitu, ktorý bol účinnejší ako nestály čierny strelný prach umožnil miniaturizáciu výbušných zariadení a granátov. Napríklad ruskí anarchisti v roku 1880 použili kovové bomby pri atentáte na cára Alexandra. Íri zhotovovali bomby z fliaš naplnených horľavinou a zapal'ovaných horiacim knôtom. Jednu z prvých vražd uskutočnených prostredníctvom výbušniny v liste vykonala skupina rumunských teroristov pred 1. svetovou vojnou. Elektronicky časované granáty sa objavili v šesťdesiatych rokoch v rukách arménskych teroristov s použitím najmodernejších integrovaných obvodov.¹

Nástražné výbušné systémy (NVS) v dnešnom poňatí sa začali frekventovane využívať v sedemdesiatych rokoch. Dôvodom bolo viac faktorov – začala sa éra vysoko brizantných trhavín a plastických trhavín, a strojárstvo aj elektronika zaznamenali rozmach. To umožnilo miniaturizovať rozmery NVS a upraviť systém do tvaru vhodného pre maskovanie a vyrobiť sofistikované iniciačné systémy.

NVS sú chápané ako prostriedky násilnej ilegálnej činnosti. Sú hojne využívané organizovaným zločinom aj teroristickými skupinami. Ich výhodou je nízka obstarávacía cena a možnosť variabilného vyhotovenia konečnej podoby systému. Navyše je pomerne ťažko identifikovateľný výrobca a užívateľ takýchto systémov, nakoľko jednotlivé komponenty

¹JANÍČEK, M., VRZAL, P. 2001. Pyrotechnik v boji proti terorizmu. Praha, 2001, s.123,

(okrem výbušniny) sú často voľne dostupné, teda je jednoduché ich nadobudnúť bez obáv, že obstarávateľ bude akýmkoľvek spôsobom evidovaný.

„**Výbušný systém** je predmet pozostávajúci z nálože, iniciátora a iniciačného zariadenia; ako nálož môže byť použitá výbušnina, výbušný predmet, horľavina alebo horľavý plyn. **NVS** je výbušný systém, ktorý je priamo použitý na ohrozenie života a zdravia osôb, poškodenie majetku alebo vytvorenie takejto hrozby.“²

„NVS je systém tvorený výbušným predmetom a výbušnou alebo zápalnou látkou. Tento systém je schopný vyvolať za určitých, užívateľom (výrobcom) vopred stanovených podmienok výbušný účinok alebo ložisko požiaru. NVS býva spravidla ukrytý v obale alebo má takú vonkajšiu formu, ktorá skrýva pravý účel predmetu.“³

V českej odbornej literatúre sa uvádza pomerne rozsiahla definícia, kde sa za NVS považuje výbušná alebo zápalná látka alebo pyrotechnický prostriedok a iniciačný prvok tvoriace celok, ktorý je schopný za určitých okolností alebo výrobcom vopred stanovených podmienok vyvolať výbuchový účinok, požiar alebo výbuchom rozptýliť do okolia chemickú, biologickú, rádioaktívnu alebo inak nebezpečnú látku. NVS býva spravidla ukrytý v obale alebo má takú vonkajšiu formu, ktorá ukrýva jeho skutočný účel. Za NVS sa považuje aj predmet, ktorý je zostavený ako NVS, obsahuje výbušninu, ale jeho iniciačný systém je nefunkčný, a taktiež napodobenina NVS, ak jeden alebo viac predmetov je zostavených tak, že budí dojem NVS ale neobsahuje výbušné alebo zápalné látky a nemôže vyvolať účinky NVS.⁴

Uvedené rozdelenie má význam najmä z pohľadu vojenskej terminológie, kde sa pomerne striktne rozlišuje medzi NVS a **Improvizovaným výbušným zariadením (IED)**. V prípade IED môžeme konštatovať, že sa jedná o podskupinu NVS, pre ktorých zostrojenie je charakteristické využitie improvizovaných prostriedkov (nevojenský materiál, stará alebo zlyhaná munícia), ktoré plnia rovnaké funkcie ako ktorékoľvek iné NVS.

Na základe definície pochádzajúcej z vojenského prostredia sa za IED považuje výbušný prostriedok umiestnený alebo **vyrobený improvizovaným spôsobom**, ktorý obsahuje deštruktívne, smrtiace, kontaminujúce, škodlivé, pyrotechnické alebo zápalné chemické látky. Je skonštruovaný na ničenie, vyradenie, narúšanie, alebo odvedenie pozornosti. Môže obsahovať vojenský materiál, ale obyčajne je vyrobený z nevojenského

²Nariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č.31/2012 o pyrotechnickej činnosti, Čl.2 písm. d) a e)

³JANÍČEK, M., VRZAL, P. 2001. Pyrotechnik v boji proti terorismu. Praha, 2001, s.16,

⁴TUREČEK, J. a kol. 2014. Policejní pyrotechnika. Plzeň. Aleš Čeněk, 2014, s.248,

materiálu. IED sa **zvyčajne** skladá z nasledujúcich komponentov spínač, iniciátor, hlavná nálož (s obalom alebo bez obalu), zdroj.⁵

2. VYŠETROVANIE VÝBUCHOV NVS VOVOJENSKÝCH OPERÁCIÁCH

V súčasných operáciách medzinárodného krízového manažmentu sú koalíčné jednotky neustále ohrozené použitím NVS. Nepriateľské jednotky (konvenčné armády, povstanci, teroristické skupiny) využívajú NVS s cieľom navodenia situácie zlyhania koalíčných jednotiek pri zaistovaní bezpečnosti a zároveň im umožňuje obmedziť manérovateľnosť vojsk. V rámci týchto operácií sa jedná o najviac preferovaný spôsob boja nepriateľských jednotiek, ktorý má primárny účinok na zasiahnutých vojakov a sekundárne zasahuje verejnú mienku a politickú vôľu pokračovať k dosiahnutiu spoločného cieľa.

Na základe uvedeného môžeme konštatovať, že v prípade NVS sa jedná o taktickú zbraň, ktorá môže byť využitá k útoku na akékoľvek ciele a vzhľadom na jej psychologické účinky môže mať strategický efekt.

Aj napriek vynaloženému úsiliu množstva osôb, jednotiek a organizácií sú útoky s použitím NVS veľmi početné a ich technické prevedenie ako aj taktické spôsoby ich použitia sa neustále zdokonaľujú. Použitie týchto systémov má významné strategické, operačné a taktické účinky na plnenie úloh medzinárodného krízového manažmentu, preto je potrebné im zabrániť alebo ich zmierniť. Boj proti NVS v súčasnom období patrí medzi priority NATO a všetkých nasadených armád.⁶

Samotné OS SR aj napriek fungovaniu Centra výnimočnosti pre EOD⁷ v súčasnosti nedisponujú komplexnými kapacitami zameranými na problematiku vyšetrovania výbuchov IED, preto sa nasledujúca časť príspevku venuje priebehu vyšetrovania a odhaľovania páchateľov týchto útokov v rámci NATO.

2.1 Kriminalistická charakteristika IED systému

Nepriateľské jednotky vykonávajú množstvo aktivít, ktoré zahŕňajú osoby a prostriedky k vykonaniu útokov prostredníctvom NVS. Všetky tieto aktivity vytvárajú sieť,

⁵ A-T Solutions. 2012. Weapons Technical Intelligence (WTI) Improvised Explosive Device (IED) Lexicon, 4th edition. 2012, s. 4 - 10. Prepared for the Defense Intelligence Agency and the Joint Improvised Explosive Device Defeat Organization by A-T Solutions, Inc.

⁶ Boj proti improvizovaným výbušným zariadením C – IED. 2008. In: Zkušenosti z operací. Správa doktrín ŘeVD, Vyškov 2008. č. 5/2008, s. 3.

⁷ Centrum výnimočnosti pre EOD – je jedným z nástrojov NATO k zvyšovaniu schopností v oblasti likvidácie výbušných zariadení so sídlom v Trenčíne. Podrobnejšie <https://www.eodcoe.org>

ktorá je v rámci vojenskej problematiky definovaná ako IED systém. Jedná sa o systém obsahujúci osoby, zdroje, aktivity a ich vzájomné prepojenia, ktoré sú nevyhnutné k spáchaniu útoku. Škála osôb a ich motivácia môže byť rôznorodá, jedná sa najmä o povstalcov, teroristov, osoby profitujúce z trestnej činnosti, náboženských fanatikov a pod.⁸Štruktúra takéhoto systému nemusí byť hierarchická avšak je potrebné poznať existujúce prepojenia z dôvodu identifikácie a odhalenia aktivít IED systému.

Na základe uvedeného môžeme páchatel'ov rozdeliť do dvoch základných línií:

1. **Náboženský extrémisti a zahraniční bojovníci**, ktorých činnosť je charakterizovaná odhodlanosťou a oddanosťou k dosiahnutiu cieľa, sú ochotní zomrieť v boji, väčšina z nich nesúhlasí s tradičným pohľadom na víťazstvo a prehru. Útoky sa vyznačujú komplexnosťou a koordinovanosťou, používajú IED zložitej konštrukcie.
2. **Miestne ozbrojené skupiny** (gangy s kriminálnym pozadím), bývalí príslušníci ozbrojených zložiek a vládnej moci. Ich motiváciou je ekonomický zisk, demonštrácia teritoriálnej kontroly, vlastnej dôležitosti a sily. IED sú charakterizované jednoduchou konštrukciou a ich umiestnenie je často predvídateľné. Jedná sa prevažne o jednorazové útoky.

Páchatelia sú schopní vykonať určenú úlohu a následne sa začleniť medzi miestne civilné obyvateľstvo, ku ktorému spravidla aj patria alebo majú podobné kultúrne základy. Malé skupiny páchatel'ov (bunky) sa zvyčajne veľmi rýchlo prispôbujú situačným zmenám avšak potrebujú mať dlhodobú víziu činnosti.

Na základe motívov a zručností páchatel'a ako aj ďalších hľadísk je možné kategorizovať konkrétneho páchatel'a do jednotlivých skupín:

1. **Amatér** – charakteristické sú pre neho útoky na jednoduché ciele; nižšia úroveň plánovania; neúčinné umiestnenie NVS; nekvalifikovaný postup; krátkodobý záujem o prácu s výbušninami.
2. **Poloprofesionál** myslí na hodnotnejšie ciele; môže sa jednať o jeho bývalé zamestnanie; kvalifikovanejšie umiestnenie NVS; dobré naplánovanie a prieskum; výbuchom spôsobená nadmerná alebo nedostatočná brzancia⁹.

⁸ AJP – 3.15 (A). 2011. Alliedjointdoctrineforcountering – improvisedexplosivedevices. AJP – 3.15 (A). NATO/ NATO STANDARDIZATION AGENCY. 2011, s. 1 – 5.

⁹ Schopnosť výbušniny trieštiť pevné telesá ležiace v bezprostrednej blízkosti zdroja výbuchu. Zisťuje sa najčastejšie praktickými skúškami, stlačením oloveného a medeného valčeka výbuchom.

3. **Profesionál** vykonáva trestnú činnosť pravidelne; dlhodobo sa zaujíma o problematiku výbušnín; dôkladné časové naplánovanie a prieskum; NVS sú na mieru upravené, ich umiestnenie je precízne a dôkladné; útočí na akýkoľvek cieľ.¹⁰

Väčšina útokov je páchaná v rámci určitého IED systému, jednotlivé bunky páchajú trestnú činnosť spravidla nezávisle avšak dokážu spolupracovať pri zdieľaní taktických informácií a postupov. Niektoré skupiny majú vo svojom čele symbolickú tvár, ktorá zjednocuje celú sieť. Tieto symbolické tváre ako napr. Muktadaal – Sadr nemusia priamo riadiť činnosť avšak mobilizujú podporu verejnosti.

Okrem relatívne autonómnych buniek je systém tvorený aj vyššími štruktúrami, ktoré obsahujú prvky vojenskej hierarchie. Táto sieť je spravidla založená na rodinnej alebo kmeňovej príslušnosti, geografickej blízkosti resp. môže fungovať ako virtuálna sieť, ktorá je súčasťou rozsiahlej teroristickej organizácie. Najímanie osôb k činnostiam v prospech IED systému sa uskutočňuje aj prostredníctvom donútenia, vydierania alebo apelovaním na česť.

Systém má spravidla medzinárodné prepojenie (riadenie, resp. velenie), ktoré vykonáva tieto aktivity spravidla v inej krajine ako je krajina nasadenia spojeneckých vojsk. Väčšina IED systémov je súčasťou medzinárodných teroristických organizácií, u ktorých existuje pravdepodobnosť ich podpory niektorými štátmi.

Finančné krytie týchto aktivít spravidla pochádza od darcov, charitatívnych organizácií, z trestnej činnosti (napr. výkupné), náboženských milodarov, ale aj z miestnych daní alebo zahraničnej pomoci.

Aktivity IED systému sú analyzované v oblastiach získavania prostriedkov a plánovania; vykonania útokov, ich prípravy a podpory; a činnosti po spáchaní útoku. Súčasťou každej IED udalosti sú všetky tieto činnosti.

Získavanie prostriedkov a plánovanie zahŕňa technickú a finančnú podporu, verbovanie osôb ochotných podieľať sa na tejto činnosti a ich výcvik ako aj prípadný vývoj nových druhov NVS. Po získaní materiálu na výrobu NVS páchatelia v čo najkratšom čase zariadenie skonštruujú a ukryjú alebo je odoslané k ďalšiemu páchatelovi (napr. veliteľ bunky).

Ukončením plánovania prechádza činnosť páchatelov do štádia samotného vykonania útoku. **Vykonanie** pozostáva zo sledovania cieľa, ktorým môže byť konkrétna osoba,

¹⁰ CMORÍK, P.2008. Priemyselné a vojenské trhavy a ich zneužívanie na trestnú činnosť. Závěrečná práce. Bratislava. APZ. 2008. s. 36 – 39.

vojenský konvoj a pod.; následne ak sa jedná o detailnejší plán alebo významný cieľ páchatelia si svoje úlohy na predpokladanom mieste činu (resp. podobnom mieste) zvyčajne natrénujú. Následne je samotný NVS presunutý do cieľového priestoru (miesto činu), kde je umiestnené. V závislosti od druhu iniciačného zariadenia páchatel' opúšťa miesto činu pred alebo po výbuchu (páchatel' sleduje miesto umiestnenia NVS a sám zvolí najvhodnejší čas detonácie).

Po spáchaní útoku možno činnosť páchatel'ov rozdeliť na dve fázy:

- zhodnotenie výsledku útoku, ktoré je vykonávané priamym pozorovaním alebo iným spôsobom a páchatel'om slúži k technickému zhodnoteniu výbuchu (účinnosť výbuchu na ľudí a iné objekty); zároveň sa páchatelia snažia získať poznatky o reakcii vojsk na takýto útok,
- propagácia úspechu, ktorá je dôležitá v rámci informačnej stratégie nepriateľa.

3 OPATRENIA PROTI IMPROVIZOVANÝM VÝBUŠNÝM PROSTRIEDKOM

Prístup k problematike IED vytvorený Armádou spojených štátov amerických a neskôr prevzatý NATO je značne široký. Túto problematiku charakterizuje pojem C – IED (Countering Improvised Explosive Devices), ktorý zahŕňa kolektívne úsilie na všetkých stupňoch zamerané na porážku IED systému. C – IED sú tvorené tromi základnými piliermi:

1. Napadnutie sietí (Attack the networks) – jedná sa o základný pilier vyžadujúci nadnárodný prístup. Pozostáva z množstva aktivít založených na spravodajskej činnosti, ktorá musí mať dosah za hranice konkrétneho operačného prostredia. Tieto aktivity sú zamerané na obmedzenie a zničenie spôsobilostí dôležitých pre IED systém ako napr. financovanie, zásobovanie komponentmi, a dôležitých osôb ako sú napr. vodcovia, výrobcovia IED a ich dôkladné rozanalyzovanie a oddelenie od miestnej populácie. Takto získané informácie sú potrebné k objasneniu vzájomných vzťahov páchatel'ov a nimi konštruovaných zariadení.
2. Zničenie zariadenia (Defeat the device) – opatrenia zamerané na detekciu a neutralizáciu IED, ktoré priamo zachraňujú životy a majú okamžitý efekt na pohyb jednotiek.
3. Príprava vojsk (Prepare the force) je aktivita zameraná aplikáciu získaných poznatkov za účelom pochopenia a prípravy vojsk nasadených v operácii. Jej obsah tvoria informácie získané z aktivít zahrnutých do predošlých pilierov.

Všetky uvedené piliere C – IED pre svoje úspešné fungovanie vyžadujú základnú oporu v podobe efektívneho výkladu a pochopenia situácie a spoľahlivých spravodajských

informácií (**Understanding and Intelligence**). Systematická analýza záujmových osôb a prostriedkov priamo podporuje operačné spravodajstvo a zabezpečuje širšie pochopenie situácie.¹¹

Na základe uvedeného môžeme konštatovať, že prístup k riešeniu problematiky IED v podmienkach operácií medzinárodného krízového manažmentu je v porovnaní s policajnou úpravou metodiky vyšetrovania NVS značne komplexnejší. Dôvodom komplexnej úpravy je najmä početnosť útokov, ktorým musia čeliť koaličné jednotky v operáciách, kde je v novodobých tzv. asymetrických konfliktoch IED často využívanou zbraňou v rukách povstaleckých, teroristických alebo zločineckých skupín.

Taktiež je potrebné nazerať na komplexnosť vojenskej úpravy z pohľadu operačného prostredia, v ktorom sú koaličné jednotky nasadené, keďže vo väčšine prípadov určitá časť domáceho obyvateľstva tieto jednotky neakceptuje a nástroje presadzovania práva (polícia, prokuratúra, súdy) sú v takýchto krajinách v mnohých prípadoch prakticky nefunkčné. Z tohto dôvodu vojenské metodiky zamerané na riešenie danej problematiky často odkazujú aj na právnu, politickú a ekonomickú spoluprácu.

3.1 Operatívno-pátracia a spravodajská činnosť (Intelligence)

Vo vojenskej terminológii je spravodajstvo definované ako „výsledok spracovania informácií týkajúcich sa cudzích štátov, nepriateľských a potenciálne nepriateľských síl alebo prvkov či priestorov aktuálnej alebo potenciálnej bojovej činnosti zaoberajúcej sa podobnou činnosťou“¹².

Proces získavania a spracovania informácií pre účely spravodajstva je nadnárodnou, medzivládnu a multiinštitucionálnou činnosťou zameranou na množstvo zdrojov. Metódy pre úspešné vykonávanie uvedenej činnosti musia byť dostatočne flexibilné a adaptívne a výsledky takejto činnosti je potrebné hodnotiť expertmi rôznych vedných odborov ako napr. antropológia, sociológia, ekonómia, história. Taktiež je potrebné do tejto činnosti zahrnúť regionálnych analytikov. Títo experti spravidla nespádajú pod formálne štruktúry NATO, EU alebo národných orgánov avšak predstavujú dôležitý prvok pri analýze operačného prostredia a populácie.

¹¹AJP – 3.15 (A). 2011. Alliedjointdoctrineforcountering – improvisedexplosivedevices. AJP – 3.15 (A). NATO/ NATO STANDARDIZATION AGENCY. 2011, s. 7 - 10.

¹² Slovník termínov a definícií NATO (SOŠ 3680 AAP – 6). ÚOŠKŠOK 2009. s.392

Orgány vykonávajúce operatívno pátráciu a spravodajskú činnosť musia byť následne schopné v čo najkratšom čase tieto informácie zhromaždiť a analyzovať za účelom identifikácie, pochopenia a následného informovania o IED systéme. Táto činnosť však často presahuje možnosti a kapacity vojenského spravodajstva, preto sú do tohto procesu zapájané aj orgány národných štátov, ktoré sú schopné získať informácie o IED systéme a jednotlivých jeho prepojeniach z prostredia diplomacie, ekonomiky a pod.

Medzi zdroje spravodajskej činnosti pre potreby C – IED patria najmä:

- informácie zhromažďované a poskytované ľudskými zdrojmi **-HUMINT**. Jedná sa o informácie od miestneho obyvateľstva a domácich ozbrojených zložiek môžu byť veľmi hodnotné najmä pri neobvyklých aktivitách páchatel'ov v spoločnosti, ktoré by inak zostali bez povšimnutia.
- informácie zaznamenané technickými prostriedkami (napr. senzory) **IMINT** – na základe analýzy snímok možno určiť pohyb konkrétnych osôb v podozrivom území, identifikovať územie, o ktoré sa páchatelia zaujímajú, identifikovať vzťahy v rámci určitej skupiny ľudí a pod.
- **TECHINT** – informácie získané z expertíznej činnosti a analýzy zariadenia a použitých materiálov,
- Rádiotechnické spravodajstvo **SIGINT** resp. odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky.¹³

Medzi zdroje spravodajskej činnosti je tiež zaradované „využitie – vytlačenie“ osôb a vecí (**Material and personnel exploitation – MPE**). Tento pojem zahŕňa komplexný a systematický zber, spracovanie a poskytovanie informácií získaných z výsluchov podozrivých a svedkov, zaistených materiálnych stôp a z taktického zhodnotenia miesta činu.¹⁴

3.2 Neodkladné a neopakovateľné úkony (C – IED Exploitation system)

Prostredníctvom neodkladných a neopakovateľných úkonov sú získavané prvotné informácie o výbuchu a zároveň sa nimi vyhľadávajú, zhromažďujú a zaisťujú dôkazy

¹³AJP – 3.15 (A). 2011. Allied joint doctrine for countering – improvised explosive devices. AJP – 3.15 (A). NATO/ NATO STANDARDIZATION AGENCY. 2011, s. 7 - 10.

¹⁴ACIEDP – 02. 2014. NATO Weapons Intelligence Team (WIT) Capabilities. NATO standardization office (NSO), 2014, s. 3.

s najväčšou dôkaznou hodnotou. Na základe takto získaných dôkazov následne vyšetrovateľ stanovuje ďalší postup vo vyšetrovaní a dokazovaní.

Pojmom C – IED exploitation sa rozumie proces, prostredníctvom ktorého sa súčasti IED systému dokumentujú a analyzujú za účelom identifikácie všetkých jeho prvkov.

Proces zahŕňa zber a analýzu technických, taktických a forenzných informácií s cieľom:

- porozumieť IED systému (sieti páchatel'ov a ich vzťahov),
- identifikovať taktiku, techniku a postupy páchatel'ov,
- prispieť do procesu vedúcemu k ochrane vlastných síl a k zefektívneniu operácií,
- vyhľadať, zdokumentovať a zaistiť dôkazný materiál pre potreby stíhania a potrestania páchatel'ov v medziach právneho poriadku hostiteľského štátu.

Proces zberu a vyhodnocovania stôp sa uskutočňuje v troch stupňoch. Prvý stupeň (**field exploitation**) sa postupmi a personálnym nasadením približuje kriminalistickému pojmu neodkladné a neopakovateľné úkony. Výsledkom prvého stupňa z hľadiska ďalšieho využitia (v tomto prípade najmä pre spravodajské účely) sú informácie o technickej a taktickej zručnosti páchatel'ov, ich hranice pôsobnosti, motivácia páchatel'ov, dôležité prepojenia medzi páchatel'mi. Z hľadiska právneho je cieľom a žiaducim výsledkom field exploitation individuálna identifikácia páchatel'a za účelom jeho trestného stíhania orgánmi hostiteľského štátu.

V prípade druhého (**theatre exploitation**) a tretieho stupňa (**out of theatre exploitation**) sú vykonávané úkony, ktoré možno subsumovať pod pojmy vyšetrovací pokus, rekonštrukcia, expertízna činnosť a porovnávanie databáz. Tretí stupeň spravidla nie je vykonávaný v rámci NATO ale odbornými organizáciami členských krajín aliancie. Cieľom uvedených činností je objasnenie vzťahov a analýza celého IED systému fungujúceho v rámci určitej oblasti resp. štátu.

1.3 Obhliadka IED udalosti

V rámci predmetu kriminalistiky je obhliadka charakterizovaná ako špecifická kriminalistická metóda, ktorej podstatou je bezprostredné pozorovanie, skúmanie, hodnotenie

a dokumentácia situácie na mieste činu alebo na mieste, ktoré má vzťah k vyšetrovanej udalosti.¹⁵

V dostupných vojenských metodikách a doktrínach je obhliadka popisovaná pomerne všeobecne. Ide o zaznamenanie a evidenciu podrobností o IED udalosti, a zabezpečenie, popis a rekonštrukciu hmotného, technického a forenzného materiálu. Taktiež sa v rámci obhliadky zaisťujú biologické a daktyloskopické stopy a očný scan podozrivých a zadržaných osôb. Zvláštnu pozornosť je potrebné venovať digitálnym zariadeniam (mobilné telefóny, GPS, SIM karty), IED komponentom (batérie, spínače, budíky a pod.) a identifikačným dokumentom (služobné/ zamestnanecké/ vodičské preukazy). Výstupy z takejto obhliadky sú k dispozícii spravidla za niekoľko hodín príp. dní. K uvedeným výstupom považujeme za potrebné poznamenať, že sa jedná spravidla o prvotné výstupy taktického charakteru, nie o kriminalistickú identifikáciu.

Obhliadka ako aj nasledujúce neodkladné a neopakovateľné úkony (field exploitation) sú vykonávané vyšetrovacím tímom – **weapons intelligence team (WIT)**, ktorý je zložený z odborníkov na likvidáciu výbušných zariadení (EOD), spravodajského personálu, policajného vyšetrovateľa (z hostiteľskej krajiny alebo vojenskej polície) a odborníka na taktické posúdenie IED udalosti. Ideálne je tiež ak v tíme pôsobí tlmočník z dôvodu zabezpečenia výsluchu svedkov z radov domáceho obyvateľstva. WIT sú špecializované tímy ustanovené v súlade s legislatívou hostiteľskej krajiny.

WIT tím okrem činnosti, ktorú možno subsumovať pod pojem vyšetrovacie úkony vykonáva aj úkony spočívajúce v podávaní informácií jednotlivým veliteľom o nových hrozbách súvisiacich s IED (nové súčasti systému, taktika páchatel'ov a pod.) a v podpore výcviku jednotiek za účelom ich najvhodnejšej reakcie na nové metódy páchania útokov.

Taktické zhodnotenie miesta udalosti v porovnaní s policajnou metodikou vykazuje podstatné znaky vojenskej taktiky, keďže okrem iného zahŕňa aj vyhodnocovanie reakcie vlastných jednotiek na útok, ktorá je neskôr analyzovaná.

K základným otázkam, ktoré je potrebné objasniť na prvom stupni (field exploitation) tímom WIT patrí:

- a) Odkiaľ bolo zariadenie iniciované a bod v ktorom prišlo k výbuchu?
- b) Pozoroval niekto výbuch?

¹⁵ŠIMOVČEK, I. a kol. 2011. Kriminalistika. Plzeň. Aleš Čeněk, 2011, s. 229,

- c) Základná charakteristika IED
- d) Koľko páchatel'ov vykonalo alebo bolo potrebných na vykonanie útoku?
- e) Boli nájdené v blízkosti miesta činu úkryty (kde páchatel' mohol čakať na vhodnú príležitosť)?
- f) Kam a ako páchatel' unikol?
- g) Kto bol cieľom útoku?
- h) Je vykonanie útoku zhodné s niektorým z predchádzajúcich útokov?
- i) Jedná sa o novú alebo zlepšenú taktiku predstavujúcu zvýšenie technickej a taktickej úrovne páchatel'ov?
- j) Aká je atmosféra v miestnej populácii (napr. podpora koalíčných vojsk)?¹⁶

Rovnako ako v prípade obhliadky vykonávanej podľa policajnej metodiky je potrebné pred vstupom vyšetrovacej jednotky (WIT) na miesto činu zabezpečiť pyrotechnickú prehliadku (vykonáva EOD tím) a primeranú organizáciu (podľa bezpečnostnej situácie).

3.4 Postup pri vyhľadávaní, fixácii, zaist'ovaní a dokumentácii stôp

NVS je nositeľom veľkého množstva stôp (chemických, biologických, mechanoskopických, balistických a pod.), z ktorých je možné zistiť významné dôkazy vedúce k identifikácii páchatel'a a o použitých surovinách a nástrojoch k jeho zostrojeniu resp. celkový spôsob spáchania (modus operandi) trestného činu. Po výbuchu NVS sa niektoré druhy stôp znehodnotia, avšak ďalšie významné stopy, ktoré je možné úspešne využiť vzniknú.

„Pred samotným vstupom na miesto činu je potrebné vytýčiť dobre vyznačený chodník (pracovný), napr. pomocou značkovacej pásky. K centru explózie až do doby, kým nebudú dôkladne obhliadnuté všetky jednotlivé časti miesta činu, je možný prístup len týmto prístupovým chodníkom. Ďalej je potrebné rozhodnúť z ktorého miesta sa z obhliadkou začne, či smerom od centra výbuchu alebo smerom k centru výbuchu. V prípade, že je potrebné obhliadnuť rozsiahle priestranstvo, malo by sa postupovať špirálovito, príp. podľa sieťovej metódy (rozdelenie miesta činu na jednotlivé sektory). Pri tomto rozhodovaní je potrebné brať do úvahy aj poveternostné podmienky (nebezpečenstvo zničenia stôp).“¹⁷ Je

¹⁶ACIEDP – 02. 2014. NATO WeaponsIntelligence Team (WIT) Capabilities. NATO stanadardizationoffice (NSO), 2014, s. 4 - 6.

¹⁷VIKTORYOVÁ, J. – STRAUS, J a kol. 2013. Vyšetrovanie 2. Vyd. Bratislava: Akadémia PZ, 2013, s. 442.

nevyhnutné zaistiť aby sa vo vyznačenej oblasti pohybovali len osoby, ktoré zabezpečujú obhliadku miesta činu.

Vždy je nevyhnutné myslieť na skutočnosť, že na mieste sa môžu nachádzať ďalšie nevybuchnuté výbušné predmety.

Povýbuchové splodiny a povýbuchové zvyšky sa z tel zranených alebo usmrtených osôb zaistujú v súčinnosti s lekármi.

Chemické zloženie povýbuchových splodín sa líši podľa toho, či došlo k výbuchu vojenskej výbušniny (ide najmä o jednozložkové výbušniny), priemyselnej výbušniny (vo väčšine prípadov ide o viaczložkové výbušniny) alebo domácky vyrobenej výbušniny a ďalších jej komponentov, z ktorých bola zložená. Analytickými metódami sa zisťuje prítomnosť dusičnanov, dusitanov, chloridov, chlorečnanov, chromanov, manganistanov a pod. Analýzou je možné dokázať i prítomnosť doprovných látok, ktoré sa nachádzajú najmä v povýbuchových splodinách priemyselných alebo domácky vyrobených výbušnín. Ide najmä o rôzne plnidlá, farbivá a iné látky používané pri výrobe výbušnín.

Chromatografickými a spektrofotometrickými metódami je možné jednoznačne identifikovať nezreagované organické časti výbušnín ako je napr. trinitrotoluén, pentrit, hexogén a oktogén, ako aj rôzne doprovné prímеси ako sú plastifikátory a flegmatizátory.

V prípade vyšetrovania kriminalisticky relevantnej udalosti, pri ktorej bola použitá výbušnina je potrebné odpovedať i na otázky typu: kto bol jej výrobcom, kedy bola vyrobená, kde bola uskladnená a pod.¹⁸

Typické stopy deštrukčného účinku výbuchu po použití NVS predstavujú najmä:

- krv a tkanivo zasiahnutých organizmov
- objekty s vniknutými fragmentmi NVS
- objekty s tepelnými účinkami
- povýbuchové splodiny – jedná sa o nezreagované rozptýlené časti výbušnín, očadenie, chemické látky (látky používané pri výrobe výbušnín ako sú stabilizátory, pojidlá, farbivá a pod.),
- povýbuchové zvyšky – ide o výbuchom zdeformované časti NVS a jeho elementov napr. zachované časti obalu, elektrické kontakty, časti iniciátora, kovové súčasti (klince, matice a pod.),

¹⁸ MLKVÍK, J. 2010. Kriminalistické skúmanie výbuchov výbušných systémov. Dizertačná práca. Bratislava: APZ. 2010. s. 60.

- odorologické stopy po chemickej reakcii výbušniny
- stopy po zvukovom a svetelnom efekte – napr. kamerové záznamy, výpovede svedkov.

Medzi **typické stopy zanechané páchatelom** na mieste činu pri použití NVS patria:

- daktyloskopické stopy (odtlačky prstov a dlaní najmä v okolí miesta uloženia NVS a jeho súčasti),
- trasologické stopy (odtlačky topánok, pneumatík a pod.)
- biologické stopy (otery, krvné stopy)
- mikrostopy (textilné vlákna, vlasy)
- stratené alebo zahodené predmety (nádrie, cigaretové ohorky a pod.).

Stopy zaistené pri obhliadke je potrebné usporiadať, popísať a zostaviť o nich správu. Následne sa vykoná ich transport do zariadení vybavených kapacitami pre ich ďalšie skúmanie a vyhodnocovanie (expertízy, vyšetrovacie pokusy a pod.) – tento proces sa nazýva aj **theatre exploitation** (druhý stupeň analýzy).

3.4 K problematike zadržania a výsluchu osôb

Proces zadržania podozrivých osôb podieľajúcich sa na páchaní IED útokov v podmienkach operácií medzinárodného krízového manažmentu je pomerne zložitý proces najmä z dôvodu určenia právneho statusu zadržanej osoby.

Osoby zadržané koalíčnými vojskami možno rozdeliť z hľadiska ich právneho statusu a z toho vyplývajúceho rozsahu ich práv na:

1. Osoby so statusom vojnových zajatcov – na ktoré sa aplikuje článok 4 Ženevského dohovoru o zaobchádzaní s vojnovými zajatcami (1949)¹⁹
2. Ďalšie osoby, ktorých osobná sloboda bola obmedzená (chránené osoby), požívajúce ochranu podľa čl. 4 Ženevského dohovoru o ochrane civilného obyvateľstva počas vojny (1949),
3. Osoby, na ktoré sa nevzťahuje ochrana podľa Ženevských dohovorov. Tieto osoby sú po zadržaní odovzdané príslušným orgánom (národným, OSN alebo iným orgánom medzinárodných organizácií). Memorandum o dohode (Memorandum of agreement) medzi NATO a hostiteľským štátom môže upraviť právomoc NATO zadržiavať tieto osoby.

¹⁹ Uverejnené vo Vyhláske Ministra zahraničných vecí č. 65/1954 Zb.

V prípade pochybností o statusе vyššie uvedených osôb rozhoduje príslušný súd. Do rozhodnutia súdu sa na všetky zadržané osoby vzťahuje ochrana podľa Ženevského dohovoru o zaobchádzaní s vojnovými zajatcami (1949).²⁰

Po zadržaní osôb platia všeobecné pravidlá aplikované v rámci policajnej praxe. Jedná sa napr. o osobnú prehliadku, zamedzenie komunikácie medzi zadržanými osobami a pod. Špecifickým pre vojenské operácie je rozdelenie takýchto osôb podľa hodnoty, pohlavia, národnosti príp. podľa vierovyznania a etnickej príslušnosti.

Zadržané osoby podozrivé zo spáchania činu, ktorý odôvodňuje začatie trestného stíhania je potrebné v čo najkratšom čase po zadržaní vypočuť. Včasným výsluchom sa znižuje riziko zhoršenia alebo straty cenných informácií (pamäťových stôp).

Z vojenského hľadiska sa považuje za dôležité čo najskôr rozdeliť zadržané osoby z hľadiska ich spravodajskej hodnoty (hodnota ďalšieho využitia informácie v pamäťovej stope).

Osoby sú zaradené do kategórií A až D. Kategória A predstavuje vysoko hodnotné, široké alebo špecifické informácie. Takéto osoby sú vypočúvané okamžite. Patria sem osoby s napojením a informáciami o organizovanom zločine, členovia teroristických organizácií, osoby podozrivé zo spáchania trestných činov proti ľudskosti a vojnových zločinov, predstavitelia politického režimu, vysoký dôstojníci a pod.

K samotnému výsluchu považujeme za potrebné upozorniť na skutočnosť, že zatiaľ čo činnosť orgánov činných v trestnom konaní je zameraná na objasňovanie trestnej činnosti; výsluch na vojenské účely je primárne zameraný na získanie informácií dôležitých pre činnosť vojsk (spravodajské informácie) a sekundárne na získanie dôkazov a objasňovanie trestnej činnosti (resp. vydanie páchatel'ov kompetentným orgánom hostiteľského štátu).

Ak majú byť skutočnosti zistené výsluchom použité ako dôkaz v trestnom konaní je potrebné aby osoba vypovedala pred orgánmi činnými v trestnom konaní hostiteľského štátu, resp. pred medzinárodnými organizáciami a úradmi (Interpol, Europol), v opačnom prípade takýto dôkaz nebude pravdepodobne prípustný. Pri vypočúvaní osôb uvedenými orgánmi

²⁰ AJP – 2.5 (A). 2007. Capturedpersons, materiel and documents. AJP – 2.5 (A). NATO/ NATO STANDARDIZATION AGENCY. 2007, s. 1 - 3.

môže byť prítomná aj vojenská zložka (spravodajský personál), avšak je potrebné zvážiť aký dosah bude mať ich prítomnosť na relevantnosť získaných dôkazov.²¹

ZÁVER

V príspevku autor analyzoval a komparoval niektoré úkony vykonávané vojenskými zložkami pri nájdení alebo výbuchu NVS v určitom operačnom prostredí pri plnení úloh medzinárodného krízového manažmentu.

Spôsoby vykonávania vyšetrovacích úkonov ako sú napr. obhliadka, expertízna činnosť alebo výsluch sú takmer zhodné s činnosťou vykonávanou Policajným zborom, avšak pri vojenských operáciách je primárnym cieľom týchto úkonov získať informácie spravodajského charakteru potrebné pre činnosť vojenských jednotiek. Zadovážovanie dôkazov o trestnej činnosti pre účely trestného stíhania páchatel'ov je v tomto prípade sekundárnou činnosťou.

Podrobnosti o rozsahu a relevantnosti činnosti vojenského personálu, a prípustnosti resp. neprípustnosti dôkazov pre účely trestného konania sú vždy upravené v zmluvách medzi hostiteľským štátom a medzinárodnými organizáciami (napr. Memorandum o dohode (Memorandum of agreement)).

Z hľadiska vojenského vyšetrovania sa však ako problematická javí všeobecnosť vojenských predpisov upravujúcich uvedenú oblasť, ktorá rozširuje možnosti ich potencionálnej interpretácie.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

- [1] ACIEDP – 02. 2014. NATO Weapons Intelligence Team (WIT) Capabilities. NATO stanadardization office (NSO), 2014,
- [2] AJP – 2.5 (A). 2007. Captured persons, materiel and documents. AJP – 2.5 (A). NATO/ NATO STANDARDIZATION AGENCY. 2007,
- [3] AJP – 3.15 (A). 2011. Allied joint doctrine for countering – improvised explosive devices. AJP – 3.15 (A). NATO/ NATO STANDARDIZATION AGENCY. 2011
- [4] A-T Solutions. 2012. Weapons Technical Intelligence (WTI) Improvised Explosive Device (IED) Lexicon, 4 thedition. 2012, Prepared for the Defense Intelligence Agency and the Joint Improvised Explosive Device Defeat Organization by A-T Solutions, Inc. Under contract # GS-10F-0350U,

²¹AJP – 2.5 (A). 2007. Captured persons, materiel and documents. AJP – 2.5 (A). NATO/ NATO STANDARDIZATION AGENCY. 2007, s. 4 - 2.

- [5] Boj proti improvizovaným výbušným zařízením C – IED. 2008. In: Zkušenosti z operací. Správa doktrín ŘeVD, Vyškov 2008. č. 5/2008,
- [6] CMORÍK, P.2008. Priemyselné a vojenské trhavy a ich zneužívanie na trestnú činnosť. Závěrečná práce. Bratislava. APZ. 2008,
- [7] JANÍČEK, M., VRZAL, P. 2001. Pyrotechnik v boji proti terorismu. Praha, 2001, ISBN 80 – 86215 – 17 – 2,
- [8] MLKVÍK, J. 2010. Kriminalistické skúmanie výbuchov výbušných systémov. Dizertačná práca. Bratislava: APZ. 2009,
- [9] Nariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č.31/2012 o pyrotechnickej činnosti,
- [10] Slovník termínov a definícií NATO (SOŠ 3680 AAP – 6). ÚOŠKŠOK 2009,
- [11] ŠIMOVČEK, I. a kol. 2011. Kriminalistika. Plzeň. Aleš Čeněk, 2011, ISBN 978 – 80 – 7380 – 343 – 8,
- [12] TUREČEK, J. a kol. 2014. Policejní pyrotechnika. Plzeň. Aleš Čeněk, 2014, ISBN 978 – 80 – 7380 - 510 – 4,
- [13] VIKTORYOVÁ, J. – STRAUS, J a kol. 2013. Vyšetřovanie 2. Vyd. Bratislava: Akadémia PZ, 2013, ISBN 978 – 80 – 8054 – 548 – 2,
- [14] <https://www.eodcoe.org>

Recenzent:

doc. Ing. Pavel BUČKA, CSc.

PLÁNOVANIE ĽUDSKÉHO POTENCIÁLU

Ing. Ján MAREK

Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika,
doktorand externého štúdia Katedry bezpečnosti a obrany,
Demänová 393, 031 06 Liptovský Mikuláš 6,
E-mail:jan.marek@aos.sk

PLANNING OF HUMAN POTENTIAL

ABSTRACT

Planning generally helps reduce the uncertainty of the future. This helps the organization to work better. By planning the organization's human potential through the recognition of legislative, economic, demographic, political and social trends, it is possible to direct its activities to wards better results, responding appropriately to current and future.

Keywords: planning, organization, human potential, trends.

ÚVOD

Problematika riadenia a rozvoja ľudského potenciálu (LP) patrí k ťažiskovým oblastiam riadenia úspešných organizácii. Dopĺňa a syntetizuje ostatné oblasti riadenia organizácie a dáva mu potrebný akcent dynamiky a narastajúcej efektívnosti. Jej zmysluplné a systematické uplatňovanie umožňuje riadiacim pracovníkom i zamestnancom, aby neustále vytvárali novšie a kvalitnejšie činnosti. Ľudský potenciál možno vnímať ako jedinečnú, živú, dynamickú silu organizácie. Predstavuje obrovský záber vedomostí, schopností, predvídateľných i nečakaných reakcií a spôsobov vnímania, prežívania, správania.

Prístup, forma komunikácie, uplatňovaný štýl vedenia, čas a úsilie riadiacich pracovníkov a personálnych odborníkov organizácie sa odrazia vo vnútornej motivácii a komplexných výkonoch zamestnancov. Spoločne a v súlade s víziou organizácie, poslaním, cieľmi, filozofiou a kultúrou musia vytvárať prostredie vysokej zodpovednosti každého jednotlivca a všetkých skupín. Musia projektovať prostredie pre vyvolávanie a realizovanie

potrebných zmien v činnostiach organizácie¹. Avšak taktiež musia poskytovať dostatočne široký priestor pre pocit seberealizácie, uspokojenia a určitej nezávislosti kvalifikovaných odborníkov.

Plánovanie vo všeobecnosti napomáha redukovať neistotu budúcnosti. Tým napomáha lepšiemu fungovaniu organizácie. Plánovaním ľudského potenciálu organizácie pomocou poznania legislatívnych, ekonomických, demografických, politických a sociálnych trendov umožňuje smerovať svoje činnosti k lepším výsledkom primerane reagujúc na súčasné i budúce požiadavky.

1. PODSTAT A ÚČEL PLÁNOVANIA ĽP

Plánovanie ľudského potenciálu znamená odhadovanie veľkosti a štruktúry budúcej pracovnej sily. Základným cieľom plánovania v širšom zmysle je odhaliť a pripraviť prostredie a podmienky pre čo najefektívnejšie využívanie a rozvoj ľudského potenciálu pre splnenie záujmov zamestnancov i organizácii.

Ak organizácia nedisponuje v aktuálnom čase vhodným počtom a štruktúrou zamestnancov, môže dochádzať k neplneniu jej cieľov a zámerov. Čoraz viac riadiacich pracovníkov a personálnych odborníkov prijíma názor, že dobre vypracované plány sa jednoduchšie a efektívnejšie uskutočňujú s kvalifikovaným a schopným tímom zamestnancov.

Kvantitatívna dimenzia určuje, aký počet zamestnancov podľa rozličných hľadísk bude organizácia potrebovať pre splnenie svojich zámerov a cieľov. Kvalitatívna dimenzia určuje konkrétne profesionálne zameranie zamestnancov a riadiacich pracovníkov potrebných pre budúce fungovanie organizácie².

Časová dimenzia určuje, v akom časovom horizonte bude nevyhnutné pokryť potrebu prijatia či preradenia zamestnancov i riadiacich pracovníkov v žiaducej kvantitatívnej i kvalitatívnej skladbe, resp. v akom časovom horizonte bude potrebné iniciovať dobrovoľné alebo nútené rozviazanie pracovného pomeru so zamestnancami (napr. plán na štvrtýrok, rok).

¹HARINGTON, J. W., FERGUSON, D. 2001. Social processes and Regional Economic Development. In: Theories of Endogenous Regional Growth Lessons for Regional Policies, Berlin: Springer Verlag, 2001. ISBN 3-540-67988-X.

²STOUGH, R. R. 2001. Endogenous Growth Theory and the Role of Institutions in Regional Economic Development. In: Theories of Endogenous Regional Growth Lessons for Regional Policies. Berlin: Springer Verlag, 2001. ISBN 3-540-67988-X.

Zmyslom procesnej (funkčnej) dimenzie je naplánovanie jednotlivých procesov, činností, opatrení a rozhodnutí potrebných pre zachovanie optimálnej kvantitatívnej a kvalitatívnej skladby zamestnancov i riadiacich pracovníkov v uvažovanom časovom horizonte.

Plánovanie ľudského potenciálu je v súčasných podmienkach plánovaním odvodeným. Primárnym plánovaním je plánovanie cieľov, finančných ukazovateľov, technického rozvoja, predaja, realizácie služieb a pod. Každý efektívny plán v oblasti práce s ľuďmi je odvodený z dlhodobých rozvojových plánov organizácie za všetky jej kľúčové oblasti (marketing, financie, výroba, vývoj) a musí napomáhať ich splneniu.

Plánovanie ľudského potenciálu nesmie byť izolované od celkového plánovania organizácie, ale musí byť jeho integrálnou súčasťou. Pretože práve potenciál ľudí – ich vedomosti, zručnosti, schopnosti, nadšenie, kreativita a motivácia – je najdôležitejším zdrojom vo fungovaní podniku, plánovanie ľudského potenciálu napriek svojej prirodzenej odvodenosti je ťažiskom plánovacích činností organizácie.

2. PROCES PLÁNOVANIA ĽP

Základným cieľom plánovania ľudského potenciálu je odhaliť a pripraviť podmienky pre čo najefektívnejšie využívanie ľudských kompetencií, zručností, schopností a talentu pre splnenie záujmov zamestnancov a organizácie. Aby plánovanie ľudského potenciálu bolo skutočne efektívne, musí byť zosúladené so všetkými úrovňami a oblasťami celkového plánovania organizácie³.

Toto vnímanie plánovania v oblasti práce s ľuďmi odhaľuje niekoľko špecifických činností – fáz, ktoré v dynamickej jednote spoločne tvoria obsah procesu plánovania ľudského potenciálu podniku. Znázorňuje ich obrázok č.1.

Uvažovanie strategických predpokladov tvorí prípravnú fázu procesu plánovania ľudského potenciálu. Každý proces personálneho plánovania by mal vychádzať zo stratégie riadenia a rozvoja ľudského potenciálu, ako aj z vízie, poslania, strategických cieľov, stratégií odborných činností, kultúry a filozofie podniku.

Prvú fázu tvoria inventúra zručností zamestnancov a riadiacich pracovníkov a analýza pracovných miest. Ich úlohou je zmapovanie aktuálnej i požadovanej úrovne ľudského

³VETRÁKOVÁ, M. 2001. Prínos ľudských zdrojov pre rozvoj organizácie. Text inauguračnej prednášky. Banská Bystrica: Ekonomická fakulta UMB, 2001. 25 s.

potenciálu (zručnosti, schopnosti, možnosti, skúsenosti a aspirácie) a analyzovanie, ako bude podnik tento súčasný i budúci potenciál využívať a zveľaďovať.

Druhou fázou je predvídanie potreby a zdrojov pracovného potenciálu, ktoré znamená predikovanie budúcich personálnych potrieb v užšom ponímaní plánovania..

Určenie dodatočnej čistej potreby ľudského potenciálu je tretou fázou plánovania ľudského potenciálu. Ide o porovnávanie aktuálneho počtu i zručností zamestnancov a riadiacich pracovníkov s požadovanou kvantitatívnou, kvalitatívnou a časovou potrebou pracovného potenciálu.

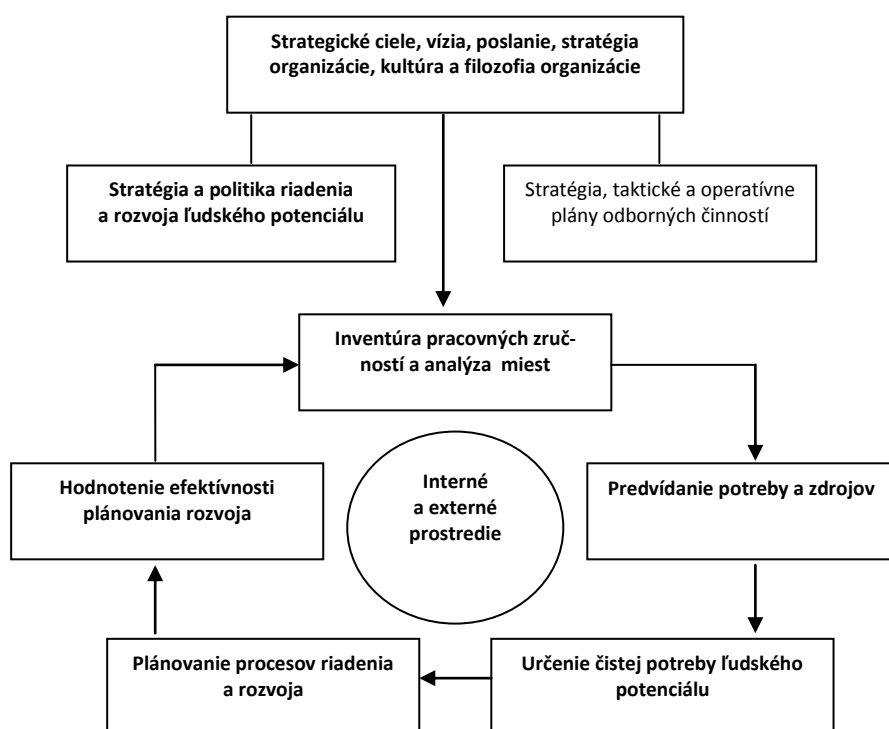
Predposlednou fázou je plánovanie procesov riadenia a rozvoja ľudského potenciálu podniku, t. j. plánovanie procesu získavania, výberu, orientácie, rozmiestňovania, hodnotenia komplexného pracovného výkonu, vzdelávania a rozvoja, motivovania a odmeňovania v intenciách plánovania práce s ľuďmi v širšom ponímaní a motivačného priebehu všetkých procesov⁴.

Hodnotenie efektívnosti (účinnosti, účelnosti a hospodárnosti) pre získanie spätnej väzby o celkovom fungovaní systému plánovania ľudského potenciálu uzatvára celý proces. V tejto fáze ide o sledovanie splnenia vytýčených cieľov, dodržiavania vypracovaných rozpočtov, stanovených postupov, zásad a noriem.

Prínosným výstupom plánovania systematickej práce s ľuďmi sú výsledky zisťovania stavu a úrovne zamestnancov v tom zmysle, že sa môžu ďalej využívať pre identifikovanie kandidátov na povýšenie, plánovanie manažérskeho následníctva, pridelenie špeciálnych projektov, preradenie, vzdelávanie a rozvoj, plánovanie primeraných činností, plánovanie odmeňovania, plánovanie kariéry atď.⁵

⁴ HONTYOVÁ, K. a kol. 1997. Ekonomická teória. Bratislava: vydavateľstvo Elita, 1997. 176 s. ISBN 80-8044-036-0.

⁵ LISÝ, J. 1999. Výkonnosť ekonomiky a ekonomický rast. Bratislava: vydavateľstvo Ekonómia, 1999. 103 s. ISBN 80-88715-55-5.

Obrázok č.1. Schéma procesu plánovania ľudského potenciálu (vlastné spracovanie)

4. PLÁNOVANIE ĽP V OS SR

Priemerná naplnenosť tabuliek počtov celých OS SR je nízka okolo 70%. Nízka naplnenosť je dlhodobý problém a k jeho prehĺbovaniu dochádza z nasledujúcich dôvodov.

Prvým je prirodzená odchodovosť personálu, ktorej pokrytie nedokáže regrutácia plnohodnotne naplniť. OS SR na trhu práce dlhodobo zaostávajú za civilným sektorom a pri zvyšujúcej sa možnosti zamestnanosti v SR, záujem mladých ľudí o štátnu službu v OS SR výrazne klesá. Civilný sektor pri súčasnom rozvoji národného hospodárstva a priemyslu ale aj v medzinárodnom pracovnom kontexte ponúka mladým ľuďom podstatne lepšie pracovné podmienky vrátane finančného ohodnotenia a rôznych zamestnaneckých benefitov.

Ďalším z dôvodov personálnej nenaplnenosti je v prostredí OS SR neustály rozvoj nových spôsobilostí, ktorý sa v konečnom dôsledku prejavuje v náraste tabuľkových počtov OS SR a nie sú primané adekvátne komplexné opatrenia pre personálne obsadenie vznikajúcich spôsobilostí.

Je veľmi dôležité že MO SR sa zaoberá súčasnou situáciou a spracovalo „Návrh Dlhodobého plánu rozvoja obrany s dôrazom na výstavbu a rozvoj ozbrojených síl SR

s výhľadom do roku 2030“ kde je dôležitou časťou,, Personál“, týmto plánom z dlhodobého hľadiska rezort reaguje na zlepšenie súčasného stavu.

ZÁVER

Ak hovoríme o ľudskom zdroji v organizácii, rozumieme tým celý ľudský potenciál. Tvoria ho nielen počet a štruktúra zamestnancov, ale aj také aspekty, ako sú vzdelanosť a kultúra, medzilľudské vzťahy, schopnosť spolupráce, vnímanie sociálnych a ekologických faktorov prostredia a pod⁶.

Cieľavedomé vytváranie a využívanie ľudského potenciálu je predpokladom budovania a rozvíjania silných stránok a výhod organizácie. To všetko je reálne len na základe systémovo koncipovaného riadenia ľudských zdrojov, ktoré orientuje zamestnancov tak, aby sa dosiahli základné strategické zámery a ciele organizácie.

Spájanie týchto zámerov so širšími strategickými zámermi organizácie vrátane zmien, ku ktorým dochádza v jeho vonkajšom aj vnútornom prostredí, je možné len na základe plánovania rozvoja ľudských zdrojov v nadväznosti na analýzu práce a hodnotenie všetkých procesov a výsledkov.

OS SR budú musieť taktiež reagovať na súčasne trendy v plánovaní ĽP a na základe hodnotenia všetkých procesov a výsledkov, aplikovať do praxe strategické zámery s cieľom zvýšiť naplnenosť kvalitným a motivovaným personálom.

LITERATÚRA

- [1] HARINGTON, J. W., FERGUSON, D. 2001. *Social processes and Regional Economic Development*. In: Theories of Endogenous Regional Growth Lessons for Regional Policies, Berlin: Springer Verlag, 2001. ISBN 3-540-67988-X.
- [2] STOUGH, R. R. 2001. *Endogenous Growth Theory and the Role of Institutions in Regional Economic Development*. In: Theories of Endogenous Regional Growth Lessons for Regional Policies. Berlin: Springer Verlag, 2001. ISBN 3-540-67988-X.
- [3] VETRÁKOVÁ, M. 2001. *Prínos ľudských zdrojov pre rozvoj organizácie*. Text inauguračnej prednášky. Banská Bystrica: Ekonomická fakulta UMB, 2001. 25 s.

⁶ URBANČÍKOVÁ, N. 2006. Ľudské zdroje v regionálnom rozvoji. Košice: Ekonomická fakulta TU, 2006. 206 s. ISBN 80-8073-600-6.

- [4] HONTYOVÁ, K. a kol. 1997. *Ekonomická teória*. Bratislava: vydavateľstvo Elita, 1997. 176 s. ISBN 80-8044-036-0.
- [5] LISÝ, J. 1999. *Výkonnosť ekonomiky a ekonomický rast*. Bratislava: vydavateľstvo Ekonómia, 1999. 103 s. ISBN 80-88715-55-5.
- [6] ČAPKOVÁ, S. 2004. *Rozvoj miestnej ekonomiky*. Banská Bystrica: Ekonomická fakulta UMB a OZ Ekonómia, 2004. 95 s. ISBN 80-8055-994-5.
- [7] SKOKAN, K. 2004. *Konkurenceschopnosť, inovácie a klastry v regionálnom rozvoji*. Ostrava: Repronis, 2004. 160 s. ISBN 80-7329-059-6.
- [8] URBANČÍKOVÁ, N. 2006. *Ľudské zdroje v regionálnom rozvoji*. Košice: Ekonomická fakulta TU, 2006. 206 s. ISBN 80-8073-600-6.

Recenzent:

doc. PhDr. Mária PETRUFOVÁ, PhD.

VYUŽITIE PROCESU REAKCIE NATO NA KRÍZOVÉ SITUÁCIE V PODMIENKACH SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Ing. Mária MACHYNOVÁ

Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika,
doktorand externého štúdia Katedry bezpečnosti a obrany,
Demänová 393, 031 06 Liptovský Mikuláš 6,
E-mail: maria.machynova@mil.sk

USING THE NATO CRISIS RESPONSE PROCESS IN THE TERMS OF THE SLOVAK REPUBLIC

ABSTRAKT

Severoatlantická rada v roku 2005 prijala Systém reakcie NATO na krízové situácie ako jednotný, efektívny a plne integrovaný nástroj krízového riadenia NATO a všetky členské štáty NATO plne participujú na jeho použití. Táto stať stručne popisuje proces reakcie NATO na krízové situácie, ako jeden z pilierov Systému reakcie NATO na krízové situácie, a posudzuje využitie jeho fáz v rámci SR na úrovni ústavných orgánov a ústredných orgánov štátnej správy v súlade so všeobecne záväznými právnymi predpismi.

Kľúčové slová: proces reakcie NATO na krízové situácie, krízová situácia, reakcia na krízovú situáciu.

ABSTRACT

In 2005 North Atlantic Council approved the NATO Crisis Response System (NCRS) as a joint, effective and fully integrated tool of NATO crisis management and all NATO member states fully participate in its use. This article briefly describes the NATO Crisis Response Process as one of the pillars of the NCRS and assesses the use of its phases within the SR at the level of constitutional bodies and central government bodies in accordance with legislation.

Keywords: NATO Crisis Response Process, crisis, crisis response.

ÚVOD

Adekvátna reakcia na krízovú situáciu predpokladá reagovať včas a efektívne a tým zabrániť jej vzniku alebo, ak už nastala, tak optimálnym použitím disponibilných prostriedkov ju vyriešiť, zmierniť a odstrániť jej negatívne účinky a následky.

Na zabezpečenie takejto reakcie Severoatlantická rada v roku 2005 prijala Systém reakcie NATO na krízové situácie ako jednotný, efektívny a plne integrovaný nástroj krízového riadenia NATO¹. Jeho základným dokumentom je Manuál Systému reakcie NATO na krízové situácie.

Jedným z pilierov Systému reakcie NATO na krízové situácie je Proces reakcie NATO na krízové situácie (NATO Crisis Response Process) – tento pojem sa používa od roku 2017, kedy nahradil pojem Proces krízového riadenia NATO (NATO Crisis Management Process), samotná podstata a obsah procesu sa však nezmenil.

Hoci Slovenská republika (ďalej len „SR“) pristúpila k implementácii systému reakcie NATO na krízové situácie v podmienkach SR už v roku 2007¹, pozornosť bola zameraná na implementáciu súboru krízových opatrení, ktorých vyhlasovaním NATO reaguje na krízovú situáciu. Využitelnosť samotného procesu riešenia krízovej situácie, tak ako ho aplikuje NATO, zatiaľ nebola porovnaná s procesmi riešenia krízovej situácie v rámci SR.

Táto stať sa venuje posúdeniu možnosti využitia jednotlivých fáz Procesu reakcie NATO na krízové situácie v podmienkach SR v súlade so všeobecne záväznými právnymi predpismi, najmä:

- a) ústavným zákonom č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov (ďalej len „ústavný zákon č. 227/2002 Z. z.“),
- b) zákonom č. 387/2002 Z. z. o riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 387/2002 Z. z.“),
- c) zákonom č. 319/2002 Z. z. o obrane Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 319/2002 Z. z.“),
- d) zákonom č. 110/2004 Z. z. o fungovaní Bezpečnostnej rady Slovenskej republiky v čase mieru v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 110/2004 Z. z.“),

¹ Uznesenie vlády SR č. 499 zo 6. júna 2007 k návrhu postupu pri implementácii systému reakcie NATO na krízy (NCRS) v podmienkach Slovenskej republiky

e) ďalšími zákonmi upravujúci spôsob reakcie SR na krízovú situáciu.

Za účelom jednotného prístupu k riešeniu všetkých krízových situácií sa posudzuje možnosť využitia Procesu reakcie NATO na krízové situácie v krízových situáciách vojenského a nevojenského charakteru, preto sa v súvislosti s pojmom krízová situácia na účely tejto state uvažuje s jej definíciou podľa ústavného zákona č. 227/2002 Z. z.

1. PROCES REAKCIE NATO NA KRÍZOVÉ SITUÁCIE A JEHO FÁZY

Proces reakcie NATO na krízové situácie je nástroj, prostredníctvom ktorého NATO riadi a rieši krízové situácie v rámci článku 5 Severoatlantickej zmluvy², ako aj mimo neho. Predstavuje šesťfázový konzultačný a rozhodovací proces, ktorý umožňuje orgánom NATO (medzinárodným štábom a výborom NATO) koordinovať ich činnosť a poskytovať komplexné a včasné výstupy Severoatlantickej rade³, ako hlavnému rozhodovaciemu orgánu na strategickej úrovni, a to od identifikácie hrozby vzniku krízovej situácie, počas celého jej životného cyklu až po odstránenie následkov krízovej situácie.

Fázy Procesu reakcie NATO na krízové situácie sú nasledovné:

- a) indikácie a varovanie (indications and warning),
- b) hodnotenie (assessment),
- c) príprava možností reakcie (response options development),
- d) plánovanie (planning),
- e) výkon (execution),
- f) obnova (transition).

² Článok 5 Severoatlantickej zmluvy (ratifikovaná uznesením Národnej rady SR zo dňa 10. apríla 2003 k návrhu na vyslovenie súhlasu so Severoatlantickou zmluvou):

Zmluvné strany sa dohodli, že ozbrojený útok proti jednej alebo viacerým z nich v Európe alebo Severnej Amerike sa bude považovať za útok proti všetkým, a preto odsúhlasili, že ak nastane taký ozbrojený útok, každá z nich uplatní právo na individuálnu alebo kolektívnu obranu uznané článkom 51 Charty Spojených národov, pomôže zmluvnej strane alebo zmluvným stranám takto napadnutým tým, že bezodkladne podnikne sama a v súlade s ostatnými stranami takú akciu, akú bude považovať za potrebnú, vrátane použitia ozbrojenej sily s cieľom obnoviť a udržať bezpečnosť v severoatlantickej oblasti. Akýkoľvek taký ozbrojený útok a všetky opatrenia vykonané v jeho dôsledku sa bezodkladne oznámia Bezpečnostnej rade. Tieto opatrenia budú ukončené, len čo Bezpečnostná rada prijme opatrenia potrebné na obnovenie a zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti.

³ NATO's assessment of a crisis and development of response strategies
Dostupné na https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_75565.htm

VOJENSKÉ REFLEXIE

Rozhodnutie o prechode z jednej fázy do druhej vykonáva Severoatlantická rada z dôvodu udržania politickej kontroly nad celým procesom. Schematicky sú fázy znázornené na obrázku č. 1³.

Obrázok č. 1 Fázy procesu reakcie NATO na krízové situácie

Hoci ide o proces reakcie NATO, ako organizácie vzájomnej kolektívnej bezpečnosti, ktorá sa zameriava na plánovanie použitia ozbrojených síl členských krajín NATO a ich použitie na riešenie rôznych krízových situácií, nasledujúca kapitola state sa venuje možnému využitiu fáz tohto procesu nielen z pohľadu plánovania použitia OS SR, ale vo všeobecnosti z pohľadu možnej reakcie ústavných orgánov a ústredných orgánov štátnej správy na riešenie krízových situácií vojenského aj nevojenského charakteru.

2. VYUŽITIE FÁZ PROCESU REAKCIE NATO NA KRÍZOVÉ SITUÁCIE V PODMIENKACH SR

V tejto kapitole stručne charakterizujem jednotlivé fázy Procesu reakcie NATO na krízové situácie³ a možnosť ich využitia v súlade so všeobecne záväznými právnymi predpismi uvedenými v úvodnej časti tejto state.

2.1. Prvá fáza – indikácie a varovanie

Charakteristika prvej fázy

Indikácie a varovanie o rizikách a hrozbe vzniku krízovej situácie poskytuje Spravodajský a varovný systém NATO (NATO Intelligence and Warning System). Na základe jeho informácií Severoatlantická rada ďalej rozhoduje, či je na zistenú hrozbu potrebná ďalšia reakcia a ak áno, vyžaduje doplnenie ďalších informácií, zvažuje diplomatické, politické a iné preventívne opatrenia, alebo pri bezprostrednej hrozbe vzniku krízovej situácie ihneď rozhodne o prechode do druhej a tretej fázy – hodnotenie situácie a príprava možnosti reakcie na krízovú situáciu.

Možnosť využitia v rámci SR

V oblasti získavania, sústreďovania a vyhodnocovania informácií majú nezastupiteľné miesto najmä spravodajské služby:

- a) Slovenská informačná služba podľa zákona Národnej rady SR č. 46/1993 Z. z. o Slovenskej informačnej službe v znení neskorších predpisov v rozsahu svojej pôsobnosti získava, sústreďuje a vyhodnocuje informácie o činnosti ohrozujúcej ústavné zriadenie, územnú celistvosť a zvrchovanosť SR, činnosti smerujúce proti bezpečnosti SR a ďalšie informácie uvedené v § 2 tohto zákona;
- b) Vojenské spravodajstvo podľa zákona Národnej rady SR č. 198/1994 Z. z. o Vojenskom spravodajstve v znení neskorších predpisov v rozsahu svojej pôsobnosti získava, sústreďuje a vyhodnocuje informácie dôležité pre zabezpečenie obrany a obranyschopnosti SR na území SR a v zahraničí, pričom tieto informácie ďalej poskytuje ministrovi obrany SR.

Slovenská informačná služba a minister obrany SR, ktorý riadi Vojenské spravodajstvo, poskytujú Národnej rade SR, prezidentovi a vláde SR významné informácie potrebné pre ich rozhodovanie a ďalšiu činnosť. Dôležitú úlohu v tejto fáze zohráva aj Národné bezpečnostné a analytické centrum zriadené pri Slovenskej informačnej službe⁴.

Ministerstvá a ostatné ústredné orgány štátnej správy, ako orgány krízového riadenia podľa zákona č. 387/2002 Z. z., vykonávajú v rámci krízového riadenia mimo času vojny a vojnového stavu, okrem iného, činnosti zamerané na analýzu a vyhodnotenie bezpečnostných rizík a ohrození – vedú prehľady zdrojov rizík, ktoré môžu spôsobiť krízovú situáciu, analyzujú tieto riziká a prijímajú opatrenia na odstránenie ich príčin vo svojej pôsobnosti.

Varovanie sa vo všeobecne záväzných právnych predpisoch uvádza v súvislosti s varovaním obyvateľstva podľa zákona Národnej rady SR č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov. V tejto fáze je ale varovanie možné vnímať ako informovanie príslušných ústavných orgánov podľa vyššie uvedených zákonov, ktoré ďalej rozhodujú o spôsobe reakcie na krízovú situáciu.

⁴ Dostupné na <http://www.sis.gov.sk/o-nas/nbac.html>

Zhodnotenie

Ťažisko tejto fázy je položené na získavanie informácií o hrozbách a rizikách na základe monitorovania bezpečnostného prostredia, ich vyhodnotenie a informovanie príslušných ústavných orgánov o týchto hrozbách a rizikách. V tejto oblasti sú stanovené úlohy nielen spravodajských službám, ale aj ďalším ministerstvám a ostatným ústredným orgánom štátnej správy.

2.2. Druhá a tretia fáza – hodnotenie a príprava možností reakcie

Charakteristika druhej a tretej fázy

Druhá a tretia fáza sú v rámci Procesu reakcie NATO na krízové situácie vnímané ako bezprostredne na seba nadväzujúce fázy.

Na základe informácií poskytnutých v prvej fáze, Severoatlantická rada poveruje príslušné politické a vojenské výbory vykonať hodnotenie situácie so zameraním na jej ďalší vývoj a jej implikácie pre bezpečnosť NATO. Severoatlantická rada zároveň poveruje Najvyššieho veliteľa spojeneckých síl v Európe (ďalej len „SACEUR“) vypracovaním stratégie reakcie na krízovú situáciu.

V rámci Procesu reakcie NATO na krízové situácie druhá a tretia fáza spoločne predstavujú politicko-vojenské hodnotenie, na základe ktorého môže Severoatlantická rada vybrať jednu z možností reakcie na krízovú situáciu a následne vydať politické usmernenie vojenským orgánom NATO na začatie plánovania operácie. Týmto rozhodnutím proces reakcie NATO na krízovú situáciu prechádza do štvrtej fázy. Nejde však o iniciovanie vykonania vojenskej operácie, ako reakcie na krízovú situáciu, keďže sú prioritne zvažované všetky možnosti reakcie (politické, diplomatické, ...), ktoré iniciuje Severoatlantická rada.

Možnosť využitia v rámci SR

Podľa zákona č. 110/2004 Z. z. o fungovaní Bezpečnostnej rady SR v čase mieru, Bezpečnostná rada SR, ako poradný orgán vlády SR, vyhodnocuje bezpečnostnú situáciu v SR a vo svete a predkladá vláde SR návrhy opatrení na zníženie alebo odstránenie rizík, ktoré môžu viesť k vzniku krízovej situácie. V súlade so zákonom č. 387/2002 Z. z. s Bezpečnostnou radou SR pri príprave opatrení na riešenie krízovej situácie spolupracuje Ústredný krízový štáb.

Rovnako v tejto fáze možno uplatniť aj ustanovenie zákona č. 319/2002 Z. z., podľa ktorého sa Ministerstvo obrany SR podieľa na vyhodnocovaní vojensko-politickej situácie

v spolupráci s Ministerstvom zahraničných vecí a európskych záležitostí SR. Uvedené hodnotenie vojensko-politickej situácie sa však uplatňuje len na úseku obrany štátu, pričom Ministerstvu zahraničných vecí a európskych záležitostí SR úloha nie je explicitne vymedzená, rovnako ani nie je stanovený obsah tohto hodnotenia.

Na základe predloženia hodnotenia bezpečnostnej situácie a návrhov opatrení vláda SR podľa zákona č. 387/2002 Z. z. prijíma opatrenia na predchádzanie krízovým situáciám a na ich riešenie a obdobne, podľa zákona č. 319/2002 Z. z., prijíma opatrenia na predchádzanie rizikám a ohrozeniam, ktoré majú vplyv na zabezpečenie obrany štátu, ako aj opatrenia na ich zmiernenie alebo odstránenie ich následkov.

Rozhodovanie o opatreniach na riešenie krízových situácií vrátane odstránenia alebo zmiernenia ich následkov vykonávajú podľa zákona č. 387/2002 Z. z. vo svojej pôsobnosti aj ministerstvá a ostatné ústredné orgány štátnej správy.

Zhodnotenie

Druhá aj tretia fáza sú legislatívne upravené, pričom podstatnú úlohu v oboch fázach zohráva Bezpečnostná rada SR, ale v závislosti na charaktere krízovej situácie, môžu návrhy na riešenie krízovej situácie predkladať aj ministerstvá a ostatné ústredné orgány štátnej správy, prípadne o nich rozhodovať vo svojej pôsobnosti.

Rovnako ako v Procese reakcie NATO na krízové situácie sú hodnotenie a navrhovanie opatrení na riešenie krízovej situácie vzájomne previazané – t. j. orgán, ktorý vykoná hodnotenie súčasne spracuje návrhy opatrení na riešenie krízovej situácie a predloží ich na rozhodnutie vláde SR. Je žiaduce, aby súčasťou predkladaných návrhov na riešenie krízovej situácie bol definovaný cieľový stav, ktorý sa má dosiahnuť a s využitím akých prostriedkov.

V tejto fáze rovnako môže byť hodnotená krízová situácia z pohľadu naplnenia podmienok uvedených v ústavnom zákone č. 227/2002 Z. z. na to, aby sa na jej riešenie vypovedala vojna, vyhlásil vojnový stav, výnimočný stav alebo núdzový stav.

2.3. Štvrtá fáza – plánovanie

Charakteristika štvrtej fázy

Na základe rozhodnutia Severoatlantickej rady SACEUR spracúva koncept operácie a v nadväznosti naň operačný plán, ktoré predkladá na schválenie najskôr Vojenskému výboru a následne Severoatlantickej rade. Schválenie plánu však neznamená automaticky jeho

vykonanie. K realizácii plánu dochádza na základe formálneho oprávnenia Severoatlantickej rady, čím sa Proces reakcie NATO na krízové situácie presúva do piatej fázy.

Možnosť využitia v rámci SR

Štvrtá fáza vyžaduje rozpracovanie návrhov na riešenie krízovej situácie za účelom naplánovania použitia dostupných prostriedkov na riešenie krízovej situácie a to tak, aby bol dosiahnutý požadovaný cieľový stav. Pri plánovaní sa zároveň zohľadňuje návrh na vyhlásenie krízového stavu.

Výsledkom plánovania reakcie na krízovú situáciu môže byť plán riešenia krízovej situácie. Spracovanie takýchto plánov nie je upravené vo všeobecne záväzných právnych predpisoch; upravené je spracovanie špecifických plánov vytváraných v rámci prípravy na riešenie krízových situácií – napr. plán ochrany obyvateľstva⁵, plán poskytovania pomoci a traumatologický plán⁶, krízový plán subjektu hospodárskej mobilizácie⁷, protipovodňový plán⁸, havarijný plán⁹. Uvedené plány sa využijú na riešenie konkrétnej krízovej situácie a kvalitné spracovanie týchto plánov je predpokladom na urýchlenie celého procesu reakcie na krízovú situáciu.

V súvislosti s vyhlásením krízového stavu podľa ústavného zákona č. 227/2002 Z. z. vyplýva zo zákona č. 321/2002 Z. z. o ozbrojených silách SR v znení neskorších predpisov pre Ministerstvo obrany SR úloha vypracovať v súčinnosti s Generálnym štábom ozbrojených síl SR plán použitia ozbrojených síl SR v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu alebo núdzového stavu. O týchto plánoch rozhoduje vláda SR v procese riadenia ozbrojených síl SR.

Okrem úloh súvisiacich so spracovaním uvedených plánov podľa všeobecne záväzných právnych predpisov bolo ministerstvám a ostatným ústredným orgánom štátnej správy uložené uznesením vlády SR č. 276/2014 k Správe o bezpečnosti SR za rok 2013 realizovať opatrenia na zachovanie bezpečnosti. Jedným z týchto opatrení bolo spracovať vo svojej pôsobnosti zoznam bezpečnostných hrozieb, scenáre ich možného vývoja a opatrenia na predchádzanie krízovým situáciám a riešenie vzniknutých krízových situácií formou situačných plánov. Formát a obsah spracovania situačných plánov je výhradne

⁵ Zákon Národnej rady SR č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov

⁶ Zákon č. 129/2002 Z. z. o integrovanom záchrannom systéme v znení neskorších predpisov

⁷ Zákon č. 179/2011 Z. z. o hospodárskej mobilizácii a o zmene a doplnení zákona č. 387/2002 Z. z. o riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu v znení neskorších predpisov

⁸ Zákon č. 7/2010 Z. z. o ochrane pred povodňami v znení neskorších predpisov

⁹ Zákon č. 541/2004 Z. z. o mierovom využívaní jadrovej energie a o zmene a doplnení niektorých zákonov

v kompetencii jednotlivých ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy, preto ich využiteľnosť pri riešení reálnej krízovej situácie je závislá na prístupe k spracovaniu týchto situačných plánov.

Zhodnotenie

Plánovanie reakcie na konkrétnu krízovú situáciu je možné vykonať na základe plánov spracovaných vopred v rámci krízového plánovania, ako súčasti prípravy na riešenie krízových situácií. Tým sa môže celý proces reakcie na krízovú situáciu výrazne urýchliť.

Vzhľadom na rôznorodosť krízových situácií je však potrebné zohľadniť, prípadne aj využiť komplexný (spoločný) prístup jednotlivých rezortov k plánovaniu reakcie na krízovú situáciu za účelom dosiahnutia spoločného cieľa. Tento komplexný prístup si vyžaduje efektívnu koordináciu a spoluprácu všetkých zainteresovaných ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy, ale aj ostatných orgánov vo vertikálnej úrovni riadenia.

2.4. Piata fáza –výkon

Charakteristika piatej fázy

Počas piatej fázy NATO vykonáva operáciu a pravidelne hodnotí jej priebeh s cieľom posúdiť dosahovanie požadovaného cieľového stavu a poskytnúť Vojenskému výboru a Severoatlantickej rade odporúčania na zmeny v plánovaní reakcie na krízovú situáciu.

Možnosť využitia v rámci SR

Reakcia na riešenie krízovej situácie nie je legislatívne upravená, ale s ohľadom na predchádzajúce fázy a ich obsah to nie je ani potrebné. Fáza odzrkadľuje postupy a procesy vytvorené v rámci plánovania. Predpokladom je preto využitie plánov riešenia krízovej situácie spracovaných v prechádzajúcej fáze.

Okrem toho, že fáza zahŕňa včasné a efektívne použitie všetkých disponibilných prostriedkov na riešenie krízovej situácie, je potrebné pravidelné vyhodnocovanie dosahovania určeného cieľového stavu, na základe ktorého sa plán riešenia krízovej situácie aktualizuje.

Zhrnutie

Vo fáze riešenia krízovej situácie je vhodné, rovnako ako sa uplatňuje aj v procese reakcie NATO na krízové situácie, vykonávať pravidelnú revíziu dosahovania cieľového

stavu s ohľadom na vývoj krízovej situácie a teda fázy cyklicky opakovať – zhodnotiť situáciu a ak dôjde k zásadnej zmene aktualizovať plán na riešenie krízovej situácie.

Dosiahnutím cieľového stavu príslušný ústavný orgán ukončuje vyhlásenie krízového stavu, ak bol na riešenie krízovej situácie vyhlásený a proces reakcie na krízovú situáciu prechádza do fázy návratu do pôvodného stavu.

2.5. Šiesta fáza – obnova

Charakteristika šiestej fázy

Na základe vývoja situácie sa Proces reakcie NATO na krízové situácie presunie do fázy obnovy, ukončuje vojenskú operáciu a ukončuje nasadenie prostriedkov.

Možnosť využitia v rámci SR

Počas poslednej, šiestej fázy, po ukončení krízovej situácie sa ukončujú opatrenia na riešenie krízovej situácie a prijímajú sa opatrenia na odstránenie jej následkov. O opatreniach na odstraňovanie následkov krízovej situácie rozhoduje vláda SR podľa zákona č. 387/2002 Z. z. a zákona č. 319/2002 Z. z. Zároveň podľa zákona č. 387/2002 Z. z. o zmiernení následkov rozhodujú vo svojej pôsobnosti aj ministerstvá a ostatné ústredné orgány štátnej správy.

Zhrnutie

Ukončením krízovej situácie a ukončením krízového stavu začína fáza obnovy s cieľom návratu systému do pôvodného stavu (k stabilite).

3. NÁVRH PROCESU REAKCIE SR NA KRÍZOVÉ SITUÁCIE

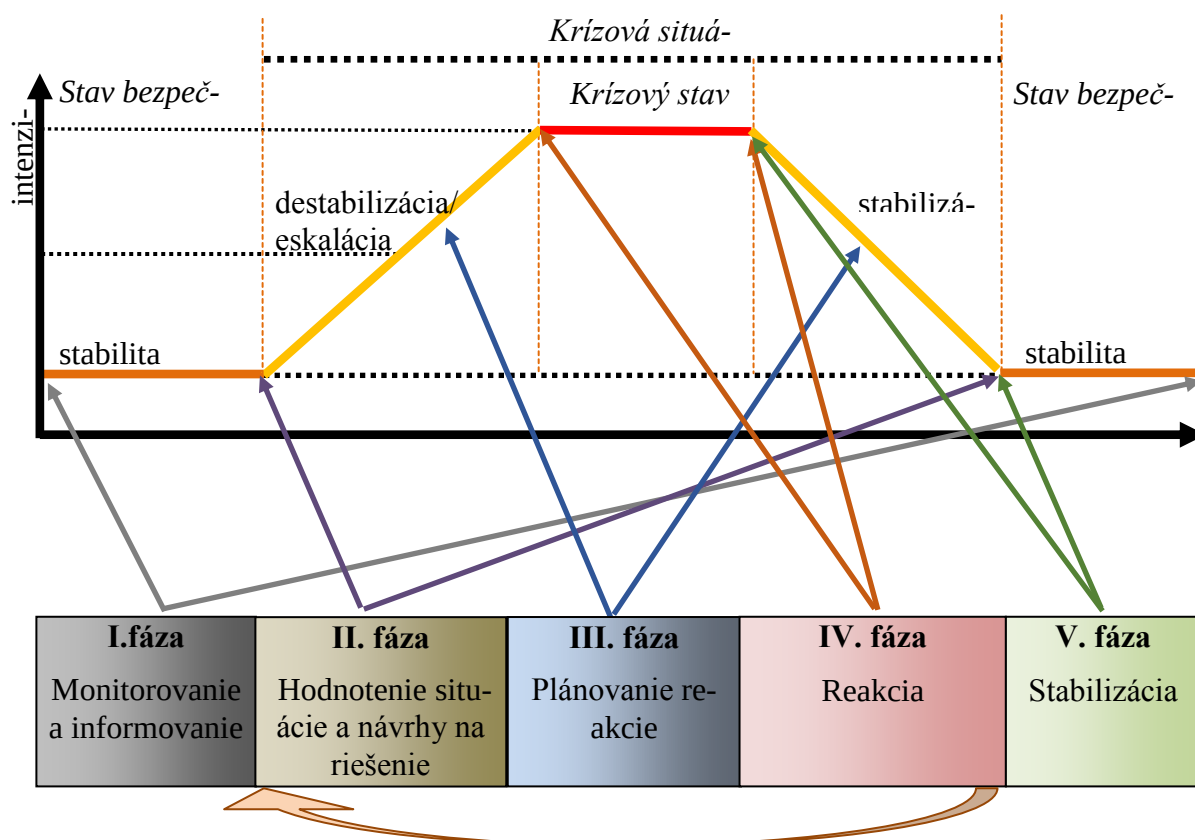
Na základe charakteristík jednotlivých fáz Procesu reakcie NATO na krízové situácie a zhodnotenie ich využitia v rámci SR je možné navrhnúť nasledovné fázy procesu reakcie SR na krízové situácie, ktoré korešpondujú s Procesom reakcie NATO na krízové situácie, a zároveň je v súlade so všeobecne záväznými právnymi predpismi:

- a) monitorovanie a informovanie,
- b) hodnotenie situácie a návrhy na riešenie,
- c) plánovanie reakcie,
- d) reakcia,
- e) stabilizácia.

Vojenské reflexie

Proces reakcie na krízovú situáciu v rámci SR v spojitosti s priebehom krízovej situácie je znázornený na obrázku č. 2.

V porovnaní s Procesom reakcie NATO na krízové situácie je navrhnutý päťfázový proces a to s ohľadom na úzku previazanosť druhej a tretej fázy Procesu reakcie NATO na krízové situácie (kapitola 2.2.).

Obrázok č. 2 Fázy procesu reakcie SR na krízové situácie

Na základe monitorovania situácie a identifikovania bezpečnostných hrozieb a rizík príslušné orgány v prvej fáze informujú vládu SR, ktorá na základe dostupných informácií rozhoduje o prechode do druhej fázy a vydáva úlohy súvisiace s vykonaním hodnotenia situácie a prípravou návrhov na riešenie krízovej situácie. Na základe predložených návrhov vláda SR zvolí vhodný variant, stanoví cieľový stav a prijíma opatrenia na riešenie krízovej situácie, vrátane naplánovania reakcie na krízovú situáciu s použitím disponibilných prostriedkov (tretia fáza). Reakcia na krízovú situáciu sa vykonáva podľa plánu riešenia krízovej situácie, pričom sa pravidelne hodnotí dosahovanie cieľového stavu a v prípade potreby sa aktualizuje plán riešenia krízovej situácie. Po ukončení krízovej situácie sa prechádza do piatej fázy – fázy stabilizácie.

Ako je uvedené na obrázku č. 2, monitorovanie predstavuje nepretržitú činnosť a hodnotenie situácie a navrhovanie opatrení sa vykonáva počas celej krízovej situácie.

ZÁVER

Žiadna krízová situácia nie je rovnaká. Každá je unikátna. Vyžaduje preto jedinečný prístup k jej riešeniu, do ktorého vstupuje veľa faktorov, ktoré ho ovplyvňujú ako i prechod z jednej fázy do druhej – charakter krízovej situácie, jej vývoj, pripravenosť ústavných orgánov a ústredných orgánov štátnej správy včas a efektívne reagovať a dostupnosťou disponibilných prostriedkov potrebných na riešenie krízovej situácie.

Na základe uvedeného je však možné konštatovať, že Proces reakcie NATO na krízové situácie a jeho fázy je možné využiť v primeranej miere aj v rámci SR, keďže procesy nie sú zásadne odlišné a všeobecne záväzné právne predpisy to umožňujú.

LITERATÚRA

- [1] Uznesenie vlády SR č. 499 zo 6.júna 2007 k návrhu postupu pri implementácii systému reakcie NATO na krízy (NCRS) v podmienkach SR
- [2] Ústavný zákon č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov
- [3] Zákon č. 387/2002 Z. z. o riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu v znení neskorších predpisov
- [4] Zákon č. 319/2002 Z. z. o obrane SR v znení neskorších predpisov
- [5] Zákon č. 110/2004 Z. z. o fungovaní Bezpečnostnej rady SR v čase mieru v znení neskorších predpisov
- [6] Severoatlantická zmluva(Washington, 4. apríla 1949);ratifikovaná uznesením Národnej rady SR č. 237 z 10. apríla 2003 k návrhu na vyslovenie súhlasu so Severoatlantickou zmluvou(Washington, 4. apríla 1949); číslo parlamentnej tlače 193
- [7] https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_75565.htm
- [8] Zákon Národnej rady SR č. 46/1993 Z. z. o Slovenskej informačnej službe v znení neskorších predpisov
- [9] Zákon Národnej rady SR č. 198/1994 Z. z. o Vojenskom spravodajstve v znení neskorších predpisov
- [10] <http://www.sis.gov.sk/o-nas/nbac.html>
- [11] Zákon Národnej rady SR č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov

- [12] Zákon č. 129/2002 Z. z. o integrovanom záchrannom systéme v znení neskorších predpisov
- [13] Zákon č. 179/2011 Z. z. o hospodárskej mobilizácii a o zmene a doplnení zákona č. 387/2002 Z. z. o riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu v znení neskorších predpisov
- [14] Zákon č. 7/2010 Z. z. o ochrane pred povodňami v znení neskorších predpisov
- [15] Zákon č. 541/2004 Z. z. o mierovom využívaní jadrovej energie a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- [16] zákona č. 321/2002 Z. z. o ozbrojených silách SR v znení neskorších predpisov
- [17] Uznesenie vlády SR č. 276 zo 4. júna 2014 Správe o bezpečnosti SR za rok 2013

Recenzent:

Ing. Vladimír ANDRASSY, PhD.

MIGRAČNÁ KRÍZA V PONÍMANÍ TZV. MARAKÉŠSKEJ DEKLARÁCIE

Mgr. Miriam DROPOVÁ

Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika,
doktorand externého štúdia Katedry bezpečnosti a obrany,
Demänová 393, 031 06 Liptovský Mikuláš 6,

THE MIGRATION CRISIS IN THE FRAMEWORK OF MARRAKESH DECLARATION

ABSTRAKT

Článok pojednáva o migrácii v novom ponímaní tzv. Marakéšskej deklarácie. Problém migrácie má svoj politický a historický základ, ktorý je opísaný v prvých kapitolách. Tento fenomén vždy súvisí s otázkou bezpečnosti, základných záujmov štátu, extrémizmom, prípadne stratou kultúrnej identity. Nútené prerozdeľovanie migrantov nástrojmi finančných politik sa stretlo s nevôľou. Problémom už nie sú len utečenci z vojnou ohrozených krajín napr. Blízkeho východu, ale aj ekonomickí migranti. Z tohto dôvodu som sa v posledných kapitolách zaoberala hlavne podmienkami prijatia, textom a stereotypmi týkajúcimi sa Marakéšskej deklarácie. V závere je načrtnutá možnosť riešenia tohto problému v nadchádzajúcom Pakte OSN.

Kľúčové slová: utečenec, ekonomický migrant, krajina s vojnovým konfliktom, Afrika, Marakéšska deklarácia, Pakt OSN

ABSTRACT

This article deals with migration in new framework of Marrakesh declaration. The problem of migration has its political and historical entry which we described below. This phenomenon is always followed with the matter of security, basic state interests, extremism, cultural identity loss. Enforced redistribution of migrants by the means of financial policies did not turn out well. The problem is not only refugees from war countries but also economical migrants. This is the reason why the author deal with the circumstances of adoption, own text

and stereotypes linked with Marrakesh Declaration. The end of the article offers solution of this problem in UN Pact.

Keywords: refugee, economical migrant, war countries, Africa, Marrakesh declaration, UN Pact

ÚVOD

Za posledných niekoľko rokov čelí Európa zaťažkávacej realite prichádzajúcich utečencov požadujúcich právo zostať tu a získať status azylanta. Títo ľudia prichádzajú prevažne z krajín postihnutých ozbrojeným konfliktom. V Európe však čím ďalej, tým viac požadujú právo pôsobiť aj migranti vo všeobecnosti, tzn. ekonomickí migranti. Pokúšajú sa prekročiť hranice európskych krajín prevažne vylodením na brehoch Stredozemného mora na pobreží Talianska, Grécka a Malty, iní prichádzajú takpovediac po súši, a to cez Turecko a Albánsko.

Medzinárodná organizácia pre migráciu vyčíslila, že od roku 2015 prišlo už niekoľko miliónov migrantov. Na porovnanie, v roku 2014 to bolo 280 000 osôb, kde ale nie je zahrnutý počet tzv. nezistených príchodov.

Hraničná stráž externej hranice Európskej únie – Frontex monitoruje rôzne cesty migrantov a ich počet prechádzajúci európske hranice, ktorý bol v roku 2015 vyčíslený na viac než 1 800 000.¹

Uvedené prípady zväčša spadajú do kategórie nelegálnej migrácie a vo veľkom množstve sa objavil aj fenomén pašeráctva. Nejde už len o osoby postihnuté vojnou na Blízkom východe, hlavne Sýrii, ktorým vo svojej vlasti hrozí vážne riziko ohrozenia života a zdravia. Čoraz viac sa rozmáha aj ekonomická migrácia z krajín, kde sa vojnový konflikt nenachádza. Tieto krajiny na tom určite nie sú ekonomicky najlepšie, preto sa donedávna malo zato, že jedným z najlepších riešení podporiť ich v krajine pôvodu, kde sú doma, majú tam sociálne zázemie a im vlastnú kultúru, v ktorej vyrastali. V poslednej dobe sa ale objavujú aj iné náčrty riešení premietnutých v rámci tzv. rabatského procesu v Marakéšskej deklarácii. V každom prípade je otázne, či sa v budúcnosti migrácia a následný multikulturalizmus stane prínosom pre spoločnosť, ktorá migrantov prijala – alebo naopak, či

¹ <https://www.bbc.com/news/world-europe-34131911>

budú považovaní za hrozbu nielen pre bezpečnosť, ale aj vo vzťahu k hodnotám, ktoré hostiteľské spoločenstvo vyznáva.

1. HISTORICKO-POLITICKÝ PODTEXT MIGRÁCIE

Migrácia osôb z krajín tretieho sveta nie je fenoménom len posledných troch rokov. Objavila sa niekoľko desaťročí dozadu, ruka v ruke s dekolonizáciou. V roku 2011 však prepukla v určitých krajinách tzv. Arabská jar spojená s ozbrojenými konfliktami a násilnosťami a tak sa obyvatelia týchto krajín pokúšali dostať do Európy. Problémy Talianska s topiacimi sa utečencami z Líbye siahajú až do uvedeného obdobia. Možno konštatovať, že už vtedy bolo isté, že situácia s rastúcou tendenciou príchodu imigrantov bude neudržateľná. Destináciou nebolo len Taliansko, ale aj Grécko, Malta a Španielsko. Faktom ostáva, že najväčšie vlny migrantov začali prúdiť práve v súvislosti s občianskou vojnou v Sýrii, kde konflikty začali najneskôr, a tak sa zdá, že migračná kríza začala až v roku 2014. Postupom času čoraz viac osôb však pochádza aj z Afriky.

Keďže najväčší počet utečencov je v Nemecku, Rakúsku, Taliansku, Veľkej Británii a Maďarsku, aj najvyšší počet migrantov je práve v týchto krajinách, kde je ich dlhodobá koncentrácia problematická.

Politické koncepcie riešení sú rôzne. Keďže vyhliadky prosperity krajín pôvodu migrantov nie sú v blízkej budúcnosti optimistické, je reálne, že ich počty v Európe môžu dosiahnuť aj viac než sto miliónov. Otázne je, či si Európa migráciu v takejto veľkej forme môže dovoliť.

Faktom ostáva, že pašeráci profitujú z nízkej informovanosti ľudí. Sľubujú im lepšie podmienky než záchytné centrá a dlhé čakanie v nich pri individuálnom vyhodnocovaní každej žiadosti o azyl a na viac neinformujú ich o možnom návrate späť pri nesplnení podmienok práva na medzinárodnú ochranu. Nelegálna migrácia je spolu s pašeráctvom jedným z najväčších problémov celej migrácie. Aj preto si napríklad spomínaná Marakéšska deklarácia stanovila cieľ bojovať s nelegálnou migráciou a zdefinovaním príčin jej vzniku.

Z tohto dôvodu napríklad EÚ a Turecko schválili model schémy 1:1, teda že za každého nelegálneho sýrskeho utečenca vráteného z gréckych ostrovov bude presídlený priamo z Turecka jeden občan Sýrie s nárokom na medzinárodnú ochranu. Dohoda v číselnom vyjadrení znamená presídlenie 72 000 sýrskych utečencov z tureckého územia do krajín Únie. Turecko výmenou za súhlas s dohodou očakáva od Bruselu rýchlejšie vyplácanie troch miliárd eur dohodnutých v rámci takzvaného akčného plánu a tiež dodatočnú finančnú

pomoc, ak sa táto suma - určená pre sýrskych utečencov v Turecku - vyčerpá do konca roku 2018.²

Presídľovanie migrantov z tzv. tretích krajín ako napr. Jordánsko, Libanon a Turecko do Európskej únie sa nestretlo so všeobecným súhlasom. Prevažne z týchto krajín bolo ročne od júla 2015 presídlených 8 268 osôb. Prijalo ich 20 členov EÚ, Slovensko, Maďarsko a Poľsko chýbali. O presídľovaní obyvateľov z Afriky sa najcitelnejšie diskutuje práve v roku 2018.

Čo sa týka sociálnych benefitov pre migrantov vo všeobecnosti, tie sa v jednotlivých krajinách značne líšia. Existujú príklady, kedy azylanti neboli spokojní a z Litvy odišli napríklad do Nemecka.³

Ani cieľ relokácie presídliť 6000 osôb z krajín ako Taliansko a Grécko do ostatných krajín EÚ ešte nebol naplnený, keďže od marca do júla 2016 sa tak stalo len pri počte 3 056 osôb (2 213 z Grécka a 843 z Talianska).⁴

Brusel chcel podľa informácií denníka The Financial Times zaviesť pokutu vo výške 250-tisíc eur na jedného neprijateľného utečenca, ktorého členský štát odmietne prijať.⁵ Návrh komisie členské štáty neschválili, a tak nemecký europoslanec Ingeborg Gräßle navrhol, aby krajiny ktoré dostatočne nespolupracujú pri presídľovaní migrantov, prišli o európske fondy. Nakoniec Rada EÚ zverejnila rozpočet Únie na rok 2017. Išlo o zníženie rozpočtu na štrukturálne fondy. Ich najväčšími poberateľmi sú práve krajiny vo východnej Európe, ktoré prijali najnižší počet utečencov. Podľa slovenskej diplomacie to nesúviselo s utečeneckou politikou a išlo o štandardné prispôsobenie výšky výdavkov rozpočtu očakávanej miere čerpania.⁶

Na stretnutí ministrov vnútra Višegradskej štvorky v Budapešti dňa 26.6.2018 bola vydaná deklarácie týkajúcej sa koordinácie činnosti v oblasti migrácie a správy hraníc.

Krajiny Visegradskej štvorky sa ďalej zhodli, že štáty Európskej únie by mali usilovať o vytvorenie azylového systému, ktorý by zohľadňoval skutočné potreby a zároveň kapacity jednotlivých krajín vo vzťahu k národnej suverenite. Deklarácia počíta i s efektívnym

² <http://www.teraz.sk/zahranicie/brusel-eu-turecko-summit/187597-clanok.html>

³ <http://www.parlamentnelisty.sk/arena/monitor/Presidlovanie-migrantov-v-praxi-Prisli-do-Litvy-a-toto-nasledovalo-278098>

⁴ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-2435_en.htm

⁵ <https://www.etrend.sk/ekonomika/brusel-planuje-pokutovat-krajiny-ktore-odmietnu-utecencov.html>

⁶ <http://www.hlavnespravy.sk/miesto-pokuty-250-tisic-eur-za-kazdeho-neprijateho-utecenca-znizia-eurofondy-splnomocnenec-ficovej-vlady-suhlasil/835304>

návratovým systémom, ktorý je súčasťou komplexného riadenia migrácie s tým, že štáty V4 vynaložia úsilie potrebné k ďalšiemu zvýšeniu návratnosti neoprávnene pobývajúcich štátnych príslušníkov tretích krajín. Štáty V4 taktiež odmietli systém automatického prerozdeľovania žiadateľov o azyl medzi členské štáty EU, pretože toto vedie iba k neistote a ďalším bezpečnostným rizikám. štáty V4 považujú za nutné vyvinúť podporné mechanizmy, ktoré sú schopné zastaviť migráciu vonku, podporovať ochranu v regióne pôvodu, bezpečnosť tretích tranzitných krajín a vytvárať tak udržateľný rozvoj a posilňovať bezpečnosť Európy.⁷

2. OHROZENIE ZÁKLADNÝCH ZÁUJMOV ŠTÁTU

Podľa zistení nemeckého denníka dostali úrady od začiatku migračnej krízy niekoľko stoviek udaní, ktoré poukazovali na spoluprácu prichádzajúcich migrantov s Islamským štátom. V štyridsiatich prípadoch sa ukázalo, že podozrenia sú opodstatnené, a týchto jedincov tak začali vyšetrovať pre podozrenie z príslušnosti k teroristickej organizácii a prípravy teroristického činu. „Nemôžeme vylúčiť viac teroristických útokov,“ povedal hovorca Spolkového kriminálneho úradu. Nemecké úrady čelia obrovským problémom pri registrácii migrantov a často nie sú vôbec schopné odhaliť ich pravú totožnosť. Konkrétne uvádzal, že 60 % prichádzajúcich ľudí nemalo pas ani žiadne iné osobné dokumenty.⁸

Česká Bezpečnostná informačná služba vo svojej výročnej správe k imigrácii uvádzala: „Jde především o hrozby, které vyplývají z toho, že je fakticky nemožné organizovaně integrovat velké množství cizinců z kulturně odlišného prostředí do evropské společnosti. Následně dochází ke vzniku uzavřených komunit, které mohou být vůči evropskému kulturnímu prostředí nepřátelské. Tyto komunity pak mohou vytvářet ideové či logistické zázemí pro kriminální aktivity rozličného charakteru“.

V správe sa tiež uvádza: „Kontrolní procedury však narážejí na faktickou nemožnost provádět je naprosto důsledně. Příčinou tohoto stavu je mj. skutečnost, že řada migrantů nebo velmi pravděpodobně může mít cestovní doklady vydané sice oficiálně, nicméně na území ovládaném ve zdrojových zemích migrace extremistickými silami, případně se prokazuje cestovními doklady odcizenými či pozměněnými. Na druhé straně (ve zdrojových zemích) pak nemají české bezpečnostní složky spolehlivého oficiálního partnera, který by byl schopen

⁷RAJDA, Z.: Postoj států V4 k řešení migrační krize. Národní a mezinárodní bezpečnost 2018. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, 2018. s. 533-538.

⁸<https://www.parlamentnelisty.sk/arena/monitor/Hraju-sa-na-utecencov-ale-pritom-su-to-teroristi-Nemci-sa-konecne-chopili-cinu-268456>

na ověřování pravdivosti údajů o migrantech a jejich cestovních dokladech spolupracovat a poskytovat důvěryhodné relevantní informace. K již zmíněným bezpečnostním rizikům je tak nutné připočítat i riziko přenášení problémů a konfliktů ze zdrojových zemí do zemí cílových i tranzitních, jichž se migrační vlna dotýká“.⁹

Slovenská informačná služba na danú situáciu reaguje nasledovne: „Riziko prieniku radikálnych džihádistických extrémistov na územie Európskej únie sa v posledných mesiacoch (ešte v roku 2016, pozn. autora) práve z dôvodu dôsledne nefungujúceho režimu pohybu osôb v rámci Schengenu významne zvýšilo. Na aktuálnu situáciu v oblasti vzniku bezpečnostných rizík v súvislosti s nelegálnou migráciou naša spravodajská služba spolu s partnermi a ostatnými bezpečnostnými zložkami reaguje prijímaním mimoriadnych opatrení“. Hovorca SIS Branislav Zvara zdôraznil: „Bezpečnostnou hrozbou je v prípade nelegálnej migrácie najmä možnosť infiltrácie rizikových osôb a osôb podozrivých z terorizmu a ich príchod na územie Európskej únie, pričom táto hrozba sa v posledných mesiacoch zvýšila. Ku konkrétnym prípadom ako aj k spolupráci s partnerskými službami v tejto alebo aj iných oblastiach sa SIS pochopiteľne nemôže vyjadrovať, nakoľko by takýmto vyjadrením SIS mohlo dôjsť k porušeniu platnej legislatívy týkajúcej sa utajovaných skutočností a k strate vzájomnej dôvery a ratingu medzi našou a partnerskými službami EÚ a NATO“.¹⁰

Generálny tajomník NATO Jens Stoltenberg uznal ešte v máji 2016 určitú možnosť, že bojovníci vycvičení Islamským štátom môžu byť medzi utečencami snažiť sa s nimi splynúť a ukryť sa na ceste do Európy. V zásade sa však experti na bezpečnosť prikláňajú k názoru, že existujú jednoduchšie spôsoby na infiltráciu do Európy, ako napríklad falošné doklady, ukradnuté pasy atď.¹¹

Faktom ale ostáva, že prípady inklinujúce určité obavy môžu byť opodstatnené. Nemecký Spolkový úrad pre migráciu a utečencov medzičasom v Norimbergu informoval, že na rozdiel od doterajšej praxe bude o každom odhalenom falošnom cestovnom pase žiadateľov o azyl informovať políciu, doteraz tieto informácie poskytoval iba príslušným krajiniským migračným orgánom. Sýrčan, ktorý uspel v Nemecku so žiadosťou o azyl zadržaný pre podozrenie z prípravy teroristického útoku zrejme na niektoré z letísk v Berlíne,

⁹ <https://www.bis.cz/vyrocní-zpráva890a.html?ArticleID=1104#orgzlo>

¹⁰ <http://www.teraz.sk/slovensko/slovenska-informacna-sluzba-utecenci/149884-clanok.html>

¹¹ <https://www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/islamic-state-smuggling->

opustil na jar na niekoľko mesiacov Nemecko a naspäť sa vrátil iba na sklonku augusta 2016.¹²

Na Slovensku sa v azylovom konaní postupuje nasledovne: Rezort vnútra si na posúdenie žiadosti o udelenie azylu vyžiada vyjadrenie SIS, ktorá svoje vyjadrenie zašle ministerstvu do desiatich dní od doručenia žiadosti. Ďalším stupňom v takýchto prípadoch je súdne konanie, čo znamená, že súd posudzuje, skúma a vyhodnocuje všetky relevantné skutočnosti, fakty a informácie z rôznych zdrojov a jediný je kompetentný nestranne rozhodovať. "V prípade podozrenia na terorizmus ako aj inú trestnú činnosť žiadateľov o azyl je SIS v zmysle platnej legislatívy o takýchto skutočnostiach povinná príslušné policajné útvary informovať a na každé ohrozenie SR a jej občanov upozorniť", dodal na záver hovorca SIS.

3. HROZBA EXTRÉMIZMU A KRIMINALITY

V súvislosti s migráciou už boli zaznamenané určité typy kriminálnych činov. Ide hlavne o výtržníctvo, či už na uliciach hostiteľských krajín alebo v imigračných táboroch. Takéto výtržnosti súvisia aj s nervozitou, strachom o budúcnosť a nenaplnenými očakávaniami po bezprostrednom začlenení do spoločnosti.

Oveľa závažnejšími sú ale akty znásilňovania domácich žien a sexisticky namierené správanie sa k nim zo strany utečencov. Obyvateľom sa môže zdať, že polícia voči nim nekoná dostatočne rázne, čo niekedy vyvoláva tzv. uchopenie spravodlivosti do vlastných rúk zo strany obetí vendetu.¹³

Aj toto správanie môže vyprovokovať akcie domácich skupín inklinujúcich k extrémistickým činom. V Nemecku ide napríklad o hnutie Pegida (hoci označenie skupín za extrémistické je nie vždy jednoduché, aj pri operovaní s pojmom extrémista treba rozhodne opatrnosť) na Slovensku skupina chuligánov, ktorí majú tendencie zatiaľ len organizovať protesty. Hrozba rasizmu, xenofóbie a následnému radikalizmu a až extrémizmu sa môže ale prejaviť na strane migrantov k domácejmu obyvateľstvu.

4. PRIJATIEMARAKÉŠSKEJ DEKLARÁCIE

Prílev migrantov do Európy sa deje okrem krajín Blízkeho východu aj v Afrike. Európske štáty riešia túto problematiku už niekoľko rokov. Na kontinentálnej úrovni koná EÚ

¹² <http://www.aktuality.sk/clanok/380665/syrčan-zadržany-v-nemecku-možno-absolvoval->

¹³ <http://www.parlamentnelisty.sk/arena/monitor/Pripad-znasilnenej-vozickarky-otriasa->

s Africkou úniou: v apríli 2014 sa spoločne zaviazali k tomu, že budú migráciu kontrolovať a riadiť vrátane účinnej kontroly hraníc, a naopak bojovať proti migrácii nelegálnej a riešiť ich príčiny. Na bilaterálnej úrovni spolu konajú jednotlivé štáty, ktoré uzatvárajú vzájomné politické dohody a organizujú podporné programy a projekty.

Regionálna úroveň spojuje Európu a Afriku v dialógu čo sa týka východnej migračnej trasy (chartúmsky proces) a západnej migračnej trasy (rabatský proces). Rabatský proces zahájila prvá európsko-africká ministerská konferencia o migrácii a rozvoji (júl 2006). Vstúpilo do nej 55 štátov Európy a severnej, západnej a strednej Afriky; patrí sem tiež Európska komisia a Hospodárske spoločenstvo štátov západnej Afriky (ECOWAS).¹⁴

Rabatský proces má štyri piliere: legálnu migráciu a mobilitu; boj proti nelegálnej migrácii; migráciu a rozvoj; medzinárodnú ochranu.

Na uvedené nadväzuje aj fakt, že dňa 2. mája 2018 sa v Marakéši (Maroko) uskutočnila 5. európsko-africká ministerská konferencia o migrácii a rozvoji. Výsledkom tejto konferencie bol prijatý text - tzv. Marakéšska deklarácia. Pod text sa odmietlo podpísať Maďarsko. Konferencia sa konala na úrovni ministrov zahraničných vecí, vnútra, integrácie, zodpovedných za migráciu a vysokých predstaviteľov európskych (krajiny EÚ, Nórsko, Švajčiarsko, a afrických krajín (Benin, Burkina Faso, Kamerón, Kongo, Pobrežie Slonoviny, Konžská demokratická republika, Rovníková Guinea, Gabon, Gambia, Ghana, Guinea, Libéria, Mali, Maroko, Níger, Senegal, Togo, Tunisko a iné).

EÚ na konferencii zastupoval komisár pre migráciu Dimitris Avramopoulos. Za Českú republiku sa zúčastnil minister vnútra, Slovensko na konferencii svojho zástupcu na úrovni ministra v Maroku nemalo, avšak v jeho mene konal v podstate poverenec.¹⁵ Spôsob vyslovenia súhlasu s uvedeným dokumentom a následný ohlas naň bol v podmienkach Slovenskej republiky veľmi často pertraktovaný v médiách. Podpis za slovenskú stranu údajne daný nebol a vládni predstavitelia sa snažia občanov SR a ČR presvedčiť o nezáväznosti dokumentu, ale je otázne ako si takéto správanie budú iné zúčastnené štáty vysvetľovať.

Daný dokument síce nemá ani formu medzinárodnej zmluvy, ide „len“ o deklaráciu, ktorá má politický charakter, právne záväzná nie je a nemožno ju ani právne vymáhať, na

¹⁴ https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/marrakesska-deklarace-marakesska-deklarace-migrace-evropa-afrika_1805290736_mls

¹⁵ <https://www.mvcr.cz/clanek/ministr-vnitra-se-v-marrakesi-zucastnil-konference-k-reseni-migrace.aspx>,

druhej strane zúčastnené strany si opäť môžu tieto výroky vysvetliť rôznym spôsobom. Je otázne, prečo nebol vyjadrený jasný nesúhlas s deklaráciou.

„Na vynútenie jeho plnenia sa vytvára priestor pre silný politický tlak mocností, ďalších štátov a inštitúcií. V tom je prakticky rovnaká sila tohto záväzku. Ak vláda nechce byť označovaná za nespoľahlivú, plniť ho bude. Vláda nás nemôže presviedčať, že takéto politické záväzky plniť nemusí. Všetci partneri v zahraničí to od nej budú logicky očakávať rovnako, ako by išlo o záväzok právny. Takto to ale vyzerá, že sa dobrovoľne zbavuje svojej suverenity.

Súčasne treba pripomenúť, že vláda nesmie konať inak, ako v súlade so zákonom. Čl. 2 ústavy hovorí, že štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Ak zákon nedovoľuje konať inak, znamená to, že vláda nesmie ani dobrovoľne prijímať také záväzky, ktoré jej zákon neukladá a ktoré sú v rozpore s našimi zákonmi.“¹⁶

Podľa článku 53 Ústavy Slovenskej republiky: „Slovenská republika poskytuje azyl cudzincom prenasledovaným za uplatňovanie politických práv a slobôd. Azyl možno odoprieť tomu, kto konal v rozpore so základnými ľudskými právami a slobodami. Podrobnosti ustanoví zákon.“ Ide napríklad o zákon o azyle, ktorý pri stanovovaní dôvodov medzinárodnej ochrany stíhaných osôb (tzv. utečencov) na uvedený článok priamo odkazuje, ďalej sú dôvody dané v Dohovore o právnom postavení utečencov.

V deklarácii VZ OSN o Územnom azyle zo 14. decembra 1967 sa však v článku 1, bod 3) uvádza, že udelenie azylu je výlučnou kompetenciou štátov. V článku 3 bod 2 sa hovorí, že zásada nenávratnosti osôb od hraníc alebo tých, ktorí už sú na území štátu späť do štátu, kde im môže hroziť prenasledovanie sa nepoužije v prípade zabezpečenia ochrany národnej bezpečnosti alebo v záujme ochrany vlastnej populácie, napríklad v čase masového prílevu osôb.

Uvedené masové návaly imigrantov sú bezpochyby problém. Podľa vyjadrenia českého ministerstva vnútra je cieľom textu deklarácie „usnadniť rádnu, bezpečnú, zodpovednú a hlavne pravidelnú migráciu a mobilitu ľudí medzi Afrikou a Európou“. Nemožno ale konštatovať, že týmto spôsobom imigrácia vymizne. V akom meradle a s akými číslami migrantov počítajú zúčastnené štáty nie je známe. V každom prípade si za jednu zo svojich

¹⁶ <http://www.infovojna.sk/article/harabin-analyzuje-globalny-pakt-osn-o-migracii-a-jeho-dopad-na-slovensko?fbclid=IwAR1XXcNSiVMOS95FMtQfpzQmIKkRTMNw2nobro6MJ0P5qoRcpVcpM2wOEG>

hlavných domén stanovila: Prínos rozvoja migrácie a riešenie základných príčin neriadenej migrácie a núteného vysídľovania; Legálnu migráciu a mobilitu. Nie je priamo uvedené, že osoby majú priam základné ľudské právo migrovať, je ale uvedené, že sa tým prinajmenšom počíta a súhlasí a urobí sa všetky kroky, aby sa migrovaniu napomohlo.

Rabatský proces od svojho vzniku dôsledne propagoval pozitívny potenciál riadenej migrácie a kľúčovej úlohy diaspóry v krajinách pôvodu, tranzitu a určenia. Posilnenie spolupôsobenia medzi migráciou a rozvojom je prioritnou oblasťou, tiež je apelované na maximalizáciu prínosov migrácie pre rozvoj, vrátane, v prvom rade členov diaspóry v tomto procese. (pojmem členovia diaspóry presne definovaný nie je, možno ho odvodiť len z kontextu ako skupinu ľudí, ktorí budú migrovať, v histórii šlo o napr. židovské diaspóry v Európe, ktoré si zachovávali svoju kultúru, v ponímaní deklarácie to tak jasné nie je, aj preto z uvedeného nie je úplne jasné, či práva budú priznané len migrantom z Afriky v Európe alebo aj naopak).

Rovnako sa štáty uzniesli na príspevku k zníženiu nákladov na prevody finančných prostriedkov a k uľahčeniu prevodov zasielaných migrantmi do ich krajín pôvodu, najmä podporou inovatívnych alebo existujúcich iniciatív, ktoré využívajú potenciál digitalizácie. Veľa kritikov sa obáva, že peniaze skončia v rámci teroristických buniek a nebudú prispievať k rozvoju afrických štátov ani rodín migrantov.

Ďalej sa má dbať na podporu mobility niektorých kategórií cestujúcich (najmä podnikateľov a podnikateľky, mladých odborníkov alebo výskumníkov) medzi európskymi a severnými, západnými a stredoafrikými krajinami, výmeny medzi inštitúciami odborného vzdelávania a zamestnanecké agentúry v Európe a Afrike s cieľom plne využívať zručnosti mladých migrantov a prispôbiť technické vzdelávanie potrebám trhu práce. Osobitná pozornosť sa bude koncentrovať na činnosti zamerané pre ženy a mládež. Tiež sa má podporiť zjednodušenie postupov vydávania víz.

Najväčším úskalím deklarácie je časť návrat, readmisia a opätovné začlenenie. Aj z uvedeného vyplýva, že naprieč celým dokumentom sa tiahne kvázi nepriamo vyjadrená myšlienka spätného návratu migrantov do ich krajín pôvodu, kde by na základe skúseností nadobudnutých v Európe mohli napomáhať v rozvoji a prospechu svojich krajín. Aj posledná časť deklarácie toto pripúšťa, ale len na základe princípu dobrovoľnosti.

Nie je vôbec jasné, že v prípade ich neúspešného sa zaradenia do pracovného procesu V Európe, resp. ich nevôle o to, ako sa s nimi bude konať. Častokrát sa skloňovalo, že im bude pridelená suma 800 eur mesačne, čo sa v deklarácii ale nikde neuvádza.

Deklarácia však priamo uvádza, aby sa ľudským právam a zachovaniu ľudskej dôstojnosti dostalo nielen utečencom, ale migrantom vo všeobecnosti. Nie je však konkrétne uvedené do akej miery, lebo podľa zatiaľ platného právneho stavu má utečenec úplne iný režim než napr. ekonomický migrant, miera jeho ochrany je väčšia z logických dôvodov, keďže ide o osobu, ktorá bola prenasledovaná v krajine pôvodu.

V deklarácii sa tiež nikde neuvádza možná trestnosť xenofóbie. Je len zdôraznená zvýšená pozornosť venovaná boju proti xenofóbii, rasizmu a diskriminácii: partneri vynaložia úsilie na boj proti týmto javom a podporia vyrovnanú rozpravu o migrácii a diaspórach na základe faktov a zdôrazňovanie ich pozitívnych príspevkov k rozvoju spoločností v krajinách pôvodu, tranzitu a určenia.¹⁷

Otázka migrácie sa premieta do viacerých medzinárodných dokumentov. Na pôde Valného zhromaždenia Organizácie Spojených národov v New Yorku dňa 13. júla 2018 odsúhlasili členské štáty záverečný text tzv. Globálneho kompaktu pre bezpečnú, regulovanú a legálnu migráciu. Je výsledkom bežných dvojročných tematických diskusií a konzultácií medzi členskými štátmi OSN s ambíciou pokryť všetky stránky fenoménu migrácie, a predstavuje vôbec prvý dokument vypracovaný na pôde OSN k tejto téme.

Proces konzultácií ku Globálnemu kompaktu o migrácii bol zložitý, predstavitelia členských štátov a regionálnych zoskupení prezentovali odlišné postoje k téme migrácie, preto je výsledný dokument, ktorý bude formálne prijatý na medzivládnej konferencii v Maroku v decembri tohto roka, kompromisom a predstavuje spoločný menovateľ záujmov všetkých zúčastnených krajín uviedlo ministerstvo zahraničných vecí SR.

ZÁVER

Keďže vyhliadky na zlepšenie domácej situácie v ťažkosťami postihnutých krajinách nie sú optimistické, nemožno očakávať, že príliv migrantov bude výrazne nižší. Odmietavý postoj vlády SR k povinným kvótam prisťahovalcov bol donedávna relatívne jasný. Je nutné zamyslieť sa nad filozofiou medzinárodnej právnej ochrany prenasledovaných osôb (utečencov) danou dlhé roky. Podstata, prečo sa štáty vždy zatiaľ bránili masovému prílivu zväčša osôb s inou kultúrou je jasná. Je diskutabilné, prečo by všetci migranti (aj ekonomickí) mali mať zabezpečenú takú rozsiahlu právnu ochranu. Riešenie migračnej krízy neznamená

¹⁷ https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/20180503_declaration-and-action-plan-marrakesh_en.pdf

vykonať organizované presídľovanie. Uvedeným sa ani fakticky nevyrieši problém nelegálnej migrácie, len ak štatisticky.

Miešanie kultúr a multikulturalizmus ako projekty dnešných dní sú diskutabilné. Strata identity európskej kultúry však doposiaľ nehrozila, otázne je, ako to bude v budúcnosti. Hrozba zvýšenia sa extrémistického správania domáceho obyvateľstva existuje, ale nie je zatiaľ až tak výrazná. Extrémistické správanie môžu presadzovať všetci, aj migranti. Problémom vždy zostáva spravodajské preverovanie minulosti tak vysokého počtu prichádzajúcich.

Pozitívnym faktom na celej situácii je to, že sa zníži počet prípadov pašeráctva a ich následné nelegálne príjmy, čo však nie je riešením migračnej krízy, na čo sa vláda SR zaviazala.

Je očividné, že migranti potrebujú lepšie životné podmienky. Je ale vhodné sa zamyslieť, či by nebolo pre obe strany lepšie, keby sa im najprv pokúsilo pomôcť v rámci ich krajín pre blaho všetkých.

LITERATÚRA

- [1] RAJDA, Z.:Postoj států V4 k řešení migrační krize. Národní a mezinárodní bezpečnost' 2018. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, 2018. s. 533-538. ISBN 978-80-8040-568-7.
- [2] Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava SR
- [3] <https://www.bbc.com/news/world-europe-34131911>
- [4] <http://www.teraz.sk/zahranicie/brusel-eu-turecko-summit/187597-clanok.html>
- [5] <http://www.parlamentnelisty.sk/arena/monitor/Presidlovanie-migrantov-v-praxi-Prisli-do-Litvy-a-toto-nasledovalo-278098>
- [6] http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-2435_en.htm
- [7] <https://www.etrend.sk/ekonomika/brusel-planuje-pokutovat-krajiny-ktore-odmietnu-utecencov.html>
- [8] <http://www.hlavnespravy.sk/miesto-pokuty-250-tisic-eur-za-kazdeho-neprijateho-utecenca-znizia-eurofondy-splnomocnenec-ficovej-vlady-suhlasil/835304>
- [9] <https://www.parlamentnelisty.sk/arena/monitor/Hraju-sa-na-utecencov-ale-pritom-su-to-teroristi-Nemci-sa-konecne-chopili-cinu-268456>

- [10] <https://www.bis.cz/vyrocní-zpráva890a.html?ArticleID=1104#orgzlo>
- [11] <http://www.teraz.sk/slovensko/slovenska-informacna-sluzba-utecenci/149884-clanok.html>
- [12] <https://www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/islamic-state-smuggling->
- [13] <http://www.aktuality.sk/clanok/380665/syrčan-zadržany-v-nemecku-možno-absolvovať->
- [14] <http://www.parlamentnelisty.sk/arena/monitor/Pripad-znasilnenej-vozickarky-otriasa->
- [15] https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/marrakesska-deklarace-marrakesska-deklarace-migrace-evropa-afrika_1805290736_mls
- [16] [https://www.mvcr.cz/clanek/ministr-vnitra-se-v-marrakesi-zúčastnil-konference-k-resení-migrace.aspx,](https://www.mvcr.cz/clanek/ministr-vnitra-se-v-marrakesi-zúčastnil-konference-k-resení-migrace.aspx)
- [17] <http://www.infovojna.sk/article/harabin-analyzuje-globalny-pakt-osn-o-migrácii-a-jeho-dopad-na-slovensko>
- [18] https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/20180503_declaration-and-action-plan-marrakesh_en.pdf

Recenzent:

doc. Ing. Pavel BUČKA, CSc.

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY – ZDROJE A FAKTORY URČUJÍCÍ JEJÍ VÝKONNOST

PhDr. Petr JEDINÁK, Ph.D., MBA

Policejní akademie ČR v Praze,
Fakulta bezpečnostního managementu,
katedra managementu a informatiky
jedinak@polac.cz,

THE POLICE OF THE CZECH REPUBLIC – RESOURCES AND THE FACTORS DETERMINING ITS PERFORMANCE

Abstract

In the reality that in the performance of the organisation and resources available. That also applies to the police of the Czech Republic. The priority mission of the security forces is to protect the safety, health, and property of all citizens. In formulating its strategies, the state and its executive must take into account not only the internal factors but especially the external factors. Within the resources, that each organization has available, including the security forces, human resources, i.e. employees and managers, are the most important. Only the security employees and managers can successfully utilize all other resources and cope efficiently with the external (international) influences and threats. In security corps, employees have the status of members and are in service relationship. Managers are defined as the leading members and take on established roles and perform key management functions. The contribution included statistical outcomes of crime for the years 2017 and 2018.

Key words: *Police of the Czech Republic, evaluation, performance, competences, motivation.*

ÚVOD

Současná doba se vyznačuje neustálými změnami, které se odráží i v činnostech organizací všech typů a velikostí. Příspěvek je fokusován na státní organizace, konkrétně

bezpečnostní sbory – Policii České republiky (dále také policie). Prioritním posláním policie je ochrana bezpečnosti, zdraví a majetku všech občanů. V rámci tvorby svých strategií musí stát a jeho exekutiva zohledňovat nejen faktory vnitřní, ale hlavně faktory vnější. V rámci zdrojů, které má každá organizace k dispozici, policii nevyjímaje, nejvýznamnější jsou zdroje lidské, tzn. zaměstnanci a vedoucí pracovníci. Právě zaměstnanci a manažeři dokáží úspěšně čelit vnějším (mezinárodním) vplyvům a hrozbám. V bezpečnostních sborech, tudíž i v policii mají zaměstnanci statut příslušníků a jsou ve služebním poměru. Manažeři jsou definováni jako vedoucí příslušníci a zaujímají stanovené role a vykonávají klíčové manažerské funkce. Všichni příslušníci jsou ve vztahu k policii ve služebním poměru a jejich služební činnost se řídí dle zákona¹ č. 361/2003 Sb.

1. POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY

V současné Policii České republiky probíhá řada inovačních projektů, které mají přispět k naplňování poslání a dosahování vizí, které si současný vrcholový management v čele s policejním prezidentem vytýčil pro úspěšný budoucí rozvoj policie. Plnění úkolů vyplývajících z těchto projektů by se následně mělo odrazit na pozitivním hodnocení policie jako celku, kde vlastními hodnotiteli činnosti policie jsou samotní občané, tedy příjemci služeb, které jim policie zabezpečuje. Jsou zde zmíněny hlavní úkoly současné policie, nastíněna filozofie policejní služby a jsou zde vytýčeny problematické oblasti ke zlepšení. Následná zpětná vazba, zda se toto daří uplatňovat, přichází dvojí, a to jak od občanů (vnější zákazníci poskytovaných služeb), tak od samotných příslušníků a občanských zaměstnanců policie (vnitřní zákazníci). Mezi nejdůležitější cíle, které si policie vytýčila, patří především posílení důvěry občanů v právní řád, zlepšení obrazu policie v očích občanů a celkové zlepšení bezpečnostního klima ve společnosti.

Pro zdárné splnění těchto cílů stanovil vrcholový management policie takovou inovační politiku, zahrnující projekty, modely, principy a též i nástroje, pomocí kterých lze tyto cíle naplňovat². Nesmí při tom ale zapomenout, že v rámci uplatňování nových metod zaváděných do policie musí pro příslušníky policie, a to na všech úrovních řízení zabezpečit vytvoření takových podmínek, aby vytýčené úkoly mohly být úspěšně splněny. Při prosazování inovační politiky by měl vrcholový management uplatňovat takové systémy

¹Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších změn a doplňků. Policii České republiky, ve znění pozdějších změn a doplňků.

²Jako příklad lze uvést strategii náboru nových příslušníků, reorganizaci služby kriminální policie, a využívání nových metod k upřesňování bezpečnostních hrozeb.

řízení, které v sobě zahrnují postupy, metody, techniky a technologie manažerské práce, které usnadní zhodnocení znalostí, zkušeností, dovedností a užitečných návyků příslušníků při plnění jejich profesního poslání (Armstrong, 2002, s. 856). Vycházet by měl i z toho, že zázemí pro úspěšnost inovačních procesů vytváří kvalita a úroveň vzájemného sladění jejich:

1. **Strategického zajištění** – pro která je důležité, že inovace jsou dnes nejen nedílnou součástí podnikatelské strategie, ale i podmínkou kvalitativní stránky její rozvojové dynamiky a tím předpokládaného úspěchu, a že z celkové strategie musí vycházet i promyšlená a hospodárná taktická realizace inovačních procesů, neboť jinak nezajistí ani jejich cílovost, ani efekt. Umění alokovat omezené zdroje inovační politiky na různé typy strategií patří ke klíčovým praktickým problémům vrcholového managementu.
2. **Organizačního zajištění** – které zahrnuje způsoby a formy práce lidí pro zvládnutí inovačních procesů a je součástí obsahové náplně manažerských funkcí v organizaci (v rámci Policie České republiky platí pro všechny úrovně řízení).
3. **Personálního zajištění** – pro které platí, že lidé se svými tvůrčími schopnostmi, znalostmi, dovednostmi, návyky a pozitivní motivací aktivně zlepšují podmínky firemního reprodukčního procesu a zároveň integrují předpoklad úspěšného řízení inovačních procesů. Jde jak o vedoucí na všech stupních řízení, tak i o řadové příslušníky. Jedni bez druhých nemohou dosáhnout úspěchu. Výběr, rozmísťování, vedení a motivace vedoucích pracovníků i jejich spolupracovníků je pro splnění inovačních procesů hybnou silou úspěchu. Dalším předpokladem úspěchu je snaha o vytvoření kultury týmové spolupráce a sounáležitosti a zároveň je nutno věnovat pozornost sociálně - ekonomickým důsledkům inovační politiky (Vodáček, Vodáčková, 2006, s. 253). V dnešní době je velký problém naplnit tabulková služební místa, která Vláda ČR schválila v rámci Policie ČR o 4000 nových příslušníků do konce roku 2020.

K základním policejním službám patří:

Služba pořádkové policie - chrání a zajišťuje veřejný pořádek, bojuje proti kriminalitě, provádí trestní a přestupkové řízení, dohlíží na bezpečnost silničního provozu. Kromě základních útvarů (obvodních a místních oddělení) jsou v některých větších městech součástí pořádkové policie také pohotovostní motorizované jednotky, pořádkové jednotky a oddíly jízdní policie.

Služba dopravní policie - dohlíží na bezpečnost a plynulost silničního provozu a spolupůsobí při jeho řízení, vyšetřuje dopravní nehody a kontroluje doklady o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla.

Služba cizinecké policie - zajišťuje ochranu vnějších hranic Schengenského prostoru, kontroluje doklady, povoluje a kontroluje vstup a pobyt cizinců, zabezpečuje ve vymezeném rozsahu ochranu civilní letecké dopravy.

Služba kriminální policie a vyšetřování - odhaluje skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin, jehož znaky jsou popsány v trestním zákoně, a zjišťuje pachatele těchto trestných činů. Přitom policisté postupují podle trestního řádu a plní úkoly policejního orgánu v trestním řízení. Jejich povinností je vyhledávat trestnou činnost, pokud je skryta, a na základě vlastních poznatků, trestních oznámení a dalších podnětů prověřovat veškerá podezření ze spáchání trestného činu. Jsou rovněž povinni trestné činnosti předcházet

Lze tedy konstatovat, že přirozeností policejní služby je směs vynucování, ochrany a sociální práce, kdy je nutnost měnit mix produktů podle potřeb společnosti, té společnosti, která sama podstupuje časté organické změny (Mládková, Jedinák, 2009, s. 64). Samotnou službu v Policii ČR vykonávají příslušníci policie. Cílem je, aby nároky na výkon služby byl v souladu s moderním pojetím řízení pracovního výkonu. Jeho stěžejními cíli jsou:

- Soustavné zlepšování výkonu Policie ČR ve všech jejích oblastech činností, a to zejména v rámci plnění stanovených úkolů vyplývajících ze zákona³ č. 273/2008 Sb.
- Soustavný rozvoj příslušníků policie, jejich schopností, dovedností i jejich uspokojení z práce.
- Napomáhání vytváření ovzduší vzájemného a všeobecného uvědomění si toho, co je nezbytné ke zlepšení pracovního výkonu (*hodnotitelé i hodnocení příslušníci*).
- Vlastní motivování k samostatnému řízení individuálního pracovního výkonu příslušníků policie.
- Soustavná a nepřetržitá zpětná vazba na pracovní výkon, a to oboustranná, shora i zdola.
- Podpora a rozvíjení aktivní komunikace a zapojování všech příslušníků do diskuse a řízení.

Vlastní výkonnost Policie ČR jako celku lze posuzovat z různých úhlů pohledu a dle různých faktorů. K přihlédnutí k základní vizi policie „POMÁHAT a CHRÁNIT“ se její výkonnost porovnává též na základě objasněnosti trestných činů, které byly policii nahlášený a které následně prošetřovala. Časový ukazatel porovnávání je většinou jeden rok, a na

³Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších změn a doplňků.

základě vyhodnocení statistických ukazatelů lze pak konstatovat, v jakých oblastech se jí dařilo objasňovat kriminalitu nebo naopak. Rozbory a důkladné analýzy těchto statistických výstupů pak vrcholoví policejní manažeři zohledňují při tvorbě strategických činností svých organizačních článků na příští rok. V následující kapitole zařazeny statistické výstupy objasněnosti trestných činů za celou republiku v porovnání let 2016 a 2017.

2. VÝSTUPY Z VÝZKUMU K DANÉ PROBLEMATICE

V následujícím textu zařazeny výstupy ze statistických analýz provedených analytiky policejního prezidia. Zařazené tabulky poskytují celkový přehled o nápadu trestných činů za celou Policii ČR, a to za období let 2016 a 2017.

Tabulka 1 Kriminalita dle TSK - podrobná sestava O POČTECH SKUTKŮ A ŠKODÁCH na org. článku ČESKÁ REPUBLIKA, období 1.1. - 31.12.2016

takticko statistická klasifikace TČ	Celkový počet	Celkem objasněno	Objasněnost v procentech	Škoda celkem v tisících Kč
Vraždy	136	127	93,4%	224
Násilná kriminalita	14 233	10 150	71,3%	95 490
Mravnostní kriminalita	2 241	1 552	69,3%	90
Krádeže vloupáním	28 220	6 314	22,4%	1 057 130
Krádeže prosté	71 224	17 551	24,6%	2 041 184
Ostatní majetková kriminalita	18 638	5 153	27,7%	1 358 313
Majetková kriminalita	118 082	29 018	24,6%	4 456 627
Ostatní kriminalita	26 058	19 586	75,2%	720 375
Obecná kriminalita	160 614	60 306	37,6%	5 272 583
Zbývající kriminalita	29 233	25 763	88,1%	732 341
Hospodářská kriminalita	28 306	15 605	55,1%	18 779 626
Vojenské a protiústavní činy	9	4	44,4%	43 256
CELKOVÁ KRIMINALITA	218 162	101 678	46,6%	24 790 150

Zdroj: intranet Policejní prezidium PČR

Tabulka 2 Kriminalita dle TSK - podrobná sestava O POČTECH SKUTKŮ A ŠKODÁCH na
org. článku ČESKÁ REPUBLIKA, období 1.1. - 31.12.2017

takticko statistická klasifikace TČ	Celkový počet	Celkem objasněno	Objasněnost v procentech	Škoda celkem v tisících Kč
Vraždy	146	138	94,5%	60
Násilná kriminalita	13 672	9 783	71,6%	121 708
Mravnostní kriminalita	2 363	1 607	68,0%	21
Krádeže vloupáním	24 127	5 714	23,7%	929 856
Krádeže prosté	66 101	17 078	25,8%	1 874 500
Ostatní majetková kriminalita	18 269	4 973	27,2%	1 322 044
Majetková kriminalita	108 497	27 765	25,6%	4 126 400
Ostatní kriminalita	25 635	19 060	74,4%	1 885 938
Obecná kriminalita	150 167	58 215	38,8%	6 134 067
Zbývající kriminalita	25 829	22 435	86,9%	477 489
Hospodářská kriminalita	26 294	14 238	54,2%	13 677 456
Vojenské a protiústavní činy	13	2	15,4%	0
CELKOVÁ KRIMINALITA	202 303	94 890	46,9%	20 289 012

Zdroj: intranet Policejní prezidium PČR

Z porovnání výstupů prezentovaných v uvedených tabulkách, můžeme tedy konstatovat, že ve většině sledovaných skutkových podstat trestných činů došlo na základě přijatých opatření k poklesu v roce 2017 oproti roku 2016. Nárůst byl pouze u vražd, kdy v roce 2017 bylo šetřeno o 10 více, ale policie byla úspěšnější v jejich objasnění. Nepatrný nárůst byl v roce 2017 i v mravnostní kriminalitě, zde naopak klesla objasněnost těchto trestných činů. Celkové došlo v roce 2017 celkem o 15859 trestných skutků méně oproti roku 2016 a zároveň se zvýšila objasněnost trestných činů v roce 2017 o tři desetiny procenta a tak se přiblížila k 50%. V roce 2017 byl objasněn každý druhý trestný čin. Na základě zpracovaných analýz výstupů v celé republice následně Policejní prezidium stanoví priority v rámci objasňování trestné činnosti. Za krajská ředitelství policie je plně zodpovědný krajský ředitel, který má možnost přerozdělovat kapitoly jednotlivých zdrojů a upravovat organizační strukturu krajského ředitelství Policie ČR.

ZÁVĚR

Faktorů, které ovlivňují hodnocení a výkonnost Policie České republiky je zajisté mnoho. Lze je definovat z různých pohledů a přikládat jim různé váhy důležitosti (Jedinák, 2012, s. 95). Základní faktory ale dělíme na vnitřní a vnější. Ty vnitřní souvisí přímo s policií jako takovou, tzn. jaká je organizační struktura, personální zajištění a stupeň znalostí příslušníků policie a řada dalších. Podstatné ale je, že s těmito vnitřními faktory si umí nejvyšší management policie poradit. Horší jsou pro policii faktory vnější, které nelze předem plánovat, tedy s nimi počítat. Musíme je řešit když nastanou. Z tohto pohledu je velmi důležité, aby vrcholoví manažeři policie uměli uplatňovat manažerskou funkci rozhodování. Mají k tomu k dispozici řadu pomůcek a nástrojů, které slouží pro podporu jejich rozhodování (Jedinák, Mládková, Kovařík, 2011, s. 85). V příspěvku zařazeny výstupy z porovnání objasněnosti trestných činů za roky 2016 a 2017. je to jeden z hlavních ukazatelů, jak Policie České republiky je výkonná.

LITERATURA

- [1] ARMSTRONG, Michael, *Řízení lidských zdrojů*, Praha: Grada Publishing a.s., 2002, ISBN 80-247-0469-2, 856 s.
- [2] JEDINÁK, Petr, *Profese manažera v organizacích veřejné správy*. VeRBuM, Zlín 2012, ISBN 978-80-87500-26-2, 108 s.
- [3] MLÁDKOVÁ, Ludmila, JEDINÁK, Petr, a kol.: *Management*, Aleš Čeněk, s.r.o., Plzeň 2009, ISBN 978-80-7370-230-1, 273 s.
- [4] JEDINÁK, Petr, MLÁDKOVÁ, Ludmila, KOVAŘÍK, Zdeněk. *Uplatňování manažerských dovedností pro oblast hodnocení ve státních organizacích*, VeRBuM, Zlín 2011, ISBN 978-80-87500-09-5, 116 s.
- [5] VODÁČEK, Leo a VODÁČKOVÁ Olga, *Moderní management v teorii a praxi*, Management Press, Praha 2006, ISBN 80-7261-143-7, s. 295.
- [6] Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších změn a doplňků.
- [7] Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších změn a doplňků.

Recenzent:

plk. doc. Ing. Ľubica BARIČIČOVÁ, PhD.

OSOBITOSTI FINANČNÉHO MANAŽMENTU UPLATŇOVANÉHO V REZORTE OBRANY SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Ing. Soňa JIRÁSKOVÁ, PhD.

Akadémia ozbrojených síl Milana Rastislava Štefánika

Katedra manažmentu

sona.jiraskova@aos.sk

THE SPECIFICITY OF FINANCIAL MANAGEMENT THAT IS APPLIED IN THE DEFENCE SECTOR OF THE SLOVAK REPUBLIC

ABSTRAKT

Finančné riadenie možno považovať za integrujúci činiteľ podnikového manažmentu, pretože všetky zabezpečované aktivity sú spojené s pohybom peňazí. Finančné riadenie sa uplatňuje i v inštitúciách verejného sektora, teda aj v rezorte obrany. Cieľom tohto článku je porovnať finančné riadenie podniku s finančným riadením uplatňovaným v rezorte obrany, poukázať na rovnaké postupy a rozdiely finančného riadenia vyplývajúce zo špecifik vojenského prostredia.

Kľúčové slová: finančný manažment, rezort obrany

ABSTRACT

Financial management is an integrating factor of enterprise management because all business activity is associated on the movement of money. The financial management is applied in public sector organizations as well as in the defense sector. The aim of this article is to compare enterprise financial management with the financial management applied in the defense sector, pointing to the same practices and differences arising from the specifics of the military environment.

Keywords: financial management, defence sector

ÚVOD

Finančné hospodárenie možno považovať za dominantnú stránku ekonomickej činnosti každej organizácie. Finančný manažment ako integrujúci činiteľ riadenia sa zaoberá finančnými aspektmi činnosti podnikateľských subjektov, no zároveň platí, že nie je vyhradený len pre ziskovo orientované podniky, ale sa realizuje i v inštitúciách patriacich do verejného sektora. Nejedná sa o autonómny systém v rámci organizácie, ide o prierezovú záležitosť, ktorá je úzko spojená s ostatnými subsystémami riadenia. Celkové riadenie organizácie by malo byť symbiózou vecného a finančného riadenia, technicko-ekonomického a finančného rozhodovania (Valach, 1999).

Obsahom finančného manažmentu je riadenie finančných procesov organizácie v podmienkach trhového hospodárstva. Finančné riadenie a rozhodovanie sa zaoberá pohybom peňazí a kapitálu, ktorý je vyvolaný interakciou organizácie s ekonomickým prostredím. Ak má organizácia prosperovať, musí pri finančnom rozhodovaní rešpektovať pravidlá a princípy finančného riadenia ako sú napr.: časová hodnota peňazí, úrok a úroková miera, peňažné toky hotovostí, kapitálová štruktúra, zohľadňovanie rizika a neistoty, náklady alternatívnych príležitostí a pod.

Vedeckým základom finančného manažmentu je teória podnikových financií, no využívajú sa aj ďalšie vedné disciplíny ako je matematika, štatistika, psychológia a i. Druhým prameňom jeho rozvoja sú zovšeobecňované praktické skúsenosti z finančného hospodárenia podnikov a z riadenia činností ľudí, ktorí toto hospodárenie organizujú (Král'ovič, Vlachynský, 2002).

I keď by sa na prvý pohľad mohlo zdať, že finančné riadenie musí byť v ziskových i neziskových organizáciách v podstate rovnaké, nie je to tak, pretože zásadné odlišnosti vyplývajú z rozdielnosti cieľov týchto subjektov. V inštitúciách verejného sektora je pri implementácii jednotlivých postupov a metód finančného riadenia potrebné rešpektovať poznatky z verejnej ekonomiky a verejných financií a zároveň brať do úvahy špecifiká jednotlivých segmentov verejného sektora, akým je napr. aj rezort obrany. Pri riadení finančných zdrojov určených na zabezpečenie obrany je potrebné rešpektovať i poznatky ekonomiky obrany a ekonomiky ozbrojených síl. Na armádu je pritom potrebné nahliadať ako na ekonomický, vnútorne bohatý diferencovaný systém, v ktorom dochádza k tokom ľudského a fyzického kapitálu a k transformačným procesom. Najzreteľnejšie je táto skutočnosť postrehnuteľná na úrovni vojenských útvarov a zariadení, ktoré tvoria nosnú kostru ozbrojených síl (Olejníček, Kunc, 2012).

Cieľom tohto príspevku je porovnať podnikové finančné riadenie s finančným riadením uplatňovaným v rezorte obrany, poukázať na styčné body i na odlišnosti vyplývajúce zo špecifik armádneho prostredia.

1. CIELE A ÚLOHY FINANČNÉHO RIADENIA

Základný rozdiel medzi finančným manažmentom uplatňovaným v podnikateľských subjektoch a v rezorte obrany vyplýva z rozdielnosti cieľov. Za základný podnikateľský cieľ možno považovať dosiahnutie zisku, resp. maximalizáciu trhovej hodnoty podniku. Tento cieľ je súčasne aj rozhodujúcim cieľom jeho finančnej politiky. Komplexný podnikový cieľ je v praxi realizovaný prostredníctvom konkrétnych čiastkových finančných cieľov, a to zabezpečovania potrebnej likvidity, primeranej rentability a celkovej finančnej stability. Čiastkové finančné ciele spolu úzko súvisia a navzájom sa ovplyvňujú. Z dlhodobejšieho hľadiska nemožno zabezpečovať platobnú schopnosť ak podnik nemá žiaduci stupeň likvidity. Ten nemožno dosahovať, ak nie je podnik rentabilný. Bez oboch týchto predpokladov nie je mysliteľná dlhodobá finančná stabilita podniku (Vlachynský a kol., 1997).

V rezorte obrany za základný cieľ možno považovať uspokojovanie potreby obrany územia štátu v maximálnej miere, pričom obrana z pohľadu teórie verejnej ekonomiky je chápaná ako čistý verejný statok. Keďže na zabezpečenie verejnej služby – obrany sa využívajú vzácne zdroje, vrátane zdrojov finančných, požiadavka spoločnosti je, aby sa verejné financie určené na zabezpečenie verejnej služby využívali hospodárne, efektívne, účinne a účelne. Pri hodnotení efektívnosti vynakladania verejných finančných zdrojov je dôležité zdôrazniť, že efektívnosť je potrebné posudzovať komplexne s rešpektovaním celostného prístupu, t. j. možno hovoriť o ekonomickej efektívnosti a efektívnosti spoločenskej¹. Tetřevová (2008) spoločenskú efektívnosť chápe ako stav, keď sú zaistené kultúrno-morálne hodnoty spoločnosti, je udržiavaná spoločenská stabilita a zaručené efektívne fungovanie súkromného sektora.

Finančný manažment chápaný ako riadenie finančných procesov v sebe zahŕňa štyri činnosti (Kráľovič, Vlachynský, 2002):

¹ Účinok vynaložených zdrojov možno merať v peňažných jednotkách, napr. zisk, prírastok zisku, zníženie nákladov, zvýšenie výnosov. Takto chápanú efektívnosť možno označiť pojmom ekonomickej efektívnosti. Spoločenský úžitok vynaložených zdrojov spočíva napríklad v zmene kvality pracovných podmienok, v zmene charakteru práce, v zabezpečení sociálnej starostlivosti, v zvýšení obranyschopnosti štátu a pod. Problémom je, že pri hodnotení spoločenskej efektívnosti je zložitá exaktne vyjadriť spoločenský úžitok v peniazoch.

1. Finančné plánovanie – jeho úlohou je formulovať finančné ciele a spôsoby ich dosiahnutia.
2. Finančné rozhodovanie – v sebe zahŕňa strategické a operatívne finančné rozhodnutia, pričom strategické rozhodnutia sa týkajú vzťahov organizácie k ekonomickému okoliu a operatívne rozhodnutia sa zameriavajú dovnútra organizácie.
3. Organizovanie finančných procesov – predstavuje každodennú činnosť, ktorá zabezpečuje, aby sa prijaté finančné rozhodnutia dôsledne uplatňovali.
4. Finančná analýza a kontrola – hodnotí stupeň dosahovania finančných cieľov v uplynulých obdobiach (analýza ex post) a identifikuje budúci vývoj finančného stavu organizácie (analýza ex ante).

Uvedené činnosti sú vykonávané ako v podnikateľských subjektoch tak aj vo verejných inštitúciách vrátane inštitucionálnych prvkov rezortu obrany.

Činnosti tvoriace súčasť finančného manažmentu plnia v organizácii štyri základné úlohy (Kráľovič, Vlachynský, 2006):

1. získavanie potrebného kapitálu,
2. efektívnu alokáciu kapitálu,
3. rozdeľovanie finančných výsledkov,
4. evidovanie a analyzovanie priebehu finančných procesov.

Úloha získať pre podnik kapitál, charakterizovaná ako proces financovania, je komplexná. Podnik pre uspokojenie svojich potrieb využíva vlastné i cudzie finančné zdroje. Ich pomer potom vyjadruje finančnú štruktúru podniku. Verejné inštitúcie na zabezpečenie činnosti využívajú zdroje rozpočtové (predovšetkým zdroje štátneho rozpočtu) a zdroje mimorozpočtové (medzi doplnkové zdroje možno zaradiť dary, dotácie, granty, prostriedky EÚ, v prípade OS SR finančné zdroje súvisiace s vojenskými misiami od OSN a NATO apod.).

Efektívna alokácia kapitálu charakterizovaná ako proces investovania znamená vyhľadávanie a hodnotenie jednotlivých podnikateľských projektov. Možno povedať, že subjekt zo získaného kapitálu obstaráva dlhodobý, obežný a finančný majetok. Hlavným kritériom pri hodnotení projektov je posudzovanie toho, ako daný projekt prispeje k plneniu základného podnikateľského cieľa – t. j. k maximalizácii trhovej hodnoty podniku. Pre finančný manažment to znamená hodnotiť výnosnosť projektov predovšetkým z hľadiska diskontovaných cash flow. Kritériálna výnosnosť projektu sa potom odráža v rozhodnutí

alokovať finančné zdroje formou vecného investovania (budovy, stroje, zásoby, pohľadávky, a pod.), do vkladov do nehmotného majetku (software, licencie, know-how apod.), alebo zdroje zhodnotiť formou finančného investovania (investovania do cenných papierov) (Kráľovič, Vlachynský, 2006). Motívom finančného investovania je snaha o čo najefektívnejšie zhodnotenie kapitálu, ktorý sa v podniku uvoľnil na kratší alebo dlhší čas, pričom platí, že finančné investície nemusia byť bezprostredne spojené s predmetom podnikania (Vlachynský a kol., 1997). Keďže cieľom verejných inštitúcií nie je zhodnocovanie kapitálu, oblasť finančného investovania predstavuje len okrajovú oblasť finančného riadenia v prípade povolenia podnikateľskej činnosti rozpočtových a príspevkových organizácií podľa osobitných predpisov.

Verejné inštitúcie časť disponibilných finančných zdrojov alokujú do dlhodobého majetku (kapitálové výdavky do hmotného, nehmotného, hnutel'ného a nehnuteľného majetku) a časť zdrojov použijú na zabezpečenie bežnej činnosti (bežné výdavky na zabezpečenie chodu organizácie – prevádzkové náklady a výdavky na personál - osobné náklady).

Pri **rozdeľovaní finančných výsledkov** musí podnik reagovať na vývoj externých faktorov (napr. na spôsob a intenzitu zdaňovania podnikových dôchodkov) i na vnútropodnikové potreby (možnosti využitia investičných príležitostí i záujmy vlastníkov/akcionárov – uplatňovanie dividendovej politiky). Keďže cieľom verejných inštitúcií je napĺňanie celospoločenských potrieb, v tomto type organizácií nedochádza k rozdeľovaniu finančných výsledkov majúcich podobu generovaného zisku. Podľa rozpočtových pravidiel môže rozpočtová alebo príspevková organizácia vykonávať aj podnikateľskú činnosť², no výdavky na túto činnosť musí pokrývať príjmami z nej, pričom rozdiel medzi príjmami a výdavkami tvorí doplnkový zdroj na jej ďalšiu činnosť. Zisk po zdanení z tejto činnosti sa musí viesť na osobitnom mimorozpočtovom účte.

Evidovanie a analyzovanie priebehu finančných procesov zabezpečuje účtovníctvo, štatistika, finančno-ekonomická analýza, vnútorný audit a controlling. Finančný manažment sa bez týchto ekonomických nástrojov riadenia nemôže zaobísť. V rezorte obrany sa uvedené nástroje využívajú v súlade s požiadavkami platnej legislatívy.

² Napríklad Akadémia ozbrojených síl gen. M.R. Štefánika ako samostatná rozpočtová organizácia napojená svojim rozpočtom na kapitolu MO SR v zmysle zákona č.131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a zákona č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov má oprávnenie vykonávať podnikateľskú činnosť.

2. OSOBITOSTI FINANČNÉHO RIADENIA V REZORTE OBRANY

Ako už bolo uvedené, verejné organizácie musia pri finančnom riadení rešpektovať osobitosti vyplývajúce z odlišného charakteru existencie týchto ekonomických subjektov i odlišnosti právneho prostredia v ktorom pôsobia.

Orgány verejnej správy sú podľa zákona č. 357/2015 Z. z. o finančnej kontrole a audite povinné vytvoriť, zachovávať a rozvíjať finančné riadenie. Finančné riadenie verejných organizácií možno definovať ako súbor aktivít, ktoré sa zaoberajú plánovaním, organizovaním, riadením a kontrolou verejných financií, finančných procesov v rámci vnútorného a vonkajšieho prostredia orgánu verejnej správy, ktoré by malo zahŕňať nasledovné zložky (Pročková, 2017):

- stratégiu a plánovanie, stanovenie hlavných cieľov a úloh,
- vnútorný kontrolný systém s cieľom realizácie finančných operácií hospodárne, efektívne, účinne a účelne,
- nastavenie organizačnej štruktúry a vzájomných vzťahov, postupov a zodpovedností v oblasti riadenia rizík, plánovania, rozpočtovania, použitia, účtovania a výkazníctva verejných financií formou interných riadiacich aktov, formou realizácie preventívnych a nápravných opatrení k identifikovaným rizikám a nedostatkom,
- identifikáciu, vyhodnotenie a riadenie rizík,
- zabezpečenie finančnej kontroly jednotlivých finančných operácií, správnosti a úplnosti informácií o vykonanej finančnej operácii alebo jej časti,
- zabezpečenie vylúčenia zásahov smerujúcich k ovplyvňovaniu zamestnancov vykonávajúcich finančnú kontrolu,
- spoľahlivosť účtovníctva a výkazníctva, vrátane vytvárania a uchovávania overiteľného záznamu o finančnej operácii alebo jej časti,
- ochranu majetku v správe alebo vo vlastníctve orgánu verejnej správy,
- predchádzaniu podvodom a nezrovnalostiam, ich odhaľovanie, zabezpečenie nápravy a uplatnenie súvisiacich postupov podľa platnej legislatívy,
- monitorovanie a hodnotenie činností vykonávaných orgánom verejnej správy, posudzovanie úrovne ich vykonávania, oznamovanie nedostatkov a ich odstraňovanie,
- prijatie opatrení na nápravu zistených nedostatkov a na odstránenie príčin ich vzniku zistených externými kontrolnými orgánmi.

Smernica Ministerstva obrany Slovenskej republiky č. 7/2017 o riadení rizík v oblasti finančného riadenia definuje finančné riadenie v rezorte obrany nasledovne: „Finančné riadenie je súhrn postupov ministerstva pri riadení rizík, zodpovednom plánovaní, rozpočtovaní, použití, poskytovaní, účtovaní, výkazníctve verejných financií, finančnej kontrole a vnútornom audite, ktorého cieľom je hospodárne, efektívne, účinné a účelné využívanie verejných financií“.

Vlastný výkon finančno-ekonomických procesov v rezorte obrany SR zabezpečuje finančno-ekonomická služba. Z pohľadu organizačnej štruktúry finančné riadenie v rezorte obrany usmerňuje Úrad správy rozpočtovej kapitoly Ministerstva obrany Slovenskej republiky. Ide o centrálny inštitucionálny prvok, ktorý riadi a v súčinnosti so Sekciou riadenia obrany, výstavby ozbrojených síl a obranného plánovania realizuje finančné plánovanie, finančné rozhodovanie, finančnú kontrolu a finančnú analýzu. Úrad správy rozpočtovej kapitoly je organizačná zložka ministerstva, ktorá pripravuje východiská a návrh viacročného a ročného rozpočtu rozpočtovej kapitoly ministerstva. Zodpovedá za rozpočtovú politiku v rezorte ministerstva obrany. Vykonáva funkciu správcu rozpočtovej kapitoly ministerstva a určuje pravidlá a konkrétne nástroje na reguláciu hospodárenia s rozpočtovými prostriedkami rozpočtovej kapitoly ministerstva. Metodicky riadi a koordinuje oblasť účtovníctva, zabezpečuje finančný dohľad a vykonáva správu daní, ciel, poplatkov a pohľadávok v pôsobnosti ministerstva. Riadi činnosti v oblasti platobného a zúčtovacieho styku so Štátnou pokladnicou na úrovni ústredného orgánu štátnej správy a koordinuje práce pri spracúvaní a predkladaní materiálov na audit konsolidovanej účtovnej závierky rezortu ministerstva obrany a pri zostavení záverečného účtu rezortu ministerstva obrany. Zabezpečuje vedenie centrálnej evidencie zmlúv z obchodných záväzkových vzťahov na ministerstve.

V rámci Úradu správy rozpočtovej kapitoly pôsobí okrem ďalších odborov i Odbor financovania a konsolidácie, ktorý plní dôležité úlohy v oblasti finančného riadenia napr.: v rámci ministerstva koncepcne a metodicky riadi oblasť financovania a vypracúva návrhy všeobecne záväzných právnych predpisov a interných predpisov, vypracúva koncepciu financovania v rezorte ministerstva obrany v krízových stavoch a príslušné interné predpisy vrátane spracovania požiadavky na finančné prostriedky na prvé obdobie krízových stavov a uplatnenie tejto požiadavky v Národnej banke Slovenska. Koordinuje a zabezpečuje metodiku vedenia účtovníctva a výkazníctva, zároveň dodržiavanie postupov účtovania, zodpovedá za vykonávanie finančnej kontroly.

Ďalšími organizačnými prvkami finančného riadenia sú Úrad finančného zabezpečenia Bratislava, ktorý odborne riadi finančno-ekonomickú službu v rozpočtovej organizácii ministerstva a zabezpečuje jednotlivé úlohy v oblasti finančného riadenia v súlade s organizačným poriadkom MO SR. Za ďalší organizačný prvok finančného manažmentu možno považovať Oddelenie finančno-ekonomického zabezpečenia Generálneho štábu OS SR. Toto oddelenie v súčinnosti s Úradom správy rozpočtovej kapitoly usmerňuje činnosť finančno-ekonomickej služby ozbrojených síl.

V oblasti riadenia osobných nákladov je dôležité spomenúť i Vojenský úrad sociálneho zabezpečenia, ktorý je v rámci rezortu obrany rozpočtovou organizáciou určenou na výkon sociálneho zabezpečenia vojakov a nemožno opomenúť aj Útvar vnútorného auditu MO SR, ktorého hlavnou úlohou je napomáhať plneniu cieľov, úloh a zámerov ministerstva a systematickým metodickým prístupom, odporúčaniami a opatreniami prispievať k zlepšovaniu efektívnosti finančného riadenia, účinnosti systému riadenia rizík a riadiacich a kontrolných procesov. Útvar vnútorného auditu poskytuje ministrovi obrany Slovenskej republiky a vedúcim zamestnancom nezávislé, objektívne a profesionálne uistenie, že vytvorené kontrolné mechanizmy finančného riadenia sú primerané a zabezpečujú hospodárne, efektívne, účelné a účinné plnenie úloh ministerstva a nakladanie s verejnými financiami.

Finančné riadenie v rezorte obrany je predovšetkým proces riadenia toku peňazí z centrálnej úrovne k jednotlivých vojenským útvarom, úradom a zariadeniam (Bernatík, 2013). V porovnaní s podnikovým finančným riadením je možné skonštatovať, že podstatnou odlišnosťou je fakt, že v rezorte obrany sa sledujú a vyhodnocujú výdavky (kapitálové, bežné) a predpísané príjmy. Nesleduje sa podrobne vznik nákladov a výnosov³ ako je to v podnikateľských subjektoch.

Ako problém finančného riadenia v rezorte obrany sa javí nemožnosť využívania cudzích finančných zdrojov získaných formou úverov prípadne pôžičiek. Podnikateľské subjekty na zabezpečenie činnosti využívajú okrem vlastných i cudzie finančné zdroje, ktoré sú štandardnou súčasťou financovania podnikových potrieb. Cudzie zdroje sa využívajú z praktických dôvodov, napríklad pri objavení sa investičných príležitostí na trhu v prípade nedostatku vlastného kapitálu a zároveň vyplývajú zo známeho faktu, že náklady cudzieho kapitálu sú pre podnik nižšie ako náklady vlastného kapitálu, pretože riziko vlastníka je vyššie

³ V rezorte obrany SR sa v súčasnosti nevedie tzv. manažérske účtovníctvo.

ako riziko veriteľa⁴. Nemožnosť porušiť zákon č. 523/2004 o rozpočtových pravidlách verejnej správy v prípade nedostatku finančných zdrojov na zabezpečovanie identifikovaných potrieb za štátneho rozpočtu znemožňuje finančným manažérom vo vojenskom prostredí prijať adekvátne rozhodnutia, ktoré by smerovali k obstaraniu dodatočných finančných zdrojov úverovou formou.

Ďalšou osobitosťou finančného manažmentu v armádnom prostredí je oblasť alokácie prevádzkového (pracovného, činného) kapitálu do obežného majetku. Finančná politika rieši vo všeobecnosti v tejto oblasti dve zásadné otázky: koľko prevádzkového kapitálu sa má viazať a aká je optimálna štruktúra obežných aktív, v ktorých je tento kapitál viazaný. V podnikateľskom sektore sa presadzujú optimalizačné metódy riadenia zásob (napr. metóda „just in time“), ktoré zabezpečujú minimalizáciu kapitálu viazaného v zásobách, a to z dôvodu, aby v podniku bol dostatok voľného kapitálu v prípade výskytu vhodnej investičnej príležitosti. Zároveň požiadavka na stanovenie optimálnej výšky zásob vyplýva zo skutočnosti, že držba zásob je spojená so vznikom nákladov na ich udržiavanie.

Pri plánovaní a viazaní kapitálu v obežných aktívach v rezorte obrany sa musia rešpektovať osobitosti vyplývajúce z charakteru zásob **vojenského materiálu**. Obežný majetok v rezorte obrany sa používa na zabezpečenie prevádzky ozbrojených síl. Veľkú časť hmotného majetku tvoria zásoby, pričom zásobovanie a tvorba zásob predstavuje jednu z najvýznamnejších funkčných oblastí vojenskej logistiky. Vojenská logistika materiálovo zabezpečuje transformačný proces v podobe výcviku vojenského personálu a poskytuje logistickú podporu jednotkám nasadeným do operácií (vojenských i nevojenských) tak, aby pri dodržaní požiadavky na optimálne využitie zdrojov bol dosiahnutý čo najväčší efekt v podobe nadobudnutých spôsobilostí ozbrojených síl a v konečnom dôsledku v zabezpečení obrany štátu.

Zásoby v ozbrojených silách nie sú primárne určené na tvorbu hmotného finálneho produktu, prostredníctvom ktorého sa dosahuje zisk. V tomto subjekte sa vytvárajú zásoby, ktoré sú určené predovšetkým na spotrebu, pričom niektoré druhy zásob sú plánovito a účelovo vytvárané bez ohľadu na ich aktuálnu potrebu. Ide o zásoby vytvárané pre prechod štátu zo stavu bezpečnosti do vojnového stavu a vojny, rovnako je potrebné vytvárať zásoby pre čas krízovej situácie. V súvislosti s udržiavaním tohto typu zásob vznikajú rezortu obrany náklady súvisiace s ich skladovaním a udržiavaním v požadovanej kvalite. Napríklad munícia

⁴ Bližšie pozri: Vlachynský, K. a kol. 1997. *Podnikové financie*. Bratislava : Súvaha, 1997. s. 173. ISBN 80-88727

a niektoré druhy špeciálneho spotrebného materiálu sa sledujú podľa ročníkov výroby, sérií, prachovej náplne, množstva naraz vyrobeného materiálu a pod. Vojenský proviant sa sleduje podľa mesiacov a ročníkov výroby, liečivá a niektoré druhy zdravotníckeho materiálu sa sledujú podľa výrobných šarží. Ak uvedené druhy zásob nespĺňajú špecifické predpisy (dobu záruky), musia sa vyradiť z používania a nahradiť novým materiálom. To znamená, že na obstarávanie je potrebné vyčleniť dostatočný požadovaný objem finančných zdrojov, na čo sa musí prihliadať pri plánovaní rozpočtu na jednotlivé položky (Morong, 2016). V tomto prípade nemožno usúdiť, že finančné zdroje viazané v zásobách by boli využívané neefektívne. V tejto oblasti finančného riadenia prevažujú požiadavky na dosiahnutie spoločenskej efektívnosti nad efektívnosťou ekonomickou.

ZÁVER

Skúsenosti z praxe aliančných armád vrátane OS SR potvrdzujú, že i v armádnom prostredí je možné aplikovať nástroje a metódy riadenia, ktoré sa osvedčili v podnikovej praxi. Uplatňovanie princípov koncepcie známej pod názvom „New public management“ podobne ako v iných inštitúciách verejného sektora, by malo smerovať k zvýšeniu efektívnosti vynakladania verejných financií, k rastu kvality poskytovaných verejných služieb a k rastu výkonnosti fungovania verejných inštitúcií (Medved', Nemec, a kol., 2011).

Efektívnosť fungovania ozbrojených síl ako výkonného prvku, ktorý spoločnosti poskytuje čistý verejný statok – obranu, závisí od racionálnej kombinácie faktorov, ktoré zaisťujú plnenie požadovaných úloh. Možno povedať, že ide o kombináciu vzácných zdrojov – práce, majetku a kapitálu. Každá organizácia na splnenie stanovených úloh využíva určitý druh majetku. Tam kde je majetok, musí existovať i kapitál, z ktorého bol majetok obstaraný a tento kapitál je potrebné aktívne riadiť (Krč, a kol., 2010).

Na zabezpečenie legitímnej požiadavky spoločnosti, aby verejné finančné zdroje určené na zabezpečenie obrany boli vynakladané efektívne, slúži finančný manažment. Pri jeho implementácii v rezorte obrany je potrebné rešpektovať základné princípy finančného riadenia, dodržiavať platnú legislatívu upravujúcu využívanie verejných finančných zdrojov a zároveň prihliadať na osobitosti podmienok v ktorých sa finančný manažment uplatňuje.

Spracovaný príspevok upozorňuje na vybrané problémy, ktoré je potrebné brať do úvahy pri riadení finančných zdrojov určených na zabezpečenie obrany.

LITERARÚRA

- [1] BERNATÍK, P. 2013. Komparace podnikového finančního řízení s finančním řízením ministerstva obrany. In *Sborník z 8. doktorandské konference „Nové přístupy k zajištění bezpečnosti státu“*. Brno : Univerzita obrany, 2013. s. 7-14. ISBN978-80-7231-901-5
- [2] KRÁĽOVIČ, J. – VLACHYNSKÝ, K. 2002. *Finančný manažment*. Bratislava : IURA EDITION, 2002. 419 s. ISBN 80-89047-17-3
- [3] KRÁĽOVIČ, J. – VLACHYNSKÝ, K. 2006. 2. vyd. *Finančný manažment*. Bratislava: IURA EDITION, 2006. 455 s. ISBN 80-8078-042-0
- [4] KRČ, M. a kol. 2010. *Německá vojenská ekonomika*. Brno : Tribun EU, 2010. 300 s. ISBN 978-80-7399-253-8
- [5] MEDVEĎ, J. – NEMEC, J. a kol. 2011. *Verejné financie*. Bratislava : Sprint dva, 2011. 640 s. ISBN 978-80-89393-46-6
- [6] MORONG, S. 2016. *Zásobovanie v Ozbrojených silách Slovenskej republiky*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, 2016. 90 s. ISBN 978-80-8040-539-7
- [7] OLEJNÍČEK, A. – KUNC, S. 2012. *Ekonomické řízení v podmínkách Armády ČR*. Uherské Hradiště : L. V. Print, 2012. 245. s. ISBN 978-80-260-3277-9
- [8] Organizačný poriadok MO SR
- [9] PROČKOVÁ, M. 2018. *Finančné riadenie v orgánoch verejnej správy* [online]. [cit. 2018.07.03.] Dostupné na internete: <https://www.vsonline.sk/33/financne-riadenie-v-organoch-verejnej-spravy-uniqueidmRRWSbk196FPkyDafLfWAKl6Pu2Qg4HwmL14Oxlrrb1E5JfAe2PhWQ/>
- [10] Smernica Ministerstva obrany Slovenskej republiky č. 7/2017 o riadení rizík v oblasti finančného riadenia
- [11] TETŘEVOVÁ, L. 2008. *Veřejná ekonomie*. 1. vyd. Příbram : PBtisk, 2008. 185 s. ISBN 978-80-86946-79-5
- [12] VALACH, J. a kol. 1999. *Finanční řízení podniku*. 2. vyd. Praha : Ekopress, 1999. 324 s. ISBN 80-86119-21-1
- [13] VLACHYNSKÝ, K. a kol. 1997. *Podnikové financie*. Bratislava : Súvaha, 1997. 398 s. ISBN 80-88727
- [14] Zákon č. 357/2015 Z. z. o finančnej kontrole

Recenzent:

Ing. Viera FRIANOVÁ, PhD.

EFEKTIVITA VZDĚLÁVÁNÍ BEZPEČNOSTNÍHO MANAGEMENTU VE STÁTNÍ SPRÁVĚ

doc. JUDr. PhDr. Ivo SVOBODA, Ph.D.

Vysoká škola regionálního rozvoje v Praze

a Bankovní institut – AMBIS

Lindnerova 575/1

180 00 Praha 8 - Libeň

EFFECTIVENESS OF SECURITY MANAGEMENT EDUCATION IN STATE ADMINISTRATION

ABSTRACT

This article discusses theoretical bases of education in the concept of lifelong learning. The article points out the necessity for lifelong learning but also possibilities to evaluate the effectiveness of this activity, not only from economic point of view, and especially from the perspective of the development of professional competencies of individual and personal development of members of the state administration. The article describes in gross features possibilities of measuring the effectiveness of education.

Keywords: Lifelong learning, effectiveness of education, evaluation, professional competence, state administration, education.

ÚVOD

Vzdělávání dospělých je velmi širokým a v odborné literatuře různě užívaným pojmem, přičemž může zahrnovat buď základní školní vzdělání (které získávají lidé až v dospělém věku) nebo častěji tzv. další vzdělávání. Další vzdělávání je v andragogickém pojetí obvykle pojímáno jako zájmové, občanské nebo další profesní vzdělávání. V rámci státní správy a konkrétněji o ozbrojených sborech pak můžeme hovořit výhradně o profesním vzdělávání v rámci profesního i kariérního růstu, nebo v rámci rekvalifikace.

Současná doba radikálních úsporných opatření si však vyžaduje redukci neefektivních aktivit, a tedy vyvstává potřeba provádět radikální kroky vedoucí k efektivitě vzdělávání příslušníků státní správy. V této souvislosti je třeba vzít v úvahu zejména přesné vyjádření očekávaných klíčových kompetencí absolventů za strany zadavatele vzdělávací aktivity, tak i průběžnou zpětnou vazbu ze strany frekventantů a následně i absolventů a jejich zaměstnavatelů.

V současnosti řada českých vysokých škol realizuje široké spektrum vzdělávacích aktivit v rámci vzdělávání dospělých. Tento stav však stále ještě neodpovídá skutečným potřebám společnosti s ohledem na proměňující se požadavky trhu práce. V praxi ovšem existuje mnoho příležitostí ke zlepšení úrovně v této oblasti. Tlak omezených finančních a časových zdrojů však nutí vedení škol k plánování rozvoje pracovníků ke snaze o jejich **efektivní využívání**. V případě státní správy, resp. konkrétněji aktivit Univerzity obrany v Brně však přistupuje další specifika, a to specifika vyplývající ze statutu školy, jako školy státní.

Kvalitou vzdělávání (tedy vzdělávacích procesů, vzdělávacích institucí, vzdělávací soustavy), se rozumí žádoucí (míněno optimální) úroveň fungování anebo produkce těchto procesů či institucí, která může být předepsána určitými požadavky, např. vzdělávacími standardy, a může být tedy objektivně měřena a hodnocena (Průcha, 1996, s. 64).

Nástrojem řízení kvality je evaluace, která by neměla být vnímána jen jako kontrola, technokratický sběr dat nebo nějaká hierarchizace postupů jednotlivých pracovníků (Rýdl, 1998, s. 82). Pro objasnění pojmu evaluace je možno použít dvou definic:

1. Evaluace je proces systematického shromažďování a analýzy informací podle určitých kritérií za účelem dalšího rozhodování (Bennet, 1994, s. 62).
2. Evaluace je systematické zkoumání hodnoty a efektivity určitého předmětu nebo jevu (Joint Committee on Standards for Educational Evaluation, 1994, s. 117).

V současnosti jsou možné dva přístupy k hodnocení kvality vzdělávání:

1. přístup:

- Hodnocení výsledků vzdělávání studenta v danou chvíli a to podle vnějších ukazatelů (např. vzdělávacích standardů). Hodnocení by mělo probíhat vůči vnějším jednotným požadavkům (např. srovnání studentů mezi sebou apod.).

2. přístup:

- Spočívá v hodnocení výsledků vzdělávání studentů na konci vzdělávání. Kritériem kvality vzdělávání je spokojenost a naplněnost potřeb či očekávání studenta.

Hodnocení neboli evaluace vzdělávacího projektu je tedy zjišťování, zpracování a interpretace dat s cílem vyhodnotit jeho efektivnost.

MĚŘENÍ EFEKTIVITY VZDĚLÁVÁNÍ

Velmi podstatný, i když v odborné literatuře ne zcela konkrétně rozpracovaný, se jeví problém zjišťování efektivity vzdělávání dospělých. Při určování efektivnosti výchovy a vzdělávání se hodnotí nejen výsledek, ale i průběh výchovy a vzdělávání, a to z hlediska stanovených a očekávaných cílů i z hlediska návratnosti nákladů vynaložených na tento proces.

Pojem efektivnost vyjadřuje **vztah mezi cíli, výsledky a náklady na výchovu a vzdělávání**. Hodnocení efektivnosti je cílem a současně i prostředkem zvyšování efektivnosti výchovy a vzdělávání. Efektivnost výchovy a vzdělávání je možno hodnotit z více aspektů a stránek a to dle tří druhů efektivnosti:

- sociální či profesní efektivnost,
- ekonomická efektivnost,
- pedagogická efektivnost.

Skutečnost komplikovanosti hodnocení efektivity vzdělávacích aktivit dospělých lze doložit poznatky Kirkpatricka (1991, s. 81-87), který vymezuje čtyři úrovně hodnocení efektivity profesního vzdělávání dospělých:

1. **Evaluating reaction** tzn. nejrůznějšími metodami (ankety, dotazníky, interview) a technikami se zkoumají bezprostřední reakce účastníků na kurz, lektory, jejich názory na učební látku, její využití v praxi atd.
2. **Evaluating learning** tzn. „klasickými“ školskými způsoby (testy, referáty, zkouškami apod.) se zjišťuje, jak dospělí zpracovali prezentované informace, jaké vědomosti a v jaké kvalitě si je osvojili apod.
3. **Evaluating behavior** tzn. sledováním změn chování a jednání jako důsledek výukového procesu. Může se zjišťovat přímo ve výuce prostřednictvím didaktických metod (hraní

rolí, manažerských her, tréninků apod.) nebo v dalších simulovaných situacích jako na např. aoutdoor training, assesment centre, divadlo jako vzdělávací prostředek apod.

4. **Evaluating result** tzn. zkoumání naplnění hlavního cíle profesního vzdělávání dospělých. Zkoumá se, zda došlo pod vlivem vzdělávání ke změně produktivity práce, ať již u jednoho pracovníka či u celých pracovních kolektivů.

První úroveň (reaction) Kirkpatrickova modelu je hledání odpovědí na otázku, jak se účastníkům vzdělávání školení líbilo a zda probírané problémy byly relevantní pro jejich práci, co si myslí o lektorech a lekcích. K tomu se využívají dotazníky, ankety, rozhovory s účastníky po vzdělávací aktivitě. Mezi výhody hodnocení vzdělávání na první úrovni lze zařadit:

- okamžitou zpětnou vazbu,
- vytvoření mechanismu pro hodnocení a řízení poskytovatelů vzdělávání, instruktorů, kurzů a vyučovacích metod,
- kontrolu nákladů a strategicky vynakládaných prostředků.

Pokud se to dělá dobře, je to způsob, jakým se může organizace dívat na prostředky vynaložené na vzdělávání. Nevýhodou je nedostatečné propojení mezi reakcí na vzdělávání a dopadem na výkonnost, protože i když manažer zjistí, že účastníci byli se školením spokojeni, neznamená to, že to, co se naučili, budou uplatňovat ve své práci.

Kromě hodnocení účastníky školení, je vhodné, aby se i manažer, který provádí hodnocení vzdělávání, seznámil se školením a do celkového hodnocení zahrnul svoje názory a postřehy. Získaný výsledek má větší hodnotu než jednostranné hodnocení školených pracovníků. Podle Kirkpatricka je třeba vykonávat hodnocení školení minimálně na této úrovni s cílem vzdělávání zlepšovat. Současně je také východiskem pro hodnocení na následující druhé úrovni.

Ve druhé úrovni (learning) jde o hodnocení získaných poznatků, toho, co se účastníci školení naučili. K tomu se využívají testy před a po vzdělávací aktivitě tzn. „klasickými“ školskými způsoby (testy, referáty, zkouškami apod.) se zjišťuje, jak dospělí zpracovali prezentované informace, jaké vědomosti a v jaké kvalitě si je osvojili apod. Pokud jsou aktuální dovednosti a znalosti účastníků předem jasné, je hodnocení jednodušší. Hodnocení vzdělávání na této úrovni znamená hledání odpovědí na otázky: Jaké znalosti získali účastníci školení? Které schopnosti zlepšili a rozvinuli? Jaké postoje a názory a jak byly změněny? Při odpovědích na otázky musí absolventi školení prokázat, co z toho, co se

naučili uplatnění v práci. Manažeři tak získají přesvědčivější důkaz o efektivnosti vzdělávání než na první úrovni.

Třetí úroveň (transfer, behavior) je vyhodnocování individuální pracovní výkonnosti, pracovního chování a zjišťování, jak zaměstnanci uplatňují získané poznatky ve své práci. Jde o hledání odpovědi na otázku, jak se absolvováním školení změní práce zaměstnanců. Tato úroveň je **považována za klíčovou**, protože právě v ní se ukáže efektivnost vzdělávacího programu, přestože jsou s ní spojeny i značné potíže. Jako metody hodnocení se využívají strukturované rozhovory s účastníky vzdělávání a jejich nadřízenými, dotazníky pro účastníky a manažery a získání určité kvalifikace. Může se zjišťovat přímo ve výuce prostřednictvím didaktických metod (hraní rolí, manažerských her, tréninků apod.) nebo v dalších simulovaných situacích jako na např. outdoor training, assesment centre, divadlo jako vzdělávací prostředek apod. Přínosem hodnocení vzdělávání na třetí úrovni je identifikace vlivu školení na individuální pracovní výkon a také ukazatele jako je kvalita a produktivita práce a úspora času.

Čtvrtá úroveň (results), nejdůležitější a nejnáročnější, představuje hodnocení vzdělávacího programu na úrovni organizační jednotky. Sleduje se vliv vzdělávací aktivity na růst produktivity, zlepšení kvality výstupu, snížení nákladů a zvýšení kvality výstupu, snížení nákladů a zvýšení mezd. K získání potřebných informací se využívají strukturované rozhovory s vrcholovým managementem, principy benchmarkingu, doporučuje se využití kritérií z prvních tří úrovní.

V literatuře se lze také setkat s rozšířeným tzv. pětiúrovňovým modelem hodnocení výsledků podnikového vzdělávání zaměstnanců. Tento model tvoří již známé čtyři úrovně definované Kirkpatrickem, ke kterým přidává **J. J. Phillips pátou úroveň**.

Pátá úroveň představuje hodnocení konečné hodnoty vzdělávání pro organizaci jako celek z hlediska vyšší ziskovosti, růstu organizace, případně zlepšení její podnikové kultury. Na této úrovni se porovnávají finanční přínosy s vynaloženými náklady. Při zjišťování se zpravidla využívá vzorec pro vypočítání návratnosti investic **ROI (Return on investment)**.

$$\text{ROI} = \frac{p - n}{n} \times 100$$

kde:

p = příjmy resp. přínosy vzdělávání

n = náklady na vzdělávání

Takto vypočítaný výsledek vyjadřuje procentuální návratnost investovaných prostředků. K výpočtu je třeba nejdříve stanovit přínosy a náklady na vzdělávání. Pokud jde o přínosy, je vhodné zahrnout do výpočtu časové úspory (tzn. ušetřený čas vyjádřený pomocí hodinové mzdy), zvýšení produktivity (finanční přínos produkcí např. dalších výrobků vlivem školicí aktivity), zlepšení kvality výstupu (méně reklamací apod.).

Oproti tomu při vyčíslení nákladů na vzdělávací aktivitu je možné brát v úvahu náklady na návrh a organizaci vzdělávání (vzdělávací materiály, vybavení, pronájem, doprava, ubytování strava, mzdové náklady a nižší produktivita práce vlivem toho, že zaměstnanci, kteří se momentálně účastní školení, tak se neúčastní v pracovním procesu. Aby bylo možné získat komplexní výsledek o efektivitě vzdělávání, je třeba, aby byla evaluace **prováděna na všech úrovních hodnocení.**

Dále se třeba zmínit **pedagogickou efektivitu** vzdělávání dospělých, resp. zaměstnanců ve státní správě či přímo vojenských profesionálů, a to úrovní, která je popisovaná v prvním bodě. Efektivnost pedagogického procesu dospělých je možno hodnotit na základě praktických zkušeností i poznatků vyvozených z experimentů a empirického ověřování určitých teorií a zákonů, například teorie kreativity, teorie problémového vyučování, teorie systémové optimalizace apod. Při takovém zkoumání se používají metody pedagogicko-psychologického a pedagogicko-sociologického výzkumu i běžné výchovně vzdělávací metody.

Cílem analýzy pedagogické efektivnosti je zjištění, do jaké míry se výsledky určité etapy výchovně vzdělávacího procesu shodují, případně odlišují od stanovených výchovně vzdělávacích cílů nebo hypotéz, ověřovaných teorií a zákonů. Na základě zjištění a analýz, které faktory podmínily pedagogickou efektivnost pozitivně a které negativně, se stanoví podmínky i prostředky optimalizace výchovně vzdělávacího procesu.

Ukazateli pedagogické efektivnosti nejčastěji bývají **kvantita a kvalita změn, ke kterým dochází v procesu výchovy a vzdělávání dospělých.** Efektivní je takový výchovně vzdělávací proces, v němž se dosahuje maximálních výsledků v minimálním čase, při nejmenší námaze a vynaložených prostředcích. Zvyšovat efektivnost procesu výchovy a vzdělávání znamená optimalizovat především vztahy mezi faktory, které podporují efektivnost, tj. zvyšovat vliv cílů, obsahu, metod, didaktických prostředků, učitelů, vychovatelů, účastníků, sociálního klimatu, motivace i organizace výchovně vzdělávacích procesu.

ZÁVĚR

Na základě uvedených skutečností je zřejmé, že zvyšování efektivity ve vzdělávání zaměstnanců ve státní správě a konkrétně vojenských profesionálů je nutno řešit systémově na základě aktuálních potřeb společnosti, tedy na základě návratnosti investic finančních, materiálních i personálních, a to zejména vlivem optimalizace faktorů jako je organizace studia, frekvence konzultací, forma výuky, didaktické prostředky apod. Svědčí o tom i studijní výsledky absolventů u zkoušek. Také hodnocení studia jako celku dosahuje stále lepších výsledků.

Do budoucna bych také rád ověřil efektivitu dalšího vzdělávání příslušníků státní správy a konkrétně vojenských profesionálů z pohledu jejich využití získaných poznatků v praxi. Vím, že se jedná o téma náročné, v naší literatuře ne příliš frekventované, nicméně bych chtěl alespoň zčásti přispět k řešení problému, který je a bude v dalším vzdělávání příslušníků státní správy a konkrétněji vojenských profesionálů stále aktuální.

LITERATURA

- [1] BELCOURT, M., WRIGHT, P. C. *Vzdělávání pracovníků a řízení pracovního výkonu*, Praha: Grada, 1998.
- [2] EGER, L., *Personální řízení*. Liberec: Technická Univerzita, 2004. ISBN 8070837993.
- [3] CHRÁSKA, M. *Základy výzkumu v pedagogice*. 2. vyd. Olomouc: Pedagogická fakulta UP, 1998. ISBN 8070677988.
- [4] KAMIAČ, A. *Ekonomika vzdelania*. Bratislava: Práca, 1971.
- [5] KIRKPATRIKA (1991, s. 81-87),
- [6] MPSV ČR. *Strategie rozvoje lidských zdrojů pro ČR*. Úřad Vlády ČR. Praha 2003.
- [7] *Memorandum o celoživotním učení* (<http://www.nvf.cz/archiv/memorandum/obsah.htm>)
- [8] MUŽÍK, J. *Androdidaktika*. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 8073570459.
- [9] MŠMT. *Národní program rozvoje vzdělávání v ČR : Bílá kniha*. Praha: Tauris, 2001.
- [10] MŠMT. *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy ČR*, Praha: 2001.
- [11] NEZVALOVÁ, D. *Kvalita ve škole*. Olomouc: Vydavatelství UP, 2002. ISBN 8024404524.
- [12] PRÁŠILOVÁ, M. *Vybrané kapitoly ze školského managementu pro pedagogické pracovníky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 80-244-1415-5.

- [13] PRÁŠILOVÁ, M., OBST, O. Zkušenosti s realizací korespondenční formy studia na PdF UP. In *Otevřené a distanční vzdělávání na vysokých školách: Materiály k otevřenému a distančnímu vzdělávání 6/2000*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2000. ISBN 80-2440120-7.
- [14] PRŮCHA, J. WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 8071787728.
- [15] PRŮCHA, J. *Pedagogická evaluace*. Brno: MU CDV, 1996. ISBN 8021013338.
- [16] PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 8071786314.
- [17] PRŮCHA, J. *Vzdělávání a školství ve světě..* Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-290-4.
- [18] SKALKA, J. A kol. *Základy pedagogiky dospělých*. Praha: SPN, 1989. ISBN 80-0421-63-66.
- [19] SVOBODA, I. Vzdělávání technické bezpečnosti a některé legislativní aspekty technické bezpečnosti. In. CHRÁSKA, M., KLEMENT, M., KROPÁČ, J. *Sborník z mezinárodní konference „Trendy technického vzdělávání“*. Olomouc: UP Olomouc, 2005. 6 s. ISBN 80-7220-227-8.
- [20] SVOBODA, I., OPLETALOVÁ, A. Realizace „Pedagogického studia učitelů“ distanční formou. In. *Sborník z XXVI. mezinárodního kolokvia o řízení osvojovacího procesu, Univerzita obrany Brno*. Brno: Univerzita obrany, 2008. 6 s. ISBN 978-80-7231-511-6.
- [21] SVOBODA, I., VIČAR, R. Efektivita ve vzdělávání vojenských profesionálů. In. *Sborník z vědecké konference „Ochrana – Bezpečnost – Obrana“*. Brno: Univerzita obrany, 2008. 10 s. ISBN 978-80-7231-561-1.

Recenzent:

doc. Ing. Peter SPILÝ, PhD.

SÚ ŠTUDENTI PRIJATÍ V AKADEMICKOM ROKU 2018/2019 NA AOS GMRŠ DOBRE PRIPRAVENÍ Z FYZIKY?

RNDr. Eva BAJČIOVÁ JUREČKOVÁ, PhD.

Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika,
Katedra elektroniky

ARE THE STUDENTS ADMITTED IN THE ACADEMIC YEAR 2018/2019 AT THE ARMED FORCES ACADEMY OF GEN. M. R. ŠTEFÁNIK WELL PREPARED IN PHYSICS?

ABSTRAKT

V akademickom roku 2018/2019 zahájilo štúdium na Akadémii ozbrojených síl generála M. R. Štefánika v Liptovskom Mikuláši aj 32 študentov 3-ročného denného bakalárskeho štúdia v študijnom programe Vojenské spojovacie a informačné systémy. Článok prináša výsledky dotazníka, z ktorého sa učitelia fyziky pôsobiaci na Akadémii ozbrojených síl dozvedeli, akí študenti sú prijatí na vojenskú akadémiu z hľadiska ich pripravenosti z fyziky. Získané informácie sú potrebné pre ich následnú pedagogickú prácu so študentmi.

Kľúčové slová: fyzika, vyučovanie, dotazník

ABSTRACT

In the academic year 2018/2019, 32 students began a 3-year full-time bachelor study program of the Military Connections and Information Systems at the Armed Forces Academy of M. R. Štefánik in Liptovský Mikuláš. This paper presents the results from the questionnaire of which the teachers of physics working at the Armed Forces Academy learned what kind of students are admitted to the military academy in terms of their Physics readiness. The obtained data are necessary for lecturers' subsequent educational work with students.

Key words: physics, teaching, questionnaire

ÚVOD

Záujem mladých ľudí o vojenské povolanie klesá. Napriek snahe Akadémie ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika (ďalej len AOS) v Liptovskom Mikuláši, ktorá pre získanie dostatočného počtu kvalifikovaných uchádzačov o štúdium uskutočňovala v akademickom roku 2017/2018 rôzne formy prezentácií a ponúk vzdelávania, nepodarilo sa na 100 % naplniť stanovené počty prijímaných študentov.

Prihlášku na AOS si do 1. ročníka v akademickom roku 2018/2019 podalo 435 stredoškóľakov. Študenti sa uchádzali o štúdium na jeden zo štyroch otváraných trojročných denných bakalárskych študijných programov: Bezpečnosť a obrana štátu (ďalej BOŠ), Elektronické zbraňové systémy (EZS), Vojenské spojovacie a informačné systémy (VSIS) a Zbraňové systémy, zbrane a ich časti (ZSZČ).

Uchádzači o štúdium v rámci prijímacieho konania okrem úspešného absolvovania vedomostných testov z predmetov Matematika a Anglický jazyk museli splniť aj podmienky prijatia do prípravnej štátnej služby profesionálneho vojaka (lekárske vyšetrenie, psychodiagnostické vyšetrenie, testy fyzickej zdatnosti) – tieto podmienky splnilo 145 uchádzačov. Na AOS do 1. ročníka denného vojenského bakalárskeho štúdia bolo celkovo prijatých 119 študentov.

V troch študijných programoch (okrem študijného programu BOŠ) patrí medzi povinné vyučovacie predmety aj predmet Fyzika. Dotácia hodín na predmet Fyzika a taktiež počet kreditov, ktoré možno získať za úspešné absolvovanie tohto predmetu sú v jednotlivých študijných programoch rôzne. U študentov študijných programov EZS a ZSZČ sa fyzika učí v dvoch semestroch – v 1. semestri štúdia v rámci predmetu Fyzika I (70 hodín/7 kreditov) a v 2. semestri štúdia v rámci predmetu Fyzika II (42 hodín/4 kredity).

Článok sa týka študentov študijného programu VSIS – v tomto študijnom programe sa fyzika učí v rámci jedného predmetu Fyzika I a to v 1. semestri štúdia s počtom hodín 70.

CHARAKTERISTIKA PREDMETU FYZIKA I

Na začiatku zimného semestra akademického roka 2018/2019 nastúpilo na AOS 32 študentov študijného programu VSIS, kedy u nich začalo vyučovanie predmetu Fyzika I. Boli rozdelení do 2 študijných skupín: B13a VSIS (17 študentov) a B13b VSIS (15 študentov). Vyučovanie fyziky u študentov študijného programu VSIS prebieha formou prednášok (56 hodín) a cvičení (14 hodín). Zatiaľ čo prednášky z fyziky prebiehali spoločne u oboch skupín,

cvičenia boli realizované samostatne v každej spomínanej skupine. Učivo je rozdelené do 2 tém: Klasická mechanika a Klasická elektrodynamika.

Organizácia štúdia v bakalárskych študijných programoch je založená na kreditovom systéme. Predmet Fyzika I má v študijnom programe VSIS priradených 7 kreditov. Za absolvovanie predmetu môže študent získať 0 až 100 bodov. Známkou za predmet je súhrnom *priebežného hodnotenia* (0 až 40 bodov) a *hodnotenia pri skúške* (0 až 60 bodov), pričom skúšanie prebieha výlučne v písomnej podobe. *Priebežné hodnotenie* pozostáva z hodnotenia 2 písomných testov – priebežného písomného testu (0 až 20 bodov) a záverečného písomného testu (0 až 20 bodov). Absolvovanie predmetu sa hodnotí známkou podľa klasifikačnej stupnice, ktorú tvorí šesť klasifikačných stupňov: A (známka 1), B (známka 1,5), C (2), D (2,5), E (3), FX (4). Študent získa kredity za predmet vtedy, ak jeho výsledky boli ohodnotené niektorým z klasifikačných stupňov od A po E (minimálny počet bodov na ohodnotenie stupňom E je 60). Ak výsledky študenta nespĺňajú ani minimálne kritériá, ohodnotený je klasifikačným stupňom FX (nedostatočne) – v tomto prípade kredity za predmet nezíska.

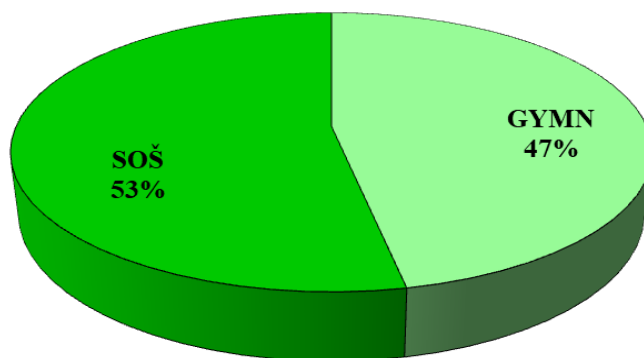
V minulom období bola súčasťou prijímacieho konania na štúdium aj skúška z fyziky. Z jej výsledkov získali učitelia isté informácie ohľadne fyzikálnych vedomostí študentov. V súčasnosti záujemcovia o štúdium v bakalárskych študijných programoch prijímaciu skúšku z fyziky nerobia (vedomostná prijímacia skúška sa vykonáva pre všetky študijné programy formou písomných testov z matematiky a anglického jazyka). Z tohto dôvodu učitelia, ktorí učia na AOS fyziku, použili na začiatku vyučovania tohto predmetu u študentov študijného programu VSIS prijatých na AOS dotazníkovú metódu, aby získali isté informácie z hľadiska ich pripravenosti z fyziky.

VÝSLEDKY DOTAZNÍKA

Na zistenie údajov o respondentoch bol použitý neanonymný dotazník zostavený z 5 diagnostických položiek. Prieskumu boli podrobení študenti 1. ročníka študijnej skupiny B13a VSIS a B13b VSIS na začiatku zimného semestra akademického roka 2018/2019, kedy u nich začalo vyučovanie predmetu Fyzika I. Dotazník vyplnilo spolu 32 študentov, z toho 17 študentov bolo zo študijnej skupiny B13a VSIS a 15 študentov zo skupiny B13b VSIS. 78,1 % z celkového počtu respondentov boli chlapci a 21,9 % boli dievčatá.

Z **Grafu 1** je zrejmé percentuálne zastúpenie študentov z hľadiska typu strednej školy absolvovanej pred príchodom na vysokú školu (GYMN – gymnázium, SOŠ – stredná odborná

škola). Dlhoročné skúsenosti učiteľov fyziky ukazujú, že na úspešné zvládnutie vysokoškolskej fyziky sú najlepšie pripravení absolventi gymnázií. Z tohto pohľadu fakt, že medzi sledovanými študentmi je gymnazistov menej ako jedna polovica, vyznieval nie príliš optimisticky (absolventi stredných odborných učilíšť s maturitou sa v študijných skupinách B13a VSIS a B13b VSIS nevyskytovali).

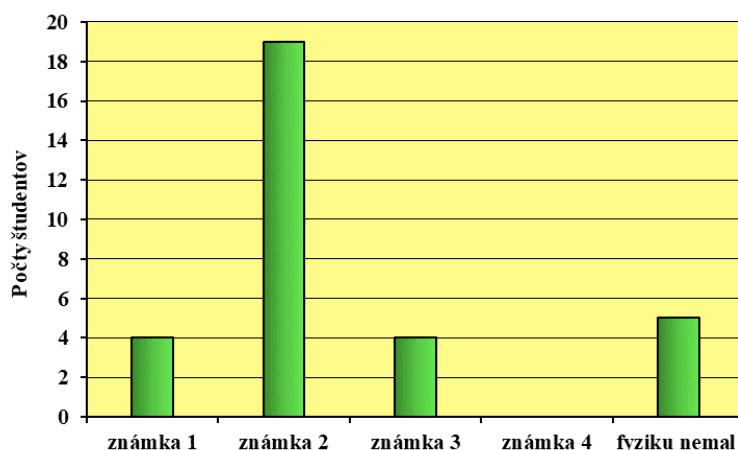
Graf 1 Percentuálne zastúpenie študentov podľa typu strednej školy absolvovanej pred vysokou školou

Dôležitú úlohu tiež zohráva počet rokov fyziky na strednej škole (**Tabuľka 1**). Najlepšie je na fyziku pripravená približne jedna šestina respondentov, ktorí mali na strednej škole 4 roky fyziku, viac ako polovica respondentov mala 3 alebo 2 roky fyziku a takmer vôbec nie je na tento predmet pripravená jedna tretina respondentov, ktorí na strednej škole mali fyziku 1 rok alebo tento predmet vôbec nemali.

Počet rokov fyziky na strednej škole	Percentuálne zastúpenie študentov [%]
4	15,6
3	31,3
2	21,9
1	15,6
0	15,6

Tabuľka 1 Percentuálne zastúpenie študentov podľa počtu absolvovaných rokov vyučovania fyziky na strednej škole

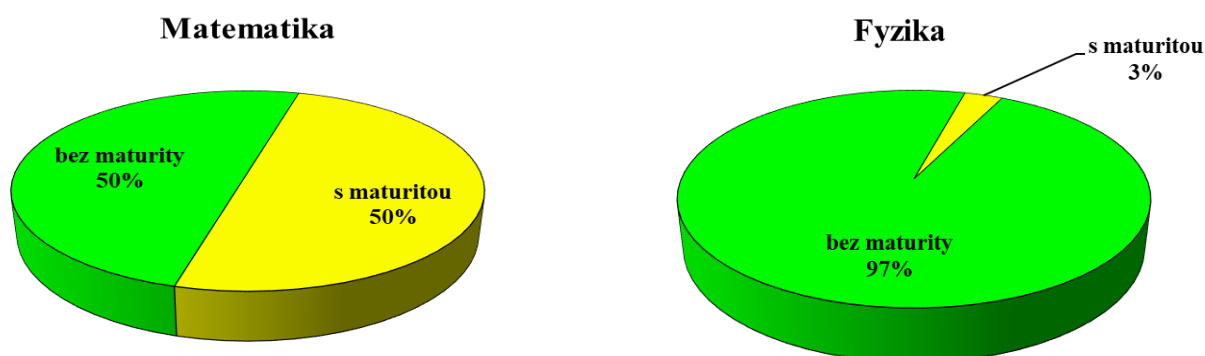
Keďže uchádzači o vysokoškolské štúdium na vojenskej akadémii prijímaciu skúšku z fyziky nerobia, zaujímalo nás, akí študenti – čo sa týka stredoškolských výsledkov z fyziky – sú na AOS prijatí (**Graf 2**).

Graf 2 Výsledky prieskumu zameraného na zistenie poslednej známky z predmetu Fyzika na vysvedčení

Z **Grafu 2** je možné vidieť, akou poslednou známku z predmetu Fyzika na vysvedčení boli respondenti ohodnotení. 71,9 % študentov malo poslednú známku z fyziky na vysvedčení „jednotku“ alebo „dvojku“, 12,5 % malo na vysvedčení „trojku“, ani jeden študent neuviedol „štvorku“ a 15,6 % študentov fyziku na strednej škole nemalo. Priemerná hodnota poslednej známky z predmetu Fyzika na vysvedčení, ktorú sme vypočítali z výsledkov získaných prieskumom, je 2,00.

Vzhľadom na to, že vstupnými predpokladmi pre úspešné zvládnutie vysokoškolského predmetu Fyzika sú znalosti študentov zo stredoškolskej matematiky a fyziky na úrovni gymnázia, zaujímalo nás, či prváci prijatí na bakalárske štúdium v študijnom programe VSIS maturovali z týchto predmetov a s akými výsledkami (**Graf 3**).

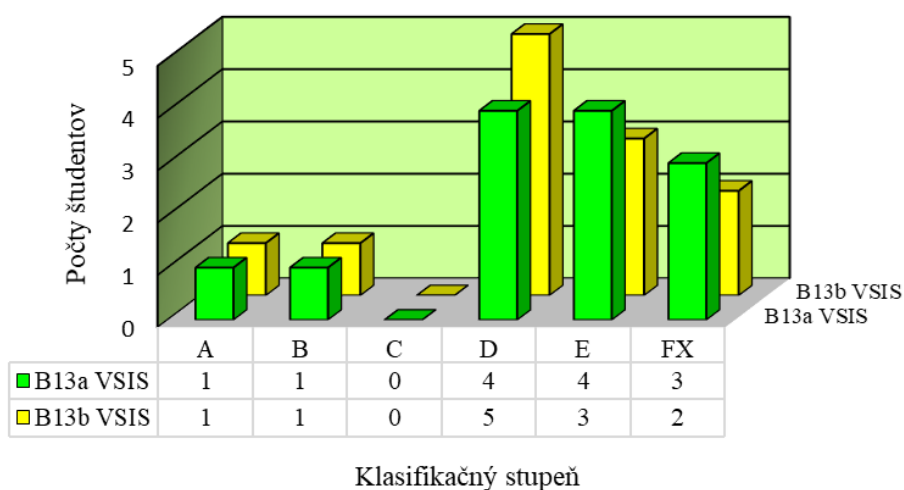

Graf 3 Výsledky prieskumu zameraného na zistenie zastúpenia študentov s maturitou z predmetu Matematika a z predmetu Fyzika

Kým 50 % opýtaných respondentov uviedlo, že z matematiky maturovalo (priemerná známka z matematiky na maturite bola 1,63) a zvyšných 50 % nematurovalo, čo sa týka maturovania z fyziky je skóre alarmujúce – z fyziky maturoval len 1 študent (3 %) a až 97 % študentov z fyziky nematurovalo.

ZÁVER

Cieľom tohto príspevku bolo zhrnúť výsledky dotazníka, z ktorého učitelia fyziky získali isté informácie o tom, akí študenti boli v akademickom roku 2018/2019 prijatí na AOS gen. M. R. Štefánika v Liptovskom Mikuláši na bakalárske štúdium v študijnom programe VSIS z hľadiska ich pripravenosti z fyziky. Študenti prichádzajúci študovať na AOS majú veľmi rôznorodé a veľakrát nedostatočné vedomosti z fyziky. Napomáha tomu neustála redukcia hodín fyziky na strednej škole. Vysokoškolská výučba fyziky je preto veľmi náročná a vyučujúci musia zvoliť primerané tempo a metódy. Pre mnohých študentov je problémom zvládnutie semestrálnej skúšky z fyziky – na ilustráciu môže poslúžiť fakt, že v predchádzajúcom akademickom roku 2017/2018 bola priemerná známka z predmetu Fyzika I v študijných skupinách B13a VSIS a B13b VSIS 2,74 (v **Grafe 4** je uvedená klasifikácia študentov v predmete Fyzika I po jeho absolvovaní a následnom hodnotení na záver zimného semestra akademického roka 2017/2018).

Graf 4 Klasifikácia študentov študijných skupín B13a VSIS a B13b VSIS v predmete Fyzika I v akademickom roku 2017/2018

Snáď ešte závažnejší je fakt, že z 25 hodnotených študentov piati nezískali za predmet kredity (boli ohodnotení klasifikačným stupňom FX) a kvôli nesplneniu požiadaviek vyplývajúcich pre príslušný študijný program boli zo štúdia vylúčení.

LITERATÚRA

- [1] DARÁK, M., KRAJČOVÁ, N.: *Empirický výskum v pedagogike*. 1. vyd. Prešov: Manacon, 1995. ISBN 80-85668-22-X
- [2] TUREK, I.: *Učiteľ a pedagogický výskum*. 1. vyd. Bratislava: Metodické centrum mesta Bratislavy, 1996. ISBN 80-7164-173-1
- [3] SPILÝ, P.: *Vyhodnotenie letného semestra a akademického roka 2017/2018*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, 2018.

Recenzent:

Dr. h. c. prof. Ing. Miroslav LÍŠKA, CSc.

VIACJAZYČNOSŤ AKO POLITICKÝ CIEĽ EURÓPSKEJ ÚNIE

Mgr. Eva RÉVAYOVÁ,

Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika,

Demänová 393, 031 06 Liptovský Mikuláš 6,

E-mail: eva.revayova@aos.sk

EUROPEAN MULTILINGUALISM AS A POLITICAL GOAL

ABSTRACT

Over the past few years Europe has been facing significant geopolitical and security changes. Strategic communication, respect and understanding in an environment full of language, cultural and religious diversity is crucial. Political leaders and senior military representatives of european countries increasingly link security and foreign language skills. Multilingualism is seen as one of the tools to boost security.

Keywords: multilingualism, armed forces, security, European Union, language education

ABSTRAKT

Za posledných pár rokov čelí Európa výrazným geopolitickým a bezpečnostným zmenám. Strategická komunikácia, rešpekt a pochopenie sú v priestore plnom jazykovej, kultúrnej a náboženskej diverzity kľúčové. Politické špičky a vysokí vojenský predstavitelia európskych krajín čoraz častejšie hovoria o prepojení bezpečnosti a znalosti cudzích jazykov. Viacjazyčnosť je vnímaná ako jeden z prostriedkov posilnenia bezpečnosti.

Kľúčové slová: viacjazyčnosť, ozbrojené sily, bezpečnosť, Európska únia, jazykové vzdelávanie

ÚVOD

Nedávne udalosti v Európe a jej blízkom okolí začali upriamovať pozornosť politikov aj verejnosti na globalizáciu a výzvy, ktoré nevyhnutne so sebou prináša. Svojou intenzitou zasahuje všetky oblasti ľudskej činnosti a mení ráz Európy. Prejavuje sa vo sfére politickej, ekonomickej, ekologickej, kultúrnej, sociologickej a v neposlednom rade vo sfére bezpečnostnej a vojenskej. Vo všetkých týchto oblastiach neustále prebieha výmena informácií medzi veľkým počtom rôznych národov a kultúr. Následkom týchto javov sú zmeny v používaní a výskyte cudzích jazykov v Európe. Európska únia reaguje na tieto meniace sa podmienky zmenami v prioritách jazykového vzdelávania.

1. ČO JE VIACJAZYČNOSŤ

Rada Európy definuje termín „viacjazyčnosť“ v kontexte jazykových kompetencií občanov ako schopnosť osoby používať viac jazykov. Viacjazyčnosť je tiež chápaná ako spolužitie viacerých jazykových komunít na jednom geografickom území a takisto aj princíp práce v európskych inštitúciách, čiže tlmočenie, preklady dokumentov alebo internetových stránok.

Pre označenie viacjazyčnosti ako didaktického cieľa používajú jazykovedci termín „plurilingvizmus“. Rozumie sa tým používanie viacerých jazykov jednotlivcom. Tento termín sa odlišuje od „multilingvizmu“, ktorý referuje výlučne ku skupine alebo skupinám, ktoré hovoria viacerými jazykmi, čiže ku koexistencii viacerých jazykov v rámci danej spoločenskej skupiny – tzv. „kolektívnej viacjazyčnosti“. Bilingvizmus alebo dvojazyčnosť je schopnosť aktívne používať dva jazyky v bežnom styku.¹

2. VIACJAZYČNOSŤ AKO DÔSLEDOK GLOBALIZÁCIE

Európska únia si na jednej strane uvedomuje dôležitosť zachovania kultúrnej i jazykovej rôznorodosti svojich 28 členských štátov, na druhej strane však propaguje politiku viacjazyčnosti. Model viacjazyčnosti predstavuje nástroj na zjednocovanie života Európanov, lepší prístup k informáciám, vzdelaniu, obchodným kontaktom či zamestnaniu. Tento model nie je z historického hľadiska ničím novým. Obyvatelia stredovekej Európy, tak ako dnes, hovorili viacerými jazykmi. Vo svojom každodennom živote používali jazyk svojho národa, avšak z úradných alebo náboženských dôvodov museli používať latinčinu prípadne

¹Duchoňová, Z. *Viacjazyčnosť vo vyučovaní na základných školách*, 2014 Dostupné na: https://mpc-edu.sk/sites/default/files/publikacie/duchonova_viacjazycnost.pdf[31.10.2018]

hebrejčinu. Európa teda nebola a ani nie je priestorom, v ktorom by sa všetka jazyková a kultúrna jedinečnosť „zlievala“, ale naopak zakladá si na „jednote v rozmanitosti“. Článok 22 Charty základných práv Európskej únie zaväzuje Úniu rešpektovať kultúrnu, náboženskú a jazykovú rozmanitosť.²

3. JAZYKY EÚ

V súčasnosti má Európska únia 24 úradných jazykov a viac ako 60 pôvodných regionálnych alebo menšinových jazykov.³ Úradný jazyk je definovaný ako jazyk stanovený zákonom a určený na komunikáciu medzi úradmi a medzi občanmi úradmi. Občania môžu zaslať európskym inštitúciám dokument v ktoromkoľvek z týchto jazykov a tie sú povinné naň v danom jazyku odpovedať. Jazyková rovnosť je však z pragmatického hľadiska iba ilúziou. Európski politici sa spravidla vopred dohodnú, v ktorom jazyku budú rokovať. Je to prevažne v anglickom alebo francúzskom jazyku. Angličtina ako lingua franca svoje postavenie výrazne dramaticky nezmení ani po brexite. Hoci už teraz sú markantné určité zmeny v prístupe k používaniu angličtiny, napr. jazykovedci používajú na jej označenie termín „kontinentálna angličtina“ alebo „Euro-angličtina“ a badáme v nej gramatické zmeny či zmeny v slovtvorných procesoch a výslovnosti, angličtina aj počas svojej novej éry bude v európskom priestore dominovať.

Zastávam však názor bývalého komisára pre viacjazyčnosť Leonarda Orbána: „Každý si môže všimnúť, že angličtina je v EÚ prítomná stále viac a viac, ale súčasne je menej a menej postačujúca.“⁴ Komisár Orbán ďalej uvádza príklady dôvodov tejto reality: kultúra, zamestnateľnosť či osobná motivácia, posilnenie konkurencieschopnosti, prístup k trhu a podobne. Vo svojej stratégii EÚ pre viacjazyčnosť propagoval názor, že každý Európan má ovládať jazyk svojho suseda a lingua franca. Už v roku 2007 bola výučba dvoch cudzích jazykov politickou prioritou EÚ. Na tieto tendencie nadviazala aj súčasná komisárka pre viacjazyčnosť Androulla Vassiliou: „Zlepšenie celkovej úrovne jazykových zručností v Európe prispeje aj k napĺňaniu stratégie Európa 2020 pre inteligentný a inkluzívny rast

² Charta základných práv Európskej únie Dostupné na: <https://www.employment.gov.sk/files/legislativa/dokumenty-zoznamy-pod/charta-eu.pdf> [31.10.2018]

³ Dostupné na: https://europa.eu/european-union/topics/multilingualism_sk [31.10.2018]

⁴ Orban, L. *Viacjazyčnosť nie je len étosom, ale i konceptom a filozofiou* Dostupné na: <https://euractiv.sk/section/buducnost-eu/interview/leonard-orban-viacjazycnost-nie-je-len-etosom-ale-i-konceptom-a-filozofiu/> [31.10.2018]

a viacjazyčnosť je kľúčovou súčasťou našich vlajkových iniciatív – Mladí v pohybe a Agendy pre nové zručnosti a pracovné miesta.“⁵

4. PRIESKUMY A ÚDAJE

Podľa prieskumu Eurobarometer z roku 2012 o viacjazyčnosti a učení sa cudzích jazykov približne 72% Európanov súhlasí s cieľom EÚ, aby každý ovládal okrem svojho materinského jazyka ešte ďalšie dva cudzie jazyky. 98% považuje ovládanie cudzích jazykov pre budúcnosť ich detí za prínos. Prieskum ďalej ukázal, že viac ako polovica Európanov (53%) používa cudzie jazyky v práci a 45% z nich si myslí, že kľúčom k lepšiemu zamestnaniu boli v ich prípade práve znalosti cudzích jazykov.⁶ Angličtina spolu s francúzštinou a nemčinou patria medzi tzv. pracovné jazyky EÚ. Po angličtine je nemčina považovaná za najužitočnejší jazyk v Európe. S podielom približne 20% je to najrozšírenejší materinský jazyk v Európe a hovorí ňou okolo 88 miliónov ľudí.⁷ Vzhľadom ku geografickej polohe Slovenska má znalosť nemčiny ako druhého cudzieho jazyka pre nás nezanedbateľný význam. Nemecko patrí k najdôležitejším obchodným partnerom Slovenska. V mnohých pracovných odvetviach ako napr. automobilový priemysel, elektronika, strojárstvo, zdravotníctvo... atď je nemčina čoraz žiadanejšia. Súťaživosť na pracovnom trhu je silná a dobrá znalosť nemeckého jazyka je veľkou výhodou.

5. CUDZIE JAZYKY A OZBROJENÉ SILY

Geopolitické vplyvy sa zákonite odrážajú aj v armáde. Za posledných 30 rokov nepretržite vzrastá význam vyučovania cudzích jazykov v rámci ozbrojených síl, najmä angličtiny, keďže sme od roku 2004 členom NATO. Nakoľko je angličtina úradným jazykom NATO, snažili sa všetky členské štáty v prospech úspešnej integrácie vytvoriť efektívne štruktúry pre jazykové vzdelávanie svojich príslušníkov. Interoperabilita v rámci Aliancie, operácie v rámci NATO, OSN, OBSE, EÚ a pod. odrážajú nevyhnutnosť kvalitného jazykového vzdelávania profesionálov.

Profesionálni vojaci potrebujú znalosti cudzích jazykov tak pre praktické každodenné pracovné nasadenie ako aj pre svoj kariérny postup. Celoživotné vzdelávanie, zvyšovanie odbornosti, veda a výskum, praktické školenia či pobyty v zahraničí prispievajú k celkovému

⁵ Dostupné na: <https://euractiv.sk/section/podnikanie-a-praca/news/eu-male-a-stredne-podniky-potrebuju-jazyky-015925/>[31.10.2018]

⁶ Dostupné na: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-679_sk.htm[31.10.2018]

⁷ Dostupné na: <https://www.sme.sk/c/1483350/najrozsirenejši-materinsky-jazyk-v-unii-je-nemcina.html>[31.10.2018]

rozvoju ozbrojených síl. Armády EÚ a USA už roky integrujú do svojich systémov vzdelávania jazykovú prípravu svojich profesionálov s dôrazom na anglický jazyk a ďalší cudzí jazyk. Opodstatnenosť viacjazyčnosti bola však na Slovensku za cca posledné desaťročie zaznávaná takmer vo všetkých sférach, ozbrojené sily nevynímajúc. Pritom na väčšine slovenských stredných škôl (dokonca aj základných) študujú žiaci dva cudzie jazyky.⁸ Je preto dôležité, aby boli pre profesionálnych vojakov vytvorené adekvátne podmienky na nadviazanie na predchádzajúce vedomosti a na následné zvyšovanie jazykovej kompetencie v dvoch cudzích jazykoch.

Keď sa pozrieme na jazykovú koncepciu Akadémie ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika za posledných cca 10-11 rokov, všimneme si jeden zásadný bod zlomu týkajúci sa prístupu k viacjazyčnosti. V roku 2007 bolo naposledy uchádzačom o štúdium umožnené zvoliť si cudzí jazyk (anglický alebo nemecký) v rámci prijímacích skúšok. Od tohto roku bolo jazykové vzdelávanie zamerané výlučne na anglický jazyk. V triedach s pokročilou úrovňou bol vyučovaný odborný jazyk – vojenská angličtina, u študentov so vstupnou znalosťou nízkou až nulovou bola výuka zameraná na všeobecný jazyk. Druhý cudzí jazyk sa opäť začal vyučovať až v roku 2014, aj to len v rámci externého štúdia jedného konkrétneho študijného programu – Bezpečnosť a obrana štátu. Čoraz častejšie pritom vznikajú okolnosti, v ktorých znalosti lingua franca jednoznačne nepostačujú. Ako príklad môžem uviesť operáciu EUFOR-ALTHEA v Bosne a Hercegovine, kde v ôsmich prípadoch z dvanástich bol operačným veliteľom príslušník z niektorej nemecky hovoriacej krajiny a nemecky hovoriaci profesionálni vojaci (Rakúšania a Švajčiari) participujúci v tejto operácii predstavujú približne dve pätiny z celkového počtu vojakov z 18 zúčastnených krajín.

K východiskovým materiálom, o ktoré sa opiera jazykové vzdelávanie profesionálnych vojakov patrí predovšetkým norma NATO – STANAG 6001. V súlade s touto normou je výučba a testovanie cudzieho jazyka zameraná na štyri zručnosti: poslušnosť s porozumením, čítanie s porozumením, písanie a hovorenie. Ďalej je to už spomínaná Koncepcia vyučovania cudzích jazykov v základných a stredných školách, Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky – učenie sa, vyučovanie, hodnotenie (už v prvej kapitole sa zaoberá viacjazyčnosťou) a v neposlednom rade aj lisabonská stratégia EÚ, ktorá propaguje

⁸Vláda SR schválila 12.septembra 2007 dokument „Koncepcia vyučovania cudzích jazykov v základných a stredných školách“, ktorý zdôrazňuje, že „základnou filozofiou reforiem v oblasti jazykovej politiky je podporovať vznik multikultúrnej európskej spoločnosti, čo predpokladá dosiahnutie komunikačných kompetencií minimálne v dvoch cudzích jazykoch“ Dostupné na: [http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-51587?prefixFile=m_\[31.10.2018\]](http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-51587?prefixFile=m_[31.10.2018])

skvalitnenie a posilnenie jazykového vzdelávania. Ak chceme držať krok s európskym priestorom a svetovými trendami, mal by byť náš systém vzdelávania rozvíjaný v súlade s európskymi tendenciami.

ZÁVER

Viacjazyčnosť prináša množstvo benefitov pre profesionálnych vojakov i civilov všetkých vekových kategórií. Psychologické a lingvistické výskumy potvrdzujú prospešné vplyvy na kognitívne schopnosti, vnímavosť, komunikačné a interpretačné schopnosti, medzijazykové porozumenie, kreativitu, všeobecný rozhľad, vyššie sebavedomie a mnoho ďalších oblastí. Ľudia ovládajúci viac než jeden cudzí jazyk majú tendenciu byť flexibilní a ľahšie znášajú zmeny. Sú otvorenejší a vnímavejší voči novým podnetom. Neučia sa nový cudzí jazyk (learn a language), ale skôr si ho osvojujú prirodzeným spôsobom (acquire a language), podobne ako si dieťa osvojuje svoj materinský jazyk.

Žijeme v dobe, kedy je nevyhnutné udržiavať spoľahlivé medzinárodné vzťahy. Sme svedkami toho, ako sa mení povaha konfliktov. Jazykové znalosti predstavujú „národný bezpečnostný imperatív“⁹, nevyhnutnosť pre pochopenie súčasnej bezpečnostnej situácie v Európe aj mimo nej.

Potreba viacjazyčnosti bola a je obzvlášť naliehavá v dôsledku bezpečnostných situácií a zmien spojených s migráciou, brexitom a v kontexte medzinárodnej spolupráce. Cieľom článku je zvýšiť povedomie o význame a výhodách viacjazyčnosti, v našich geografických a geopolitických podmienkach, predovšetkým v kombinácii anglický jazyk a nemecký jazyk.

LITERATÚRA

- [1] Duchoňová, Z., *Viacjazyčnosť vo vyučovaní na základných školách*, Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 2014.
- [2] Orbán, L., *Multilingualism – What does it mean in today's European Union?*, Brussels: 2008

⁹ Dr. Samuel Kleinman, bývalý štátny tajomník rezortu obrany USA, použil termín „a national security imperative“ na označenie jazykových znalostí a kultúrneho povedomia vo svojom príhovore na summite k téme „Language and Culture: A strategic imperative“ v januári 2011. Dostupné na: <https://dialogo-americas.com/en/articles/language-skills-vital-military-success>[31.10.2018]

- [3] Orbán, L., The role of multilingualism in communicating with EU citizens, Rím: 2007
- [4] Vassiliou, A., Multilingualism and Migration in the EU, Štrasburg 2010
- [5] Charta základných práv Európskej únie, 2000

Recenzent:

Ing. Ján MAREK

ZHODNOTENIE AKTUÁLNEHO STAVU BOJOVÉHO POUŽITIA PREDSUNUTÝCH LETECKÝCH NAVÁDZAČOV V PODMIENKACH OZBROJENÝCH SÍL SLOVENSKEJ REPUBLIKY

kpt. Ing. Milan **TURAJ**
5. pluk špeciálneho určenia
e-mail: milan.turaj@mil.sk

THE ASSESSMENT OF ACTUAL STATE OF COMBAT EMPLOYMENT OF JOINT TERMINAL ATTACK CONTROLLERS IN CONDITIONS OF ARMED FORCES OF SLOVAK REPUBLIC

ABSTRACT

The aim of this article is to assess the actual state of combat employment of Joint Terminal Attack Controllers (JTAC) in conditions of Armed Forces of Slovak Republic (OS SR), organization of JTAC and their integration into the structure of OS SR and a training process of JTAC.

The first chapter is a summary and assessment of the state of doctrines, directives and service guidances of NATO, USA and OS SR, which are discussing about JTAC. The second chapter is comparing JTAC command and control (C2) system in USA and NATO to OS SR JTAC C2 structure. The third chapter is briefly explaining the principle, core and condition of JTAC training and condition for maintaining of qualification JTAC. The fourth chapter assess deployment of JTAC up to now in international crisis management (MKM) operations and the methods of their combat employment.

Keywords: JTAC, close air support, combat deployment

ABSTRAKT

Cieľom tohto článku je zhodnotiť aktuálny stav bojového použitia predsunutých leteckých navádzačov (Joint Terminal Attack Controller – JTAC) v podmienkach Ozbrojených síl Slovenskej republiky (OS SR), organizáciu JTACov a ich začlenenie do štruktúry OS SR a proces výcviku JTAC.

V prvej kapitole je zhrnutie a zhodnotenie stavu doktrín, predpisov a služobných pomôcok NATO, US a OS SR, ktoré pojednávajú o JTAC. Druhá kapitola porovnáva systém velenia a riadenia (Command and control – C2) JTACov v ozbrojených silách USA a NATO s C2 JTACov v štruktúre OS SR. Tretia kapitola stručne vysvetľuje princíp, podstatu a podmienky výcviku JTAC, ako aj podmienky na udržanie si kvalifikácie JTAC. Štvrtá kapitola hodnotí doterajšie pôsobenia JTAC v operáciách medzinárodného krízového manažmentu (MKM) a spôsoby ich bojového nasadenia.

Kľúčové slová: JTAC, priama letecká podpora, bojové nasadenie

ÚVOD

Súčasný konflikty sú charakteristické masovým nasadzovaním letectva. Hlavným dôvodom, vzhľadom na to v akých krajinách (oblastiach, regiónoch) sa konflikty odohrávajú, je zabezpečiť maximálnu bezpečnosť vlastných pozemných vojsk a súčasne priniesť maximálny efekt na bojisko.

Ďalším dôležitým faktorom je stratégia „Minds and Hearts“ (Mysle a srdcia), kvôli ktorej všetky operácie berú ohľad na nežiaduce okolité ničenie (Collateral damage) použitím vysoko presnej munície a munície so zníženým efektom na okolité objekty. Z týchto dôvodov vyšla do popredia dôležitosť predsunutých leteckých navádzačov (Joint Terminal Attack Controller – JTAC).

V priebehu vojnových konfliktov a začatím používania letectva v konfliktov sa postupne začínala vyvíjať odbornosť JTAC. Už v prvej svetovej vojne badáme snahu o integráciu letectva do manévru pozemného veliteľa v bitke o St. Mihielský výbežok, kde Americké expedičné sily (American Expeditionary Force – AEF) ukázali silu letectva umocnenú o perfektne vypracovaný plán vzdušných operácií, zisťovania, nominácie a vyhodnocovania cieľov. Výsledkom bolo účinné bombardovanie nepriateľských postavení a tým umožnenie postupu pozemných jednotiek za štyri dni na pozície, ktoré nedokázali ovládnuť za štyri roky.

Ďalším významným konfliktom z pohľadu JTAC bol konflikt vo Vietname, kde boli prvýkrát vykonané masové aeromobilné operácie pomocou vrtuľníkov UH – 1. Velitelia počas týchto operácií rýchlo pochopili, že potrebujú vo svojej zostave špecialistu, ktorý im zabezpečí dekonflikciu vlastnej paľby, paľby podporných zbraní a manévru pozemných jednotiek s leteckou palebnou podporou, prieskumom a prepravou.

Súčasná podoba a dokonca aj názov JTAC sa vykryštalizovala až v priebehu konfliktov v Iraku a Afganistane. Kým v Irackom konflikte počas operácie Iracká sloboda boli JTACi nasadení hlavne s konvenčnými silami, v Afganistane, v tom istom čase, JTACi pôsobili hlavne v zostave špeciálnych síl. I keď podmienky konfliktu a spôsob vedenia boja v oboch konfliktoch boli rozdielne, úlohy JTACov boli v princípe rovnaké. Ďalšia dôležitá črta oboch konfliktov je multinárodnosť a tým jednoznačná požiadavka na interkompatibilitu medzi prvkami spoločnej palebnej podpory každého národa.

1. DOKTRÍNY, PREDPISY A SLUŽOBNÉ POMÔCKY

Problematike JTAC sa odborná literatúra venuje hlavne v spojení s termínom priama letecká podpora (Close Air Support – CAS) a vzdušná izolácia (Air Interdiction – AI). Ide hlavne o tieto dokumenty:

- **Spojenecká doktrína AJP 3.3 – Allied Joint Doctrine for Air and Space Operations** určuje JTACa ako styčný prvok medzi pozemnými jednotkami a vzdušnými jednotkami a ako riadiaceho lietadla.¹
- **Spojenecká doktrína AJP 3.3.2 – Air Interdiction and Close Air Support** jednoznačne stanovuje, že kvalifikovaný JTAC smie riadiť priamu leteckú podporu počas podpory pozemných jednotiek.² Taktiež upozorňuje na dva kritické body spoľahlivosť a presnosť počas CAS z dôvodu blízkej vzdialenosti od vlastných jednotiek. Preto osádka lietadiel a JTAC musia neustále spolu cvičiť, aby si udržali platné podmienky na vykonávanie CAS a uprednostňovať výcvik spolu s pozemnou jednotkou, s ktorou môžu byť nasadení do bojovej operácie.³
- **Spojenecká taktická publikácia ATP 3.3.2.1 – Tactics, Techniques and Procedures for Close Air Support and Air Interdiction** definuje presné postupy, techniky a taktiku počas vykonávania CAS a AI. Stanovuje úlohy a povinnosti JTACom, pilo-

¹ NATO STANDARD AJP-3.3 Allied Joint Doctrine For Air and Space Operations, Edition B Version 1, April 2016, s.2-14

² AJP 3.3.2 – Air Interdiction and Close Air Support Edition A, September 2009, s. 1-1

³ AJP 3.3.2 – Air Interdiction and Close Air Support Edition A, September 2009, s. 1-5

tom bojových lietadiel a vrtuľníkov, veliteľom a štábom podporovaných pozemných jednotiek, spôsoby plánovania, vyžadovania a vykonania CAS a AI a ako vyhodnocovať vykonanie CAS a AI.

- **Spojenecká taktická publikácia ATP 3.3.2.2 – JTAC Program** stanovuje podmienky získania certifikácie a kvalifikácie JTAC, JTAC – I, JTAC – E, a Manažéra JTAC programu. Taktiež stanovuje podmienky kedy a ako JTAC stratí kvalifikáciu a certifikáciu.
- **SVD VzS OS SR (B) Spoločná vojenská doktrína Vzdušných síl OSSR** definuje CAS ako činnosť vykonávanú letúňmi alebo vrtuľníkmi proti cieľom nepriateľa. Vyžaduje detailnú súčinnosť každej letovej úlohy s palebnou činnosťou a pohybom vlastných síl, s cieľom vyhnúť sa neúmyselnému zasiahnutiu vlastných síl (Fratricide Avoidance) a vykonať správny výber cieľov (Targeting Guidance) prostredníctvom kvalifikovaného a certifikovaného predsunutého leteckého navádzača (Forward Air Controller, FAC).⁴ Zároveň je implementačným dokumentom Spojeneckej doktríny AJP – 3.3.
- **VDA 30-20/Let(A) Vojenská doktrína – Priama letecká podpora a vzdušná izolácia** je implementačným dokumentom Spojeneckej doktríny AJP 3.3.2 a rovnako určuje kvalifikovaného predsunutého navádzača na vykonávanie CAS.
- **SVD 30-Del-1 Spoločná Vojenská Doktrína – Palebná podpora pozemných operácií** určuje predsunutých leteckých navádzačov (FAC, ABFAC, NAVY FAC) určených na zisťovanie cieľov, na vykonanie úderov na ciele a na vyhodnotenie úrovne poškodenia cieľa (Battle Damage Assessment – BDA) ako pridelené sily z dôvodu vykonávania činnosti delostreleckých palebných jednotiek.⁵ Určuje aj čo by malo spĺňať ich pozorovacie stanovisko.⁶
- **Let 1-1 Vojenský predpis o lietaní** určuje predsunutých leteckých navádzačov ako vedúcich riadenia špecifických letových činností⁷ a tým mu stanovuje povinnosti počas riadenia letovej prevádzky na území Slovenskej republiky.
- **SPJ 3-16/JTAC – Národný program výcviku JTAC** je implementačný dokument spojeneckej taktickej publikácie ATP 3.3.2.2, v ktorom upravuje národné podmienky výcviku JTAC.

⁴ SVD VzS OS SR (B) Spoločná vojenská doktrína Vzdušných síl OSSR, 17.marca 2015, s.19

⁵ SVD 30-Del-1 Spoločná Vojenská Doktrína – Palebná podpora pozemných operácií, Bratislava 2011, s.13

⁶ SVD 30-Del-1 Spoločná Vojenská Doktrína – Palebná podpora pozemných operácií, Bratislava 2011, s.15

⁷ Let 1-1 Vojenský predpis o lietaní 2. novela, Bratislava 2015, s. 65

- **SPA – 3 – 29/Let – Metodika navádzania vrtuľníkov na pozemné ciele prostredníctvom predsunutých leteckých navádzačov (FAC)** je služobná pomôcka vzdušných síl, v ktorej sú stanovené postupy, techniky a taktiky vykonávania, plánovania a vyžadovania CAS vrtuľníkovým letectvom.

Všetky uvedené publikácie pojednávajú o nevyhnutnosti začlenenia certifikovaných a kvalifikovaných JTAC (v staršej terminológii Forward Air Controller – FAC) na zabezpečenie navedenia bojových prostriedkov nasadených počas CAS. Avšak neexistuje žiadna publikácia, ktorá dáva veliteľom a štábom návod, ako a na aké spektrum operácií najefektívnejšie použiť pridelených JTAC. Velitelia a štáby preto nedokážu v predstihu predvídať priebeh operácie, keď hlavné úsilie je položené na činnosť JTACa a JTAC musí vždy pred každou operáciou detailne vysvetľovať veliteľom a kľúčovému štábnemu personálu spôsob a dôvody svojej činnosti a nasadenia, čo v celkovom rátaní predlžuje čas na prijatie rozhodnutia veliteľom.

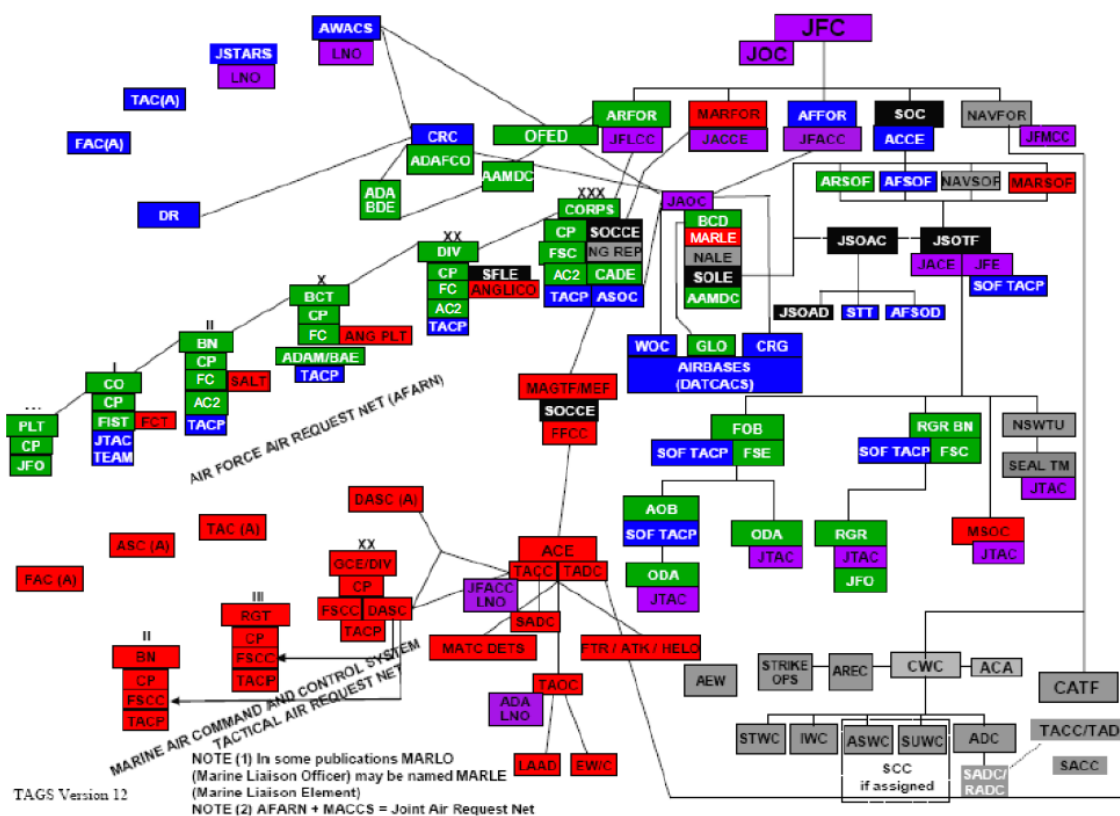
2 SYSTÉM VELENIA A RIADENIA JTAC

Systém velenia a riadenia JTAC vyplýva zo systému bojiskového vzdušného riadenia operácií (Theater Air Control System – TACS). Nesporne najskúsenejší štát v tejto oblasti sú USA, ktoré vymysleli, zdokonalili a overili funkčnosť tohto systému v reálnych konfliktoch a vojnách. Ostatné krajiny NATO doktrínálne ale aj prakticky sa snažia americký systém prispôbiť pre požiadavky svojich ozbrojených síl. Cieľom tejto kapitoly nie je dopodrobna vysvetliť funkčnosť a prvky tohto systému, ale skôr poukázať kde a ako sú v ňom začlenené JTACi a vysvetliť dôvod ich pozícií.

Na obrázku č. 1 je zobrazený úplný systém velenia a riadenia vzdušno - pozemných operácií v ozbrojených silách USA. Pozostáva z piatich samostatných podsystémov, z ktorých každý môže v ťažení pôsobiť samostatne alebo v rôznych kombináciách. Najčastejšie je využívaná kombinácia systému pozemných síl a vzdušných síl. Každý z týchto podsystémov má svoje trošku odlišné procedúry a kľúčové agentúry. Avšak pri ich vzájomnej kombinácii platí pravidlo, že podporujúci systém sa prispôbuje podporovanému systému.

Ako môžete vidieť na obrázku č. 1 JTAC je v štruktúre ozbrojených síl USA vedený ako vzdušný element (modrá farba) a to znamená, že do štruktúr pozemných síl sú JTACi vyčleňovaní zo vzdušných síl. Z toho dôvodu sú braní ako styčný element medzi pozemnými a vzdušnými silami. Samozrejme, každý veliteľ by chcel aby JTAC bol organickou súčasťou jeho jednotky, preto pozemné sily majú snahu vyškoliť si vlastných pozorovateľov

spoločných palieb (Joint Fire Observer – JFO). Avšak JFO nemá kvalifikáciu na to aby riadil koncové navedenie útočiaceho lietadla počas CAS. Z toho dôvodu JTAC je spravidla začlenený do organizačnej štruktúry pozemných síl od stupňa prápor, kde veliteľ práporu rozhodne ku ktorejrote bude JTAC pridelený. Od stupňa prápor až po najvyšší stupeň velenia pozemných síl je do štruktúry začlenená skupina taktického leteckého navádzania (Tactical Air Control Party), ktorú tvorí skupina odborníkov na leteckú podporu spravidla styčný vzdušný dôstojník (Air Liaison Officer – ALO) alebo JTAC (na vyšších stupňoch velenia v hodnosti dôstojník) a ďalší vyškolení vojaci. úzko spolupracuje s palebnou bunkou k dosiahnutiu maximálneho efektu spoločnej palebnej podpory.

Obrázok č. 1 Bojiskový vzdušný riadiaci systém⁸

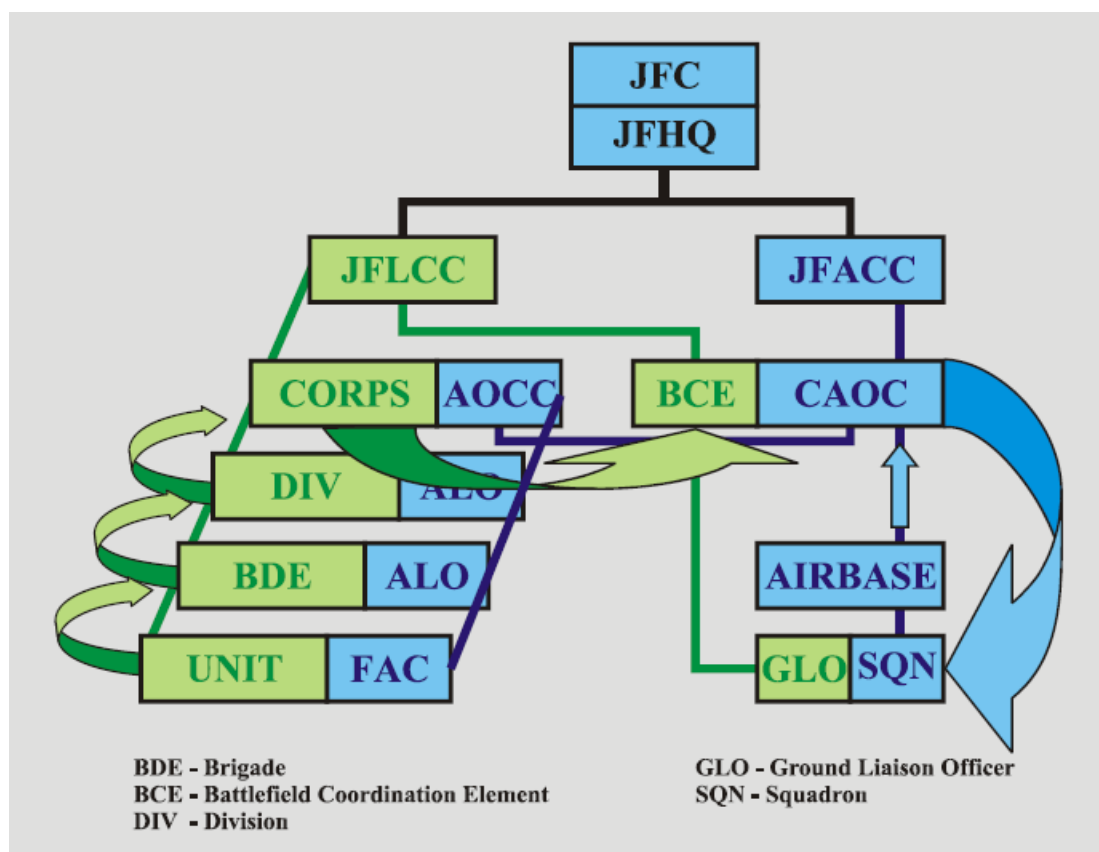
Na najvyššom stupni velenia pozemných síl je ako vzdušný, styčný a radiaci element umiestnené Centrum operácií vzdušnej podpory (Air Support Operations Center), ktoré neslúži len ako koordinačné centrum, ale priamo riadi letecké úsilie pridelené na podporu

⁸ AFTTP 3-3.JTAC Combat Fundamentals Joint Terminal Attack Controller, 2012, s. 2-35

VJENSKÉ REFLEXIE

pozemných síl a v prípade potreby mení úlohy a priority prideleného leteckého úsilia. Je rozhodujúci prvok TACS.

Na obrázku č. 2 je zobrazená štruktúra v podľa ATP 3.3.2.1 (C). Ako bolo uvedené vyššie, vychádza s USA modelu avšak najvýznamnejší rozdiel je v názve ASOCu, ktorý NATO nazýva Koordinačné centrum vzdušných operácií. Význam, funkciu a povinnosti však plní rovnako ako americký ASOC.

Obrázok č. 2 NATO C2 štruktúra vyžadovania leteckej podpory⁹

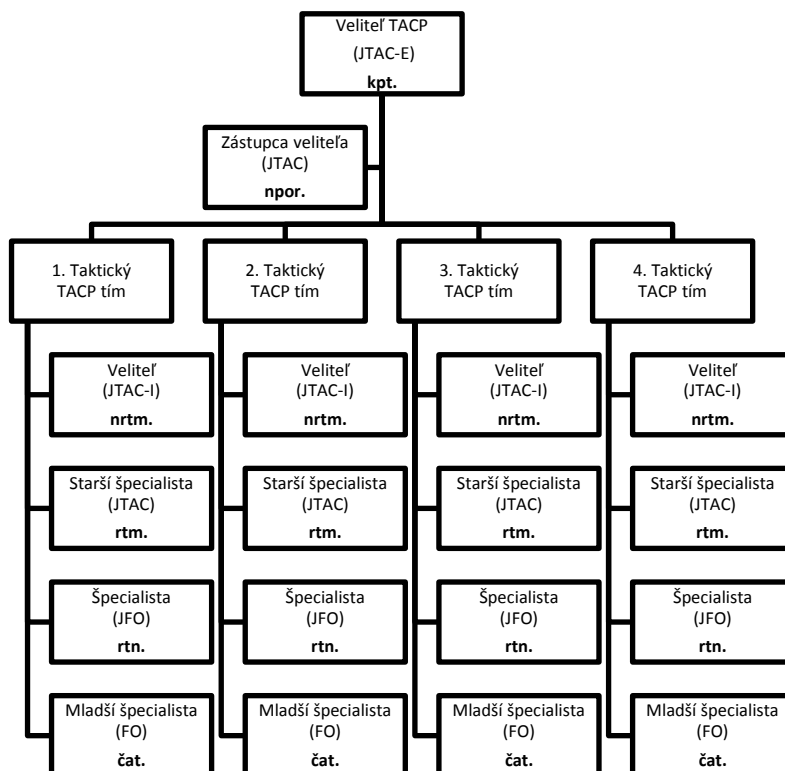
A práve AOCC, jeho štruktúra a spôsob, ako má vykonávať svoje povinnosti, na rozdiel od amerického ASOC, bol jedným z bodov konferencie v oblasti priamej leteckej podpory NATO krajín v septembri 2017 v Nemecku. Celý problém NATO krajín je v tom, že nevedia sa zhodnúť na konkrétnej podobe AOCC a spôsoboch ako má plniť svoje úlohy. Veľká Británia a Poľsko majú vytvorené štruktúry AOCC avšak ostatným krajinám nevyhovujú a hlavne doteraz ani nerátali, že by ich mali začlenené vo svojich mierových a vojnových tabuľkách počtov.

⁹ Spojenecká taktická publikácia ATP 3.3.2.1 – Tactics, Techniques and Procedures for Close Air Support and Air Interdiction verzia C, február 2011 s. 2-16

VJENSKÉ REFLEXIE

OS SR sú na tom rovnako ako väčšina NATO krajín, s tým rozdielom, že v organizačnej štruktúre OSSR nie je vôbec začlenená štruktúra velenia a riadenia vzdušno – pozemných operácií.

Jediný element tejto štruktúry, TACP, je organicky začlenená do štruktúry 5. pluku špeciálnej operácií v podriadenosti oddielu bojovej podpory. Obrázok č. 3 ukazuje štruktúru TACP.

Obrázok č. 3 Štruktúra TACP

Momentálne však skupina nie je naplnená na 100%. Stav na začiatku roka 2018 bol šesť kvalifikovaných JTACov, z toho dvaja sú nasadení v operácie Resolute Support a jeden vyčlenený v prospech CV Lešť, takže ostali len traja JTACi, ktorý boli vyčlenený v prospech celých OS SR. Tu narážame na celosvetový problém akútneho nedostatku vycvičených a kvalifikovaných JTACov. Preto je neúnosné aby boli vytvorené štruktúry velenia a riadenia spoločnej palebnej podpory, napríklad tak ako ju majú ozbrojené sily USA, z dôvodu najefektívnejšieho použitia JTACov. Špeciálne sily, urobili prvý krok tým, že do svojej organickej štruktúry začlenili na štáby bojových oddielov funkciu dôstojníkov vzdušných operácií a začínajú školiť personál formou odborných kurzov, aby boli spôsobilí vykonávať túto funkciu. Na druhej strane pozemné sily sa snažia a vždy žiadajú o zaradenie do ich

štruktúr styčného dôstojníka vzdušných síl (Air Liaison Officer - ALO) z kapacít vzdušných síl, ale doposiaľ ani jeden príslušník vzdušných síl neabsolvoval kurz ALO.

Napriek tomu, že vzdušné sily dokumentami SVD VzS OS SR (B) Spoločná vojenská doktrína Vzdušných síl OSSR a VDA 30-20/Let(A) Vojenská doktrína – Priama letecká podpora a vzdušná izolácia implementovala Spojeneckú doktrínu AJP – 3.3 a AJP – 3.3.2 a v roku 2005 prijala ATP 3.3.2.1 (B) bez výhrad, neboli urobené žiadne kroky na praktickú implementáciu do štruktúr, spôsobov a taktík vykonávania CAS a IA.

3 CERTIFIKÁCIA A KVALIFIKÁCIA JTAC

Ako získať certifikáciu a kvalifikáciu JTAC je dopodrobna rozpísané v SPJ – 16/JTAC. Cieľom bolo implementovať ATP 3.3.2.2, čo viedlo v kompatibilitu slovenských JTAC s ostatnými NATO partnermi.

Certifikačný výcvik musí byť vykonaný v NATO akreditovanom školiacom stredisku. Pozostáva z troch akademických týždňov, počas ktorých sú študenti dvakrát preskúšaní formou testov. Úspešné absolvovanie akademického týždňa posúva študenta na praktický dvojtýždňový výcvik. Počas neho musí študent vykonať minimálne 12 navedení lietadiel počas CAS a v rôznych podmienkach ako odhod živej munície, integrácia delostreleckej paľby, navedenia laserom navádzanej munície, v noci aj cez deň, využitím pozorovateľa alebo pomocou video výstupu z lietadla. Po splnení týchto podmienok sa zo študenta stáva certifikovaný JTAC. Po návrate k TACP JTAC absolvuje prvotnú evaluáciu a získa kvalifikáciu, ktorú si musí obhájiť každý rok a to vykonaním minimálne 12tich navedení za stanovených podmienok a splnení všetkých úloh daných v tejto služobnej pomôcke.

Každých 18 mesiacov od prvotnej evaluácie musí JTAC vykonať opakujúcu evaluáciu, aby si udržal kvalifikáciu. A prečo sa o tom píše? Aby sme si uvedomili, že vycvičiť JTACa nie je záležitosť masového produktu. Je to veľmi citlivá záležitosť na vybranie správneho personálu.

V OS SR všetci JTACi spĺňajú požiadavky podľa ATP 3.3.2.2, ale ich nedostatok núti celý systém vytvárať podmienky na ich použitie tak, aby boli najefektívnejšie splnené všetky požiadavky manévrujúceho veliteľa.

4 BOJOVÉ NASADENIE JTACOV

Do súčasnej doby boli slovenský JTACi nasadení v operáciách hlavne so špeciálnymi silami. Najdôležitejšie nasadenia boli v operácii ISAF v rokoch 2011-2013, kde boli traja

VOJENSKÉ REFLEXIE

JTACi postupne nasadení ako organická súčasť Skupiny špeciálnych operácií (Special Operation Task Unit – SOTU).

V týchto operáciách získali bojové skúsenosti ako vykonávať spoločnú palebnú podporu počas špeciálnych operácií. Avšak zistil sa nedostatok v počtoch nasadených JTACov. Jeden JTAC na jedno SOTU je málo, i keď v prvých dvoch SOTU bol jeden slovenský a jeden americký JTAC, v tretej rotácii američania svojho JTACa stiahli, čo znamenalo že všetko musel riešiť len slovenský JTAC, čo viedlo k tomu, že JTAC musel plánovať vykonať a vyhodnocovať všetky svoje operácie bez možnosti vystriedania a samozrejme ak by došlo k vyradeniu JTACa nebol riešená jeho zatupiteľnosť.

V nasledujúcich rokoch boli ďalší traja JTACi nasadený do poradenského tímu pozemných síl, kde sa však už nevenovali typickej práci JTAC ale súžili skôr ako ochrana v prípade ak sa výcvikové prvky potrebovali premiestňovať mimo zabezpečený kemp.

V súčasnosti sú JTACi nasadený v operácii Resolut Support kde mentorujú afganských inštruktorov. Oproti prvým nasadeniam došlo k pokroku a do misie boli vyslaní dvaja JTACi naraz, čo zlepšilo ich prácu na misii.

Celkovo majú JTACi a hlavne velitelia málo bojových skúseností počas použitia JTAC v krízových oblastiach, čo sa stále odzrkadľuje v neustálom nepochopení použitia JTAC počas manévru a paľby manévrujúceho veliteľa.

ZÁVER

Problematika o JTACoch, priamej leteckej podpore, spoločnej palebnej podpore a ich integrácii do manévru a palieb pozemného veliteľa je v podmienkach OS SR stále na začiatku.

Nie sú vytvorené doktríny a predpisy, od ktorých by sa mohli velitelia a štáby odraziť pri žiadaní plánovaní a hlavne vykonávaní svojich úloh podporovaných spoločnou palebnou podporou.

Nie je vytvorená jednoznačná reťaz velenia, riadenia a vyžadovania CAS. Aj napriek tomu, že OS SR implementovalo NATO predpisy, ktoré dávajú jednoznačný postup ako to vykonávať, OS SR doteraz ostalo len pri implementácii bez skutočného pretvorenia a prispôsobenia organizačných štruktúr k týmto NATOm zažívaným postupom.

VOJENSKÉ REFLEXIE

Výcvik JTACov spĺňa všetky požiadavky stanovené NATOm, avšak udržať si kvalifikáciu je možné len v zahraničí na medzinárodných cvičeniach. Alebo na Slovensku s podporou zahraničného partnera. Dúfam, že s nákupom novej leteckej techniky F-16 block 70/72 sa výcvikové možnosti pre JTACov na území Slovenskej republiky enormne zlepšia a zvýšia.

LITERATÚRA:

- [1] AFTTP 3-3.JTAC Combat Fundamentals Joint Terminal Attack Controller, 2012.
- [2] AJP-3.3 Allied Joint Doctrine For Air and Space Operations, Edition B Version 1, Apríl 2016.
- [3] AJP 3.3.2 – Air Interdiction and Close Air Support Edition A, September 2009.
- [4] ATP 3.3.2.1 – Tactics, Techniques and Procerudes for Close Air Support and Air Interdiction verzia C, február 2011.
- [5] Let 1-1 Vojenský predpis o lietaní 2. novela, Bratislava 2015,
- [6] SVD VzS OS SR (B) Spoločná vojenská doktrína Vzdušných síl OSSR, 17.marca 2015, s. 19
- [7] SVD 30-Del-1 Spoločná Vojenská Doktrína – Palebná podpora pozemných operácií, Bratislava 2011, 144 s.

Recenzent:

doc. Ing. Jaroslav VARECHA, PhD.

VOJENSKÉ REFLEXIE

VOJENSKÉ VEDECKO-ODBORNÉ PERIODIKUM

Informácie pre autorov:

1. Príspevky musia byť spracované písmom „Times New Roman“, veľkosťou písma „12“, s riadkovaním „1,5“ v MS WORD.
2. Nadpis príspevku, nadpis abstraktu a nadpisy kapitol zvýraznite „tučným písmom „B“ bold.
3. Pod názvom príspevku uveďte meno, priezvisko a pracovisko autora.
4. Následne uveďte stručný abstrakt príspevku a kľúčové slová.
5. V záujme prehľadnosti čleňte príspevky do kapitol.
6. Odkazy uvádzajte pod čiarou na konci strany, resp. bibliografické odkazy (použité pramene) na konci príspevku pod hlavičkou „BIBLIOGRAFICKÉ ODKAZY“, „LITERATÚRA“, alebo „BIBLIOGRAPHY“.
7. Príspevky (korešpondenciu) posielajte na e-mailovú adresu redakcie/editorial board: lubomir.belan@aos.sk, dusan.salak@aos.sk

VOJENSKÉ REFLEXIE

AOS

VOJENSKÉ REFLEXIE

Vojenské vedecko - odborné periodikum

Vydavateľ: Akadémia ozbrojených síl
generála Milana Rastislava Štefánika
v Liptovskom Mikuláši

Demänovská cesta č. 393
031 06 Liptovský Mikuláš 6

Počet strán: 175

Náklad: elektronický časopis uverejnený na internete:
www.aos.sk

Vydané: december 2018, ročník XIII, č. 2/2018

Foto obálka: Mgr. Mário PAŽICKÝ

Obálka: Ing. Dušan SALAK

ISSN 1336-9202

AKADÉMIA OZBROJENÝCH SÍL
GENERÁLA MILANA RASTISLAVA ŠTEFÁNICA